DÜNDEN BUGÜNE TÜRK ŞİİRİ

CİLT III

YENİ ŞİİR 1900 1940

HAZIRLAYANLAR: **ASIM BEZİRCİ – KEMAL ÖZER**

EVRENSEL
BASIM
YAYIN

ASIM BEZİRCİ
KEMAL ÖZER

DÜNDEN BUGÜNE TÜRK ŞİİRİ

III

YENİ ŞİİR [1900-1940]

Doğa Basın Yayın
Dağıtım Ticaret Limited Şirketi
Tarlabaşı Bulvarı
Kamer Hatun Mah.
Alhatun Sk. No: 27
Beyoğlu / İstanbul
Tel: 0212 361 09 07 (pbx)
Faks: 0212 361 09 04
web: www.evrenselbasim.com
e.posta: bilgi@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın – 207

DÜNDEN BUGÜNE
TÜRK ŞİİRİ - III
YENİ ŞİİR [1900-1940]

Asım Bezirci
Kemal Özer

Tasarım
Savaş Çekiç

Genişletilmiş İkinci Basım
Ağustos 2002
Üçüncü Basım: Mayıs 2003

ISBN 975-6525-16-9 (TK)
ISBN 975-6525-19-3 (C. 3)

© Evrensel Basım Yayın, 2002

Baskı
ASPAŞ

DÜNDEN BUGÜNE TÜRK ŞİİRİ

III

YENİ ŞİİR [1900-1940]

Birinci Cilt
HALK ŞİİRİ

İkinci Cilt
DİVAN ŞİİRİ

Üçüncü Cilt
YENİ ŞİİR [1900-1940]

Dördüncü Cilt
YENİ ŞİİR [1940-1960]

Beşinci Cilt
YENİ ŞİİR [1960-2000]

İÇİNDEKİLER

TANZİMAT'TAN GÜNÜMÜZE TÜRK ŞİİRİNİN GÖRÜNÜMÜ VE EVRELERİ *Kemal Özer* 17

TANZİMAT ŞİİRİ

Akif Paşa 47

Cevdet Paşa 50

Edhem Pertev Paşa 52

Namık Kemal 54

Vatan Kasidesi 55

Vaveylâ 58

Recaizade Mahmut Ekrem 60

Yakacıkta Bir Mezarlık Alemi 61

Ah Nijad 63

Güzelim 64

Terennüm 65

Şinasi 66

Arz-ı Muhabbet 67

Eşek ile Tilki Hikâyesi 67

Kıt'a 68

Ziya Paşa 69

Terkib-i Bend 70

Gazel 71

Terci-i Bend 72

Abdülhak Hâmit Tarhan 73

Şair-i Azam 74

Finten'den 75

Makber'den 76

SERVETİ FÜNUN ŞİİRİ

Ali Ekrem Bolayır 81

Kayıkçı 82

Celâl Sahir Erozan 84

Tuhfe-i Takdis 85

Gönülle Başbaşa 85

Buhran 86

Yeis 87

Cenap Şahabettin 88

Elhan-ı Şita 89

Yakazat-ı Leyliyye 90

Senin İçin 92

Faik Ali Ozansoy 93
Fırtına ve Dalgalar 94
Bir Hüsn-i Gaibe 94
Ne Güzel Şey 95
H. Nâzım (Ahmet Reşit Rey) 96
Her Zaman Görülür 97
Bir Gece 97
Seher 98
Hüseyin Siret Özsever 99
Bülbül 100
Boğaziçi Notları 100
Ada'dan Dönerken 101
Hüseyin Suat Yalçın 102
Eldivenlerin 103
Takrir-i Melâl 103
İsmail Safa 109
Şarkı 106
Gözlerim 106
Nigâr Hanım 107
Gazel 108
Bir Daha Söyle 108
Süleyman Nazif 109
Daussıla 110
Türk İlâhisi 110
Bahar-ı Münkesir 111
Süleyman Nesip 112
Hakikate Doğru 113
Dilenci Kız 113
Kadınlığa Dair 114
Tevfik Fikret 115
Dörtlük 116
Ömr-i Muhayyel 116
Birlikte 117
Bir Tasvir Önünde 117
Sabah Olursa 117
Balıkçılar 118
Promete 120
Halûk'un Amentüsü 121

FECR-İ ÂTİ ŞİİRİ

Ahmet Haşim 125
Mukaddime 126

Sonbahar ... 126
Yarı Yol ... 126
Ağaç ... 126
O Belde ... 127
Şafakta ... 128
Karanfil ... 129
Havuz ... 129
Merdiven ... 129
Parıltı ... 130
Bir Yaz Gecesi Hatırası ... 130
Ölmek ... 131
Bülbül ... 131
Ali Canip Yöntem ... 132
Yaz Görüşleri ... 133
Sokak Feneri ... 133
Emin Bülend Serdaroğlu ... 134
Sana ... 135
Kin ... 135
Mehmet Behçet Yazar ... 136
Kamer ... 137
Kıyılar ... 137
Mehmet Fuat Köprülü ... 138
Mesâ-yı Melâl ... 139
Tahsin Nahit ... 140
Kamerle ... 141

CUMHURİYETE KADAR

Şükûfe Nihal Başar ... 145
Su ... 146
Duymayan Kadına ... 147
İnanma ... 147
Yahya Kemal Beyatlı ... 148
Ses ... 149
Vuslat ... 149
Geçen Yaz ... 151
Bir Dosta Mısralar ... 151
Deniz ... 151
Deniz Türküsü ... 152
Erenköyü'nde Bahar ... 153
Gece ... 153

Rıza Tevfik Bölükbaşı 154
Fikret'in Necip Ruhuna 155
Uçun Kuşlar 155
Bir An-ı Meyussiyet 156
Faruk Nafiz Çamlıbel 157
Sanat 158
Kızıl Saçlar 158
Han Duvarları 159
Çoban Çeşmesi 163
Eriyen Adam 164
Kıskanç 165
Gazi Söylüyor 165
Kolsuz 165
Mehmet Akif Ersoy 166
Asım'dan 167
Hakkın Sesleri'nden 168
Orhan Şâik Gökyay 169
Bu Vatan Kimin? 170
Gurbet 171
Orhan Seyfi Orhon 172
Vasiyet 173
Anadolu Toprağı 173
Annemle Hasbihal 174
Veda 175
Yazık 176
Gelmiyor 176
O, Beyaz Bir Kuştu 177
Mithat Cemal Kuntay 178
Yurt Duyguları 179
Eski Boğaziçi 179
Yusuf Ziya Ortaç 180
Evim 181
Zeybekler 181
Genç Ölü 182
Yaz 183
Anahtar 183
Rüya 184
Halit Fahri Ozansoy 185
Son Vapur Yolcuları 186
Karanlıkta 187
Sanatkâr 187

Akisler ... 188
Deniz ve Kalbim ... 188
Akşam ... 188
Samih Rifat ... 189
Asker Koşması ... 190
Mehmet Emin Yurdakul ... 191
Bırak Beni Haykırayım ... 192
Anadolu ... 192

CUMHURİYETTEN SONRA (1923-1940)
YEDİ MEŞALECİLER
Vasfi Mahir Kocatürk ... 197
Şairin Ölümü ... 198
Yollarda Soneler II ... 199
Gece ... 199
Cevdet Kudret ... 200
On Ölüm Şarkısı IX ... 201
Dilek ... 202
Rüya İçinde Rüya ... 202
Yaşar Nabi Nayır ... 203
Sen ... 204
Onar Mısra II ... 204
Mesafeler ... 205
Necmettin Halil Onan ... 206
Çakıl Taşları ... 207
Boğaz Rüyası ... 207
Günlerim ... 208
Gece ... 208
Ziya Osman Saba ... 209
Bir Sokakta Giderken ... 210
Artık Yaşamak İçin ... 210
Ölmek Konusunda ... 211
Dilek ... 212
İyi İnsanlar ... 212
Gökyüzü ... 212
Cümlemiz ... 213
Sevgiler ... 213
Sabri Esat Siyavuşgil ... 214
Yolculuk ... 215
Çoban ... 215
Resimler ve Biblolar ... 216
Deniz, Çıplak ve Uyku ... 216

Sıkıntı 217
Denizde Bir Adam 217
Odalar ve Sofalar 218
Bıkmak 218

CUMHURİYETTEN SONRA (1923-1940)
TOPLUMCULAR

Nâzım Hikmet 221
Salkımsöğüt 223
Şeyh Bedrettin Destanı'ndan 224
Ölüme Dair 226
Saat 21-22 Şiirleri'nden 228
Memleketimi Seviyorum 229
Davet 231
Kuvâyı Milliye Destanı'ndan 231
Memleketimden İnsan Manzaraları'ndan 234
Fakir Bir Şimal Kilisesinde Şeytan ile Rahibin Macerası 237
Yaşamaya Dair 244
Yapıyla Yapıcılar 246
İbrahim Balaban'ın "Bahar Tablosu" Üstüne Söylenmiştir 247
Kız Çocuğu 248
Bulutlar Adam Öldürmesin 248
Karlı Kayın Ormanında 249
Sebastian Bach'ın 1 Numaralı Do Minör Konçertosu 251
Masalların Masalı 252
İsviçre'den Geçerken 254
Sabah Karanlığı 256
Saman Sarısı 258
Hasan İzzettin Dinamo 269
Yolculuk 270
Barış Şarkısı 270
Özgürlük Türküsü 272
21. Yüzyılın İnsanlarına Şiirler 274
Bir İşsiz Yazarın Düşü 277
Gecekondumdan Şiirler 278
Dokuzuncu Sonnet 278
On Dördüncü Sonnet 278
Amarillis'e Şiirler 279
Sonnet 279
Ercüment Behzat Lav 280
Maden Kuyuları 281
Hasta Adam 281

Allah Afrika'yı Takdis Etsin 282
Mağara Adamı 283
Sihirli Değnek 284
İlhami Bekir Tez 285
Bu Birinci Mektubumdur 286
5 Lira İstedim 3 Lira Verdiler 286
Kimi Seviyorum 289
Mustafa Kemal 290
Hürriyete Kaside 292
70 Yaşın Hüznü 293

CUMHURİYETTEN SONRA (1923-1940)
Öbür Şairler
Salih Zeki Aktay 297
Serenat 298
Roma Kızları 299
Nahit Ulvi Akgün 300
Tevfik Bey Türküsü 301
Her Şey Yerli Yerinde 301
Birisi 302
Tarih 302
Göçebe 303
Ali Mümtaz Arolat 304
Bir Gemi Yelken Açtı 305
Hayal İklimlerinden Dönen Diyor Ki 306
Arif Nihat Asya 307
Bayrak 308
Fetih Marşı 309
Rubailer 310
Behçet Kemal Çağlar 311
İstiyorum 312
Cenge Davet 313
Sınırtaşı Gençleri 313
Asaf Halet Çelebi 314
Mısrı Kadim 315
Mariyya 315
He 316
Hırsız 317
Cüneyd 317
İbrahim 318
Beddua 318

Fazıl Hüsnü Dağlarca 319
Ağır Hasta 321
Rahatlık 321
Söyle Sevda İçinde Türkümüzü 322
Sivaslı Karınca 322
Kızılırmak Kıyıları 323
Horoz 324
Savcı'ya 325
Yoğurtçu 325
Yağmursuz Köy 326
Dünyaca 327
Fransa Afrikası 327
Almanya'da Çöpçülerimiz 328
İşçi 329
Kara Bakırın Dövülüşü 329
Kara Derili Er 330
Asılmış 331
Zeki Ömer Defne 332
Senin Yanında 333
Hatıralar 333
Bahçelerde Kış Şarkısı 334
Ahmet Muhip Dranas 335
Fahriye Abla 336
Selâm 337
Olvido 338
Serenad 339
Kar 340
Serçeler 340
Adamlar 341
Köpük 341
Kemalettin Kamu 342
Kimsesizlik 343
Bingöl Çobanları 343
Son 344
Seneler 345
Gurbette Renkler 345
İzmir'e Tahassür 345
Güz 346
Necip Fazıl Kısakürek 347
Bu Yağmur 348
Otel Odaları 348
Kaldırımlar 349

Saçların ... 350
Aydınlık ... 351
Anneciğim ... 351
Tabut ... 352
Ayrılık Vakti ... 353
Ölünün Odasında ... 353
Enis Behiç Koryürek ... 354
Gemiciler ... 355
Hâtıra ... 356
Ömür ... 356
Neyiz ... 356
Munis Faik Ozansoy ... 357
Hayal Ettiğim Gibi ... 358
Son Perde ... 359
Zaman Saati ... 359
Celâl Sılay ... 360
Sual ... 361
Misafirlik ... 361
Mavi Randevu ... 362
Serenad ... 362
Haziran Şiiri ... 363
Mustafa Seyit Sutüven ... 364
Sutüven ... 365
Ben ... 367
Hamit Macit Selekler ... 369
Harbe Dair ... 370
Sulh ... 370
Kal ... 371
Çay ... 371
Ahmet Hamdi Tanpınar ... 372
Her Şey Yerli Yerinde ... 373
Şiir ... 373
Rıhtımda Uyuyan Gemi ... 374
Hatırlama ... 374
Ayna ... 375
Bursa'da Zaman ... 375
Bütün Yaz ... 377
Ne İçindeyim Zamanın ... 377
Uyanma ... 378
Selâm Olsun ... 378
Sabah ... 378

Cahit Sıtkı Tarancı 379
Ölüm 380
Ölümden Sonra 380
Yalan Dünya 380
Serenad 381
Gün Eksilmesin Penceremden 381
Garip Kişi 382
Abbas 382
Otuz Beş Yaş Şiiri 383
Paydos 384
Sanatkârın Ölümü 384
Ahmet Kutsi Tecer 385
Besbelli 386
Ölü 386
Nerdesin 387
Ocak Başında 387
Kır Uykusu 388
Kış Düşünceleri 388
Ömer Bedrettin Uşaklı 389
Anadolu Hasreti 390
Kim Bilir 390
Sılaya Giderken 391
Son Dilek 391
Deniz Hasreti 392
Bir Hâtıra 392
Yayla Dumanı 393
Bursa'da Akşam 393
Deniz Sarhoşları 394
Halide Nusret Zorlutuna 395
Git Bahar 396
Gel Bahar 397
Hoşça Kalın 397

TANZİMAT'TAN GÜNÜMÜZE TÜRK ŞİİRİNİN GÖRÜNÜMÜ VE EVRELERİ

Kemal Özer

TANZİMAT ŞİİRİ

Osmanlı İmparatorluğu tarihi içinde, Tanzimat fermanının gündeme getirdiği yeni düzenlemeler kapsamında, şiire de yansıyan yenileşme girişimlerinin ilk evresini bu şiir oluşturur. 1860-95 arasındaki bu ilk evrede, ilkeleri belirlenmiş, ortak bir sanat hareketi görüldüğü söylenemez. Buna karşılık, dönemin ozanlarında, geleneksel şiiri sürdürmek ile onun sınırlarına başkaldırmak, yeni söyleyiş ve anlayışları aramak eğilimleri arasında bir çekişme göze çarpar. Çünkü, ozanın toplumsallaşması, topluma seslenmesi, hatta toplumu dönüştürecek kavganın içinde yer alması gündeme gelmiştir. Bununla birlikte, geleneksel şiirin yüzlerce yıllık estetiği, ozanları koşullamayı ve etkilemeyi sürdürmekte, Batı şiirinden alınacak yeni söyleyiş ve anlayışlara ulaşmayı en azından geciktirmektedir.

O yüzden, toplum sorunlarını, günlük yaşamın olay, duygu ve düşüncelerini ele alan kesim (Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa), bunları geleneksel şiirin söz kalıplarıyla (mazmun) değil düz bir anlatımla dile getirse bile, geleneksel ölçüyü (aruz) ve biçimleri (kaside, gazel vb) kullanmaktan kurtulamadı. Bu kesimdeki ozanların, güzellik yerine anlama önem verdikleri, ustaca söylenmiş tek tek dizeler yerine bütünlüğü gözettikleri, estetik alanından çok içerik bakımından yenilik getirdikleri söylenebilir.

Buna karşılık, toplumsal sorunlar yerine metafizik konuları, doğa ve aşk gibi temaları yazmayı benimseyen kesim (Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit), biçim yeniliklerine, Batıdan aldığı söyleyiş özellikleriyle eski alışkanlıkları yıkmaya yöneldi.

Tanzimat şiiri içinde, bu iki kesimle birlikte, yol açıcı sayılanları (Akif Paşa, Pertev Paşa vb), eski şiir anlayışını olduğu gibi sürdürenleri (Leskofçalı Galip, Yenişehirli Avni, Hersekli Arif Hikmet gibi) ve gelenekçilerle yenilikçiler arasındaki çatışmanın sözcülüğünü üstlenenleri de (Muallim Naci gibi) dönemin çelişkili/çatışkılı görünümünü tamamlamak adına anmak gerekir.

SERVETİ FÜNUN ŞİİRİ

Bu şiir, yenileşme girişimlerinin Tanzimat'tan sonraki evresidir ve 1896-1901 arasında Serveti Fünun dergisinde ortak bir inanç, beğeni ve anlayış çevresinde toplanan bir edebiyat kuşağınca oluşturulmuştur. Tevfik Fikret'in yönetiminde, Edebiyat-ı Cedide (Yeni Edebiyat) adıyla da anılan ve İkinci Abdülhamit'in dergiyi kapatmasına kadar süren bu evrede, sözkonusu edebiyat kuşağı ülkenin Batılılaşarak yükseleceğine inanmış, Batı uygarlığına ve özellikle Fransa'ya hayranlık duymuş, laik düşünceyi ve sanat için sanat anlayışını öncelikle aktarmayı yeğlemiştir. Bu yüzden, Tanzimat dönemindeki gibi, toplumsal sorunları işleme, halka seslenme eğilimi görülmez. Onların yerini bireysel duygular ve seçkinlere seslenme alır. Dil konusundaki arınma/yalınlaşma eğilimi; daha yoğun Arapça/Farsça sözcükler kullanma, Fransızcadan deyimler/söyleyişler aktarma, konuşma dilinden uzaklaşma eğilimine yerini bırakır.

Buna karşılık, bu edebiyat kuşağındaki ozanların günlük yaşamda rastlanan herhangi bir olaya, gözleme ve nesneye yer vermeleri, şiirin el attığı konuların, ilgi duyduğu alanların genişlemesine yol açar. Geleneksel biçimleri büsbütün bırakıp sone, terza-rima gibi Batılı biçimlere ya da serbest müstezata yönelmeleri; anlamın/cümlenin beyitte bitmesine, beyitler arasında anlam birliği aranmamasına son verip dizeler arası anlam bağını sağlamak, konu birliğini ve bütün güzelliğini önemsemek, aynı şiir içinde çeşitli ölçüler ve biçimler kullanmak gibi değişiklikler getirmeleri, gelenekselle bağın koparılmasında ileri bir adım oluşturur.

FECRİ ATİ ŞİİRİ

İkinci meşrutiyetten sonra kısa bir süre yaşanan özgürlük ortamında 21 genç sanatçının bir araya gelip Fecri Ati adında bir topluluk oluşturması sonucu ortaya çıkar. Topluluk 24 Şubat 1909 tarihli Serveti Fünun

dergisinde bir bildiri yayınlar. Bu bildiride ilk olarak önceki yenileşme evrelerini değerlendirmişler, Edebiyat-ı Cedide girişiminin edebiyata hizmetini övgüyle karşılamışlardır. Toplumun içine girdiği yeni koşullarda kendileri de görev almayı istemektedirler.

Sanat sanat içindir görüşünü taşıyan topluluk, bildirilerinde bunu "Sanat şahsî ve muhteremdir" sözüyle dile getirir. Hedefleri Avrupa'daki benzerlerinin küçük bir örneğini oluşturmak, amaçları "dilin, edebiyatın, edebi ve toplumsal bilimlerin ilerlemesine hizmet etmek", "yetenekli genç sanatçıları bir araya getirerek doğacak güçle düşünceleri aydınlatmaya çalışmak", "topluluk üyelerinin ürünlerini yayınlamak", "Batı'nın önemli yapıtlarını çevirterek, benzer kurumlarıyla bağlantı ve ilişki kurarak, konferanslar vererek duygu ve düşüncelerin gelişmesini, halkın edebiyat beğenisinin yükseltilmesini sağlamak" olarak özetlenebilir.

İçinde bulundukları geçiş döneminin sorunlarıyla yüz yüze kalan, Namık Kemal'in "Edebiyatsız millet dilsiz insan gibidir" sözünü kendine ilke edinen, duygusal gelişime edebiyatın yeterince öncülük edememiş olduğuna inanan, sanatçılara yönelik zulüm ve baskıyı saptayan, ama soyut bir ülkücülük içinde siyaset dışı kalmaya çalışan topluluk iki yıl gibi kısa bir süre içinde dağılmış, geriye XX. yüzyılın ilk toplu davranışı olmak gibi bir özellik dışında önemli bir iz bırakmamıştır.

CUMHURİYETE KADAR: BİR ARA DÖNEM

Cumhuriyetten önceki dönemlerde olduğu gibi, cumhuriyet döneminde de şiirin görünümü, alınan tavırlardan ve yaşanan çekişmelerden oluşuyor. Bu çekişmelere de değişimler ve direnişler damgasını vuruyor. Yüzeyden bakıldığında, değişimler olsun direnişler olsun, sanat içi bir oluşum, bir eski/yeni, ileri/geri kavgası, bir etki/tepki olarak algılanabilir. Kuşkusuz böyle bir kavga yaşanıyor, ama bunu yine yaşandığı dönemin toplumsal ve siyasal gelişmeleriyle birlikte ele almak, ülkeyi etkileyen iç ve dış koşullar içinde görmek gerekir.

Cumhuriyetle birlikte şiirde karşımıza çıkan görünüm, öncelikle Tanzimat/Serveti Fünun/Fecri Ati dönemlerinde geçilen evrelerin, cumhuriyete kadar yaşanan ve Birinci Dünya Savaşı/Mütareke/Kurtuluş Savaşı yıllarını içine alan bir ara dönemin yansımalarını taşıyor.

İkinci Meşrutiyet sonrasının, Osmanlı İmparatorluğunu emperyalizmin yarı sömürgesi haline getiren, Birinci Dünya Savaşı yenilgisi, Sevr Anlaşması ve Anadolu işgaliyle sonuçlanan koşulları, şiirde daha önce başlayan kimi gelişmeleri hızlandırırken, ozanların önüne de yeni tavırlar alma, dolayısıyla yazdıklarını değiştirme fırsatı çıkarmıştır.

Bu ara döneme damgasını vuran gelişmeler arasında, daha önce başlayan uluslaşma süreci, dil ve tarih bilinci edinme, halka, halk diline ve edebiyatına yöneliştеki hızlanma sayılabilir. Ulusal biçim arayışlarında halk şiiri biçimlerini kullanma eğiliminin arttığını, iz bırakan denemeler yapıldığını (Rıza Tevfik vb) görüyoruz. Ölçü kullanmakta aruzdan heceye geçişin de yaygınlaşması sözkonusu olmuştur. Bunun koşutunda bir içerik değişikliği gündeme gelmiş, yalın Türkçeyle ve hece ölçüsüyle yazılan şiirlerde halkın yaşantısına yönelme eğilimi, halkçı ve toplumcu tavırlar almaya, öğretici şiirler yazmaya (Mehmet Emin Yurdakul vb) ozanları yöneltmiştir.

Dil konusunda, şiirsel anlamda en önemli gelişme, Yahya Kemal'in çalışmalarıyla ve aldığı sonuçla ortaya çıkar. Yahya Kemal, aruz ölçüsüyle yazmaktan vazgeçmemiş, ama halk şiirinin dilini "fazla dar ve mahallî" bularak, "Türkçenin kendine mahsus, tabiî, samimî ifade özellikleri"ni aramaya girişmiştir. Bu arama, konuşulan Türkçenin şiir dili haline gelmesiyle sonuçlanmış ve cumhuriyetle birlikte gündeme çıkmaya başlayan yeni şiire kaynaklık etmiştir.

Yine bu ara dönemde. yaşanan Anadolu işgali ve emperyalizme karşı direniş hazırlığı, şiirde başlamış bulunan ulusallık yönelimine içerik düzeyinde de yansımış, Anadolu'nun güzellemeler yoluyla şiire girmesine ve yurtseverlik duygularının güçlenmesine yol açmıştır. Ozanların önünde, direnişe destek verme ya da doğrudan katılma gibi bir tavır alma fırsatı belirmiştir. Aruz ölçüsünü kullanarak, halkın konuşma diliyle toplumsal konuları, İslâmcı bir bakış açısından işleyen, bunda sanatsal bir düzey tutturan Mehmet Akif'i, Anadolu direnişini desteklemeye yönelen ozanlara örnek gösterebiliriz.

Bunların yanısıra, yine aynı ara dönemde, saydığımız gelişmelerden etkilenmeyen, eski tutumlarını ve şiirlerini olduğu gibi sürdürenler de anılmalı. Siyasal gelişmelere sanatında uzak duran, şiirin toplumsal bir görevi olması savına inatla karşı çıkan Ahmet Haşim, bu kesimin önemli bir temsilcisi. Cumhuriyetle birlikte oluşacak yeni şiire kaynaklık edenlerden biri de o olmuştur.

CUMHURİYET DÖNEMİNİN İLK YILLARI

Kurtuluş Savaşı'yla birlikte başladığı düşünülebilecek bu döneme bakmak için, etkili olduğu söylenebilecek birkaç oluşumu öncelikle anmakta yarar var. Belirleyici koşulların dış halkalarında, Birinci Dünya Savaşı'nın ülkelere getirdiği yeni yapılanmalar, Ekim Devrimi'nin gerçekleşmesiyle ortaya çıkan değişimler siyasal yanı, birbiri ardına su yü-

züne vuran (dadacılık, gerçeküstücülük vb) akımlar da sanatsal yanı oluşturuyor. Belirleyiciliğin iç halkaları arasında ise, en önemli yeri, kuşkusuz cumhuriyet yönetiminin tutumu ve hedefleri almaktadır. Bu tutum, yeni bir devlet kurma, hedefler de imparatorluğun tüm kurumlarını sona erdirme olarak özetlenirse, şiirde Tanzimat'la başlayan yenileşme hareketlerinin nasıl yeni bir ivme kazanacağı ortaya çıkar.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, yeni şiir oluşumunun temelinde "millî" kavramı bulunmaktadır. "Ümmet"i birim alan imparatorluğun yerine, "millet"i birim alan bir devlet kurulmaktadır. Yıktığı eski kurumların yerine yenilerini koyarken de, sözkonusu edebiyat olduğu vakit, amaçlanan elbet "millî edebiyat" olacaktır. Şiirde, geçmişten gelen ve ara dönemde hız kazanan bir üretim zaten hazırdır. Dilde halkın konuşma dili, ölçüde hece ölçüsü, içerikte yurt güzellemeleri/ulusal duygular "millî edebiyat" için elverişli bir ortamı zaten hazırlamıştır.

Cumhuriyetle birlikte yaygınlaşan bu eğilim içinde, Meşrutiyet döneminden gelen (Mehmet Emin Yurdakul, Rıza Tevfik, Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya vb) hececilere, (Necmettin Halil, Yaşar Nabi, Behçet Kemal, Sabri Esat, Ömer Bedrettin vb) yenileri katılır. Ama bu şiirin, geleneksel halk şiiri örgüsü içinde kaldığı, (deniz, dağ, ova vb) coğrafya terimleriyle, yöresel özellikleri yansıtmakla yetindiği, özgün buluş ve benzetiler getiremediği, yurtseverlik duygularını (ulusal bayramlar, yıldönümleri vb ile) sınırladığı, yurt gerçeklerini bir köy ve köylü romantizmine indirgediği, partiyi ve şefi kutsallaştırarak bir kahramanlık edebiyatına dönüştüğü söylenebilir. Sonuçta, tek parti yönetimiyle uyumlu bir şiir ortaya çıkmıştır.

HECE ŞİİRİNE TEPKİ

Ne var ki, "Millî Edebiyat" anlayışıyla yazılan hece şiiri, tepki görmekte gecikmez. Gösterilen tepki, hem sanatsal niteliklerine karşıdır, hem de "millet"le ilişkisine, taşıdığı "millî" sıfatına.

Sanatsal nitelikler açısından eleştiriler; bu şiirin, hece ölçüsünü parmak hesabına indirgeyip mekanik bir biçimde uygulamasına, abartılı ve yapay bir söyleyişin, içtenliksiz ve sıradan bir dilin, buluştan yoksun ve renksiz bir anlatımın içine hapsolmasına yöneltilir. İçerik açısından da, halkı yaşam koşullarından soyutlayarak yansıtması, ("güneş", "ülkü", "zafer", "Türklük", "Çankaya", "inkılâp" vb) birtakım sözcük ve kavramları kalıplaştırarak kullanması, daha çok ("Yoktan var ediyordu Tanrı gibi her şeyi" türünden dizelerle) Mustafa Kemal'i tanrılaştırması eleştiri konusu yapılır.

"Millî Edebiyat" anlayışıyla yazanların bir kesimi ise, eleştirilen bu niteliklerle de kalmamış, işlediği konuları Orta Asya Türk boylarına, ilkçağ söylencelerine doğru kaydırmış, ulusal bilinç kavramından üstün ırk kuramına sıçramıştır. Bu kesimin, daha sonra Nazi Almanyası'nın dümen suyuna girip Yeni Turan yolunu aramaya kalkıştığı, ancak İkinci Dünya Savaşı'nda faşizmin yenilgisinden sonra esin kaynağını yitirdiği görülür.

Sözünü ettiğimiz eleştirileri yöneltenler arasında, hece ölçüsünü kullanan ozanlar önemli bir yer tutmuştur. Bunlardan Vasfi Mahir Kocatürk, ölçü ve uyağın "çanak çömlek yapar gibi" duyuşları kalıplara döktüğünü, dili bozduğunu, cümleleri altüst ettiğini ileri sürerken; sanatsal kaygıların her türlü düşünceden önce geldiğini savunan görüşün temsilcisi Necip Fazıl, "Millî Edebiyat"ın "o milletin ruhunu, duyuş tarzını ve şahsiyetini temsil ve tahlil" etmesi gerektiğini, oysa "o millete mensup olmayan duyuş tarzını ders verir gibi muayyen millî tezler telkin eden" bir edebiyatın "Millî Edebiyat" olamayacağını vurgular. Ahmet Muhip Dıranas ise "devrim edebiyatı demagojisi" olarak niteleyip "inkılâba en çabuk fakat bayağı yoldan yaranmak"la suçlar.

BAŞARISIZ BİR TOPLULUK: YEDİ MEŞALECİLER

"Millî Edebiyat" anlayışının, eleştirilere uğramış özelliklerini edindiği yıllarda, o anlayışın içinde ürün vermiş bir kesimden de seslerini yükseltenler görülmüştür. Bunlardan, 1'i öykücü (Kenan Hulûsi) ve 6'sı ozan (Muammer Lütfi, Yaşar Nabi, Necmettin Halil, Cevdet Kudret, Sabri Esat, Ziya Osman) olmak üzere 7 tanesi, 1928'de bir araya gelerek, görüşlerini ve ürünlerini önce Meşale dergisinde, sonra da Yedi Meşale adlı ortak kitapta yayınlayan bir topluluk oluşturur. Fransız şiirinin Verlaine/Mallarmı/Baudelaire kanadından etkilenmişler, hece şiirini "yetersiz ve dar" bulduklarını belirtip kendilerinin "canlılık, içtenlik ve yenilik" ilkesine bağlı kalacaklarını öne sürmüşlerdir. Ama "hece ölçüsüne getirdikleri yumuşaklığa, konularını gündelik yaşama yaklaştırmalarına" karşın, "belirgin bir etki" yaratamadıkları, "yeni bir kanal" açamadıkları için de kısa sürede dağıldıkları ve "iz bırakmadan" geçip giden "talihsiz bir topluluk" (A. Oktay) oldukları kabul edilir.

NÂZIM HİKMET VE ÖZGÜR KOŞUK

Hece şiirinin ve "Millî Edebiyat" anlayışının karşısına çıkarılan bu eleştiriler/tepkiler dışında, kökten bir değişikliğe yol açan, cumhuriyet döneminin asıl sarsıcı atılımı Nâzım Hikmet'ten gelmiştir. Sovyet Rus-

ya'dan dönüşüyle birlikte yayınlamaya başladığı şiirler, sanat dünyasında büyük yankılar yaratır. Daha önce benzeri görülmemiş bu yepyeni ürünler, şiire girmez sanılan konuları içermekte, kuralları altüst etmekte, dil ve söyleyiş bakımından alışılmış olanların hiçbirine benzememekte ve yeni bir ozan tipini haber vermektedir. Önce şaşkınlık ve alkışla karşılanan, yıkıcılığı karşısında sonra eleştirilere/tepkilere yol açan bu ürünlerin özünde, insanı soyut ya da yapay bir ele alış yerine, toplumsal/ekonomik/kültürel çevrenin içinde, o çevreyle olumlu/olumsuz ilişkiler içinde görmenin belirlediği bir yaklaşım vardır. Ölçü vb gibi birtakım sanatsal kuralların sınırlayıcılığına boyun eğmeyen çok sesli bir söyleyiş coşkusuna dayanmaktadır.

Yine de, eskiyi gözden düşürüp yeniyi gündeme getirmesine karşılık, geleneksel şiirle bağını büsbütün koparmaktan çok, bir bileşim arayışının özlemini taşıdığı söylenebilir. Geleneksel şiirin, Türkçenin güzelliklerini kucaklamaya, Divan ve halk şiirinin söyleyiş özelliklerinden yeni bir anlatım biçimi ve tadı oluşturmaya yönelik bir arayıştır bu. Nitekim, taşıdığı ideolojik/politik ses, ölçüyü bir yana bıraksa bile, kullanmaktan hiç vazgeçmeyeceği uyaklardan güç almaktadır. Tek çalgıyla elde edilene karşılık, bu sesin koca bir orkestrayla oluşturulması, yalnız marş türü yüksek sesli şiirlerle yetinmeye yol açmaz, yumuşak ve alçak sesli şiirlerin yazılmasına da olanak verir.

Nâzım Hikmet şiirinin ses ve söyleyiş olarak senfonikliği dışında, şiire getirdiği iki önemli değişimden biri, türler arasındaki sınırları zorlaması, anlatı sanatları arasında çeşitli geçişlerle yeni olanaklar yaratması; öteki de, barındırdığı görselliği, neredeyse fotoğraf ve sinema gibi ayırıcı özelliğini görüntünün sağladığı sanatlar düzeyine çıkarması. Bu şiir, içerik düzeyinde bakılırsa, proleter kavramına ağırlık vermekte, sınıfsal mücadele içindeki insanın eylemini olduğu kadar psikolojisini de yansıtmayı amaçlamaktadır. Gerçekliğe bakışı da, onu bütün karmaşıklığı içinde, geçmiş/bugün/gelecek öğeleriyle ve devinim halinde veren bir gerçekçiliğe doğru gelişim göstermektedir. Nitekim, siyasal iktidarın onu hapse atıp temelli susturmaya kalkışmasından önce yayınladığı son kitap olan *Şeyh Bedrettin Destanı*, hem aradığı sanatsal bileşime ulaşma, hem de gerçekçilik yolunda geldiği aşama bakımından bir dönemeç ve doruk olarak kabul edilmiştir.

ÖZGÜR KOŞUKLA AÇILAN YOLDA

Cumhuriyet, "milletçe bizi mahvetmek isteyen emperyalizme ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı savaşmayı uygun gören" bir direniş hareketinden geldiği halde, bu karakterini kapitalizme yönelen tercih-

lerle değiştirdikten sonra, toplumcu harekete (tutuklamalar, parti ve yayınları kapatma vb yoluyla) olduğu gibi, toplumcu sanata ve onun Nâzım Hikmet'le gündeme getirdiği atılıma karşı oluşturulan engelleyici ortam, özgür koşuğun açtığı yolda gelişmeler olmasını da önlemiştir. Şiir yazımının bu köklü değişimi, beklendiğinden daha az sayıda ozanın şiirini değiştirmesine yol açar. Bunların içinde anılması gerekenler: İlhami Bekir, Ercüment Behzat Lav, Nail V., Mümtaz Zeki Taşkın, Hasan İzzettin Dinamo. Bu ozanları iki küme içinde toplarsak, birine Batı'dan esinlenenler, ötekine de genç Sovyet şiirinden esinlenen, ama kendi şiir geleneğimizden kopmayanlar diyebiliriz.

Burjuva yaşamıyla çatışmaya girip çıkış yolu bulamayan Batılı sanatçıların, içlerindeki karşı koyma ve isyan özlemini dışa vuracak dadacılık ve gerçeküstücülük gibi yeni dile getirme yollarından etkilenerek özgür koşuğa yönelen ozanlar arasında Ercüment Behzat Lav, bu yenilikçi akımların yıkıcı yanına ilgi duyar, toplumsal bir eylemden çok, sağladıkları ses ve görsellikle yergisel bir şiir adına onlardan yararlanır. Mümtaz Zeki Taşkın ise, anlamı göz ardı ederek yalnız ses açısından dadacılığa özenen şiirler yazmış olmaktan öteye gidemez. Nâzım Hikmet'in açtığı çığırda, onun yanında yer aldıkları söylenebilecek öteki üç ozandan Nail V. şiiri çabuk bırakır. İlhami Bekir, özgür koşuktan hiç vazgeçmemekle, dünya görüşü bakımından Nâzım Hikmet'e yakın durmakla birlikte, bu şiirin gerektirdiği kavgacı yanı üstlenmekte zorlanır ve kendi dünyası içine kapanır. Siyasal tavrı sürdürmekte en diretken davranan Hasan İzzettin Dinamo ise, hece ölçüsünün getirdiği ses ve söyleyiş özelliklerinden tümüyle uzaklaşamaz, hatta zamanla özgür koşuktan vazgeçip gerçekçi içerikle ölçülü/uyaklı şiir yazımına yöneldiği görülür.

ÖZGÜR KOŞUKTAN ETKİLENMEYENLER

Özgür koşuktan hiç etkilenmemiş olanlar, Ahmet Haşim'in "Şiir ne hakikat habercisi, ne de bir yasa koyucudur. Şairin dili 'düzyazı' gibi anlaşılmak için değil, ama duyulmak üzere oluşmuş, musiki ile söz arasında, sözden çok musikiye yakın, ortalama bir dildir" görüşüyle, Yahya Kemal'in "Ahenk veznin sustuğu yerde başlar" diye özetlediği bakış arasında sıralanmışlardır. İçerik açısından da, Yahya Kemal'de temsilcisini bulan (dünya işlerine aldırış etmez) rind tavrıyla, akıl ve madde karşıtlığıyla belirginlik kazanır, idealist felsefeyle beslenirler. 1930-40 arasında bu kesimin iki çizgisinden birini Ahmet Hamdi Tanpınar temsil eder, ötekini de Necip Fazıl Kısakürek.

Kaynaklık eden idealist felsefe, şiirde etkili olmayı Dergâh dergisi

aracılığıyla ve Bergson üzerinden sağlamıştır. Akıl ve madde karşıtlığının doğurduğu iki yönelimden biri "ruhun ölümsüzlüğüne inanma" olarak belirirse, öteki de "düşsel bir evren yaratma" diye özetlenebilir. Necip Fazıl'da bunun ilki etkendir; şiiri "metafizik ürperti, yakıcı hayal ve mutlak hakikatı arama işi" olarak görmeye, ölüm düşüncesi ve sonsuzluk kavramı gibi metafizik temaları işlemeye sürükler onu. Tanpınar'da ise ikincisi etken olur; zaman kavramını aradan kaldıran, nesnelerin "bir garip rüya rengiyle" değiştiğini sanan bir evrende yaşadığını varsayarak yazmaya yöneltir.

1930-40 dönemi, bu iki uç arasında sıralanan ve onlardan çeşitli ölçülerde etkilenen bir dizi ozanı içinde barındırmaktadır. Tanpınar'ın başını çektiği kesim; Ahmet Muhip Dıranas, Celâl Sılay, Sabahattin Kudret Aksal, (ilk şiirleriyle) Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifat vb gibi ozanları bir araya getirirken; Necip Fazıl'ın damgasını vurduğu yolda ilerleyen, metafiziğe, ölüm ve ölüm korkusu türünden mistik temalara düşkünlük gösteren çizgi de Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba vb gibi ozanlarla yaygınlık kazanır.

Bunların estetik düzeyde vardığı aşama; hece şiirini "manzume"ciliğin yavanlığından, yapaylığından uzaklaştırma, ona kullanım kıvraklığı, ses özgürlüğü kazandırma olarak tanımlanabilir. Cumhuriyet öncesi hece şiirinin olsun, "Millî Edebiyat" döneminin olsun, gerek şiir beğenisini yükseltme, gerekse işlediği temaları genişletme açısından ayrıca bir kazanım sağlamıştır.

Özgür koşuktan etkilenmeyenler arasında, daha önceki dönemlerden gelen ve 1930'lu yıllarda yazmayı sürdüren başka ozanlar da kuşkusuz vardı. Hece ölçüsünü kullanan ve bu tür şiire katkı sağlayanlar içinde, örneğin Kemalettin Kamu ile Ömer Bedrettin Uşaklı'nın, içerik yoğunluğu ve biçim yetkinliği taşıyan lirizmleriyle, yurt gerçeklerini yapay bir romantizmden kurtararak işlemekteki içtenlikleriyle etkili oldukları söylenebilir.

BELİRLEYİCİ, AYNI ZAMANDA HAZIRLAYICI

1930-40 yılları, anılan bu gelişmelerle belirleyici olduğu gibi, cumhuriyet sonrası şiirde başgösterecek köklü eğilimlerin, girilecek önemli dönemeçlerin gizli/açık hazırlayıcısı da oldu. Bu döneme, uzantıları yıllar sonra ortaya çıkacak çeşitli anlayışların birbiriyle kesiştiği, yeni ozanların gelişimini sağlayacak bir mayalanmanın yaşandığı yoğun bir kaynaşma dönemi denebilir.

Cumhuriyet öncesinden gelen halkçı/yurtsever eğilimden bir Ceyhun Atuf Kansu'ya, cumhuriyetle birlikte hız kazanan memleketçi atılımdan bir Cahit Külebi'ye, özgür koşuğun toplumcu kanadından 1940 kuşağı toplumcu gerçekçilerine, deneyci kanadından İlhan Berk'e, "duygucu"/"arı şiir"in mistik kanadından Dağlarca'ya, kozmopolit kanadından Cahit Sıtkı Tarancı'ya, hem toplumcu gerçekçi hem "duygucu"/"arı şiir"e tepkiden Garip Şiiri'ne ulaşacak uzun bir yürüyüşün ilk adımları atılmıştı bu kaynaşma içinde.

1940: ÖNEMLİ BİR KAVŞAK

1940, bu mayalanmanın, kaynaşmanın ardından önemli bir kavşak. Tohumları ekilmiş pek çok etkilenişin ürün verdiği, yola yeni koyulmuş birçok ozanın kişilik kazanırken ilk çıkışını gerçekleştirdiği, ortak özelliklerden kendini sıyırmaya başladığı bir ayrışma döneminin başlangıcı.

Toplumsal açıdan ülkenin kendine seçtiği yapılanma yolu kapitalizm doğrultusunda daha da seçikleşmiş, siyasal açıdan yönetimin baskıcı karakteri artmış, dünyanın içine girdiği bölünme ve savaş ortamı, hem toplumsal hem sanatsal yaşamın koşullarını ağırlaştırmıştır.

Buna karşılık, çelişkiler daha keskin hale geliyor, mücadele yeni ivmeler kazanıyor. Mücadelenin sanatsal boyutu, yeni bir "tasfiye" girişimi olarak Servetifünun-Uyanış dergisine yansırken, şiiri "ideolojik bağlanmalar dışında, salt kendi yasalarıyla oluşturma" ile "toplumsal işlevi olan bir etkinlik" olarak görme anlayışları, bir kez daha birbirinin karşısına dikiliyor.

Bu girişimin, yıllar önce Nâzım Hikmet'in başlattığı "tasfiye" girişiminden ayrılan yanı, toplumcu gerçekçi sanat anlayışının kendi içinde bir tartışmayı da gün ışığına çıkarması. Servetifünun-Uyanış'ta açılan kampanyanın, eski şiiri "özlüye değil sahteye, yerel renge değil kozmopolit havaya, kitleye yakın değil kitleye uzak yapıta" önem vermekle suçlamasına, yeni şiirin "sonuna kadar gelenek düşmanlığı, ulus sevgisi, insanlık değeri" taşımasını istemesine karşın, partili bakış bunlarla yetinmez. Ona göre, "toplumsal sorumluluk kadar siyasal sorumluluk da" önemlidir. "Toplumun yoksul kesimine, sorunlarına yönelmek", "halktan söz etmek, yalnızca halkı ilgilendiren sorunlara gelişigüzel değinmek" yeterli olmadığı gibi, "köylülük ve fukaralık söylemine", "sınıf olgusunu vurgulamayan gerçekçiliğe" karşı da eleştirel davranmak gerekir.

1940 TOPLUMCU GERÇEKÇİ KUŞAĞI

1940'ların başında, sözünü ettiğimiz bu "tasfiye" girişimi olsun, toplumcu gerçekçiliğin niteliği bakımından ortaya çıkan bu tartışma olsun, şiirde, öncelikle de toplumcu gerçekçi şiirde bir devinimin habercisi. Nâzım Hikmet'in, yürüdüğü yolda yeni çalışmalarla ilgi alanlarını genişletmesi, buna karşılık ürünlerini (hapiste olduğu için) kamuoyuna doğrudan ulaştıramaması, etkileme açısından kuşkusuz bir daralma yaratmıştır. Ama gerek toplumcu sanat anlayışının, gerek özgür koşuğun hızla yayılışı gündemdedir. Rıfat Ilgaz'dan A. Kadir'e, Arif Damar'dan Ömer Faruk Toprak'a, Enver Gökçe'den Niyazi Akıncıoğlu'na, Mehmed Kemal'den Cahit Irgat'a, Fethi Giray'dan Suat Taşer'e, Attila İlhan'dan Şükran Kurdakul'a pek çok ozan, önceki yılların Hasan İzzettin Dinamo, İlhami Bekir, Ercüment Behzat Lav vb gibi toplumcu ozanlar zincirine yeni birer halka olarak eklenmiş, bir toplumcu gerçekçiler kuşağı oluşturmuşlardır.

Bu toplumcu gerçekçi kuşak, kuşkusuz aynı anlayışın çizdiği değişmez sınırlar içinde yer almaz. Nâzım Hikmet'in doğrudan etkisini taşıyanlar da vardır aralarında, partili bakışa daha sıkı bağlananlar da. İçinde bulundukları ülke ve dünya koşulları, onların barış, özgürlük, eşitlik vb gibi ortak temalar çevresinde ürün vermelerine yol açsa da, gerek kökenlerinden gelen özelliklerini, gerek kişiliklerinden kaynaklanan özgün bakışlarını yazdıklarına yansıtmaktan, kalıplaşmayı engelleyecek farklı renk ve tınıları şiirlerine koymaktan geri durmamışlardır.

Rıfat Ilgaz, günlük yaşamdan, üzerinde durulması şiire aykırı görülegelen kimi ayrıntılarla söz açarken, bireyleri bulundukları sınıfın özellikleri içinde ele alır, altında gizli hüzünler de barındıran ince bir yergiyi şiire sokar. Cahit Irgat, bir arayış içinde, sömürünün, savaşın, faşizmin yaraladığı, kişiliğinden kopardığı insanın ardına düşmüş, gösterdiği tepkide açlığa, yoksulluğa, savaşa karşı duyduğu nefreti dışa vurmuştur. A. Kadir, içinden geldiği toplumsal çevreye, sürgün yıllarında tanıdığı ve aralarına karıştığı ülke insanlarına bakarken, toplumsal gerçekleri kendi bireysel gerçekleriyle birleştirir; kendini yansıtırken başkalarının yaşam özelliklerini de yansıtmış olur. Niyazi Akıncıoğlu'nun şiiri iki koldan ilerler; birinde, bir yandan tarihsel öğeleri, bir yandan çağrışımları eskilere giden sözcükleri kullanarak destansı özellikler edinir, ötekinde ise toplumsal sorunları, tepkiden coşkuya, acıdan inanca, yaşanandan yaşanacak olanın umuduna uzanan bir bakış genişliğiyle işler. Enver Gökçe'de, köylü kökeninden gelen duyarlıkla halk deyimlerinden, halk şiiri söyleyişlerinden kaynaklanan ses birleşmiş, hem kitlelere ulaşmakta, hem kendisinden sonraki ozanları etkilemekte bir çığır oluş-

turmuştur. Ömer Faruk Toprak şiiri, kenar mahalleleriyle büyük kentin, emekçi insanın sesini, görüntülerini getirirken, Arif Damar şiirinde örgütlü kavga adamının eylemci coşkusu, Attila İlhan şiirinde çok daha geniş coğrafyaya yayılmanın, imgelemi çok daha sınır tanımaz, sesi çok daha oylumlu kullanan bir yaklaşımın ilk aşaması ortaya konur.

İKİ AYRI KÜMEDE BAŞKA OZANLAR

1930'lu yılların belirleyici etkilerinden geçip gelen öteki ozanlara baktığımız zaman, 1940'lı yıllardaki ayrışma, başka görünümlerle de karşımıza çıkar. Bunlara belki iki ayrı küme içinde bakabiliriz. Birinci kümeyi, 30'lu yılların "duygucu"/"arı şiir" kaynağından, gizemci bakış odağından geçip gelen, bu etkiyi hâlâ taşımakla birlikte kendi kişisel çıkışını gerçekleştirenler oluşturuyor. Bunların en başında ise, 1940'ta yayınladığı, başyapıt sayılan *Çocuk ve Allah*'ın ozanı Fazıl Hüsnü Dağlarca anılabilir. Dağlarca, bu ve 40'lı yıllarda yayınladığı öteki kitaplarıyla, gizemci bir bakış içinde, insan tekinin evren karşısındaki şaşkınlığını, yalnızlığını, korkularını yansıtmaktadır.

Aynı kümede bulunanlardan Ziya Osman Saba'nın şiiri, çocukluk anıları/geçmiş özlemi/ölüm kavramı gibi üç odak üzerinde yoğunlaşır. Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiiri ise bir ürküntüyü içerir ve bir köprü işlevi görür. Bu şiir, zaman/ölüm/ayna gibi Tanpınar/Necip Fazıl temalarını sürdürürken, bir yandan ozanın yaşadığı ürküntülü ruh halini dışa vurur, bir yandan da 30'lu yılların etki odağı olmuş bir şiir anlayışını 40'lı yıllara ulaştırmaya yarar.

Aynı kümede anılması gerekenlerden Asaf Hâlet Çelebi, işlediği değişik temalarla öteki gizemcilerden ayrılır. Doğulu bir duyarlıkla Batı'ya bakışın, insanı ve Tanrıyı arayışında sevgiye yönelişin temsilcisi olur. Celâl Sılay, hem bir hesaplaşmayı hem bir bocalayışı taşır şiire. Ev/sokak/eşya ile sınırlanmış bir insanın iç hesaplaşmasını yaşarken, bir yandan da Tanrı düşüncesine bağlanmakla aklın egemenliği arasında bocalamaktadır.

İkinci kümede yer alanlara gelince, onlar "duygucu"/"arı şiir"den, gizemci bakış odağından kendilerini sıyıranlar ya da bunlarla hiç ilişkiye girmeyenler. Özdemir Asaf'ın, düşünceyle uğraşan, buna karşılık şiir alanında geçerli tekniklere kafa tutan, duyarlığı düşünceden çıkaracağını sanan bir tutumla yazdığı söylenebilir. Sabahattin Kudret Aksal, "duygucu"/"arı şiir"in edasından da, temalarından da, ölçülü uyaklı yazıştan da vazgeçmiştir. Kentteki okumuş orta tabaka insanının ruh haliyle günlük yaşamı ele alan küçük izlenim şiirlerine yönelmiştir. Beh-

çet Necatigil, aynı tür insanın dünyaya kırgın, sitem eden havasıyla dolu, kırık sesli bir iç konuşma şiiri yazar. Yaşamı dar sokaklara, evin duvarları arasına indirgeyen bir bakış, başkalarını kendi içine çekilmiş olarak uzaktan uzağa yaşayan bir yaklaşım bu şiire kaynaklık eder. Aynı kesimden gelen Salâh Birsel, denebilirse, yürürlükte olan bütün yaklaşımlardan, geçerli sayılan yazış biçimlerinden kaçmanın, kaçınmanın ardındadır. Duygudan da, lirizmden de, bir görüşe bağlanmaktan da uzak durur. Orta tabaka insanının dünya üzerindeki duruşundan devşirdiği kesitleri, nerdeyse matematik ölçüleri kesinliğindeki söyleyiş yalınlığıyla, ince bir yergi diliyle, söz dilimlerini kurgulayan biçimler içinde aktarır.

Aynı kümede, bunlardan başka, kimi hece şiirinden, kimi "Millî Edebiyat"ın halkçı/yurtsever eğiliminden, kimi özgür koşuğun deneyci kesiminden çıkıp gelenler de var. Halkçı eğilimlerin uzantısı içinde yer alanlardan Cahit Külebi, az sözcüklü kısa dizelerle, arınmış bir söyleyişle, sorunlara halk gibi yaklaşmanın, dünyayı alabildiğine doğal bir biçimde şiirsel olarak algılamanın ustası kesilir. Külebi'nin kendi kökeninden getirdiği bu doğal halkçı yaklaşım, Ceyhun Atuf Kansu'da dünya görüşünden gelen bilinçli bir seçim sonucunda, türküsel bir söyleyişle bilgece bir tada bürünür. Bedri Rahmi Eyüboğlu'da ise, türküleri çağdaş beğeni ölçüleri içinde kullanan bir halk ozanı kimliğiyle, kendine ve dünyaya coşkulu bakışın, resimleme gücünün, toplumsal temalar sözkonusu olduğunda yergi ve alay öğelerinin öne çıktığı bir şiire dönüşür. Necati Cumalı, küçük bir kıyı kasabası insanının doğayla içli dışlı dünyasından, yaşama iyi ve güzel şeylerin barındığı bir toplam olarak bakmaktan yola çıkmıştır. Büyük kente doğru yöneldikçe, toplumsal eşitsizlikler ve haksızlıklar karşısında bu iyimserlik sarsıntı geçirecek, taşrayla büyük kent arasında bu gitgel, özgürlük gibi birtakım kavramların yenilmezliğine tutunan bir dirence ulaşacaktır.

Bu iki kümenin kapsamı içinde, ama belki toplumcu gerçekçi kuşağa daha yakın iki ozanı da burda anmak gerekiyor. İlhan Berk, 30'lu yıllarda özgür koşuğu benimseyenlerin deneyci kesiminden etkilenmiş görünür ve daha çok gözlemci niteliği belirginlik kazanır. İki yönlü bir gözlemciliktir bu. Hem şiir yazımında, hem toplumsal işleyişi kavrayışta bu niteliği öne çıkar. 40'lı yıllarda, her iki yönden de sarsıntı geçirmiş, uzun dizelerle öyküleyici bir şiir yazmaya, toplumsal gerçekleri özümleyip yansıtmaya yönelmiştir. İstanbul kitabı, bir öğretiyi benimseyip duyarlığı ile bu öğreti arasında kurabildiği ilişkinin göstergesi olmuştur. Orhon Murat Arıburnu ise, *Kovan* kitabında bir araya getirdiği şiirleriyle, 40'lı yılların görünümüne değişik bir kimlik altında katı-

lır. Az sözcüklü, kısa dizelerden kurulmuş şiirleri, duyarlıktan çok akılla yazılmış, buluşlara dayanan, benzer sözcüklerin değişik anlamlarından yararlanan ve yergi özelliği ağır basan, aslında toplumsal olguları temel alıp insancıl bir vurguyla dile getiren ürünlerdir.

BİR DÖNEMEÇ: GARİP ŞİİRİ

40'lı yıllarda şiire damgasını vuran önemli bir dönemece 1941'de yayınlanan *Garip* kitabıyla girilmiştir. İlk ürünleri 30'lu yıllarda yayınlanmaya başlanan, daha çok "duygucu"/"arı şiir"in etki alanında kalmış üç ozanın imzasını taşıyan bu kitap, şiirlerle birlikte bir çıkış bildirgesini de içermektedir. Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday üçlüsünün kaleme aldığı bildirgede, şiirin "Bugüne kadar burjuvazinin malı olmaktan", "yüksek sanayi devrinin başlamasından evvel de dinin ve feodal zümrenin köleliğini yapmaktan" başka bir işe yaramadığı vurgulanır. Şiirin değişmeyen yanı, hep "müreffeh sınıfların zevkine hitap etmiş olması"dır. "Müreffeh sınıflar"ı ise yaşamak için çalışmaya gereksinim duymayan insanlar oluşturur ve "o sınıflar"ı temsil eden şiir büyük bir yetkinliğe erişmiştir. Bu şiir artık değişmeli ve onun yerini alacak yeni şiirin dayanacağı beğeni, azınlıktaki "müreffeh sınıf"ın değil, "yaşamak hakkı"nı sürekli bir didişme sonunda elde eden çoğunluğun beğenisi olmalıdır. Çünkü "her şey gibi şiir de onların hakkı"dır ve onların beğenisine seslenmelidir.

Ne var ki, bu yeni şiir, sesleneceği kitlenin istediklerini "eski edebiyatların âletleriyle anlatmaya" çalışacak değildir. "Yeni bir zevke ancak yeni yollarla ve yeni vasıtalarla varılır" da ondan. Zaten sorun, "Bir sınıfın ihtiyaçlarının müdafaasını yapmak olmayıp sadece zevkini aramak, bulmak ve sanata hâkim kılmak"tır. Bu açıdan bakıldığında, "Birtakım ideolojilerin söylediklerini bilinen kalıplar içine sıkıştırmakta" hiçbir yeni ve sanatsal atılım yoktur. Yapıyı temelinden değiştirmek gerekir. Bunun için de edebiyata bakışımızı ve beğenimizi yıllardır belirlemiş olan, eski edebiyata ilişkin ne varsa hepsini atmalıdır. Ölçü, uyak, imge, ses, müzik vb hiçbir şey şiiri sınırlamamalıdır.

Garip adıyla anılacak bu yeni şiir, kendinden önceki bütün etki odaklarını geçersiz kılmaya çalışır. "Şairane"yi kovduğu için "duygucu"/"arı şiir"e de, edebî sanatlarla ölçü ve uyağı dışladığı için "hece şiiri"ne de, anlık kesitlerle gündelik yaşama yöneldiği için "gizemci şiir"e de, siyasallıkla bağını kopardığı, ideolojiye sırt çevirdiği için "özgür koşuk"a ve Nâzım Hikmet'in çığır açtığı "toplumcu gerçekçi şiir"e de karşı çıkmış olur. Amacına zamanla ulaşacak, baskıcı bir dönemde egemen

çevreleri rahatsız etmediği için engellerle karşılaşmadan yaygınlaşmayı, şiir ortamındaki birçok odağın etkisini kırmayı başaracaktır. Buna karşılık, dili her türlü süsten arındırması, gündelik yaşamın olağan yanına yönelmesi, sürprizleri ve şok etkileri kollayarak espri ardına düşmesi; yalınlığı sıradanlıkla bir tutan genel bir kullanım yaygınlığına yol açacak, kolaylık ve sıradanlığın getirdiği ortalama düzey, çıkış amaçlarıyla bağdaşmayacaktır.

O kadar ki, bu şiirin kurucuları bile bundan rahatsızlık duymaya başlar ve kendi koydukları kurallardan vazgeçip lirizme, uyak kullanmaya, folklordan yararlanmaya yeniden dönerler. Özellikle 40'lı yılların ilk yarısından sonra, Orhan Veli'nin *Vazgeçemediğim*, *Destan Gibi*, *Yenisi*, *Karşı*; Oktay Rifat'ın *Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler*, *Güzelleme*; Melih Cevdet'in *Rahatı Kaçan Ağaç* adlı kitapları, Garip Şiiri çizgisinden duygu ve doğa şiirlerine, giderek toplumsal şiirlere yönelişin örnekleriyle doludur.

1950'NİN BAŞINDA GÖRÜNÜM

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yeni bir oluşum sürecine girilir. Savaş süresinde ve sonrasında sosyalizmin elde ettiği kazanımlar, ona kaynaklık eden değerlerin saygınlığını arttırması, çok geçmeden karşısında bir direniş odağı, bir mücadele ortamı bulacaktır. Kapitalist dünya, bu yayılışa ve yükselişe dur diyecek yeni bir oluşum için Soğuk Savaş'ı gündeme getirir.

İkinci Dünya Savaşı'na girmemiş, buna karşılık tüm sıkıntısını, bunalımını yaşamış olan Türkiye, 1950'de iki seçim birden yapmış, biriyle tek partili yönetimi sona erdirip siyasal iktidara el değiştirtmeye, ötekiyle yeni oluşumun neresinde yer alacağını belirtmeye yönelmiştir. NATO üyesi olmak gibi, Kore Savaşı'na katılmak gibi ilk adımları hızla atarken, yeniden biçimlenen dışa bağımlılığın ekonomik yardım adı altındaki ilk meyvasını devşirmeye de hazırlanır. Kuşkusuz bu bağımlılığın yalnız siyasal ve ekonomik boyutları yoktur. Kültür ve sanat alanında dolaşıma çıkan eğilimlerin, akımların rüzgârı Türkiye'ye de uğramakta gecikmez: Varoluşçuluk felsefesi, "absurd" tiyatro, atonal müzik, non-figüratif resim, bunalım edebiyatı...

Soğuk Savaş'la dayatılan koşulların kültür ve sanat alanında vereceği sonuçlar, elbette siyaset ve ekonomi alanında olduğu kadar çabuk ortaya çıkmayacaktır. Bu alanda gündeme gelen, öncelikle baskı/sindirme girişimleri, yaratıya kısıtlama ortamı oldu. Nitekim 1950'lerin ilk birkaç yılı içinde siyasal muhalefeti de barındıran toplumcu gerçekçi şiir bü-

yük ölçüde susturulmuş, ozanların beslenme kaynakları kurutulmuştur. Nâzım Hikmet'in hapislik sona erdikten kısa bir süre sonra yurt dışına çıkmak zorunda kalması, partili ozanların hapis ve sürgün cezalarıyla yüz yüze gelmesi, genelde yayınlama sıkıntısı çekilmesi ve yayınlanan kitapların kovuşturmaya/yargılamaya uğraması, yaşanan toplumsal/siyasal sorunlarla gündeme gelmiş olan bunalım havasının baskıcı yöntemlerle daha da koyulması toplumcu ozanlara zorlu bir ortam hazırlamıştır. Rıfat Ilgaz'ın, Şükran Kurdakul'un bu ortamda kendi olanaklarıyla yayınladığı kitaplar toplatılır, Hasan İzzettin Dinamo hiç yayınlayamaz, A. Kadir daha çok çevirilere ve yenileştirme çalışmalarına yönelir. Arif Damar ve Ömer Faruk Toprak, değişik temalara el atıp şiirlerinin güncel/siyasal içeriğinden uzak kalan arayışlara/deneylere girerler. Attila İlhan ise, önce Mavi dergisinde toplumculuğu Atatürkçülükle bağdaştırmaya çalışan başarısız bir bileşim girişiminde bulunur, sonra da bireysel uzanımlı, imgeci, romantik şiirler yazar.

AÇILAN BİR AYRACIN İÇİNDE

1950-60 arasını bir ayraç içine alıp görmeye çalışırsak, toplumcu gerçekçiler dışında, Garip Şiiri'nin getirdiği bir ortalama yazış düzeyiyle karşılaşırız. Bu ortalamanın dışına çıkabilen ve heyecan uyandıran birkaç kitap ve ozan hemen dikkat çeker. Bunlardan biri, *Toprak Ana*, *Aç Yazı*, *Sivaslı Karınca* ile, gizemci temalardan uzaklaşıp köy gerçekliğine doğru başarılı bir yöneliş içine giren, ardı ardına gelecek bir dizi yeni yöneliş için hızlı bir başlangıç yapan Fazıl Hüsnü Dağlarca. Bir başkası, *Ahlat Ağacı* ile, yine köy gerçekliğini, ama bu kez enstitü eğitimi görmüş bir bakışla, kendi kökenine denk düşen taptaze bir içtenlik katarak dile getiren Mehmet Başaran. İkisinden ayrı olarak, *Düdüklü Tencere* ile, örneği sıkça görülmeyen taşlama/yergi şiirine, büyük kentin kenar semtlerinde yetişmiş, sözünü sakınmaz bir delikanlının gözüpek söyleyiş özellikleriyle değişik bir tat katan Metin Eloğlu. Ve bu 10 yıllık dilimin sonlarına doğru, dergilerde yayınlanan Nâzım Hikmet/Attila İlhan çağrışımlı şiirlerle, gür ve çağıltılı bir sesin, coşkulu söyleyişin, ateşli temaların habercisi Hasan Hüseyin.

Ayraç içine sıralanacak başka ozanlar da kuşkusuz var. Bunlar arasında, *Günaydın Yeryüzü*, *Türkiye Şarkısı* ve *Köroğlu* kitaplarıyla, toplumsal gerçekliklere ilgisini değişik ele alışlar ve söyleyişler aracılığıyla geliştiren İlhan Berk'i; *Aşağı Yukarı*, *Karga ile Tilki* kitaplarıyla, toplumsal temalara yönelişini halk şiiri öğeleri kullanarak sürdüren Oktay Rifat'ı; *Telgrafhane*, *Yan Yana* kitaplarıyla, toplumsal çelişkileri sergi-

lerken günceli izlemekte, konuşma dilini ve yergili/alaycı anlatımı kullanmakta yeni aşamalara ulaşan Melih Cevdet Anday'ı; *Yanık Hava*, *Yurdumdan* kitaplarıyla, Anadolu insanının yaşamına "halkçı gibi değil, halk gibi" katılmak diye özetlenebilecek tutumunu daha da ilerilere götüren Ceyhun Atuf Kansu'yu; *Çevre*, *Evler*, *Eski Toprak* kitaplarıyla, toplumsalı aile/ev/sokak üçgeni içinde gösterme ve yakınıcı bir tonla dile getirme yolunda ilerleyen Behçet Necatigil'i sayabiliriz.

İKİNCİ YENİ: BİR BAŞKA DÖNEMEÇ

1950 sonrasının ayraç içine alınamayacak olayı, Garip Şiiri'nin ardından ikinci bir dönemeç sayılabilecek İkinci Yeni. 50'li yılların ortalarında gündeme gelen, birçok ozanı etkileyerek ya da tepkisini çekerek ilgilendiren, buna karşılık belli bir bildirgeye dayanmadan, zaman içinde oluşan bu devinimi, öznel ve nesnel yanlarıyla iki ayrı çerçeve içinde görmek gerekli. Öznel yanı, benimseyenlerin/savunanların temele yerleştirdikleri gerekçelerle ilgili. Bu gerekçelerin başında, Garip Şiiri'nin getirdikleri ve onların yol açtığı yetersizlikler/yozlaşmalar, ortaya çıkan ortalama yazış düzeyi geliyor. Bu gerekçeleri öne sürenleri ise iki kümede toplamak olanaklı. Birincisini; şiirsel geçmişleri, ilişkileri, daha önce yayınlanmış kitapları, belirlenmiş/kabul görmüş kişilikleri olanlar (Oktay Rifat, İlhan Berk, Turgut Uyar, Edip Cansever) oluşturuyor. İkincisinde de; şiirsel arayışları olan, kendilerini ve şiir beğenilerini oluşturma çabasında çeşitli adımlar atmış gençler (Cemal Süreya, Ece Ayhan, Sezai Karakoç, Kemal Özer, Ülkü Tamer, Özdemir İnce vb) yer alıyor.

Karşı çıkılan; Garip Şiiri'nin benimsediği (konuşma dili, süslerden arınmış yalın ve öykülemeli anlatım, halkın beğenisini arama ve şiire egemen kılma, çoğunluğa seslenme, gündelik yaşamın anlık kesitlerine yönelme, anlamı önemseme vb gibi) şeylerdir. Yapılmak istenen; Garip Şiiri'nin karşı çıktığı (imge, edebî sanatlar, duygu ve çağrışım vb gibi) şeylere yeniden dönmektir. İkisinin uyuştukları tek nokta ise, ideolojik bağlanmaya karşı oluşlarıdır.

Garip Şiiri'yle, onun bir ortalama yazış oluşturan öncelik ve değerleriyle bu "karşı çıkış"/"yeniden dönüş" ilişkisi, bir süre sonra somut hedeflerden daha genel ve soyut hedeflere kaydırılır. Garip Şiiri değil, Çağdaş Şiir sözkonusu edilmeye başlar. Yaşam geliştikçe, dile getirme gereksinimi başka yollarla sağlanmaya başladıkça, Çağdaş Şiir arınmaya uğramıştır. Gerçeklikle, anlamla, akılla bağıntılı olmaktan, dilbilgisi kurallarından kurtulup kendi gerçekliğine, yani dil içinde bir dil olma

amacına yönelmiştir. Bu noktaya varıldıktan sonra, şiir artık bir ülkedeki geleneğiyle, o geleneğin bir aşamasıyla hesaplaşmaktan çok, bir tür olarak kendi geleneğiyle hesaplaşacaktır. İkinci Yeni de; anlamlı söz söyleme, bir sınıfın, bir dünya görüşünün, bir toplumun, bir felsefenin sözcüsü olma, bir duyguyu, bir duyarlığı yansıtma, bir gerçeği dile getirme, bir yaşama tanıklık etme, yaşamı değiştirme mücadelesinde bir işlev üstlenme gibi kendisine yüklenen her türlü yükümlülükten arınarak Çağdaş Şiir'in vardığı yere ulaşacaktır. Dolayısıyla Garip Şiiri'nin ötesinde, toplumcu gerçekçi şiire de karşı çıkmış olacaktır.

Çağdaş Şiir sözkonusu edildiğinde, İkinci Yeni'yi bir başka çerçeve içine oturtan nesnel yan su yüzüne çıkıyor. Soğuk Savaş'ın dayattığı koşullar; toplumcu gerçekçiliğin bireyi küçümsediği, bireysele sırt çevirdiği, psikolojik gerçeklikleri dışarda bıraktığı gibi kabullerle birlikte, "gerçek" ve "soyut" kavramlarının yeniden gündeme gelmesine yol açacaktır. Dayatılan; gerçekliğin yalnız dış görünümüyle yetinen gerçekçilere karşı, iç gerçekliği, gerçeğe başka bir yerden bakabilmeyi savunmaktır. Bunun için de soyutlama önem kazanır. Şiirde gerçeği yansıtmak yerine, bir soyutlamadan geçirip sanat gerçeğine dönüştürmelidir. Çağdaş Şiir bunu yapmaktadır.

Perçemli Sokak kitabıyla İkinci Yeni'yi ilk kendinin uyguladığını öne süren Oktay Rifat, kitabın başına koyduğu yazıda, "Gerçeğin gündelik düzenini değiştirmek yahut başka bir açıdan bakabilmek elimizde olsaydı, daha çok ilgi duyardık ona. İşte gerçeğin düzeninde yapamayacağımız bu değişikliği kelimelerin konuşma dilindeki gündelik düzeninde yapmak bize bu açıyı sağlayacak" diyecektir. Ona göre, bunu yapan ozan, "gerçeği aklın kalıplaşmış ana ilkelerine bağlı kalmayarak oluş halinde, içgüdüsü ve hayal gücüyle kavramaya ve kavradığını anlamla değil anlatıyla duyurmaya çalışıyor"dur. Oktay Rifat, soyutlamayı gerçeği kavramanın en iyi yolu saydığını dile getirecektir: "Fizik bilimi, nasıl gerçeğin kendisi değilse, soyutsa ve soyut olduğu ölçüde gerçeği kavrıyorsa, sanat da, öylece gerçeğin kendisi değildir, soyuttur ve soyutluğu ölçüsünde gerçeği kavrar. (..) Soyutlaşmak, sanıldığı gibi, gerçekten uzaklaşmak, gerçekten kaçmak değildir." İlhan Berk'e göre "Çağımızın soyuta bağlılığı soyutun duyurma gücünü, somutun anlam, söz gücünden daha üstün bulmasındandır."

İkinci Yeni, özetlediğimiz bu gerekçelerle, ilk olarak kendinden önceki Garip şiirine tepki göstermiş oldu. Onun şiirden uzaklaştırdığı imge, edebî sanatlar, müzik vb gibi öğeleri yeniden önemserken, şiiri olaydan, öyküden, bir şey anlatma yükümlülüğünden tümüyle kurtardığını ileri sürdü. Halkın kullandığı konuşma dilini şiirden kovdu. Onun yeri-

ne, ancak seçkinlerin anlayabileceği, sanatsal beğenisi incelmiş okurların ilişki kurabileceği özel bir dil kullandı. Bu dili oluşturmak için yeni sözcükler uydurdu, sözcükleri ve deyimleri değişikliğe uğrattı, dilbilgisi kurallarını çiğneyip sözdizimini bozdu.

İkinci Yeni'nin bu özelliklerini, devinimin içinde yer alan her ozanın kendine göre, değişik oranlarda uyguladığını söyleyebileceğimiz gibi, devinime katılış nedenlerini de başlıca iki kümede toplamak olanaklı. İlhan Berk, Oktay Rifat, Edip Cansever, Turgut Uyar'ın oluşturduğu küme, Soğuk Savaş ortamına girilmeden önce şiir yazmaya başlamış, kitaplar yayınlamıştı. Değişik oranlarda da olsa toplumcu sayılabilecek bir sanat anlayışı içinde bulunuyordu. Onların bu devinime katılmaları, daha çok Soğuk Savaş koşullarına direnç gösterememekten, şiirlerini kısıtlanan özgürlükler karşısında geliştirememek kaygısından, başlayan bir devinimin dışında kalıp kendine iyi bir sanatsal yer edinememe korkusundan kaynaklanıyordu. Cemal Süreya, Ece Ayhan, Sezai Karakoç, Kemal Özer, Ülkü Tamer vb gibi yeni ozanların oluşturduğu küme ise, gözlerini doğrudan Soğuk Savaş koşullarına açmış, yeni bir yaşam ve dünya arayışı onları o koşulların biçimlendirdiği bir dünya görüşü ve sanat anlayışına yöneltmişti.

Sonuç olarak, İkinci Yeni devinimi, Soğuk Savaş koşullarının yaratmak istediği dünyaya, sağlamak istediği toplumsal ilişkilere uygun bir yere vardı. İnsanlara ve onları kuşatan gerçeklere ilgi duymadı. Yurdun ve dünyanın sorunlarına sırt çevirdi. Geleneklerle, geçmişin birikimiyle bağları kopardı. Biçim oyunlarıyla, dil cambazlıklarıyla yetindi. İdeolojiden, siyasetten, düşünceden uzak kalıp sanatı toplumsal sorumluluktan kaçan seçkinlerin arasında bir çeşit oyun durumuna indirgedi.

1960'TA BAŞLAYAN

27 Mayıs 1960'ta yapılan askerî darbe, yalnız Türkiye'nin siyasal yaşamında yeni bir dönemin başlamasına yol açmadı, Türk şiirinin de gelişiminde önemli bir rol oynadı. Özellikle 1961'de değiştirilen Anayasa ve yasalarda yapılan yeni düzenlemeler, 1950'lerde etkili olan koşulları büyük ölçüde ortadan kaldırdı. Marksizmin kuramsal temel yapıtlarının, toplumcu edebiyat klâsiklerinin yoğun biçimde Türkçeye çevrilmesiyle, hem bilgi alanını genişletme, hem bilinç düzeyini yükseltme, hem de sanatsal görgü ve deneyleri edinme fırsatı ele geçirilmiş oldu. Toplum, siyasal ilgileri tavsamış, kabuğuna çekilmiş edilgen bir durumdan çıkıp hızla canlılık kazanırken, şiir de bir yenidendoğuş yaşadı.

Anayasa ve yasa değişikliklerinin yanısıra, Doğan Avcıoğlu'nun ya-

yınladığı *Türkiye'nin Düzeni* gibi toplumsal düzenin araştırılmasını bilimsel olarak gerçekleştiren ve geniş kitlelere ulaşan çalışmalar, gerek Vietnam Savaşı gerekse Türkiye'deki üsler dolayısıyla Amerikan emperyalizmine karşı yaygınlaşan protestolar, dünyanın birçok ülkesinde gündemi ele geçiren, bu arada Türkiye'ye de sıçrayan 68 Öğrenci Olayları, grev ve toplu sözleşme hakkının elde edilmesiyle hız kazanan işçi hareketleri, bu döneme damgasını vuran toplumsal duyarlığın ve bilinçli siyasallaşmanın belli başlı koşullarını hazırladı.

Yeni koşullar; sendikaların güçlenmesi, emekçilerin parlamentoda temsil edilmesi (Türkiye İşçi Partisi'nin meclise girmesi), gençlerin FKF (Fikir Kulüpleri Federasyonu), Dev Genç vb örgütler kurması gibi ürünler verirken, sanat dünyasında da temel yapıtlara ve toplumcu edebiyata yönelik yayınevlerinin (Sosyal, Sol vb) kurulması, kültür ve edebiyata yaygınlık sağlayan siyasal içerikli dergilerin (Yön, Ant vb) ve sayıları hızla artan kitapların yayınlanması sonucunu doğurdu.

Bütün bunların şiire nasıl yansıdığını ise üç başlık altında toplayabiliriz. Birincisi, önceki dönemde koparılan geleneksel bağın yeniden kurulması. 1960'lı yıllarda Nâzım Hikmet'in kitapları da, 1940 Toplumcu Kuşağı'nın kitapları da birbiri ardınca gün ışığına çıktı. Üstelik Nâzım Hikmet'in hem daha önce yayınlanmamış eski, hem de 1963'te ölümüne değin yurt dışında yazdığı yeni şiirlerine ulaşıldı.

İkinci yansıma, toplumculardaki görülen verimlilikle birlikte, kimi ozanlarda ortaya çıkan değişim oldu. Baskı altında verimli olamayan ya da okura geniş ölçüde ulaşamayan 1940 Toplumcu Kuşağı'ndan pek çok ozan yeniden şiirlerini yayınladılar, yeni yeni ürünler verdiler. *Dört Pencere, Mutlu Olmak Varken* kitaplarıyla A. Kadir, *Kavel, Temmuz Bildirisi, Kızılırmak* kitaplarıyla Hasan Hüseyin, *Nice Kaygılardan Sonra, İzmir'in İçinde Amerikan Neferi, Halk Orduları* kitaplarıyla Şükran Kurdakul, *Hasretinden Prangalar Eskittim* kitabıyla Ahmed Arif halkın duyarlığını çeşitli açılardan başarıyla yansıttılar, geniş ilgi gördüler.

Bu arada, toplumcu olmayan, ama şiirlerinde toplumsal duyarlıklar bulunan kimi ozanların değişim geçirdiği, doğrudan siyasal içerikli şiirler yazdıkları görüldü. Fazıl Hüsnü Dağlarca, bunların en göze çarpanlarından biriydi. Anti-emperyalist içerikli protesto şiirlerini, hem dergilerde, hatta günlük gazetelerde yayınladı, hem de kendi kitabevinin kapısında, her hafta duvar gazetesi olarak sergiledi. Okurların yeni şiirini okumak üzere her hafta kitabevine gelmesi, şiirin toplumsal işlevi konusunda her zaman sözü edilmeye değer önemli bir göstergeydi. Dağlarca, kimi zaman kovuşturmaya uğrayan bu protesto şiirlerinin yanısıra, aynı yıllarda hem *Cezayir Türküsü*, hem de *Vietnam Savaşımız* adlı ulus-

lararası dayanışma duygularına örnek sayılabilecek evrensel içerikli ürünlerini de yayınladı.

Üçüncü yansıma olarak, İkinci Yeni'nin etkisini sürdürememesi, geniş çapta ele alınıp yargılanması, genç ozanların sorumluluktan kaçan böyle eğilimler yerine toplumsal bağlanmayı önemsemesi anılabilir. Nitekim bunlar arasında dört genç ozan (Ataol Behramoğlu, İsmet Özel, Süreyya Berfe, Özkan Mert) Ant dergisinde yaptıkları "Devrimci Genç Şairler Savaş Açıyor" başlıklı söyleşide bu yansımanın önemli bir örneğini verdiler. İkinci Yeni'nin önde gelen ozanlarını (Edip Cansever, Turgut Uyar, Cemal Süreya, İlhan Berk vb) "gerici bir sanat anlayışını temsil etmek"le suçlayıp kendilerinin "açık, seçik, toplumcu bir sanat anlayışının temsilcileri olarak, birlikte, kıyasıya bir kavgaya girmeye karar verdikleri"ni açıkladılar.

Yine de 1960'lı yılları "geçiş dönemi" diye nitelemek gerekirdi. Çünkü toplumda yaşanan çalkantının şiiri nereye götüreceği kestirilemezdi. Üstelik toplumcu olduğu kabul edilen kimi eleştirmenlerin (Memet Fuat, Fethi Naci, Mehmet H. Doğan vb) ve toplumsal duyarlıklar taşıdığı bilinen birtakım ozanların (Melih Cevdet Anday, Behçet Necatigil, Ahmet Oktay vb) yapıtlarında ve düşüncelerinde değişim işaretleri göze çarpıyordu. Toplumcu şiir genellikle alkışlanırken, Memet Fuat'ın kurduğu De Yayınevi'nde, çıkardığı Yeni Dergi'de bir yandan Nâzım Hikmet'in yapıtları yayınlanırken, bir yandan da Soğuk Savaş koşullarının gündeme getirdiği akımlar (Yeni Roman gibi) ve siyasal bağlanmayı reddeden şiirin dünyaca ünlü örneklerine yer veriliyordu. Melih Cevdet Anday o güne kadar yazdıklarından tümüyle farklı, şiirinin yönünü başka bir yörüngeye çeviren *Kolları Bağlı Odysseus* kitabını yayınlıyordu. İkinci Yeni'yi eskiden eleştirenler arasında yavaş yavaş düşünce değiştirenler görülüyordu.

İKİ DARBE ARASINDA GEÇİLEN YOL

1960'lı yılların sonunda, toplumsal uyanışla şiir arasında kurulan sıcak ilişkilerin ürünleri, iki askerî darbe arasında, 12 Mart 1971'le 12 Eylül 1980 arasında alındı. Bu zaman dilimi içinde Türk şiirinin Cumhuriyet yılları boyunca en yaygın, en etkili dönemlerinden birini yaşadığı söylenebilir. Değişik kuşaklardan değişik yaşlarda ozanlar üretimlerini hem arttırdılar, hem de çeşitli çıkışlar gerçekleştirip çeşitli tartışmaları gündeme taşıdılar. Pek çok genç ozan ise ilk şiirlerini bu dönemde yayınlamaya başladı. Denebilir ki, Türk şiirinin en önemli örneklerini barındıran 100 dolayında kitap bu yıllarda yayınlandı.

İki darbe arasında geçilen yolun başlangıcı 1960'ların sonuna rastlıyor. O yıllarda toplumsal mücadelenin sosyalizmle sonuçlanacağı konusunda beslenen umutlar, parlamanter bir çözümün dışında başka yollar aranışını hızlandırmış, bu durum şiirin önemli bir silâh olduğu düşüncesine yaygınlık kazandırmıştı. Ozanların yoğun bir biçimde toplumsal mücadeleleri desteklemekle yetinmeyip onun içinde hem sanatçı hem militan olarak yer aldıkları görüldü. Özellikle 1968 Öğrenci Olayları'nın toplumsal mücadeleye dönüştüğü günlerde genç ozanlar her iki görevi birlikte yürütüyorlardı. Onların kitaplarının ve çıkardıkları dergilerin adlarında bile bu görünüyordu. Özkan Mert'in 1969'da yayınlanan kitabı *Kuracağız Her Şeyi Yeniden*, İsmet Özel'in yine aynı yıl yayınlanan kitabı *Evet, İsyan*, Ataol Behramoğlu'nun 1970'te yayınlanan kitabı *Bir Gün Mutlaka* adını taşıyordu. Özel'le Behramoğlu, çıkardıkları edebiyat dergisine ise Halkın Dostları adını vermişlerdi.

ŞİİR VE VİCDAN

Toplumsal uyanışın, siyasal yükselişin önünü kesmek, sosyalizme ulaşma umudunu ortadan kaldırmak için 12 Mart 1971'de yapılan askerî darbe, eylemcilere cezalar yağdırır ve topluma korku salıp insanları sustururken, mahkemeye verilenler ve tutuklananlar arasında ozanlar da vardı. Ama bunlar yalnız yapıtlarından dolayı değil, mücadele içinde bulunduklarından dolayı da yargılanmışlardı. Şiirin mücadelede bir silâh olabileceği düşüncesi, iki darbe arasında geçilen yolun bir ucunda sürekli yer aldı. Vardığı ilk önemli sonuç da, darbe ertesinde şiirin toplumsal duyarlıkları yansıtmakla yetinmeyip toplumun vicdanı durumuna gelmeye yönelmesi oldu.

Bu doğrultuda geniş bir yelpaze karşımıza çıkıyor. 1970'li yılların başında mücadelenin yenilgiye uğramasını, ardından idamların, hapislerin acılara yol açmasını hangi anlayıştan, hangi kuşaktan olursa olsun hemen hemen bütün ozanlar şiirlerine yansıttı. Öldürülen, idam edilen militanlarla ilgili şiirler yazmayan, toplum vicdanını rahatsız eden olaylara tepkisini şiirinde dile getirmeyen hiçbir ozan kalmadı nerdeyse. Yaşlı kuşağın Cahit Külebi gibi bir temsilcisinden, kadın duyarlığını şiire getirmekle ünlü Gülten Akın'a, İkinci Yeni'nin en bireyci ozanı Ece Ayhan'a kadar pek çoğu şiirin toplum vicdanı haline gelmesinde yer aldılar.

İkinci Yeni'nin "anlam", "gerçek" vb kavramlara başka türlü bakan, şiirin siyasal işlevine önem vermeyen öncü ozanları, çağrışımlar yoluyla da olsa, o günlerin olaylarından, o olayların insanda yarattığı duygulardan, yaşanan acılardan söz açan kitaplar yayınladılar. Ece Ay-

han'ın *Devlet ve Tabiat*, Edip Cansever'in *Sonrası Kalır*, Turgut Uyar'ın *Toplandılar* kitapları buna örnek olarak anılabilir.

Onlar o günlerin heyecanı yatışınca bu tutumlarını sürdürmediler. Çünkü ne dünya görüşleri değişmişti, ne de sanat anlayışları. Ama 60'lı yıllar boyunca etkisi giderek azalan, yine de gündemde tutulmaya çalışılan İkinci Yeni'yi, toplumdan kopuk olma eleştirisine karşı savunanlara demagojik bir kanıt yaratmış oldular.

Öte yandan, İkinci Yeni devinimi içinde bulunup da dünyaya bakışını, şiirin toplumdaki yeri konusunda görüşlerini kökten değiştiren, "her şeye yeni baştan başlamayı göze alan" ozanlara (örneğin Kemal Özer) rastlandığı gibi, başlangıç yıllarında ya da ilk kitaplarında İkinci Yeni'nin etki alanından geçen (Refik Durbaş, Eray Canberk, Egemen Berköz vb) birtakım genç ozanların bu etkiden sıyrıldıkları da görüldü.

Şiirin toplum vicdanının bir parçası haline gelmesi, şiire başka kazanımlar da sağladı. Bunların en başında, toplumcu şiirin yeni başlayanlar için bir çekim alanı oluşturması sayılmalı. 70'li yıllar, sonradan gelişme gösteren (İsmail Uyaroğlu, Veysel Çolak, Seyyit Nezir, Erol Çankaya, Ahmet Telli, Abdülkadir Budak, Turgay Fişekçi, Erdal Alova, Ahmet Erhan vb) pek çok genç ozanı edebiyata kazandırdı.

GÜNDEME GELENLER

Bu genel görünümü, her şeyden önce, yarattığı şiirsel ortamla tanımlayabiliriz. Ortamı oluşturanlar; bütün kuşakların ve anlayışların temsilcilerini içine alan verimlilik, toplumcu gerçekçi şiirin belirleyiciliği, öne çıkan tartışmalar, dönüşümler ve atılımlar olarak özetlenebilir.

1970'lerin gündeme getirdikleri arasında ilk sırayı, ülkemizde önemli bir geçmişi olan 'şiirin toplumsallaşması' alıyor. Yeni adlarla olduğu gibi, bu alana getirdiği yeni tartışmalarla da Namık Kemal/Tevfik Fikret/Nâzım Hikmet çizgisine, 40 Kuşağı deneyimine yeni bir halka ekleniyordu.

Tek tek baktığımızda ise; Ahmed Arif, Enver Gökçe, Can Yücel ve Gülten Akın'ı öne çıkan adlar olarak sayabiliriz. Bunlardan ilk ikisi, 1940'lara uzanan geçmişleriyle toplumcu gerçekçi şiirin önemli bir kanadını temsil ediyorlardı. Halkın yaşamından alınan temalarla, söyleyiş özellikleriyle, yöresel dil ve deyimlerle örülü, toplumsal muhalefeti içinde barındıran bir şiirdi yazdıkları. Yaşanan günlerde yazılmış olmasalar bile, yaşanan ortama bir tepki olarak da okunabilmeleri, getirdikleri bileşimin öneminden ve taşıdıkları değişik söyleyiş tadından kaynaklandı denebilir. Özellikle Ahmed Arif'in *Hasretinden Prangalar Eskittim* kitabı yaygın bir ilgiyle karşılandı.

1970 öncesi, kendine özgü alaycı, sözcük oyunlarına dayanan söylemiyle değişik bir taşlama/yergi şiirinin temsilcisi olarak bilinen Can Yücel, yaşadığı hapislik günlerinin ardından, özellikle *Bir Siyasinin Şiirleri* kitabını yayınladıktan sonra, hem yaşanana yaptığı tanıklık hem zeka dolu buluşlarının siyasal muhalefete getirdiği boyut açısından önemli bir ozan kimliği, geniş bir okunurluk kazandı.

Yine 1970 öncesinde, bireysel yaşamın üzerinde durulmamış duygu ve ayrıntılarını kendine özgü duyarlı bir yaklaşımla yansıtan Gülten Akın, incelikli bakışını toplumsal sorunlara da yönelttikten sonra, şiirinin özelliklerine halk destan ve ağıt geleneğinden yararlanıp yeni bir söyleyiş, yeni bir dil tadı katarak şiirsel bir atılım gerçekleştirdi.

TARTIŞMALAR, DARALMALAR, GELİŞMELER

1970 sonrası gündeme gelenler arasında, öne çıkan tartışmaların da önemli bir yeri var. Bunların başında, toplumcu gerçekçi şiirin "nasıl yazılması", "kimlerce yazılması" tartışmaları geliyor. "Nasıl yazılması" sorusuna verilen yanıtlar içinde, Marksist klâsiklerde sözü edilenlerle uygulamada ortaya çıkanları bağdaştırma çabalarının bir düğüm noktası oluşturduğu görülüyor. Bilinç taşıyıcılık ve güncellik, üzerinde en çok durulan kavramlar. Ortama damgasını vuran heyecan, yazılan örneklere yansıdığı gibi, bu tartışmalara da yansıyor. Heyecanla yazıldıkları için, üretilen şiirlerde seslenme öğesi nasıl genellik kazanıyor, içerikte nasıl ortak temalar, sözcük seçiminde, hatta imgelerde nasıl ortak kullanımlar ortaya çıkıyorsa, heyecanla yapıldıkları için tartışmalarda da çözümler yerine suçlamalar egemen oluyor. Örneğin hapis yatan, siyasal mücadele içinde doğrudan yer alan, denebilirse "militan ozan" için, kendisi dışındaki toplumcuların yazdıkları bir suçlama konusu haline gelebiliyor.

Sözkonusu heyecan, şiirdeki toplumcu gerçekçi ana damarın, Nâzım Hikmet'ten gelen birikimle buluşmasını belki ürünler düzleminde sağlamaya uygundu, ama şiirin toplumsal mücadele içinde yer alma işlevinin yalnız siyasal mücadeleye indirgenemeyeceği gerçeğini görmesine izin vermiyordu.

Sonuçta, 70'li yılların ilk yarısı, şiiri toplumun vicdanını yansıtma yolunda bir ürün ve ilgi yaygınlığına taşırken, yazış ve kullanım benzeşmelerini arttıran, buna karşılık sorun ve konu çeşitliliğini, yeni söyleyişler arama eğilimini kısıtlayan bir daralma getirmiş oldu. 70'li yılların ikinci yarısına baktığımızda ise, daralmayı yavaş yavaş ortadan kaldıran, yaşanan heyecanı şiirin içeriği kadar söyleyiş ve yapı sorunlarına da taşıran gelişmelerle karşılaşıyoruz.

Daralmanın ortaya çıkardığı sonuçlar arasında ilk göze çarpanlar; toplumculuğu iman düzeyinde kavramanın uzantısı sayılabilecek (İsmet Özel'in İslâmcılığa yönelmesi gibi) dönüşmeler, yazılanlara "içerden" baktığını ileri süren, ama toplumcu gerçekçi edebiyatın temel dayanak ve değerlerine yönelik (Memet Fuat, Fethi Naci, Mehmet H. Doğan'ın yaptığı gibi) eleştiriler, benzeşmelerden yola çıkılarak yöneltilen (Cemal Süreya'nın "küçük bir maznunlar edebiyatı" tanımlaması gibi) suçlamalar oluyor.

70'lerin ikinci yarısında ortaya çıkan ve daralmayı durduran gelişmeler ise; siyasal tavır ve üslûp bir heyecan olarak sürmekle birlikte, şiirde konuşan öznenin (Kemal Özer, Ataol Behramoğlu, Özdemir İnce vb) birtakım ozanların yazdığı şiirlerde başka kimliklere açılması, dil kullanımı ve sözcük seçiminde ortaklığın, üslûp ve anlatımda benzeşmenin yerini (Gülten Akın'ın *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı*, *Seyran Destanı*, Hilmi Yavuz'un *Bedreddin Üzerine Şiirler*, *Doğu Şiirleri* kitaplarındaki gibi) yeni bir dil ve söyleyiş arayışının alması olarak vurgulanabilir.

ARAYA GİREN GÖRÜNTÜLER

12 Eylül 1980 askerî darbesi, ülke yaşamını olduğu gibi, özetlemeye çalıştığımız bütün bu tartışma ve gelişmeler sürecinin şiirde doğuracağı yönelişi de kesintiye uğrattı. Gündeme getirilmek istenen; bir önceki darbe gibi, yalnız toplumsal uyanışı, siyasal mücadeleyi durdurmak değil, buna bir daha gereksinim duyulmasını önleyecek bir yeniden yapılanmayı sağlamaktı. İnsanları toplumsal gerçekliklere ilgi duymaktan, siyasal etkinliklere katılmaktan uzak tutacak bir ortam hazırlanacaktı. Bunun için de, bir yandan ceza ve yasaklar işletilerek geçmişin atılım kaynağı olması önlenecek, öte yandan geleceğe yön vermek için yeni kaynaklar ve değerler yaratılacaktı.

80 sonrası yaşanan bu gelişmeden şiir de payına düşeni almış oldu. Daha önce başlatıldığından söz ettiğimiz eleştiriler, hem medya patlamasının, yayın dünyasında boy gösteren yeni kuruluşların sağladığı olanakları, hem de yaşanan güvensizliğin karmaşa ve sarsıntılarını arkasına aldığı için etkisini arttırdı. Toplumsal gerçeklikle ilişki kurmayı, siyasal muhalefette sesini yükseltmeyi benimseyen şiir, yaşamın olanca zenginliği ve renkliliğini içinde taşıyan ayrıntılara uzak kalmakla, yalnızca büyük dâvaların, toplumsal sorunların ardına düşüp bireyleri, bireylerin psikolojik gerçekliğini "ihmal etmek"le suçlandı.

AYRINTI VE GERÇEKLİKLE İLİŞKİ

Yöneltilen eleştirinin getirdiği "ayrıntı" kavramı, ardına düşülen yeniden yapılanmanın da dikkat çekici bir göstergesiydi. (Örneğin 80 sonrasında kurulan bir yayınevi kendine ad olarak Ayrıntı'yı seçmiş, "Ayrıntılar da önemlidir" sözünü slogan olarak kullanmaya başlamıştı.) Bu kavramdan yola çıkılarak varılmak istenen, görünüşte yaşamın kendisiydi. Ayrıntıları umursamayan bir şiir, yaşamı kucaklayamazdı. Yaşamı kucaklamadığı için de çağdışı sayılırdı. Nitekim Batı'da artık böyle şiir yazılmıyordu.

Dikkat çekici bir başka gösterge de gerçeklikle ilişki kurmakta ortaya çıkmıştı. Toplumsal ve siyasal gerçekliği yansıtmak, insanın bireysel gerçekliğini, psikolojisini gözardı etmeye yol açmamalı, kurmaca sanat gerçekliğinin gerçekleşmesine engel olmamalıydı.

Estetik düzleminde yapılan eleştiri ise 'dil' ve 'şiir' kavramlarını öne çıkarmıştı. Anlam ve anlatı, şiiri kendi dışında kalması gereken öğelere bağımlı kılıyor, dolayısıyla şiire ulaşmayı engelliyordu.

ORTAYA ÇIKAN GÖRÜNÜM

Bu eleştiri ve suçlamaların yoğunluğuna karşın, ayrıntıların bütünü yansıttığı oranda önemli olduğunu göz önünde bulunduranlar, gerçeklikle ilişkinin sanat gerçekliğine, kurmacanın gerçekliği yansıtmaya engel olmadığını bilenler, anlam ve anlatıyı 'dil'le 'şiir' arasında kurulan ilişkide eksiltici bir öğe olarak görmeyenler, yollarını yeni yapıtlarıyla sürdürdüler. Verdikleri ürünlerle (Rıfat Ilgaz, A. Kadir, Şükran Kurdakul, Can Yücel, Gülten Akın, Kemal Özer, Özdemir İnce, Ataol Behramoğlu, Sennur Sezer vb) 'yaşanan'a yeni tanıklıklar yaptıkları gibi, toplumcu şiirin estetik düzlemde de yeni deney, araştırma ve arayışlara açık olduğunu ortaya koydular.

12 Eylül sonrasını bir 'araya giren görüntüler' toplamı değil de, geçmişe nokta koyup geleceğe açılan yeni bir yapılanma, bir çağdaşlaşma sayanlar, ya görüş değiştirip ortama doğrudan ayak uydurmaya, ya da daha önce yazdıklarını yadsımaz görünüp uzlaşma yolları aramaya yöneldiler. (80'li yılların ortalarında görülen, yaygınlaşma olanağı bulamayan Yenibütün hareketi bu arayışa örnek olarak gösterilebilir.)

Görünümde önemli bir kesimi de, 80 sonrasına kısa süre öncesindeki bir başlangıçtan gelenler ya da doğrudan 80 sonrasında yazmaya başlayanlar oluşturuyor. Onların yazdıklarında geçmişe yapılan eleştiri ve suçlamanın sonuçlarıydı egemen olan. Bir yandan şiiri dilin içine hapsetme denebilecek bir daralmaya uğramışlardı, öbür yandan Batı hayranı küçük bir entelektüel yaşamın sınırları arasında kalmayı, ayrıntının, kenarda olanın ardına düşmeyi önemsemişlerdi.

ORTAMIN YARATTIĞI SONUÇLAR

Hazırlanan ortamın oluşması, kendi içinde taşıdığı birtakım değerler de getirmiş oldu. Özellikle toplumsal ilginin, siyasal etkinliğe katılmanın önü kesildikten sonra, gençliğin okuduğu ozanlar arasına geçmişten iki ozanın girmesi dikkat çekti. Edip Cansever, şiirindeki karmaşık ortamın felsefî bir derinlik olarak, Özdemir Asaf ise paradokslarla örülü şaşırtıcı dizelerinin eğlendirici bir zeka ürünü olarak algılanması yüzünden okunurluk kazandı.

Yükselen değerler arasında, İkinci Yeni'nin yeniden saygınlık kazanmasıyla birlikte Ece Ayhan'ın, 80 öncesinde geldiği noktadan birtakım temalara yönelerek ayrılan Hilmi Yavuz'un yer aldığı görüldü. Başlangıçta yazdıkları dikkat çekmemiş olan Enis Batur'un birbiri ardına çıkardığı ürünler, derinliklerinde yoğun birikimlerin bulunduğu birer "kültür şiiri" olarak algılandı. 80 öncesi şiirin "militan" öznesinin yerini, 80 sonrasında "marjinal"in almasıyla Murathan Mungan, ardından da küçük İskender gündemin ön sıralarına yükseldi. Okunurluk olarak değilse bile, sözü edilirlik açısından bu adların yanına bir de Haydar Ergülen eklenebilir.

Bu özel sonuçlara karşın, aslında ayrıntıya yönelmeyi benimseyen ve öneren şiirin (ileri sürüldüğü gibi) yaşamı yansıtması şöyle dursun, yaşamsal bütünlüğü hiçbir zaman kavrayamadığı, duygu ve düşünceden uzaklaşıp insanî olandan gittikçe koptuğu, biçimsel açıdan da sözcükleri parçalayıp hecelerin yan yana gelmesinden ikili, üçlü yeni anlamlar çıkaran bir dil oyununa dönüştüğü, dar ve sığ bir imgesel alanda devinir hale geldiği görüldü. Sözkonusu şiirin bu genel sonuca ulaşmasında pay sahibi olan kimi eleştirmenler bile durumu "toplumsal sorunlara karşı tam bir vurdumduymazlık" olarak nitelediler.

80 sonrasının ilk 10 yılında varılan bu sonuç, insanların toplumsal ilgilerini, siyasal etkinliklere katılımını engellemeye yönelik ceza ve yasaklar dönemi kapandıktan sonra bile, etkisi azala azala da olsa, hâlâ gündemde. Bir yanıyla hâlâ şiire yeni başlayanları ve bir kesim okuru çekim alanı içinde tutuyor. Görünen o ki, şiir dışı etkenler yüzünden, daha bir süre tutmayı da sürdürecek.

BUNA KARŞILIK

Buna karşılık, hazırlanan ortamın etkilerini, iç ve dış kaynaklı bunca desteğe karşın boşa çıkaran gelişmeler aynı süre içinde yaşandı. 80 sonrasında şiir; toplumsal nabzı eline geçiren ve silâhı karşı-silâha dönüştüren (Can Yücel), kitlesel isterlere geniş bir dolaşımla yanıt veren

(Ataol Behramoğlu), düşünceyle imgenin kaynaştığı bir potada toplumsal tepkilerin sözcülüğünü üstlenen (Şükrü Erbaş), insanî derinliği olanı beğeni incelikleri ve söyleyiş tadıyla buluşturan (Gülten Akın), epik tavra ve anlatımcı üslûba saygınlığı yenileyen (Şavkar Altınel, Roni Margulies), yaşanmışlıklardan estetik tatlar ve düşünceden haz verici çağrışımlar devşiren (Cevat Çapan, Turgay Fişekçi, Salih Bolat, Abdülkadir Budak) başarılı ürünlere ulaştı. Kuşkusuz bunu, burda anamadığımız daha pek çok ürünle genişletebiliriz.

Bütün bunlardan sonra, Türk şiirinin, geçmişteki toplumsal ve siyasal içerikli birikimden, estetik alanında yaşadığı deneyimlerden hız alarak, değişen koşullarda yaşamsal isterlere yanıt vermeye elverişli bir gelişim yönü kazandığını, 1980 sonrasında olduğu gibi araya giren kesintilerin bu yönden onu alıkoyamayacağını söyleyebiliriz.

TANZİMAT ŞİİRİ

ÂKİF PAŞA

Âkif Paşa, 1787'de Bozok'ta (Yozgat) doğdu. Öğrenimini burada yaptıktan sonra, İstanbul'da Divan-ı Hümayun kalemine girdi. Çalışma yaşamında başarılı olunca hızla yükseldi. Vezir rütbesiyle ilk hariciye nâzırı, ardından da mülkiye nâzırı oldu. Kimi olaylar yüzünden görevden alınıp sürgüne gönderildi, Edirne'de ve Bursa'da yaşamak zorunda kaldı. 1845'te, çıktığı hac yolculuğu sırasında, İskenderiye'de öldü.

Tanzimat öncesindeki son Osmanlı münşilerinden sayılan Âkif Paşa, Divan yazış biçimini sürdürmek yerine yazışmalarda yeni bir dil ve üslûp denemesi yaptığı için yeni düzyazının öncüsü kabul edilir. Şiirde söz oyunları yerine içeriğe önem vermiş, yokluk kavramını ele aldığı, yaşam ile ölümü karşılaştırdığı ve insanlığın kötü yazgısına başkaldırdığı "Adem Kasidesi" şiiriyle tanınmıştır. Torununun ölümünden sonra hece ölçüsüyle koşma biçiminde yazdığı "Mersiye" de ünlüdür.

Şiirleri *Münşeat-ı Eşar-ı Âkif Paşa* (1843) adıyla, anıları (bu türün ilk örneği) *Tabsıra* (1882) adıyla (1892'de Fransızcaya çevrilip *Un Diplomate Ottoman* adıyla), mektupları *Münşeat-ı Elhac Âkif Paşa* (1843), *Eser-i Âkif Paşa* (1873) ve *Muharrerat-ı Hususiye-i Âkif Paşa* (1883) adlarıyla yayınlandı.

1

Ne içün etmedesin tâ be-seher âh gönül
Sen de mi sevdin o şeb-gerd mehi vâh gönül

İncizâbın görülür nerde bir âfet görsen
Görmedim sen gibi âlemde belâ-hâh gönül

Beni senden ne zaman eyleyecektir âzâd
Seni ol zülfe esîr eyleyen Allah gönül

Bulmadım bâdiye-i gamda refîk-ı müşfik
Gel seninle olalım biz yine hem-râh gönül

2

Olalı reng-i ruhün şermi ile dembeste gül
Ser verip balin-i zülfünde yatur dilhaste gül

Besleyip hun-ı ciğerlerle hayal-i ruyünü
Ziver-i mina-yı çeşm ettim gör ey nevreste gül

Dâğ ber dâğ ile gülzar eyledim sinem velî
Nazre-i ihsan-ı yare kopmadı şeyeste gül

Seyr kıl dud-ı kebud-ı ah-ı ateşbarımı
Görmedinse sevdiğim ger sünbüle peyveste gül

Şimdi koptu gülşen-i tab'ımdan ihda eyledim
Âkifa bezm-i ahibbaye seza bir deste gül

3

Tıfl-ı nâzenînim unutmam seni
Aylar günler değil geçse de yıllar
Telh-gâm eyledi firâkın beni
Çıkar mı hâtırdan o tatlı diller

Kıyamaz iken ben öpmeğe tenin
Şimdi ne haldedir nâzik bedenin
Andıkça gülşende gonce-dehenin
Yansın âhım ile kül olsun güller

Tagayyürler gelip cism-i semîne
Döküldü mü siyah ebrû cebîne
Sırma saçlar yayıldı mı zemîne
Dağıldı mı kokladığım sümbüller

Feleğin kînesi yerin buldu mu
Gül yanağın reng ü rûyu soldu mu
Acaba çürüyüp toprak oldu mu
Öpüp okşadığım o pamuk eller

4

Pek arzûlar gönül efendim seni
Yaktı kül eyledi firâkın beni
Dâğ u ber-dâğ edip bu cân ü teni
Yaktı kül eyledi firâkın beni

Hayâlin durmakta gözümde dâim
Zebânım olmakta zikrinle kâim
Âh u feryâd ile geçer bir ânım
Yaktı kül eyledi firâkın beni

Akl ü fikri bütün târumâr ettim
Şaşırıp vâdî-i hayrete gittim
Nâr-ı hicrin ile eridim bittim
Yaktı kül eyledi firâkın beni

CEVDET PAŞA

Ahmet Cevdet Paşa, 1822'de Lofça'da (Bulgaristan) doğdu. İlk öğrenimini burada yaptı. 1839'da geldiği İstanbul'da bir yandan medrese eğitimi görürken, bir yandan da Farsça ve Fransızca öğrendi. Çeşitli bilim dallarında kendini yetiştirdi, bu arada şiir de yazdı. Tanıştırıldığı Mustafa Reşit Paşa'nın yanında 15 yıl kadar çalıştı. Milli eğitim alanında çeşitli görevlerde, vezir rütbesiyle bakanlık ve valiliklerde bulundu. 1855'te vakanüvislik görevine getirildikten sonra, imparatorluğun 1774-1825 arasında yaşadığı olayları yazdı. 1895'te İstanbul'da öldü.

Yaşamı boyunca çeşitli görevlerde bulunmasının yanı sıra hukuk, tarih, dil, edebiyat ve çeviri alanlarında sürekli çalışan Ahmet Cevdet Paşa, tarih yazımında gösterdiği araştırıcı, neden-sonuç ilişkilerini değerlendirici, karşılaştırmalara dayanan bileşimci tutumla tanınmaktadır. Fuat Paşa ile birlikte yazdığı ve dil kurallarını araştırdığı *Kavaid-i Osmaniye* adlı yapıtı bilimsel nitelikte ilk Osmanlı grameri sayılır. Edebiyat alanındaki çalışmaları yalın bir dil kullandığı şiirlerle başlamıştır.

Şiirleri *Divançe-i Eş'ar* adı altında toplanmıştır. Öbür yapıtlarından belli başlıları: *Kavaid-i Osmaniye* (1850), *Belâgat-i Osmaniye* (Osmanlı Edebiyatı Bilgileri, 1881), *Tarih-i Cevdet* (12 cilt, 1855-1884), *Kısas-ı Enbiya* (Peygamberler Tarihi, 12 cilt, 1874-1888).

1

Eden vuslat deminde fikr-i hicrân ağlasın gülsün
Dökenler eşk-i şâdî böyle her ân ağlasın gülsün

Gelip bezme yine bin nâz ile âğuşa gelmezsin
Bu hale sâkiyâ şem-i şebistân ağlasın gülsün

Gül-i ömrün hazânı kesret üzre hande etmekdir
Gülüp güller açıldıkça hezârân ağlasın gülsün

Hadeng-i gamzen ile cân vermek câna minnettir
Bu şîrin merk ile rûh-ı şehîdân ağlasın gülsün

Peyâm-ı yâr elbet tâzeler derd ü gam-ı hicret
Sabânın müjdesiyle pûr-i Ken'ân ağlasın gülsün

Lebi can tâzeler bîmâr çeşmi can alır Cevdet
O şûha dil veren dil-haste her ân ağlasın gülsün

2

Anılsın yâr ile hem-pâyı seyrân olduğum yerler
O şûhun âteş-i rûyiyle sûzân olduğum yerler

Tüter dâim gözümde haşre dek hulyâmdan çıkmaz
O şûhun âteş-i rûyiyle sûzân olduğum yerler

Akıp cûlar gibi çağlar sirişkim yâda geldikçe
Gezip ol serv-kâmet ile handân olduğum yerler

Bana sünbül gerekmez hâtıra geldikçe ey gül-rû
Senin sevdâ-yı zülfünle perîşân olduğum yerler

Tecellihâne-i hulyâda kaldı Cevdetâ ancak
Bakıp mir'ât-ı ruhsârına hayrân olduğum yerler

ETHEM PERTEV PAŞA

Ethem Pertev Paşa, 1824'te Erzurum'da doğdu. Özel bir öğrenimden sonra Divan kaleminde çalışmaya başladı. Trabzon valisinin yanında mektupçuluk yaptı. İstanbul'da çeşitli görevlerde bulunduktan sonra, elçilikte başkâtiplik göreviyle Berlin'e gönderildi. Tercüme odasında, maliyede, kaymakamlıklarda çalışmasının ardından paşa rütbesiyle mutasarrıf olarak Halep'e atandı. Kastamonu valiliği son göreviydi. 1872'de Kastamonu'da öldü.

Şiirleri yanı sıra Fransızcadan yaptığı şiir çevirileriyle de tanındı. Victor Hugo'dan çevirdiği "Tıfl-ı Naim (Uyuyan Çocuk)" şiiri bu alandaki çalışmalarının en ünlüsüdür. Yazılarıyla düzyazı dilinin gelişimine katkı sağlamıştır.

O yare halimi bir arzeden yok
Giden yok gûy-i canâne gelen yok
Sabadan gayri bir sağ esen yok
Giden yok gûy-i canâne gelen yok

Ne yarin eski meyli kaldı bende
Ne yaraya tahammül can ü tende
Kapanmış kalmışım beyt-i hazende
Giden yok gûy-i canâne gelen yok

Harim-i has-ı canâne gider yok
Benim ahvalimi bir arzeder yok
Felekte rahm ü şefkatten eser yok
Giden yok gûy-i canâne gelen yok

Şaşırdı tih-i hicran içre rahım
Eğer böyle giderse ben tebahım
Yetişmez oldu yare peyk-i ahım
Giden yok gûy-i canâne gelen yok

Bu rütbe inkisârını istemez yar
Nihadında nezaket merhamet var
Tarik-i arz-ı hali tutmuş ağyar
Giden yok gûy-i canâne gelen yok

Acırdı nazeninim bilse halim
Ne çare gitmeğe yoktur mecalim
Elimde kaldı artık arz-ı halim
Giden yok gûy-i canâne gelen yok

NAMIK KEMAL

Namık Kemal, 21 Aralık 1840'ta Tekirdağ'da doğdu. Büyükbabası Abdüllâtif Paşanın yanında, çeşitli kentlerde geçen çocukluğu sırasında özel öğrenim görüp Arapça ve Farsça öğrendi. Büyükbabasıyla İstanbul'a döndükten sonra, Divan edebiyatı geleneğini sürdüren şairlerle tanıştı. Bir süre Tercüme Odası'nda memur olarak çalıştı. Şinasi ile tanışması, onun etkisiyle Batı edebiyatı ve kültürüne ilgi duymasına yol açtı. Tasvir-i Efkâr gazetesine yazmaya başladı. Şinasi Paris'e giderken gazetenin yönetimini ona bıraktı. Bir yandan bu gazetede yazdığı yazılarla hükümeti eleştirirken, bir yandan da istibdada karşı savaşmak için kurulan Yeni Osmanlılar Cemiyeti'ne girdi. Gazetelerde yazılanlar yasaklanınca, Erzurum vali muavini yapılarak İstanbul'dan uzaklaştırıldı. Ziya Paşa ile birlikte Paris'e kaçtı. Daha sonra Londra'ya geçip orada Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin organı olan Hürriyet gazetesini yönetti (1868). İstanbul'a döndükten sonra yeniden gazeteciliğe başlayıp İbret gazetesini çıkardı (1872). Bir makalesi yüzünden gazetesi kapatılıp kendisi Gelibolu mutasarrıflığına atanarak İstanbul'dan uzaklaştırıldı. Bu görevden alınınca yeniden İstanbul'a döndü, gazetenin başına yine geçti. Bu arada oynanan *Vatan yahut Silistre* oyununa halk büyük ilgi gösterince, 1873'te Kıbrıs adasına sürüldü. Kapatıldığı Magosa kalesinde 38 ay kaldı. Meşrutiyet ilânından sonra İstanbul'a döndü. Yeni dönemde Şûra-yı Devlet'e üye oldu. Anayasanın hazırlanmasında çalıştı. Meclisin kapatılması üzerine 5 ay kadar tutuklu kaldı. 1877'de Midilli adasına sürüldü. Ardından oranın mutasarrıflığına atandı. Sonra da aynı görevle Rodos'a (1884) ve Sakız'a (1887) gönderildi. 1888'de Sakız adasında öldü.

Tanzimat döneminin en önemli temsilcisi olan Namık Kemal, yazın yaşamına şiirle başladı. İlk şiirleri Divan şiiri doğrultusundayken özellikle Şinasi'yle tanıştıktan sonra hem içerik bakımından, hem söyleyiş bakımından değişikliğe uğradı. Eski şiir beğenisinden tam kurtulamamasına karşın, gerek özgürlük düşüncesiyle örülmesi, gerek coşku aşılayan edası bakımından gür sesli atak bir yapıya, geniş bir etkililiğe ulaştı.

Şiirleri ölümünden sonra *Namık Kemal/Hayatı ve Şiirleri* adı altında bir araya toplandı. (Haz. Sadettin Nüzhet Ergun, 1933). Öbür eserlerinden belli başlıları: *Vatan yahut Silistre* (oyun, 1873), *Cezmi* (roman, 1880), *Tahrib-i Harabat* (eleştiri, 1885), *Kanije* (tarih, 1874).

1

VATAN KASİDESİ

Görüp hükkâm-ı asrı münharif sıdk u selâmetten
Çekildik izzet ü ikbâl ile bâb-ı hükûmetten
Usanmaz kendini insân bilenler halka hizmetten
Mürüvvetmend olan mazlûma el çekmez iânetten
Hakir olduysa millet şânına noksan gelir sanma
Yere düşmekle cevher sakıt olmaz kadr ü kıymetten
Vücudun kim hamir-i mâyesi hâk-i vatandandır
Ne gam râh-ı vatanda çâk olursa cevr ü mihnetten
Muini zâlimin dünyâda erbâb-ı denâettir
Köpektir zevk alan seyyâd-ı biinsâfa hizmetten
Heman bir feyz-i bakî terkeder bir zevk-i fâniye
Hayatın kadrini âli bilenler hüsn-i şöhretten
Nedendir halkta tûl-i hayata bunca rağbetler
Nedir insana bilmem menfaat hıfz-ı emânetten
Cihanda kendini her fertten alçak görür ol kim
Utanmaz kendi nefsinden de âr eyler melâmetten
Felekten intikam almak demektir ehl-i idrâke
Edip tezyid-i gayret müstefid olmak nedâmetten
Durur ahkâm-ı nusret ittihâd-ı kalb-i millette
Çıkar asâr-ı rahmet ihtilâf-ı re'y-i ümmetten
Eder tedvir-i âlem bir mekinin kuvve-yi azmi
Cihan titrer sebât-ı pay-i erbâb-ı metânetten
Kazâ her feyzini her lûtfunu bir vakt için saklar
Fütûr etme sakın milletteki za'f ü betaetten
Değildir şîr-i derzencire töhmet acz-i akdâmı
Felekte baht utansın binasîb erbâb-ı himmetten
Ziya dûr ise evc-i rif'atinden ıztırârîdir
Hicab etsin tabiat yerde kalmış kabiliyyetten
Biz ol nesl-i kerim-i dûde-i Osmaniyânız kim
Muhammerdir serâpâ mâyemiz hûn-ı şehâdetten
Biz ol âlî-himem erbâb-ı cidd ü içtihadız kim
Cihangirâne bir devlet çıkardık bir aşiretten
Biz ol ulvî nihadanız ki meydân-ı hamiyette
Bize hâk-i mezâr ehven gelir hâk-i mezelletten
Ne gam pür-ateş-i hevl olsa da gavga-yı hürriyet
Kaçar mı merd olan bir cân için meydân-ı gayretten
Kemend-i can-güdâzı ejder-i kahr olsa cellâdın
Müreccahtır yine bin kerre zincir-i esâretten

Felek her türlü esbâb-ı cefâsın toplasın gelsin
Dönersem kahbeyim millet yolunda bir azimetten
Anılsın mesleğimde çektiğim cevr ü meşakkatler
Ki edna zevki âlâdır vezâretten sadâretten
Vatan bir bî-vefa nazende-i tannaze dönmüş kim
Ayırmaz sâdıkan-ı aşkını âlâm-ı gurbetten
Müberrâyım rica vü havften indimde âlidir
Vazifem menfaatten hakkım ağraz-ı hükûmetten
Civânmerdân-ı milletle hazer gavgadan ey bîdad
Erir şemşir-i zulmün âteş-i hûn-i hamiyyetten
Ne mümkün zulm ile bidâd ile imhâ-yı hürriyet
Çalış idrâki kaldır muktedirsen âdemiyetten
Gönülde cevher-i elmasa benzer cevher-i gayret
Ezilmez şiddet-i tazyikten tesir-i sıkletten
Ne efsunkâr imişsin ah ey didâr-ı hürriyet
Esir-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esâretten
Senindir şimdi cezb-i kalbe kudret setr-i hüsn etme
Cemalin tâ ebed dûr olmasın enzâr-ı ümmetten
Ne yâr-ı can imişsin ah ey ümmid-i istikbâl
Cihânı sensin âzad eyleyen bin ye's ü mihnetten
Senindir devr-i devlet hükmünü dünyâya infâz et
Huda ikbâlini hıfzeylesin her türlü âfetten
Kilâb-ı zulme kaldı gezdiğin nâzende sahralar
Uyan ey yareli şîr-i jiyân bu hâb-ı gafletten

2

Değişmez fen mi vardır müstakir eşyâ mı kalmıştır
Delili sâbit olmuş binde bir dâva mı kalmıştır
Deme insâna malûm olmadık mâna mı kalmıştır
Eğer meçhûl ararsan her işin encâmı kalmıştır

Memâtı görmedim ömrümde bir inkâr eder mezheb
Fenâdır bir fenâ dünyâdayız intâc-ı her matleb
Firak ü haps ü nefyi kadr ü namusumla gördüm hep
Cihanın bin belâsından bana perva mı kalmıştır

Sipihrin bahtını ikbâlini hep pâymâl ettim
Hamiyyet mesleğinde terk-i evlâd ü iyâl ettim
Hayatımdan muazzezken vatandan infisâl ettim
Sebat ü azme hâil bir denî dünyâ mı kalmıştır

Musırrım, sâbitim tâ can verince halka hizmette
Fedâkârın kalır ezkârı dâim kalb-i millette
Denir, bir gün gelir de, sâye-i feyz-i hamiyyette
Kemâl'in seng-i kabri kalmadıysa nâmı kalmıştır

3

Tarîk-i hakta cân ü tenden olmak lâzımsa
Beni hâzır bulursun her çi bâd-â-bâd lâzımsa

Ne minnet intizâr-î berke ey âhen-ger-î gayret
Benim gönlümden al gel tîğ için pûlâd lâzımsa

Eden tahrîb-i âlem inkisâr-î kalbidir halkın
Gönül yıkma cihânı eylemek âbâd lâzımsa

Fenânın en münîr âyînesi mû-yî sefidindir
Sana aklınla pîr olmak yeter irşâd lâzımsa

Bu kânûn-î meşiyyet ferdi ferde etmemiş muhtâc
Sana Allâh eder herhangi işde dâd lâzımsa

Hatâ-yı ehl-i kesret ol kadardır bahs-ı vahdette
Rakam kâfi değildir cümlesin ta'dâd lâzımsa

Şuhûd erbâbının re'yince ru'yet ayn-ı vâki'dir
Bu da'vâda ederler halkı ger işhâd lâzımsa

Gınâ geldi cihanda şöhretin sıytin kemâlinden
Kemâl'i gâh gâh etsin bilenler yâd lâzımsa

4

Zevk-i vaslınla geçen demlerimi yâd edeyim
Bırakın ağlayayım, hâlime feryâd edeyim

Aşk ile âh edeyim, şöyle ki, te'sîrinden
Beni bin nâre yakan gönlümü ber-bâd edeyim

Tîğına secde edip kıble-yi ebrûya bedel
Aşkta ben de bir âyîn-i nev îcâd edeyim

Bunca demdir olurum aşk ile cûyâ-yı memât
Hiç demezsin ki şu mihnet-zedeyi şâd edeyim

Nâmık'ın niceye dek hâline rahm etmeyesin
Sana âsî görünüp gayre mi feryâd edeyim

5
VAVEYLÂ

Nevha I

Feminin rengi aksedip tenine
Yeni açmış güle misâl olmuş.
İn'itâfiyle bak ne âl olmuş!..
Serv-i sîmin safâlı gerdenine.
Bu letafetle ol nihâl-i revân
Giriyor göz yumunca rüyâma.
Benziyor aynı kendi hülyama
Bu tasavvur dokundu sevdâma.
Ah böyle gezer mi hiç cânan?
Gül değil arkasında kanlı kefen...
Sen misin, sen misin garib vatan?

Nevha II
Bu güzellikte, hiç bu çağında
Yakışır mıydı boynuna o kefen?
Cisminin her mesâmı yare iken
Tuttun evlâdını kucağında.
Sen gidersen bize kalır sanma!
Şühedân oldu mevt ile handân.

Sağ kalanlar durur mu hiç giryân?
Tende yaştan ziyâdedir al kan.
Söyleyen söylesin, sen aldanma!
Sen gidersen bütün helâk oluruz,
Koynuna cân atar da hâk oluruz.

Nevha III
Git, vatan! Kâbe'de siyaha bürün!
Bir kolun Ravza-i Nebî'ye uzat!
Birini Kerbelâ'da Meşhed'e at!
Kâinata o hey'etinle görün!
Bu temaşaya Hak da âşık olur.
Göze bir âlem eyliyor izhâr
Ki cihandan büyük letâfeti var.
O letâfet olunsa ger inkâr,
Mezhebimce demek muvâfık olur:
Aç, vatan! Göğsünü İlâh'ına aç!
Şühedânı çıkar da ortaya saç!

Nevha IV
De ki: "Yarab! Bu Hüseyn'indir!
Şu, mübarek Habîb-i zişânın.
Şu kefensiz yatan şehîdânın
Kimi Bedr'in kimi Huneyn'indir.
Tazelensin mi kanlı yareleri?
Mey dökülsün mü kabr-i Eshâb'a?
Yakışır mı sanem şu mihraba?
Haç mı konsun bedel şu mîzâba?
Dininin kalmasın mı hiç eseri?
Âdem evlâdı birtakım câni...
Senden alsın mı sâr-i şeytani?"

RECAİZADE MAHMUT EKREM

Recaizade Mahmut Ekrem, 1 Mart 1847'de İstanbul'da doğdu. Beyazıt Rüştiyesi'nde, Mekteb-i İrfani'de öğrenim gördükten sonra, Harbiye İdadisi'ndeki öğrenimini yarıda bırakarak 1862'de Hariciye Mektubî Kalemi'ne girdi. Orada Namık Kemal'le tanıştı ve Tasvir-i Efkâr gazetesinde yazmaya başladı. Namık Kemal Avrupa'ya gidince gazetenin yönetimini üstlendi. Şûra-yı Devlet (Danıştay) üyeliği (1877), Mülkiye'de ve Galatasaray Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği (1890-1898) gibi görevlerin ardından, Temyiz Mahkemesi üyeliği, Tanzimat Dairesi başkanlığı (1898), Evkaf ve Maarif Nâzırlıkları (1908) yaptı. Son görevi Ayan Meclisi (Senato) üyeliği, ölümüne kadar sürdü. 31 Ocak 1914'te İstanbul'da öldü.

Tanzimat döneminin bütün şairleri gibi Recaizade Mahmut Ekrem de şiir yazmaya Divan edebiyatı doğrultusunda başladı. Zamanla gerek içerik gerek biçim açısından Batı edebiyatı yolunda yazmaya yöneldi. Serveti Fünun dergisinin çıkmasını sağladığı gibi, eski edebiyat beğenisine karşı başlatılan yenilikçi edebiyat savaşımının da destekçisi oldu. Şiirlerinde aşk, doğa, (oğullarını yitirmenin acısıyla) ölüm gibi temaları bireysel duyarlık içinde işlemiş, buna karşılık gündelik yaşamdan aldığı küçük ayrıntıları da şiire sokarak konu bakımından ilgi alanı genişlemesine katkıda bulunmuştur.

YAPITLARI

Şiir: *Nağme-i Seher* (1871), *Yadigâr-ı Şebab* (1873), *Zemzeme* (3 cilt, 1883-85). Şiir/Nesir: *Tefekkür* (1886), *Pejmürde* (1895), *Nijat Ekrem* (1910). Oyun: *Afife Anjelik* (1870), *Atala* (1873), *Vuslat* (1873), *Çok Bilen Çok Yanılır* (1916). Öykü: *Muhsin Bey* (1889), *Şemsa* (1897). Roman: *Araba Sevdası* (1898). İnceleme: *Talim-i Edebiyat* (1881). Yaşamöyküsü: *Kudemadan Birkaç Şair* (1885). Eleştiri: *Üçüncü Zemzeme önsözü* (1885), *Takdir-i Elhan* (1886), *Takrizat* (1898).

YAKACIK'TA BİR MEZARLIK ÂLEMİ

Bir şebdi köyde âzim-i geşt ü güzar idim
Ahyaya dûr-geşte vü emvata câr idim.
Metrûk bir mezarlık idi medfenim benim
Yalnızca anda hâknişin-i mezâr idim.
Topraktı her mezar-ı fakirâne, bîrühâm,
Fakrımla ben de zâir-i zîibtisâr idim.
Cismimle çün alâmet-i makber sükûnnüma
Fikrimle lîk muztarib ü bîkarâr idim.
Vahşetle hazırun nazarendaz idi bana,
Zira ki içlerinde garîbüddiyâr idim.
Etrâf pürdü nale-i guk u hezâr ile,
Lâkin sükût-ı mevkie ben gûşgüzar idim!
Giryân idim... fakat gözüm azade-i dümu,
Yoktu lebimde nale.. fakat nalekâr idim!
Çökmüştü ol kadar dile bar-ı giran-ı derd
Kim âh çekmeğe bile bîiktidar idim!

Andım o bîvefayı garîbane ağladım,
Geldi hayali dide-i giryane, ağladım!

Âriydi gök nümayiş-i reng-i sehâbdan,
Envâr akardı her tarafa mâhtâbdan.
Semt ü sükûn o mertebe hâkimdi mevkie
Kim muztaribdi bende olan ıztırâbdan!
Benzerdi gâh o ses ki gelirdi baîdden
Ol savta kim tahassül eder âsiyâbdan.
Leylin rütubeti geçerek tâ zeminedek
Bir bû-yi uhrevi duyulurdu türâbdan!
Dehşet bulurdu dil müteharrik zılâlden,
Emvât kaldırırdı serin sanki hâbdan.
Atfeyledim deruna nigâh-ı tahassürü
Duydum şu gizli naleyi kalb-i harâbdan:
"Var mıydı kimse bende olan derde uğramış
"Şunda huzur içinde yatan şeyh ü şâbdan?
"Amma yine bu dert iledir zevk ü lezzetim,
"Kurtarma, ey Hüda, beni bu iktirâbdan!..."

Andım o bîvefâyı garibane ağladım,
Geldi hayali dide-i giryane, ağladım!

Bir ucbe ses gelirdi derdinden şebîh-i âh!
Vahdet teneffüs eyler idi sanki gâh gâh!
Eşcârdan zemine düşen saye-i kesif
Çekmişti pîşgâhıma bir perde-i siyah.
Ol zulmet-i amika-i hîçî-nümûdda
Pervaz ederdi dehşet ile tâir-i nigâh.
Tâ'mîk ede ede o zalâm-ı şedîdeyi
Fikrimde hasıl oldu biraz nur-ı intibah.
Bir hayrın olmadan, dedim, eyvâh masdarı
Gitti heva yolunda hayatım, yazık, günah!
Kasriyyet-i fialimi söylerdi lîk hep
Feryad edip ayaklarım altında her giyah!
Kandım bu hikmete, dedim: Olmuş demek ezel
Dîdar-ı aşk ile mütecelli bana İlâh!
Ömrüm ki yandı ateş-i aşka bu ânedek
Sevda yolunda isterim olsun bütün tebâh.

Andım o bîvefâyı, garibane ağladım,
Geldi hayali dide-i giryane, ağladım!

Semtin sükûn u zulmeti artardı dembedem,
Gûya çekerdi ka'rına doğru bizi adem!
Dehşetle doldu hane-i kalbim, fakat yine
Asla hayal ü hatırıma gelmedi nedem.
Nâgeh tecessüm eyledi karşımda bir vücud
Bir kahraman-ı işve.. mehabetli bir sanem!
Emvac-ı nûr vari vücud-ı lâtifini
Örterdi nîm sütre-i beyzası hambeham.
Müthişti gözleri, deheni lerzedar-ı hışm,
Giysusu tarumar idi, ebruları behem.
Nur-ı nigâhı berk-i belâdan nişan idi,
Seyyâl bir alevdi lebinden çıkan sitem!
Ref'eyleyip havaya tehevvürle bir elin
Takrîb ederdi nezdime kendin kadem kadem.
Ettim kıyâm düşmek için pay-ı kahrına,
Eyvâh!.. Uçtu gitti o nur-ı sema-harem.

Andım o bîfevâyı, garibane ağladım,
Geldi hayali dide-i giryane, ağladım!

Daldım yine zeminine derya-yı fikretin,
Oldum düçar-ı hevli nihengân-ı mihnetin.
"Ya Rab, dedim, tükendi hayatım o bitmedi;
"Payanı yok mu derd ü belâ-yı mahabbetin?
"Âzâdi-yi dili bana rûzî mi kılmadın
"Her dem esiri olmadayım ben bir âfetin!
"Gönlümde olmasa karasevda-yı çeşm-i yâr
"Neydi işim içinde şu derya-yı zulmetin?
"Tebdil-i ayş.. nakl-i mekân.. hepsi bîeser...
"Yok mu, Hüda, cihanda devası bu illetin?
"Yok, çünkü pençesinden ümid-i halâs-ı dil,
"Ver bari rahm kalbine ol bîmürüvvetin!..
"Bir kerrecik daha görün, ey nur-ı çeşm-i can,
Öldürdü hasretin beni.. öldürdü hasretin!"
Hayfa! Dirîğ!.. Yollu bir avaze duydum, âh!
Hâlim dokundu gönlüne sahra-yı vahşetin.

Andım o bîvefâyı, garibane ağladım,
Geldi hayali dide-i giryane, ağladım!

AH NİJAD

Hasret beni cayır cayır yakarken
Bedenimde buzdan bir el yürüyor.
Hayaline çılgın çılgın bakarken
Kapanası gözümü kan bürüyor.

Dağda kırda rast getirsem bir dere,
Gözyaşlarım akıtarak çağlarım.
Yollardaki ufak ufak izlere
Senin sanıp bakar bakar ağlarım.

Güneş güler, kuşlar uçar havada,
Uyanırlar nazlı nazlı çiçekler..
Yalnız mısın o karanlık yuvada?
Yok mu seni bir kayırır, bir bekler?

Can isterse hasret oduyla yansın
Varlık beni alîl alîl sürüyor.
Bu kaygıya yürek nasıl dayansın?
Bedenciğin topraklarda çürüyor!

Bu ayrılık bana yaman geldi pek;
Ruhum hasta, kırık kolum kanadım.
Ya gel bana, ya oraya beni çek;
Gözüm nuru oğulcuğum, Nijad'ım!

GÜZELİM

Nedir bu cevr ü tegâfül zaman zaman güzelim?
Kaçıncıdır bu eziyyetli imtihan güzelim?
Tükendi sabr ü tahammül, üzüldü can güzelim.
Bu nâz ise yetişir artık el amân güzelim!

Bütün gün eşk-i teessürle gözlerim dolsun...
Bahar-ı şevk ü ümidim bütün bütün solsun...
İlel-ebet bana böyle hayât zehr olsun
Sana husûlüme geldiyse bir ziyân güzelim!

Hayât bende mücerret seninle kaimdir...
Neşât ü lezzet ü şevkim seninle dâimdir...
Sen olmasan nazarımda güneş de muzlimdir:
Sözün hakikati işte budur inan güzelim!

Gamınla mün'adim oldu tasarrufum özüme...
Seni tefekkür ile uyku girmiyor gözüme.
İnanmak istemiyorsan eğer benim sözüme
Buna şehâdet eder gökte ahterân güzelim!

Nasîb yok mu bana ba'demâ hitâbından?
Ses almayım mı daha nağme-yî rübâbından?
Tavahhuş eyliyorum hâl-i ihticâbından...
Sen anla... ben edemem hissimi beyân güzelim.

Bu infiâle be-câ nâ-be-câ nihâyet ver...
Yine şikâyete... şükre... niyâza ruhsat ver!
İâde eyleyeyim neş'emi cesâret ver....
Nazardan eyleme dîdârını nihân güzelim!

Kusûrum anlamadım çünkü etmedin mes'ûl...
Olurdu mâ'zeretim belki de karîn-i kabul.
Senin sükûtuna karşı benim melûl melûl
Yetişmiyor mu sana ettiğim figan güzelim?

Ne hâl ise beni afv et de şerm-sâr eyle...
Küçük düşürmek ile bâri ahz-ı sâr eyle...
Dahîl-i merhametim vechin âşıkâr eyle...
Bu şîvedir sana şâyân olan heman güzelim!

TERENNÜM

Saklayıp kalb-i mükedderde seni
Anarım âh ile her yerde seni!
Bulurum neşve-yi sâgarda seni!
Anarım âh ile her yerde seni!

Bülbülü ağlamadan gûş edemem...
Zâr olan gönlümü hâmûş edemem...
Seni bir lâhza ferâmûş edemem...
Anarım âh ile her yerde seni!

Her çiçekten alırım nükhetini...
Her fidanda görürüm hey'etini...
Söyleyip cûlara keyfiyyetini
Anarım âh ile her yerde seni!

ŞİNASİ

İbrahim Şinasi, 1826'da İstanbul'da doğdu. İlk öğrenimini Sibyan Mektebinde ve Tophane'deki Feyziye Mektebinde yaptıktan sonra, çocuk yaşta girdiği Tophane Müşirliği Mektubî kaleminde çalışırken, bir yandan Arapça ve Farsça, bir yandan Fransızca dersleri aldı. Maliye öğrenimi için 1849'da Paris'e gönderildi. Orada Lamartine, Renan gibi ünlü Fransız şair ve yazarlarıyla, Littré gibi dilcilerle tanıştı; Asya araştırmaları yapılan Société Asiatique'e üye seçildi. Fransa dönüşü bir süre eski işinde çalıştı, sonra da Meclis-i Maarif üyeliğine atandı. Âgâh efendi ile birlikte ilk Türkçe gazete Tercüman-ı Ahval'i (1860), ardından tek başına Tasvir-i Efkâr'ı (1862) çıkardı. Gazetede devlet yönetimini eleştirdiği için görevinden uzaklaştırıldı. Gazetesini Namık Kemal'e bırakarak yeniden Paris'e gitti. Burada kaldığı süre içinde (1865-69) dil üzerine araştırmalar, Türk dilinin sözlüğü için hazırlık çalışmaları yaptı. Döndükten sonra basımevi kurarak kitaplarının basımını sağladıysa da erken ölümü yüzünden sözlük çalışması gerçekleşemedi. 13 Eylül 1871'de öldü.

İlk şiir çevirilerini yapmak, ilk tiyatro oyununu (*Şair Evlenmesi*) yazmak gibi işlerin başlatıcısı ve Tanzimat edebiyatının kurucusu sayılan Şinasi, şairane yazış geleneğinden uzaklaşan, süs ve abartılardan kaçınan, dili arındırmaya yönelen bir tutumla, hem şiirde hem düzyazıda yenileşme girişimine öncülük etti. Yabancı sözcükleri, Arapça ve Farsça tamlamaları hiç kullanmadan şiir yazma denemelerinin yanı sıra, Divan edebiyatı kalıplarına yer vermeyerek münacaat gibi, kaside gibi eski biçimleri yeni içerikle kullanması, salt güzellik yerine toplumsal düşüncelerle yazmayı benimsemesi, şiirin değişmesi yolunda önemli atılımlar sağladı.

YAPITLARI

Şiir: *Müntehabat-ı Eş'ar* (1862). Çeviri: *Tercüme-i Manzume* (1859). Oyun: *Şair Evlenmesi* (1860). Atasözü: *Durub-i Emsal-i Osmaniye* (1863). Makale: *Müntehabat-ı Tasvir-i Efkâr* (1885).

ARZ-I MUHABBET

Eşi yok bir güzeli sevdi beğendi gönlüm
Kıskanır kendi gözümden yine kendi gönlüm
Gâhi hasret iken ol sîneye sînem kavuşur
Sanma gönlümde olan derd-i muhabbet savuşur
Yâseminden bile nâziktir o boybos anda
Sarmaşık vâri sarılsam eğilir ol anda
Candan ülfet edeli öyle civân dil-ber ile
İstemem gayrisini hûr ü melek olsa bile
Mest olup neş'e-yi şehvetle o gözler bayılır
Serpilince yüzüne gözyaşım ammâ ayılır
Bağrım ezmez mi süzüldükçe o baygın gözler
Beni imrendirir ağzındaki tatlı sözler
Kendi hüsnünden utanmış da kızarmış yanağı
Yüzün örtüp kapamış saçları baştan aşağı
Uğradım zülfü hayâliyle karasevdâya
Böyle Mecnûn dahi düşkün mü idi Leylâ'ya
Cân çekişmekten ise cânımı versem bâri
Cân fedâ eyleme bir iş mi sevince yâri
Ben şehîd olmadan aşkıyle mezârım kazayım
Taşımı gözlerimin kanlı yaşıyla yazayım

EŞEK İLE TİLKİ HİKÂYESİ

Çıktı bir bağın içinden yola bir yaşlı himâr,
Nakl için beldeye yüklenmiş idi rûy-i nigâr.
Derken aç karnına bir tilki görünce geldi,
Böyle bir taze üzüm hasreti bağrın deldi.
Öteki çifteyi attı bu yanaştıkça biraz,
Sonra lâkin aradan kalktı bütün naz ü niyaz.

Tilki
"Gelsem olmaz mı huzura, a benim arslanım?
"Tâ yakından bakayım hüsnünüze hayranım!
"Daim olsun beyimin saye-i lûtf u keremi,
"Gül biter bastığı yerlerde mübarek kademi.
"Benzer ol hoş kokulu kuyruğu âlâ miske,
"Koklarım burnuma vurmazsa efendim fiske.
"Eyler irfanını ima o suhan-gû gözler,
"Yakışır ağzına mevzun u mukaffâ sözler".

Eşek ifrat-ı neşâtından anırdı, der iken,
Sanki karpuz kabuğu gördü, yahut taze diken.

Tilki
"Canıma işledi gitti bu ferahnâk hava,
"Siz sükût etseniz amma yine var başka sefâ.
"Çünki bülbül işitip nağmenizi sirkat eder,
"Çağırır belki gelir dinleyene hüzn ü keder".

Tilki böyle nice diller dökerek zevk etti,
Eşeği bir kuyunun başına dek sevk etti.

Tilki
"Burada bir güzel ahır ile yemlik vardır,
"Neyleyim yükle girilmez, kapısı pek dardır.
"Uyuyup yatma gibi zevk u safâ çok anda,
"Su içip yem yemeden gayrı cefa yok anda.
"Anda sakin dişilerde o letafet başka,
"Hele bir kerre bakın, düşmeyin amma aşka".

Yaklaşınca eşek âyine-i âba baktı,
Yüzün aksin sezerek ağzı suyu pek aktı.

Eşek
"Vakıâ görmedeyim dilber ü nazik bir baş".

Tilki
"Çağırın tez anı, gelsin size olsun oynaş".

"Buraya gel!" diye feryad ederek taştı himar,
Kuyudan aks-i sadasın işitip şaştı himar.

Tilki
"Gördünüz mü sizi şimdi ediyorlar davet,
"Bu ziyafette aceb yok mu bana bir hizmet?
"Bunda kalsın yükünüz, tek ininiz siz aşağı,
"Arkanızdan gelirim olmağa tavla uşağı".

Eşek attı yükünü yerlere, kendin kuyuya,
Tilki miras yedi, tâ ana rahmet okuya.

K I T ' A

Gören saçın arasından yüzün parıltısını
Sanır ki kara bulutun içinde gün doğmuş
Yanında kan ile yaş içre kaldığım görüp el
Demez mi kim birini su kızı suya boğmuş

ZİYA PAŞA

Ziya Paşa (Abdüllâtif Ziyaettin) 1825'te İstanbul'da doğdu. Beyazıt Rüştiyesi'nde okudu ve özel dersler alarak Arapçayı, Farsçayı, daha sonra da Fransızcayı öğrendi. Sadaret Mektubî Kalemi'nde çalışırken Reşit Paşa'nın ilgisiyle Mâbeyin Kâtibi olarak Saray'a alındı. Kıbrıs'a (1861), Amasya'ya (1863) mutasarrıf olarak atandı. 1865'te Meşrutiyet yanlısı Yeni Osmanlılar Cemiyeti'ne girdi. Namık Kemal'le birlikte Paris'e kaçtı (1867). Yine onunla Londra'da Hürriyet gazetesini (1868) çıkarıp saray yönetimini eleştiren yazılar yazdı. Bir süre de Cenevre'de yaşadı. Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin yönetiminde görev aldı. Abdülaziz'in tahttan indirilmesinden sonra İstanbul'a döndü. İcra Cemiyeti reisliğine (1872), Şûra-yı Devlet üyeliğine (1873) atandı. Anayasa çalışmalarına katıldı. Maarif müsteşarlığı, vezir rütbesiyle Suriye, Konya ve Adana valiliği yaptı. 17 Mayıs 1880'de son görev yeri Adana'da öldü.

Ziya Paşa, Divan edebiyatı geleneğine bağlı kaldığı halde, şiire hak, adalet, özgürlük gibi kavramları sokarak siyasal ve toplumsal bir nitelik kazandırdı. *Terci-i Bend* (1859) şiirinde insanın kaderini sorgulayan metafizik temaları işlerken, *Terkib-i Bend* şiiriyle toplumsal sorumluluk düşüncesine ulaştı. *Zafername*'yle ise yergi şiirine örnek verdi.

YAPITLARI

Şiir: *Eş'ar-ı Ziya* (1881), *Külliyat-ı Ziya* (1925). Şiir/Nesir: *Zafername* (1868). Seçki: *Harâbat* (3 cilt, 1874). Tarih: *Engizisyon Tarihi* (1881-87), *Endülüs Tarihi* (2 cilt, 1859, 1886-88).

TERKİB-İ BEND

V

Dehrin ne sefa var acaba sîm ü zerinde
İnsan bırakır hepsini hîn-i seferinde
Bir reng-i vefâ var mı nazar kıl şu sipihrin
Ne leyl ü neharında ne şems ü kamerinde
Seyretti heva üzre denir taht-ı Süleyman
Ol saltanatın yeller eser şimdi yerinde
Hür olmak eğer ister isen olma cihanın
Zevkinde sefasında gamında kederinde
Canan gide rindan dağıla mey ola rîzan
Böyle gecenin hayr umulur mu seherinde
Hayr umma eğer sadr-ı cihan olsa da bilfarz
Her kim ki hasaset ola ırk u güherinde
Yıldız arayıp gökte nice turfa müneccim
Gaflet ile görmez kuyuyu rehgüzerinde
Onlar ki verir lâf ile dünyaya nizamat
Bin türlü teseyyüp bulunur hanelerinde
Âyinesi iştir kişinin lâfa bakılmaz
Şahsın görünür rütbe-i aklı eserinde
Ben her ne kadar gördüm ise bazı mazarrat
Sabit-kademim yine bu re'yin üzerinde

İnsana sadakat yakışır görse de ikrâh
Yardımcısıdır doğruların hazret-i Allah

IX

Pek rengine aldanma felek eski felektir
Zira feleğin meşreb-i nâsâzı dönektir
Ya bister-i kemhâda ya vîrânede can ver
Çün bay ü geda hâke beraber girecektir
Allaha sığın şahs-ı halîmin gazabından
Zira yumuşak huylu atın çiftesi pektir
Yaktı nice canlar o nezaketle tebessüm
Şîrin dahi kasdetmesi câna gülerektir
Bed-asla necabet mi verir hiç üniforma
Zerdûz palan vursan eşek yine eşektir
Bed-mâye olan anlaşılır meclis-i meyde
İşret güher-i âdemi temyize mihektir

Nush ile yola gelmeyeni etmeli tekdir
Tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir
Nadanlar eder sohbet-i nadanla telezzüz
Dîvânelerin hemdemi dîvâne gerektir
Afv ile mübeşşer midir eshab-ı meratib
Kanun-ı ceza âcize mi hâs demektir
Milyonla çalan mesned-i izzette serefraz
Birkaç kuruşu mürtekibin cây-ı kürektir

İman ile din akçedir erbab-ı gınâda
Namus ü hamiyyet sözü kaldı fukarada
.....

GAZEL

Diyâr-ı küfrü gezdim, beldeler kâşâneler gördüm
Dolaştım mülk-i islâmı, bütün vîrâneler gördüm

Bulundum ben dahî dâr-üş-şifâ-yî Bâb-ı âlî'de
Felâtûn'u beğenmez anda çok dîvâneler gördüm

Huzûr-ı gûşe-yî meyhaneyi ben görmedim gitti
Ne meclisler, ne sahbâlar, ne işret-hâneler gördüm

Cihan nâmındaki bir maktel-î âma yolum düştü
Hükûmet derler anda bir nice salhâneler gördüm

Ziyâ değmez humâr-ı keyfine meyhâne-yî dehrin
Bu işretgehte ben çok durmadım ammâ neler gördüm

TERCİ-İ BEND

VII

Yâ Rab nedir bu dehrde her merd-i zü-fünûn
Olmuş belâ-yı akl ile âramdan masûn
Yâ Rab niçin bu arsada her şahs-ı ârifin
Mikdâr-ı fazlına göre derdi olur füzûn
Her kangı sûya atf-ı nigâh etse bî-huzûr
Her kangı şey'e sarf-ı hayâl etse aklı dûn
Mümkün müdür hakîkat-i eşyâyı vezn ü derk
Mîzân-ı akla dirhem-i ta'dîl iken zünûn
Gencine-yi basîret olur mu bu acz ile
Haysiyyet-î havâdis ü keyfiyyet-î şuûn
Gûyâ ki bunca mihnet ü gam az gelip olur
Bir de tahakküm-î cühelâ ile bağrı hûn
Bilmem ki muktezâ-yı nizâm-î cihan mıdır
Dâim cihanda câhil olur mes'adet-nümûn
Cârî cihan cihân olalıdır bu kâide
Bir ahmak-î denîye olur ehl-i dil zebûn
Nâ-dân ferâz-ı izz ü saâdette ser-firâz
Dânâ hazîz-i acz ü mezellette ser-nigûn
Nâ-dânı kâm-perver eder tâli'-î bülend
Ehl-î kemâli sâil eder baht-ı vâj-gûn

Subhâne men tahayyere fî sun'ihil ukuul
Subhâne men bikudretihî ya'cizil fuhûl
.....

ABDÜLHAK HÂMİT TARHAN

Abdülhak Hâmit Tarhan, 2 Ocak 1852'de İstanbul'da doğdu. Önce özel eğitim gördü, sonra eğitimini Paris'te sürdürdü (1862-64). Yurda dönüşünün ardından bir süre Fransız okulunda okudu. Özel olarak Arapça ve Farsça dersleri aldı. Babıâli Tercüme Odası'nda çalıştıktan sonra, babasının elçilik göreviyle atandığı Tahran'a gitti (1865). Babasının ölümü üzerine döndüğü İstanbul'da çeşitli kurumlarda görev aldı. Ölümünden çok etkileneceği Fatma hanımla evlendi. Kâtiplik göreviyle Paris elçiliğine gönderildi (1878-80). *Nesteren* oyunundan dolayı görevden alındı. Bağışlanması üzerine Kafkasya'da (1881), Yunanistan'da (1882-83), Hindistan'da (1883-85) atandığı çeşitli konsolosluk görevlerinin ardından Londra'da elçilik başkâtibi olarak çalıştı (1886-88). *Zeynep* oyunu yüzünden ikinci kez görevden alındı. İkinci Abdülhamit'e edebiyatla ilgilenmeyeceğine ilişkin söz vermesi üzerine, danışman yapılarak yeniden Londra'ya gönderildi. Sonraki görevleri, sırasıyla Lahey elçiliği (1895-97), Londra elçilik müsteşarlığı (1897-1906), Brüksel ortaelçiliğiydi (1906-1912). Birinci Dünya Savaşı sırasında Âyan Meclisi'ne (Senato) üye seçildi ve bir süre başkan yardımcılığında bulundu. Mütareke yıllarını Viyana'da geçirdikten sonra, Cumhuriyet hükümetince kendisine aylık bağlandı, İstanbul Belediyesince de ev verildi. 1928'de milletvekili seçildi. 12 Nisan 1937'de İstanbul'da öldü.

Kendinden önce şiirin geldiği aşamayı daha ileri götüren Abdülhak Hâmit Tarhan, eski şiirle ilişkiyi tümüyle kesme yolunda kendinden sonraki şiire bir köprü oluşturdu. Eski şiirin geleneksel alışkanlıklarına kafa tutarak Batı tekniğiyle yazmaya özen gösterdi. Uyak düzenine yeni uygulamalar getirmek, yeni aruz kalıpları kullanmak, duraksız hece vezniyle denemeler yapmak gibi biçimsel yeniliklerle birlikte, yer verdiği gündelik ayrıntılar ya da hazır kalıplar dışında ele aldığı aşk, ölüm vb gibi temalarla, doğaya yeni bir gözle bakıp getirdiği yeni duygu ve düşüncelerle değişime katkıda bulundu.

YAPITLARI

Şiir: *Sahra* (1879), *Divaneliklerim yahut Belde* (1885), *Makber* (1885), *Ölü* (1885), *Bunlar Odur* (1885), *Hacle* (1886), *Kahpe yahut Bir Sefilenin Hasbihali* (1886), *Bâlâdan Bir Ses* (1911), *Garam* (1912), *Validem* (1913), *İlham-ı Vatan* (1916), *Tayflar Geçidi* (1917). Oyun: *Macera-yı Aşk* (1873), *İçli Kız* (1875), *Sabr ü Sebat* (1875), *Duhter-i Hindu* (1875), *Nesteren* (1876), *Tarık yahut Endülüs Fethi* (1879), *Eşber* (1880), *Finten* (1918).

ŞAİR-İ ÂZAM

Mevki Viyana,
Bir darbe-i ma'kûs ile düşmüş o yana.
Hep tersine dönmüştür onun giydiği şeyler,
Hem bid-defaât!...
Onlarla yatıp kalkar imiş kendisi söyler,
Vaktiyle bütün Pul'da yapılmışsa da heyhât,
Cümlesi solmuş.
Vaktiyle siyah, şimdi fakat yemyeşil olmuş
Bir paltosu vardır.
Tek gözlüğü vardır, geceler kandilidir o.
Yâ Rab ne hayât!..
Cepler delik az çok,
Lâkin ne zarar var ki delikten düşecek yok.
Bir korkusu vardır:
Meyhânelerin saat-i tâtili pek erken...
Bir kirli paçavrayla gezer,
Mendilidir o.
Lâstikleri bir başkasınındır ki yürürken
Durmaz ayağında kaçar ekser...
Serpûşu ne festir, ne külâhtır, ne sarıktır,
Kalpak da değildir,
Bir şapka mı, hâşâ... O, onun kendine mahsûs,
Bir başka şekildir.
Keşkül gibi bir şey...
Milliyetini fârık olan yok, soruyorlar:
"Kimdir bu alâmet? Bu musîbet ne kılıktır,
Ürkütmeyelim sus!"
Bir kahkaha, bir av'ave kopmakta pey-â-pey...
Bâzan da müheyyâ-yı tasadduk, duruyorlar.
Zül fakrına bir zam!...
Ancak biri vardır, ona der: Şâir-i âzam!..

FİNTEN'den

Öyle bir şiddet-i tasmim ile çıktım ki yola,
Karşıma çıksa eğer seng-i mezârım dönmem!
Bahr-i zehhâr değil, ebr-i şererbâr değil,
Hep yanardağlar ile dolsa civârım dönmem!
Dalgalar, uymayınız bâd-ı teannüdkâre,
Siz kılın na'şımı isâl kenâr-ı yâre!

Bahtımı rabt ile ümmid-i baîd-i vasla,
Size etti beni teslim ü emanet cânân!
Benziyor cuşişiniz gerçi nüvid-i vasla
Olmayım şahidi ettiyse hıyanet cânân!
Dalgalar, pençezen olmazsam eğer ağyare,
Siz kılın na'şımı isâl kenar-ı yâre!

Ne belâdır, nedir ol hûr-ı cehennem berdûş.
Ben değil hâline aşüfte olur belki vuhûş
Fîller hâke düşüp mûrlar eyler feryâd,
Kûhtan kûha kaçar şîr-i jeyanlar bîhûş!
Dalgalar, siz kılın imdâd ki yandım nâre;
Siz kılın na'şımı isâl kenar-ı yâre!

Çıkıyor kanlı yüzü karşıma, ummanda bile,
Sönmüyor meş'ale-i lâneti tufanda bile!
Deşt ü deryayı aşıp tâ iki aylık yoldan,
Geliyor nâleleri gûşuma sağdan soldan!
Dalgalar, bende olan derde ölümdür çâre,
Siz kılın na'şımı isâl kenar-ı yâre!

Ben de tufan gibiyim, yağdırırım mevt ü hatar,
Gözyaşım seyl-i belâ, ah ü gırîvim sarsar!
Zulmetin çâk edip, ey şeb, salarım subha nazar,
Berk-i tehdid ile, ey ebr, ben olmam muztar!
Dalgalar, ben sizi döndürmeden âteşzâre,
Siz kılın na'şımı isâl kenar-ı yâre!

MAKBER'den

Eyvâh!... ne yer, ne yâr kaldı,
Gönlüm dolu âh u zâr kaldı.
Şimdi buradaydı gitti elden,
Gitti ebede gelip ezelden.
Ben gittim, o hâk-sâr kaldı,
Bir gûşede târ-mâr kaldı;
Bâkî o enîs-i dilden, eyvâh!...
Beyrût'ta bir mezâr kaldı.

Nerde arayım o dil-rübâyı?...
Kimden sorayım o bî-nevâyı?...
Bildir bana nerde, nerde yâ Rab?...
Kim attı beni bu derde yâ Rab?
Derler ki: unut o âşnâyı,
Gitti tutarak reh-i bekâyı...
Sığsın mı hayâle bu hakîkat?...
Görsün mü gözüm bu mâcerâyı?...

Sür'atle nasıl değişti hâlim?...
Almaz bunu havsalam, hayâlim.
Bir şey görürüm, mezâra benzer,
Baktıkça alır, o yâra benzer,
Şeklerle güzâr eder leyâlim,
Artar yine mâtemim, melâlim,
Bir sadme-i inkılâbdır bu,
Bilmem ki yakın mıdır zevâlim?...

Çık, Fâtıma, lâhdden kıyam et,
Yâdımdaki haline devâm et!
Ketmetme bu râzı, söyle bir söz...
Ben isterim âh öyle bir söz!..
Güller gibi meyl-i ibtisâm et,
Dağ-ı dile çare bul, merâm et!
Bir tatlı bakışla, bir gülüşle
Eyyam-ı hayâtımı tamâm et.
.....

Bir gün dedi ıstırâb içinde;
"Ben ölmeğe gelmişim bu Hind'e"
"Ölmek" dedi, kahkahayla güldüm...
Duydum ki fakat içimden öldüm.
Ettik biz o anda, nîmzinde,
Nefretle vedâ Hind ü Sind'e;
"Kaldım mı" demişti yolda bir gün,
"Hindistan'ın denizlerinde?..."

Geçtik kanalı bu yolda mebhût,
Hun-i ciğer oldu cur'a vü kut;
Pürsişlerime suâl-i zâlim
Reddeyler idi cevâb-ı muzlim.
Olmuştu hayatı emr-i mevkut,
Mânend-i ufuk gözüktü Beyrut.
Bilmem ki ne oldu, geçti bir gün,
Sordum onu zahir oldu tâbût...

Tâbût!.. O Rahnüma-yi makber,
Tâbût!.. O heykel-i mükedder,
Tâbût!.. O hatîb-i summ u ebkem,
Tâbût!.. O bürûdet-i mücessem.
Tâbût!.. O sükût-ı pây-ı der-ser,
Tâbût!.. O musibet-i mükerrer,
Tâbût!.. O vahşet-i muannid,
Tâbût!.. O makber-i seferber...
.....

Sâfil semevatı cây edinsin,
Teşhir olunup ecel tepinsin.
Bin velvele, bin kıyamet olsun;
Bin zelzele bir inayet olsun;
Mahşer tozarak mezâre binsin,
Çarpıp küreler kırılsın, insin;
Yağsın nesi varsa kâinatın
Lâkin bu derin sükût dinsin!..
.....

SERVETİ FÜNUN ŞİİRİ

ALİ EKREM BOLAYIR

1867'de İstanbul'da doğdu. Namık Kemal'in oğludur. Özel öğrenim gördü ve uzun süre sarayda mâbeyin kâtipliğinde bulundu. Kudüs mutassarıfı oldu, ardından Galatasaray Lisesi'nde öğretmenlik, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde metin şerhi müderrisliği yaptı (1913-33). Son görevi Maltepe Askeri Lisesi'nde edebiyat öğretmenliğidir. 27 Ağustos 1937'de İstanbul'da öldü.

Serveti Fünun dergisinde yayınlanan, aruz ölçüsüyle bireysel duyguları dile getirdiği şiirler tanınmasını sağlamış, Türk-Yunan savaşı esiniyle yazdığı "Vasiyet" şiiri geniş bir ilgi görmüştür. Meşrutiyet'ten sonra toplumsal konuları işleyip gündelik yaşamdan kimi sahneleri yansıtmaya başladı. Çanakkale ve Kurtuluş savaşları sırasında hece ölçüsüyle ulusal kahramanlık temalarına da yöneldi.

YAPITLARI

Şiir: *Ruh-i Kemal* (1909), *Zılâl-i İlham* (1909), *Çocuk Şiirleri* (1917), *Şiir Demeti* (1925), *Vicdan Alevleri* (1925). Şiir/Düzyazı: *Ordunun Defteri* (1918).

KAYIKÇI

1

Açık maun kayığın ortasında, bir parlak
Cilâlı tahtada âram eder, takım düzgün:
Dizinde bir çuha şalvar, belinde yünlü kuşak,
İpekli gömleği titrer beyazlığıyla... bütün
Kayık temiz, boyalı; şilteler yeşil kadife;
Muşambalar yeni, parlak; kürekler ince, güzel.
Nasıl gurûr ile durmaktadır, bakın herife!
Tutar kürekleri, okşar suyu hafif bir el;
Açıkta müşteri bekler... gelirse pek a'lâ;
Atar sevahile ba'zan nigâh-ı istiğnâ!

2

Kayıkçının da olur zengini, bu servetler
–Ki nisbeten meselâ bankerin yesârıyle
Birer nümûnesidir fakrın– ibtisâm eyler
Gözünde çehre-yi sa'yın derin vekârıyle!
Bakın, nasıl duruyor: Müncelî nigâhında
Gülümsüyor gibidir neşve-yî rahîk-i hayât;
Parıl parıl yanıyor cebhe-yî siyâhında
Güneşten arza düşen hâr ü mübtesim lemeât.
– Kayıkçı! – Buyurun efendim. – Yanaş! – Pekî.
Nereye?
– Yanaş işim acele! – Buyrunuz! – Büyükdere'ye!

3

Ağırca bir aceleyle beş on kürek alarak
Biraz açıldı, fakat sonra durdu; yenlerini
Yavaş yavaş sıvadı; saltayı atıp, yumuşak,
Benekli mendili kıstırdı koynuna, yerini
Biraz tasarladı... artık hemen uçup gidecek.
Hayır, bir iş daha var...
– Of aman kayıkçı, nedir
Bu yaptığın uzun işler?
– Beyim, kayıkta kürek
Güzelce yağlamayınca döner mi? Herkes bir
Zanâat işler efendim... hem, artık işledi, hah!
Bakın nasıl uçarız şimdi, hoop... Bismillâh!

4

Hakikaten uçuyorlar, kıyekçe bir makina
Ki ittirâd-ı metîniyle eyliyor deverân,
Siyah damarları şişkin, sinirli kollarına
Müebbeden asılır kütle-yî hayât-ı girân!
Sürüklüyor onu edvâr-ı bî-nihâyetine,
İlel-ebed giderim zanneder, mekîn ü sabûr,
Tabiatın düşerek sâha-yı meşakkatine
Yuvarlanır gibidir rûhu müftehir, mesrûr,
Yanık solukları, âteşli çehresiyle gider,
Dönüp hatâir-i ömre buram buram terler!

5

Yetişti menzil-i maksûda, şimdi bîhareket,
Mecâlsiz duruyor; saltası omuzda; yüzü,
Vücûdu terler içinde, nühüfte bir mihnet
Meâl-i zârını îmâ eder donukça gözü:
Zavallı çok yorulup çok hayât sarf etmiş...
Biraz çabuk düşeyim sâhil-î merâma diye;
Gözünde lem'a-yı gayret ufûl edip bitmiş...
Kayıkta müşterinin attığı mecîdiyye
Parıl parıl yanıyor, şûh u mübtesim; gûyâ
Güler o dîde-yi za'fa bu çeşme-i istihzâ!

CELÂL SAHİR EROZAN

1883'te İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Vefa Lisesi'nde yaptıktan sonra, bir süre hukuk öğrenimi gördü. Bitiremeden Hariciye Nezareti'nde görev aldı. Mercan ve Kabataş liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı. Cumhuriyet döneminde Zonguldak'tan milletvekili seçildi (1928). 16 Kasım 1935'te İstanbul'da öldü.

Şiirleri aşk ve kadın temalarını işlemekle tanınır. Yeni Lisan ve Millî Edebiyat akımlarına uyarak yalın dil, hece ölçüsü ve özgür koşukla şiirler de yazmıştır.

YAPITLARI

Şiir: *Beyaz Gölgeler* (1909), *Buhran* (1909), *Siyah Kitap* (1911).

TUHFE-İ TAKDÎS

Benim kadınlara ifrât-ı hürmetim vardır.
Bütün bu âleme mensûb olan güzellikler
Benim gözümde kadınsız leyâldir yekser;
Kadın bu zulmeti nûruyla hırpalar, dağıtır.

Şefîk bir kadının sîne-î nezîhinde
Yatarsa bir gececik hangi ıztırâb uyumaz?
Onun gözünden uçan en küçük tebessüm-i râz
Hayâl ü fikri yeşil bir cihân-ı ümmîde.

Seyâhat ettirerek müsterîh ü müstesnâ
Dakikalar yaşatır; ba'zı kimsesizliğine
Bulur zavallıların, bir temâyüliyle devâ.

Kadın bu annedir, âğûş-ı şefkatinde bizi
Dahâ çocukken eder tesliyet rahîmâne;
Ve susturan da odur en birinci nâlemizi.

GÖNÜLLE BAŞBAŞA

Dudakları bir dal ateş, mercan gibi,
Bakışları masum bir heyecan gibi;
Yürürken titreyen o narin endamı
Pembe bir gül açmış taze fidan gibi.

Saçlarında bağlı aşkın kördüğümü,
Farkedemiyorum gözle gördüğümü:
Bir tatlı rüya mı, bir canlı büyü mü?
Elim dokunuyor, fakat yalan gibi.

Karşımda duruyor, rüya değil, gerçek;
Sesi bülbüllerin ahı gibi titrek;
Hali öyle nazlı, nazı öyle ürkek,
Ormanda avcıdan kaçan ceylân gibi.

Gönül, neden böyle kesildi nefesin?
Sen ki aşk işinde bir ehl-i hibresin...
Korkarım bu sevda seni incitmesin:
Yaşlı gibisin sen, o pek civan gibi.

Yaşı henüz aşkın alev senesinde,
Arar yakacak can o pervanesinde.
Buseler uzanmış pembe çenesinde:
Beni kopar diyen bir erguvan gibi.

Acelen mi vardı? Niye doğdun erken?
Bak, sen perişansın, o böyle güzelken!
Gönül, düşünmeden açma sakın yelken!
Yolun umman gibi, bahtın yaman gibi!

BUHRAN

Bir yığın toz olmuş ruhumun kederi
Dünyanın buruşuk yüzüne yağıyor.
Yok, hayır, bahtımın görünmez elleri
Göklerin göğsünden geceler sağıyor.

Bir ılık son nefes kalbimi sarıyor...
Ne hazin bu hasta gündüzün ölümü!
Eşya örtünüyor, renkler kararıyor...
Gece mi bu, yoksa bir matem tülü mü?

Geceyse nerede o altın gözleri?
Kör olmuş bakmıyor... Bir yangın alevi,
Hıçkıran bir elem olsa! Yok hiç biri;

Ne ses, ne aydınlık... Gecenin boş evi!
Bu akşam göklerin kandilsiz, Allahım,
Nasıl bulsun seni karanlıkta âhım?...

YEİS

Matemî bir güneş ufuklarıma
Yine nur-ı siyahını saçtı.
Kalbimin sâk-ı raşedarında
Yine bir gonce-i siyah açtı.

Açarak hande gül kanatlarını
Uçtu artık leb-i melâlimden.
Yine kış geldi, girye bârânı
Dökülür çeşm-i pür leyalimden.

Daha gencim, bahara müştakım,
Gülmek, eğlenmek en büyük hakkım.
Çekil, ey çehre-i şita-yi azab!

Ne kadar benziyor yüzün ölüme.
Durma karşımda, istemem, gelme...
Gülme beynimde, ey sada-yı gurab!

CENAP ŞAHABETTİN

1870'te Manastır'da doğdu. Babasının ölümü üzerine ailesiyle İstanbul'a göç etti. Askerî Tıbbiye Mektebi'nde öğrenimini bitirdikten sonra uzmanlık için 4 yıl Paris'te kaldı. Mersin, Rodos ve Cidde'de karantina doktorluğu, sağlık müfettişliği yaptı. 1914'te emekliye ayrılıp üniversiteye girdi. Batı edebiyatı, Osmanlı tarihi ve edebiyatı dersleri verdi (1914-22). Gazetelerde siyasi yazılar yazıp Hâdisat gazetesini çıkardı. Yazılarıyla Kurtuluş Savaşı'na karşı çıktıysa da sonradan görüş değiştirip destekledi. 13 Şubat 1934'te İstanbul'da öldü.

İlk şiirleri Divan edebiyatının geleneksel doğrultusunda olmasına karşın, Fransız sembolistlerini tanıdıktan sonra Batı edebiyatı biçimleriyle (özellikle sonnet) yenilikçi bir tutumda ürünler verdi.

YAPITLARI

Gezi: *Afak-ı Irak* (1907), *Hac Yolunda* (1909), *Avrupa Mektupları* (1919). Tiyatro: *Yalan* (1911), *Körebe* (1917). Makale: *Evrak-ı Eyyam* (1915), *Nesr-i Harp*, *Nesr-i Sulh ve Tiryaki Sözleri* (1918). İnceleme: *Kadı Burhanettin* (1922), *Vilyam Şekspir* (1931). (Şiirlerini ölümünden sonra Sadettin Nüzhet Ergun bir kitapta topladı.)

ELHÂN-I ŞİTA

Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş;
Eşini gaib eyleyen bir kuş
gibi kar
Geçen eyyâm-ı nevbahârı arar...
Ey kulûbun sürûd-i şeydâsı,
Ey kebûterlerin neşideleri,
O bahârın bu işte ferdâsı:
Kapladı bir derin sükûta yeri
Karlar
Ki hamûşâne dembedem ağlar!
Ey uçarken düşüp ölen kelebek,
Bir beyaz rîşe-i cenah-ı melek
gibi kar
Seni solgun hadikalarda arar.

Sen açarken çiçekler üstünde
Ufacık bir çiçekli yelpaze
Na'şın üstünde şimdi ey mürde
Başladı parça parça pervâza
Karlar
Ki semâdan düşer düşer ağlar!

Uçtunuz, gittiniz siz ey kuşlar;
Küçücük, sersefîd baykuşlar
gibi kar
Sizi dallarda, lânelerde arar.

Gittiniz, gittiniz siz ey mürgan,
Şimdi boş kaldı ser-te-ser yuvalar,
Yuvalarda yetîm-i bîefgan:
Son kalan mâi tüyleri kovalar
Karlar
Ki havâda uçar uçar ağlar.

Destinde ey semâ-yı şitâ tûde tûdedir
Berk-i semen, cenâh-ı kebûter, sehâb-ı ter...
Dök ey semâ –revân-ı tabiat gunûdedir.–
Hâk-i siyâhın üstüne sâfi şükûfeler!

Her şâhsar şimdi –ne yaprak, ne bir çiçek!–
Bir tûde-i zilâl ü siyeh-reng ü nâ-ümîd...

Ey dest-i âsmân-ı şitâ, durma, durma çek
Her şâhsârın üstüne bir sütre-i sefîd.

Göklerden emeller gibi rizân oluyor kar,
Her sûde hayâlim gibi pûyân oluyor kar.
Bir bâd-ı hamûşun per-i sâfında uyuklar
Tarzında durur bir aralık, sonra uçarlar.

Soldan sağa, sağdan sola lerzân ü girîzân
Gâh uçmada tüyler gibi, gâh olmada rîzân.
Karlar, bütün elhânı mezâmir-i sükûtun,
Karlar, bütün ezhar-ı riyâz-ı melekûtun.

Dök hâk-i siyâh üstüne ey dest-i semâ dök,
Ey dest-i semâ, dest-i kerem, dest-i şitâ dök:
Ezhâr-ı bahârın yerine berf-i sefîdi,
Elhân-ı tuyûrun yerine samt-ı ümmidi!...

YAKAZAT-I LEYLİYYE

Gel bu akşamda serbeser güzelim,
İhtizâzât-ı leyli dinleyelim:

Tâ uzaklarda işte bir piyano,
Tâze parmakların temâsıyle
Ağlıyor bir hazan havâsıyle...

Dinle, ey yârim, işte ağlayan o
Gecenin ka'r-i pür sükûnunda,
Zulmet-i ebkemin derûnunda...

Gâh onun ihtizâz-ı pestiyle
Mütevahhiş, hazin, rakîk ü nizâr
Dağılır cevve bir sürûd-ı hezar.

Gâh onun irtiâş-ı mestiyle
Dolaşır kâinat-ı nâimeyi
Bir umumî şehîk-i tenhâyî...

Onu kim dest-i ra'şedârıyle
Çalıyor, perde perde inletiyor?
Onu kim böyle gamla söyletiyor?

Tellerin lâhn-ı inkisârıyle
Hangi metrûke böyle eğleniyor?
Hangi mâtem bu sesle söyleniyor?

Gâh olur ince, nâzenin bir ses,
Leyl içinde sürüklenir, inler;
Onu zulmet sükût ile dinler.

Gâh olur bir figan-ı tîz-i heves;
Bütün âsâb-ı kâinatı gerer,
Kalb-i hâbîde-i cihân titrer.

Sonra bir şehka-i bükâ olarak
Düşer âguş-ı leyl-i târike,
Çalışır ruh-ı samtı tahrîke...

Sonra tedricen alçalıp solarak
O kadar pest olur ki öksürerek
Zannedersin tebâh olup gidecek...

Sonra baygın, kesik sükût eyler;
Musikî-i sükûtu okşayacak
Bir enîn-i hafî kalır ancak...

Kim bilir, kim bilir neler söyler;
Bu süreksiz, hevesli zemzemeler,
Bu susup durma, sonra söylemeler,

Bu nevazişli, nazlı, hoş nagamât,
Bu rekâket, bu lüknet-i elhân,
Bu tereddütlü musikî-i figan,

Bu yarım cümleler, yarım kelimât,
Belki leyl-i hamûşa yalvarıyor;
Belki bir tûf-ı tesliyet arıyor.

Gâh mestâne bir şetâretle
Bâd-ı pürgûyu eyliyor taklid,
Uçuyor cevve pür hayal ü ümid;

Gâh bir muğşiyâne haletle
İnliyor muhtazır, zebûn ü harab;
Oluyor can-be-leb tuyûra cevab...

Tâ uzaklarda işte bir piyano:
Onu bî-şüphe bir kadın çalıyor;
Musikîden cevâb-ı ye's alıyor.

Dinle, ey rûhum, işte ağlayan o...

SENİN İÇİN

Sesin işler gibi bir şûh kanat gamlarıma
Seni dinlerken olur kalbim uçan kuşlara eş;
Gün batarken sanırım gölgeni bir başka güneş,
Sarışınlık getirir gözlerin akşamlarıma.

Doğuyor ömrüme bir yirmi sekiz yaş güneşi,
Bir kuş okşar gibi sen saçlarımı okşarken.
Koklarım ellerini gülleri koklar gibi ben,
Avucundan alırım kış günü bir yaz ateşi.

Gönlüme avdet eder her unutulmuş nisân
Ne zaman gençliğini yolda hırâman görsem.
Eskiden pembe dudaklarda dağılmış bûsem
Toplanır leblerime, bir gece dalgın dursan.

Seni zambak gibi gördükçe açık pencerede
Gül açar bahtımın evvelki hazanlık korusu.
Genç eder ufkumu hulyâlarımın genç kokusu:
Sorarım ak saçımın örttüğü yıllar nerede?

Cephemi varsın o solgun seneler soldursun
Yeni yıldız gibi doğdukça güzel her akşam,
Gençliğin böyle benimken kocamam, hiç kocamam...
Rûhum, ölsem bile ben, sen yaşayan rûhumsun.

FAİK ÂLİ OZANSOY

24 Mart 1876'da Diyarbakır'da doğdu. Mülkiye Mektebi'ni bitirdikten sonra birçok yerlerde kaymakamlık, mutasarrıflık ve valilik yaptı. Uzun süre Mülkiye Mektebi'nde Fransızca, Saint Benoit Lisesi'nde Türkçe öğretmenliğinde bulunduktan sonra emekliye ayrıldı (1930). 1 Ekim 1950'de Ankara'da öldü.

Serveti Fünun dergisi şairlerinde görülen estetik anlayışı ve karamsarlığı yansıtan şiirleri, kadın-aşk-doğa temalarını duygu ve hayale geniş yer verecek biçimde işlemiştir. Son dönemlerinde karamsarlıktan sıyrılıp yaşadığı çağla ilgili bir toplumsallığa yöneldiği görülür.

YAPITLARI

Şiir: *Fâni Teselliler* (1900), *Temâsil* (1912), *Elhan-ı Vatan* (1915). Oyun: *Payitahtın Kapısında* (1918), *Nedim ve Lâle Devri* (1950). Yaşamöyküsü: *Mithat Paşa* (1911).

FIRTINA VE DALGALAR

– Çok kükremiş deniz, yine her dalga kalbime
Bir korku serpiyor; kaçalım... Eyliyor hücûm
Her dalgadan hayalime ehvâl-i muzlime.
– Yok, sevdiğim, nasıl gülüyor hâke bak nücûm;

Binlerce yıl tehâcüm-i emvâcı reddeden
Sahildesin... Niçin bu kadar korku, ihtirâz?
Okşar bu dalgalarla bihar-i baîdeden
Ufk-ı tahayyülâtını yüzbin peyâm-ı râz.

Sarsar ve dalga rûhunu âzürde etmesin,
Sen fıtraten nücûm ile tev'em değil misin?
Deycûr içinde sadme-i seyyâle-i kurûn

Ulviyyetiyle, dağlara çarpan bu dalgalar,
Teblerze-i tahassüsüdür kalb-i unsurun;
Her darbesinde hilkatin elhân-ı hissi var.

BİR HÜSN-İ GAİBE

Gittin, bu yerde şimdi şafaklar gurûb eder
Hissiz birer gülüşle bu hâkin muhîtine;
Gittin, bu yerde şimdi soğuk, kar ve fırtına;
Gittin, o yerde hüsn-i mevâsim hubûb eder.

Rüyalarımda her gece bir asr-ı ızdırâb
Tahmil eder hayalime bâr-ı zılâlini;
Sen gitmeseydin, açtığın âfâk-ı pür serâb
İğfâl ederdi bende kurûnun melâlini.

Gittin ve her terânesi târ-ı rebâbının
Boş bir muhit içinde durur bi-mukâbele;
Ben korkarım ki ağlayacak ömrümüz yarın
Bihûde giryelerle bu sevdâ-yı âfile.

Hülyalarım leyâli-i mâzide derbeder,
Avâredir zalâm-ı tahayyürde günlerim;
Tenvîm için melâlimi âtîye serperim
Bir medd ü cezr-i his ile mübhem neşideler.

NE GÜZEL ŞEY

Yıldızlı semâlardaki haşmet ne güzel şey
Mehtâba dalıp yâr ile sohbet ne güzel şey
Dünyamızın üstünde bütün ruhlar uyurken
Yıldızların altında ibâdet ne güzel şey
Fânî ve âdavetlere mahşer bu cihanda
Bir bitmeyecek aşk u muhabbet ne güzel şey
Dünyada senin âşıkın olmak ne saâdet
Allah ile -hâşâ!- bu rekabet ne güzel şey
Lûtfen bana güldün, güzelim, mültefit oldun
İcâb-ı necâbet bu... necâbet ne güzel şey
Ey hilkatin emsâli yok ibdâ'-ı kemâli
Senden bana bir zerre inâyet ne güzel şey
Hüsnündeki manâ-yı semâvi ne ilâhî
Aşkımdaki reng-î ebediyyet ne güzel şey

H. NÂZIM (AHMET REŞİT REY)

H. Nâzım takma adını kullanan Ahmet Reşit Rey, 1870'te İstanbul'da doğdu. Askerî okulda başladığı öğrenimini Mülkiye Mektebi'nde bitirdi. Mülkiye'de öğretmenlik, sarayda mâbeyin kâtipliği görevlerinde bulunduktan sonra, Kudüs'te mutasarrıflık, birçok illerde valilik yaptı. Dahiliye Nâzırlığı görevini üstlendi. Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesi üzerine Mısır'a kaçtı. Yokluğunda idama mahkûm edildiği için 1919'a kadar yurt dışında, İsviçre'de yaşadı. 1919'dan sonra yurda dönüp yeniden Dahiliye Nâzırı oldu. Sevr Anlaşması hükümlerine karşı çıktığı için istifa edip siyasetten ayrıldı. 1956'da İstanbul'da öldü.

Serveti Fünun dergisi şairleri arasında, "bireysel duygu ve hayallerle örülü, dil ve tekniği sağlam, lirik şiirleri"yle dikkat çekmiştir.

YAPITLARI

İnceleme: *Nazariyat-ı Edebiye* (1912), *Gördüklerim, Yaptıklarım* (1923). Çeviri: *Aeneis* (Vergilius'tan, 1936), *Racine'in piyesleri* (1934-35).

HER ZAMAN GÖRÜLÜR

Sıyrılıp zulmet açılınca hâver
Parlak bir kahkaha uçar havada;
Denizde, kıyıda, dağda, ovada
Gezinir mâi etekli perîler.

Yavaş yavaş eser de bâd-ı seher
Kuşlar sevinir, oynarlar yuvada;
Otta, ağaçta, toprakta, kayada
Müptesim bir neşe telâtüm eder.

Gece bir balıkçı sabâha kadar
Denizde dolaşır, rızkını arar
Yalnız başına bir kandil ile.

Sabahleyin artık ümidi biter,
Eski sandalını sürükler gider,
Etrâfına bir kere bakmaz bile!

BİR GECE

Orman büyük, ağaçları yüksek, küşâde-bâl
Birbirleriyle dâim ederler müsâhabe:
Meh-tâb parça parça düşer ba'zı yerlere,
Orman bu hey'etiyle, semâ-yı mükevvebe
Benzer. Öper de nûr-ı mehi gizlice zılâl,
İrâs eder o bûse –sirâyetle her yere–
Bir fecr-i nev-ziyâ-nigehin rengini şebe.

Kuşlar –o hande-zâr-ı tabîat perîleri–
Başlar nisâr-ı nağmeye, orman sükût eder,
Rîzân olur yavaşça zemîne o nağmeler;
Takbîl edip şemîm-i ziyâ-dâr-ı meşceri
Sevdâ gezer ağaçların umkunda der-be-der.

Tehzîz eder havâyı bu âheng-i nûr-fâm;
Bir hüsn-i muhtecib açar âheste bâlini
Elhân-ı işve-kâr ile leb ber leb-î garâm...
Âheng-i hüsnünün duyarım ben meâlini.

SEHER

O gün taab beni ezmişti... Hâb, o yâr-ı lâtîf
Şemîm-i cünbüş-i bâliyle hissimi okşar,
Ederdi bûsiş-i nermiyle rûhumu taltîf;
Geçerdi nazra-gehimden kanatlı ru'yâlar.

Düşünce sîneme, bî-tâb, o yâr-ı hufte-nazar
Kapattı gözlerimi bir beyâz lems-i hafif;
Gunüde-fikr-i sükûn oldum on dakîka kadar,
Bütün vücûdumu titretti bir temâs-ı anîf.

Gözüm açıldı, hemen bir kadîd-i sâye-likaa
Dikildi karşıma pejmürde, müncemid; sâbit
Gözünde âteş-i kin, leblerinde istihzâ.

Seher, o hadşe-nûmâ rûh-ı serseri-yi leyâl
Gehî sabâha kadar, böyle müz'ic ü sâkit,
Eder nigâhımı âzürde-yî melâl ü kelâl.

HÜSEYİN SİRET ÖZSEVER

1872'de İstanbul'da doğdu. Kadıköy'de Frerler Mektebi'nde okuduktan sonra, Mülkiye'nin İdadi bölümünü bitirdi. Hariciye ve Nafia bakanlıklarında çeşitli görevlerde bulundu. İkinci Abdülhamit döneminde Malatya'ya sürgün edildi. Avrupa'ya kaçmasının ardından cinayetle suçlandı. 4 Şubat 1902'de Paris'te düzenlenen Birinci Jöntürk Kongresi'ne katılıp açış konuşmasını yaptı. 1918'de Mütareke'den sonra İstanbul'a döndü. Çeşitli yerlerde mektupçu olarak, Darüşşafaka Lisesi'nde uzun süre öğretmen olarak çalıştı. 27 Şubat 1959'da İstanbul'da öldü.

Şiirleri, serüven içindeki yaşamından yansımalar taşımanın yanısıra, bireysel konuları da işleyen lirik bir özellik gösterir. Son dönemlerinde dili yalınlaştırmaya, hece ölçüsünü de kullanmaya yönelmiştir.

YAPITLARI

Şiir: *Leyal-i Girizan* (1910), *Bağbozumu* (1928), *Kıvılcımlı Kül* (1937), *Kargalar* (1942).

BÜLBÜL

Sükût... Her taraf âsûde, bir yeşil orman,
İçinde ben dolaşırdım, mükedder ü tenha,
Yeşil kanatlı ağaçlarda gizli bir helecan
Açardı ufk-ı nigâhımda revzen-i hülya.

Şu nazenin koruyu hangi matem-i dildar
Kesîf saye-i hüzniyle eyliyor gam-kîn?...
Nesime hemser olan nazlı bir şemîm-i bahar
Tahayyülâtımı ta'tîr ederdi, sevda-çîn.

Hazin hazin düşünürken derûn-ı meşcereden
Döküldü rûhuma bir bülbülün figanı hemen.
Bu sanki şühka-yı leyl-i veda'-ı muğberdi.

Bütün vücud-ı tabiat o anda ürperdi,
Yavaşça revzen-i ufku açıp hilâl-i mesâ
Ağaçların arasından göründü, pür hülya.

BOĞAZİÇİ NOTLARI

II
Akşamın rengi soldu gün gideli,
Batı mâziye açtı bir dehliz;
Yaşlı bir levha şimdi mâvi deniz;
Abanoz gölgelerle çerçeveli.

Özledim pek şu köhne sayfiyeyi;
Orda oğluyla münzevi Ekrem;
Komşu gitmiş Sezai, bir görsem,
Onların hâli belki benden iyi.

Bir gün elbet bu ayrılık bitecek,
Mevsimin son zamanı yaklaşıyor;
Kargalar ufka bir çelenk taşıyor,
Bu bahar son bahârım olsa gerek.

ADA'DAN DÖNERKEN

Bırakıp gidiyorum Ada'yı ilkteşrinde,
Sen yeşil bir kıyısın, ben dalgayım enginde;
Gözyaşlarım dolaşır yorulmuş eteğinde,

Ben ağlarım.. uzaktan iniltimi dinlersin.

Mevsim yaprak dökümü, hep ağaçlar üşüyor,
Yaprak sanma, her daldan soluk bir ah düşüyor;
Düşünceli dağlara karaltılar üşüyor.

Yol üstünde geç vakit böyle kimi beklersin?...

Baş ucundaki yıldız sönük gece kandili;
Şu geçen beyaz bulut yaşlı hicran mendili,
Rüzgâr atmış havaya, onu al da sevgili,

Derdinle ağlayanın gözyaşını silersin.

Sanırsın dertli ishak garib garib öttükçe,
Bir kırık dal altından ney üfler hazan gece,
Beyaz atkı omzunda meh-tâb dinler sessizce...

Ayrılık akşamıdır hazan gibi inlersin...

HÜSEYİN SUAT YALÇIN

1867'de İstanbul'da doğdu. 1886'da Tıbbiye'yi bitirdi. Hekim olarak İstanbul'da ve Midilli'de çalışmasının ardından uzman olmak için Paris'e gitti. Dönüşünde sağlık alanında çeşitli görevlerde bulundu. Millî Mücadele yıllarında Anadolu'nun çeşitli yerlerinde çalıştı. Cumhuriyet dönemindeki yaşamı Devlet Demiryolları gemilerinde doktorluk göreviyle geçti. 21 Mart 1942'de İstanbul'da öldü. Serveti Fünun dergisinde yayınlanan kadın ve aşk temalı lirik şiirlerinin yanı sıra toplumsal olaylara ilişkin mizah şiirleri de yazmıştır. Sonraki yıllarda Millî Edebiyat akımına ilgi duyarak hece ölçüsüyle ve halk şiiri biçimleriyle yazmayı sürdürdü.

YAPITLARI

Şiir: *Lâne-i Melâl* (1910), *Gave Destanı* (1923).
Oyun: *Kirli Çamaşırlar* (1911), *Çürük Temel* (1915), *Yamalar* (1920), *Kayseri Gülleri* (1920), *Ahrette Bir Gün* (1926).

ELDİVENLERİN

Arar hayât-ı melûlüm, arar arar senden
Nişâneler ki civârımda an-be-an mefkûd;
Ne bir terâne, ne bir ses, ne bir nazar senden...
Bütün bu varlık içinde sen âh nâ-mevcûd!

Ne varsa pîş-i nigâhımda yâdigâr senden
Nezîh ü pâk birer hâtıranla nâlândır;
Ne varsa lâne-yi târımda kuş kadar senden
Nişâne, hepsi gam-âlûde, hepsi giryândır.

Cüdâ düşünce senin dest-i şefkatinden bak
Nasıl şu nazlı, rakîk eldivenlerin solmuş;
Büzülmüş öylece kalmış, birer kadîd olmuş.

Tutup da onları yâdınla girye-bâr olarak
Bütün merâret-i rûhumla kokladım öptüm;
Büküldü rişte-yi rûhumda bir zehirli düğüm!

TAKRİR-İ MELÂL

I

Bir gün mütehâşî, müteneffir gibi hattâ
Geçtindi yanımdan süzerek çehremi mebhût;
Mağlûb-ı kazâ bir müteellim kuru tâbût
Hissiyle o gün ben seni ettimdi temâşâ...

Bir gün müteessir, müteneffir, keder-âlûd
Durmuş ediyordum acı bir ânımı tel'în;
Sızlar gibi güldün elem-î kalbime, geçtin
Bir bû-yı tesellî uçurup rûhuma memdûd..

Bir gün yine...
– Oh, istemem artık bunu...
– Yok yok;

Takrîr-i melâl eyleyelim gel güzelim gel,
Mâzî-yi hayâtı düşünüp bir süzelim gel!

Bilmem ne için, ben düşünürken seni kalben
Hâlâ mütehâşî, müteneffir gibi benden,
Bir rûh-ı mükedder deliyormuş gibi bir ok

Bir fetha-yı hicran kanatır kalbim içinde
Titrer bütün âfâk-ı melûlüm üzerinde...

VI

– Bugün güneşli, yarın kış, öbür gün aşk u firâk...
Bugün visâl, yarın bir elem, öbür gün mevt..
Diyeceksin değil mi? Ah bırak
Kara toprak içinde gülsün mevt.

Çiçekten, aşk u emelden, şiirden aç da hayât
Gülümsesin bize bir lâhzacık, niçin güldün?
– Çiçek, aşk u emel, şiir.. heyhât
Bize artık uzak değil mi? Düşün,

Düşün başında saçın bak ne hâle girdi bugün!
– Evet, düşünmek için ben hakîkatinle bütün
Seni, afv eyle, kırmak istiyorum.

Bilirim çünkü; ey benim rûhum,
Kadın hakîkati ketm eylemekle lezzet alır;
Kırılmayınca hakîkat lebinde gizli kalır.

İSMAİL SAFA

11 Mart 1867'de Mekke'de doğdu. Babasının ölümü üzerini 1880'de kardeşleriyle İstanbul'a gelip öğrenimini Darüşşafaka Lisesi'nde bitirdi. Bir süre bakanlıklarda memurluk yaptıktan sonra, Mülkiye'nin İdadi bölümüne edebiyat öğretmeni olarak atandı (1890). İlk şiirlerinin yayınlandığı Mirsad dergisine başyazar oldu (1891). İkinci Abdülhamit'in sürgün olarak gönderdiği Sivas'ta 24 Mart 1901'de öldü.

Döneminin ünlü yazarlarınca önemsenen ve Tanzimat'la Serveti Fünun arasında bir geçiş sağlayan şiirlerinde yalın bir dil çabası ve ince bir lirizm görülür. Kendinden sonraki şairlere yeni duygu ufukları açtığı kabul edilir.

YAPITLARI

Şiir: *Huz Mâ Safâ* (1892, babasıyla birlikte), *Mensiyyat* (1898), *Hissiyat* (1912). İnceleme: *Mülâhazat-ı Edebiye* (1898), *Muhakemat-ı Edebiye* (1913).

ŞARKI

Her dem sözüm efsûs ile eyvâh olacaktır;
Dünyâda benim son nefesim âh olacaktır!
Derdimden emînim – o da âgâh olacaktır:
Dünyâda benim son nefesim âh olacaktır!

Pür girye olan gözlerimi bağlayacaksın,
Kurbân edeceksin de beni ağlayacaksın!
Âhın ne demek olduğunu anlayacaksın:
Dünyâda benim son nefesim âh olacaktır!

Sağlıkta, Sefâ! Böyle gider nâle vü zârım;
Hâk-i siyehe düştüğü dem cism-i nizârım:
Âh olmalıdır fâtiha-yî seng-i mezârım:
Dünyâda benim son nefesim âh olacaktır!

GÖZLERİM

Mün'atıftır âsumâna ekseriyyâ gözlerim
Etmek ister arş-ı a'lâyı temâşâ gözlerim
Bir bakış baktın ki aynen arz ü tasvîri muhâl
Nûr-ı dîdem! Gözlerinde kaldı hâlâ gözlerim
Gözlerimden anlıyorsun mâcerâ-yı aşkımı
Gizlesem de sırrımı etmekte ifşâ gözlerim
Gözlerinde işte kendi aksimi görmekteyim
Görmemişti böyle bir timsâl-i sevdâ gözlerim
Şimdi gerçek ey Sefâ yârimle hem-sohbet miyim
Pek inanmam gâlibâ görmekte ru'yâ gözlerim

NİGÂR HANIM

1862'de İstanbul'da doğdu. Kadıköy'deki Fransız okulunda öğrenim gördü. Dönemin ünlü hocalarından Arapça, Farsça dersleri de alarak hem Batı, hem Doğu kültürüyle yetişti. Küçük yaşta yaptığı, mutsuz bir biçimde sonuçlanan evliliğin ardından kendini edebiyata adadı. 1 Nisan 1918'de İstanbul'da öldü.

Kimisini "Uryan Kalb" takma adıyla yayınladığı şiirleri; Hâmit, Recaizade Ekrem, Fikret ve Cenap gibi şairlerin etkisi altında, aruz ölçüsüyle yazılmış, mutsuz bir yaşamın üzüntülerini yansıtıştaki içtenliğiyle dikkatleri çekmiştir.

YAPITLARI

Şiir: *Efsus* (1. cilt 1886, 2. cilt 1890), *Niran* (1896), *Aks-i Seda* (1900). Düzyazı: *Safahat-ı Kalb* (1901), *Elhan-ı Vatan* (1916). Oyun: *Girive* (1912'de oynandı). Anı: *Hayatımın Hikâyesi* (1959).

GAZEL

Feryâd ki feryâdıma imdâd edecek yok
Efsûs ki gamdan beni âzâd edecek yok

Te'sîr-i muhabbetle yıkılmış güzel ammâ
Vîrâne dili bir daha âbâd edecek yok

Kes, varsa alâkan bana ey tâli'-i dûnum
Sen var iken âlemde beni yâd edecek yok

Hakkıyle bilir zâr gönül hâlet-i aşkı
Mâhirdir o fende anı üstâd edecek yok

Yâ Rab ne için zâr Nigârî şu cihanda
Nâ-şâd edecek çoksa da bir şâd edecek yok

BİR DAHA SÖYLE

Yegâne sevdiğin âlemde ben miyim şimdi?
Sahîh ben miyim artık muhâtab-î aşkın?
Bütün bu hiss-i amîk-î fuâd-ı pür-şevkin,
O ibtilâ-yı ezel, o alâik-î ebedî
Benim mi şahsıma mahsûr?... Bir daha söyle.

O sânihât-ı hazînin, o beyyinât-ı gamın,
Sahîh, mülhimi hep ben miyim, bugün, söyle,
Tahassüsâtını, efkârını bütün söyle.
Getir şu kalbime dök varsa, sevdiğim, elemin
Eden nedir seni rencûr?... Bir daha söyle.

SÜLEYMAN NAZİF

1870'de Diyarbakır'da doğdu. Tarihçi Sait Paşa'nın oğlu, şair Faik Âli Ozansoy'un ağabeyidir. Özel bir öğrenim görerek Arapça, Farsça, Fransızca öğrendi. Diyarbakır'da bir süre Vilayet Matbaası Müdürlüğü ve Vilayet gazetesinde başyazarlık yaptı. İkinci Abdülhamit döneminde istibdada karşı savaşmak amacıyla gittiği Paris'te Meşveret gazetesinde yazılar yazdı. Dönüşünde mektupçuluk göreviyle Bursa'ya gönderilip orada yaşamak zorunda bırakıldı (1897-1908). Meşrutiyet'ten sonra Basra (1909), Kastamonu (1910), Trabzon (1911), Musul (1913) ve Bağdat (1914) valiliklerinde bulundu. 1915'ten sonra görevinden ayrılıp İstanbul'a geldi, geçimini yazarlıkla sağlamaya başladı. İngilizlerin İstanbul'u işgalinden sonra yayınladığı protesto yazısı ve daha sonra yaptığı bir konuşma yüzünden Malta'ya sürüldü (1920-22). Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra yeniden İstanbul'a döndü, gazetelerde çalışıp yazarlığı sürdürdü. 4 Ocak 1927'de İstanbul'da öldü.

Başlangıçta Namık Kemal etkisinde kalarak yazdığı şiirler, eski şiir biçimlerini sürdüren, buna karşılık toplumsal içeriği olan, özgürlükçü düşünceyi savunan ürünlerdir. Sürgünde yazdığı şiirlerde ise söz oyunlarına yer vermeyen, abartısız bir anlatımla sıla özlemini ve işgal acılarını dile getirir.

YAPITLARI

Şiir: *Gizli Figanlar* (1906), *Firak-ı Irak* (1918). Şiir/düzyazı: *Batarya ile Ateş* (1917), *Malta Geceleri* (1924). Makale: *Çal Çoban Çal* (1922), *Tarihin Yılan Hikâyesi* (1922). İnceleme: *Namık Kemal* (1922), *Mehmet Akif* (1924), *Fuzulî* (1926).

DAUSSILA

Bu şeb de cuşiş-i yâdınla ağladım durdum...
Gel ey kerime-i tarih olan güzel yurdum!..
Ufukların nazarımdan nihan olup gideli,
Bu hâk-dan-ı fenânın karardı her şekli.
Gözümde kalmadı yer, gök, batar çıkar giderim...
–Zemine münkesirim, asumana muğberim–
Gelir bu cevv-i kebûdun serâirinde güler
Çocukluğumdaki rüyaya benzeyen gözler.
Zevahirin beni tâzib eden güzelliğine,
Taaccüb etme, melâlim durursa bîgâne.
Dumanlı dağların, ağlar, gözümde tüttükçe,
Olur mehâsin-i gurbet de başka işkence.
Bizim diyar-ı tahassürden etmemiş mi güzer?..
Aceb neden yine lâkayd eser nesim-i seher?..
Verirdi belki tesellâ bu ömr-i me'yusa,
Çiçeklerinden uçan ıtra âşina olsa.
Demek bu mahbes-i âmâl içinde ben ebedî
Yabancıyım!.. bana her şey yabancıdır şimdi:
Ne rüzgârında şemîm-i cibâlimizdir esen,
Ne dalgalarda haber var bizim sevâhilden.
Garibiyim bu yerin, şevki yok, harâreti yok,
Doğan batan güneşin günlerimle nisbeti yok.
Olunca yâdıma hasret-fiken feza-yı vatan,
Sema-yı şarkı sual eylerim bulutlardan.

TÜRK İLÂHİSİ

Dedem koynunda yattıkça benimsin ey güzel toprak,
Neler yapmış bu millet, en yakın tarihe bir sor, bak.
Yerim sensin, göğüm sensin, cihanım, cennetim hep sen:
Nasıl bir zinde millet çıktı gördüm hasta sinenden.
Evet mecrûh idin, mecrûh iken de vardı imânın,
Ümidin, kuvvetin, azmin, kanın, aşk-ı huruşânın.
Eğer necm ü hilâl olsaydı âfil, muzmahil, Türksüz,
Kalırdı bizce yıldızlar, kamerler kimsesiz, öksüz.
Yaşattın, çok yaşa tarihimi, ikbal ü izzetle,
Koşar âti, koşar mazi seni tebcile minnetle.
Yerim sensin, göğüm sensin, cihanım, cennetim hep sen:
Nasıl bir şanlı millet çıktı gördüm canlı sinenden.

BAHAR-I MÜNKESİR

Müteverrim gibi bu yerde bahar
Eriyor pürmelâl ü bihande;
Hüzn ü vahşetle ağlayan dağlar
Müncemit bir figane benzemede.

Bu muhit-i kesif içinde bütün
Bu hadaret siyah olup gidiyor;
Hüzn ü vahşetle ağlayan her gün
Ömrümüzdür tebah olup gidiyor.

Ruhlar neşreder hava-yı bahar
Feyz ü tâb-ı rebî ile ezhar
İnkişaf eyledikçe mestane,

Mest ü sâkit durur hayat; fakat
Bu sükût-i kesif ile hilkat
Beşerin ağlıyor sefaletine!

SÜLEYMAN NESİP

1866'da İstanbul'da doğdu. Asıl adı Süleyman Paşazade Mehmet Sami'dir. Öğrenimini Mülkiye Mektebi'nde bitirdi (1889). Bursa ve Bağdat liselerinde Fransızca öğretmenliği, eğitim kurumlarında çeşitli görevler yaptıktan sonra Darülfünun Genel Müdürlüğüne atandı. Maarif Nezareti Telif ve Tercüme Heyeti üyeliğinde bulundu. 28 Eylül 1917'de İstanbul'da öldü.

Şiirlerinde, Tevfik Fikret'in etkisiyle, insan acıları, ulusal duygular, erdem ve gerçek sevgisi gibi temaları dil ve anlatım açısından büyük bir titizlikle işlediği kabul edilir.

Şiirleri, yazı ve konferanslarıyla birlikte ancak ölümünden sonra, *Süleyman Paşazade Sami Bey* (1918) adı altında yayınlandı.

HAKİKATE DOĞRU

Her gün yeni bir derd ile makhur-i sefalet;
Her gün yeni bir mevt ile bir parça ölürken.
Âfâk-ı ümidinde mülevven ve müzeyyen
Bir rûyet-i âti ile titrer beşeriyyet.

Mâzi, ebedî sahne-i pür hun-ı mezalim;
Hâl, işte biraz süslü, fakat tıpkı o sahne.
Âti, bilelim ki o da mâzi gibi muzlim,
Âti, bilelim ki o da mâzi gibi köhne!

Artık yetiş ey dest-i kerem, dest-i rehaver,
Anlat bize, ey nûr-ı hakikat; bizi kandır.
Anlat ki, yalan, hepsi yalan, hepsi yalandır.

Anlat ki, adalet, medeniyyet gibi sözler...
Derken yine kan, kan, yine hak namına kuvvet.
Artık yeter, insanlara insanlığı öğret.

DİLENCİ KIZ

Kış ortasıydı... Havâ pek soğuktu, yerlerde
Bir arşını mütecâvizdi galibâ karlar;
Soğuktu, hâtıra geldikçe ellerim sızlar
O kış... Evet o şitâ-yı sefâlet-âverde

Sokakta dondu sanırdım kanım burûdetten;
Soğuk soğuk ciğerimden geçerdi bâd-ı vezân!
Yolumda her kimi görsem benim gibi nâlân
Olurdu titreyerek serdî-i tabîatten.

Bir akşam üstü... Bütün donmuş ortalık, herkes
Telâş ile müteveccihti kendi hânesine;
Elinde bir yiyecek naklederdi lânesine.

Erişti gûşuma pek ince, pek küçük bir ses:
O karlar üstüne düşmüştü bir zavallı melek,
Morarmış ağzı ile derdi: "Bir dilim ekmek!"

KADINLIĞA DAİR

"Bilir misin ki kadınlık demek vefasızlık
Demekle birdir; evet, her kadında bir kelebek
Hayatı var gibidir; bir kadın için sevmek
Bütün zerafete karşı bir itinasızlık.

Bütün nezâket-i cinsiyeye hakârettir
Evet, o bazı kadınlarda gördüğün meyelân
Seninle bir zaman eğlenmek arzusundan,
Biraz da kendini aldatmadan ibârettir.

Biraz da kendini aldatmadan; bu onlarca
Hava, ziyâ gibi bir ihtiyâc-ı mübrimdir;
O şey ki fâidesizdir kadınca muzlimdir.

Kadın o bir kelebektir ki her gelen ağaca
Konar ve sonra uçar..." Ben de öyle zannederim,
Fakat bırak oyalansın şu rûh-ı pür kederim!..

TEVFİK FİKRET

24 Aralık 1867'de İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'nde öğrenim gördükten sonra devlet dairelerinde memur olarak çalıştı, Galatasaray Lisesi ve Robert Kolej'de öğretmenlik yaptı. Serveti Fünun dergisini yönetti. İkinci Abdülhamit'in baskıcı döneminde görüşlerinde değişiklikler oldu, toplumsal sorunlara ilgisi gelişti. Edebiyat-ı Cedide hareketi içindeki arkadaşlarıyla uzlaşamayarak 1908'e dek Âşiyan'a çekildi. İkinci Meşrutiyet'le birlikte yeniden yayın yaşamına dönüp Tanin gazetesinin kurucuları arasına katıldı. Yeni dönemde de umutları boşa çıkaran siyasal gelişmeler karşısında eleştirel bir tavır, sonra da umutsuzluk içine girdi. Bir süre Galatasaray Lisesi müdürlüğünde bulundu. Eğitim alanındaki çalışmaları da tepki görünce Robert Kolej'deki görevine döndü, öğretmenliği sürdürdü. 19 Ağustos 1915'te İstanbul'da öldü.

Arayış döneminde yazdığı şiirler Divan edebiyatı kalıpları ve beğenisiyle oluşmasına karşılık, sonraki çalışmalarında özgür koşuğa geçişi hazırlayan yenilikler yaptı. Konuşma dilinden yararlanarak aruz ölçüsüne getirdiği serbest kullanım kadar, toplumsal sorunları ele alan, baskıya ve zorbalığa karşı çıkan, tarihi ve geleceği yorumlayan bir içerikle de toplumun sözcüsü, giderek vicdanı olma yolunda önemli bir ozan tutumuna ve kimliğine örnek oldu.

YAPITLARI

Şiir: *Rübâb-ı Şikeste* (1900), *Halûk'un Defteri* (1911), *Şermin* (1914), *Rübâbın Cevabı* (1917), *Tarih-i Kadim – Doksanbeşe Doğru* (1928).

Kimseden ümmid-i feyz etmem, dilenmem perr ü bâl;
Kendi cevvim, kendi eflâkimde kendim tâirim.
İnhina tavk-ı esaretten girandır boynuma;
Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür bir şairim.

ÖMR-İ MUHAYYEL

Bir ömr-i muhayyel... hani gülbünler içinde
Bir kuşcağızın ömr-i baharîsi kadar hoş;
Bir ömr-i muhayyel!.. hani göllerde, yeşil, boş
Göllerde, o safiyyet-i vecdâver içinde
Bir dalgacığın ömrü kadar zail ü muğfel
Bir ömr-i muhayyel!

Yalnız ikimiz, bir de o: ma'bude-i şi'rim;
Yalnız ikimiz, bir de onun zıll-ı cenahı;
Hâkilere bahş eyleyerek hâk-i siyahı
Dûşunda beyaz bir bulutun göklere âzim.

Her sahn-ı hakikatten uzak, herkese meçhûl;
Bir safvet-i ma'sumenin aguş-ı terinde,
Bir leyle-i aşkın müteenni seherinde
Yalnız ikimiz sayd-ı hayalât ile meşgul.

Savtındaki eş'ar-ı pürâheng ile mâlî,
Şi'rimdeki elhan-ı mahabbetle nagamsâz,
Ah istiyorum, göklere âmâde-i pervaz
Bir lane-i âvârede bir ömr-i hayalî...

Bir ömr-i hayalî... hani gülbünler içinde
Bir kuşcağızın ömr-i baharîsi kadar hoş;
Bir ömr-i hayalî... hani göllerde, yeşil, boş
Göllerde, o safiyyet-i vecdâver içinde
Bir dalgacığın ömrü kadar zail ü hâlî
Bir ömr-i hayâlî!

BİRLİKTE

Birlikte açılmış iki zambak gibi hem-ser,
Birlikte geçirdik bütün eyyâm-ı şebâbı;
Birlikte, ne yaptıksa şu insanlığa benzer,
Birlikte, ne gördükse mukassî ve münevver...

Bir hâtıra yoktur o güzel günlere şâhit,
Bir hâtıra yoktur ki bugün mevc-i sehâbı
Arz eylemesin ruhuma her an mütebâit
Bir lemha ki yalnız sana, yalnız sana âit.

Birlikte olursak yine bir parça gülümser
Ömrün, şu geçen ömrümün ikbal-i harâbı;
Tezkir ile mâziyi, –gel ey hemdem-i dilber!–
Birlikte okurduk, yine birlikte, beraber

Hatm eyleyelim, gel şu gam-âlûde kitâbı!

BİR TASVİR ÖNÜNDE

Güldün, bu mehâbet seni güldürdü; o kaşlar,
Bir ok gibi âteşli nazarlarla müsellâh
Gözler, o bakırdan göğüs; atlar
Bir kaplanın evzâı kadar tîz ü mücennah
Etvâr-ı levendâne, bâzû-yı gazanfer
Â'sâbını oynattı... Bu irsî ve cibillî
Necdet sana bir cedd-i baîdin şeref-âver
Bir tuhfesidir; sen bu cerî hûn-ı asîli
İnsanlığı ihyâ için isâr edeceksin;

Hak bellediğin bir yola yalnız gideceksin!

SABAH OLURSA...

Bu memlekette de bir gün sabah olursa, Halûk
Eğer bu memleketin sislenen şu nâsiye-i
Mukadderatı kavî bir elin kavî, muhyî
Bir ihtizaz-ı temasıyle silkinip şu donuk,
Şu paslı çehre-i millet biraz gülerse... – O gün

Ben ölmemiş bile olsam, hayata pek ölgün
Bir irtibatım olur şüphesiz; – O gün benden
Ümidi kes, beni kötrüm ve boş muhitimde
Meraretimle unut; çünki leng ü pejmürde
Nazarlarım seni maziye çekmek ister; sen
Bütün hüviyyet ü uzviyyetinle âtîsin:
Terennüm eyliyor el'an kulaklarımda sesin!

Evet, sabah olacaktır, sabah olur, geceler
Tulû'-i haşre kadar sürmez; âkibet bu sema,
Bu mai gök size bir gün acır; melûl olma.
Hayatta neş'e güneştir, melâl içinde beşer
Çürür bizim gibi... Siz, ey fezâ-yı ferdânın
Küçük güneşleri, artık birer birer uyanın!
Ufukların ebedî iştiyakı var nûra.
Tenevvür... Asrımızın işte ruh-ı âmâli;
Silin bulutları, silkin zılâl-i ehvali,
Ziya içinde koşun bir halâs-ı meşkûra.
Ümmidimiz bu: Ölürsek de biz, yaşar mutlak
Vatan sizinle şu zindan karanlığından uzak!

BALIKÇILAR

– Bugün açız yine evlâtlarım, diyordu peder,
Bugün açız yine, lâkin yarın, ümit ederim,
Sular biraz daha sâkinleşir... Ne çare, kader!
– Hayır, sular ne kadar coşkun olsa ben giderim,
Diyordu oğlu, yarın sen biraz ninemle otur;
Zavallıcık yine kaç gündür işte hasta...
– Olur.
Biraz da sen çalış oğlum, biraz da sen çabala,
Ninen, baban, iki miskin, biz artık ölmeliyiz...
Çocuk düşündü şikâyetli bir nazarla: – Ya biz,
Ya ben nasıl yaşarım siz ölürseniz?...
Hâlâ
Dışarda gürleyerek kükremiş bir ordu gibi
Döverdi sahili binlerce dalgalar, asabi.
– Yarın sen ağları gün doğmadan hazırlarsın;
Sakın yedek biraz ip, mantar almadan gitme...
Açınca yelkeni, hiç bakma, oynasın varsın;

Kayık çocuk gibidir: oynuyor mu kaydetme,
Dokunma keyfine, yalnız tetik bulun, zira
Deniz kadın gibidir: hiç inanmak olmaz ha!

Deniz dışarda uzun sayhalarla bir hırçın
Kadın gürültüsü neşreyliyordu ortalığa.
– Yarın küçük gidecek yalnız, öyle mi, balığa?
– O gitmek istedi; "sen evde kal!" diyor...
– Ya sakın
O gelmeden ben ölürsem?
Kadın bu son sözle
Düşündü kaldı; balıkçıyla oğlu yan gözle
Soluk dudaklarının ihtizaz-ı hâsirine
Bakıp sükût ediyorlardı, başlarında uçan
Kazayı anlatıyorlardı böyle birbirine.
Dışarda fırtına gittikçe pür-gazap, cûşân
Bir ihtilâç ile etrafa ra'şeler vererek
Uğulduyordu.

– Yarın yavrucak nasıl gidecek?

Şafak sökerken o, yalnız, bir eski tekneciğin,
Düğümlü, ekli, çürük ipleriyle uğraşarak
İlerliyordu, deniz aynı şiddetiyle şırak
Şırak dövüp eziyor köhne teknenin şişkin
Siyah kaburgasını... Ah açlık, ah ümit!

Kenarda, bir taşın üstünde bir hayal-i sefit
Eliyle engini gûya işâret eyleyerek
Diyordu: "Haydi, nasibin o dalgalarda; yürü!"
Yürür zavallı kırık teknecik, yürür; "Yürümek,
Nasibin işte bu! Hâlâ gözün kenarda... Yürü!"
Yürür, fakat suların böyle kahr-ı hiddetine
Nasıl tahammül eder eski, hasta bir tekne?

Deniz ufukta, kadın evde muhtazır... ölüyor:
Kenarda üç gecelik bâr-ı intizarıyle,
Bütün felâketinin darbe-i hasarıyle,
Tehi, kazazede bir tekne karşısında peder
Uzakta bir yeri yumrukla gösterip gülüyor;
Yüzünde giryeli, muzlim, boğuk şikâyetler...

PROMETE

Kalbinde her dakika şu ulvî tahassürün
Minkar-ı âteşînin duy, daima düşün:
Onlar niçin semada, niçin ben çukurdayım?
Gülsün neden cihan bana, ben yalnız ağlayım?
Yükselmek âsumana ve gülmek, ne tatlı şey!

Bir gün şu hastalıklı vatan canlanırsa... Ey
Müştak-ı feyz ü nur olan âtî-i milletin
Meçhûl elektrikçisi, aktar-ı fikretin
Yüklen getir –ne varsa– biraz meskenet-fiken,
Bir parça ruhu, benliği, idraki besleyen
Esmar-ı bünye-hîzini; boş durmasın elin.
Gör daima önünde esâtîr-i evvelin
Gökten dehâ-yı nârı çalan kahramanını...

Varsın bulunmasın bilecek nam ü şanını.

HALÛK'UN AMENTÜSÜ

Bir kudret-i külliye var: ulvî ve münezzeh;
Kudsî ve muallâ; ona vicdanla inandım.

Toprak vatanım, nev'-i beşer milletim... İnsan
İnsan olur ancak, buna iz'anla inandım.

Şeytan da biziz, cin de; ne şeytan, ne melek var;
Dünya dönecek cennete insanla, inandım.

Fıtratta tekâmül ezelîdir; bu kemâle
Tevrât ile, İncîl ile, Kur'an'la inandım.

Ebnâ-yı beşer birbirinin kardeşi... Hülyâ!
Olsun, ben o hülyâya da bin canla inandım.

İnsan eti yenmez; bu tesellîye içimden
–Bir ân için ecdâdımı nisyanla– inandım.

Kan şiddeti, şiddet kanı besler; bu muâdât
Kan âteştir; sönmeyecek kanla, inandım.

Elbet şu mezâr ömrünü bir haşr-i ziyâ-hîz
Ta'kîb edecektir; buna îmanla inandım.

Aklın, o büyük sâhirin i'câzı önünde
Bâtıl geçecek yerlere hüsranla, inandım.

Zulmet sönecek, parlayacak hakk-ı dırahşan
Birdenbire bir tâbiş-i bürkânla, inandım.

Kollar ve boyunlar çözülüp bağlanacak hep
Yumruklar o zencîr-i huruşanla, inandım.

Bir gün yapacak fen şu siyah toprağı altın,
Her şey olacak kudret-i irfanla... İnandım.

FECR-İ ÂTİ ŞİİRİ

AHMET HAŞİM

1884'te Bağdat'ta doğdu. Annesinin ölümü üzerine 12 yaşındayken babasıyla birlikte İstanbul'a geldi. Galatasaray Lisesi'ni bitirdi. Reji idaresinde memurluk yaptı. Hukuk öğrenimini yarıda bırakıp İzmir Sultanisi'nde Fransızca öğretmeni oldu (1908-11). İstanbul'a dönüşünde Maliye Bakanlığı'nda çevirmen olarak çalıştı. Birinci Dünya Savaşı boyunca 4 yıllık askerlik görevinin ardından, iki yıl işsiz kaldıktan sonra, Güzel Sanatlar Akademisi'ne estetik öğretmeni olarak atandı (1920). Bu görevinin yanı sıra Düyûn-u Umûmiye İdaresi'nde, Osmanlı Bankası'nda çalışıp yüksek okullarda da Fransızca dersleri verdi. Akşam gazetesinde fıkra yazarlığı yaptı. Tedavi için Paris'e ve Frankfurt'a gitti. 4 Haziran 1933'te İstanbul'da öldü.

Şiirlerini, gerçekliği yansıtmak yerine, kendisinde uyandırdığı çağrışımları, bıraktığı izlenimleri önemser bir tutumla yazmıştır. Dili, bir anlaşma aracı değil bir duyumsama olanağı saymış, "musiki ile söz arasında, sözden çok musikiye yakın" olarak değerlendirmiştir. Bu yaklaşımının yanı sıra, sembollere yer vermesi, gölgeyi ışığa, belirsizliği açıklığa yeğleyen karamsar bir ruh hali ve kırılgan bir duyarlıkla dünyaya bakması, şiirlerine özellik katarak, yaşadığı çağda etkili olmasına, şiir dünyasında yeni bir soluk olarak kabul edilmesine, "saf şiir"in önemli bir temsilcisi sayılmasına yol açmıştır.

YAPITLARI

Şiir: *Göl Saatleri* (1921), *Piyâle* (1926). Fıkra: *Bize Göre* (1928), *Gurebâhâne-i Laklâkan* (1928). Gezi: *Frankfurt Seyahatnamesi* (1933).

MUKADDİME

Seyr eyledim eşkâl-i hayatı
Ben havz-ı hayalin sularında,
Bir aks-i mülevvendir onunçün
Arzın bana ahcar ü nebatı.

SONBAHAR

Bir taraf bahçe, bir tarafta dere,
Gel uzan sevgilim benimle yere,
Suyu yakuta döndüren bu hazân
Bizi gark eyliyor düşüncelere...

YARI YOL

Nasıl istersen öyle dinle, bakın:
Dalların zirvesindeyiz ancak,
Yarı yoldan ziyâde yerden uzak;
Yarı yoldan ziyâde mâha yakın...

AĞAÇ

Gün bitti, ağaçta neş'e söndü,
Yaprak âteş oldu, kuş da yâkut;
Yaprakla kuşun parıltısından
Havzın suyu erguvâna döndü.

O BELDE

Denizlerden
Esen bu ince havâ saçlarında eğlensin.
Bilsen
Melâl-i hasret ü gurbetle ufk-ı şâma bakan
Bu gözlerinle, bu hüznünle sen ne dilbersin!
Ne sen,
Ne ben,
Ne de hüsnünde toplanan bu mesâ,
Ne de âlâm-ı fikre bir mersâ
Olan bu mâi deniz,
Melâli anlamayan nesle âşinâ değiliz.
Sana yalnız bir ince tâze kadın,
Bana yalnızca eski bir budala
Diyen bugünkü beşer,
Bu sefil iştihâ, bu kirli nazar,
Bulamaz sende, bende bir ma'na,
Ne bu akşamda bir gam-ı nermîn,
Ne de durgun denizde bir muğber
Lerze-i istitâr ü istiğnâ.

Sen ve ben
Ve deniz
Ve bu akşam ki lerzesiz, sessiz,
Topluyor bû-yi rûhunu gûyâ
Uzak
Ve mâi gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak,
Bu nefy ü hicre müebbed bu yerde mahkûmuz...

O belde?
Durur menâtık-ı dûşîze-yi tahayyülde;
Mâi bir akşam
Eder üstünde dâimâ ârâm;
Eteklerinde deniz
Döker ervâha bir sükûn-ı menâm...
Kadınlar orda güzel, ince, sâf, leylîdir,
Hepsinin gözlerinde hüznün var,
Hepsi hemşîredir veyâhut yâr;
Dilde tenvîm-i ıztırâbı bilir
Dudaklarındaki giryende bûseler, yâhut,

O gözlerindeki nîlî sükût-ı istifhâm.
Onların rûhu şâm-ı muğberden
Mütekâsif menekşelerdir ki
Mütemâdî sükûn u samtı arar;
Şu'le-yî bîziyâ-yı hüzn-i kamer
Mültecî sanki sâde ellerine.
O kadar nâtüvân ki, âh, onlar,
Onların hüzn-i lâl ü müştereki,
Sonra dalgın mesâ, o hasta deniz,
Hepsi benzer o yerde birbirine...

O belde
Hangi bir kıt'a-yı muhayyelde?
Hangi bir nehr-i dûr ile mahdûd?
Bir yalan yer midir, veyâ mevcûd,
Fakat bulunmayacak bir melâz-ı hulyâ mı?
Bilmem... Yalnız
Bildiğim sen ve ben ve mâi deniz
Ve bu akşam ki eyliyor tehzîz
Bende evtâr-ı hüzn ü ilhâmı,
Uzak
Ve mâi gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak,
Bu nefy ü hicre müebbed bu yerde mahkûmuz.

ŞAFAKTA

Dönsek mi bu aşkın şafağından,
Gitsek mi ekalîm-i leyâle?
Bizden daha evvel erişenler
Ağlar bugün evvelki hayâle...

Dönmek mi? Ne mümkün geri dönmek
Düştüyse gönüller bu melâle?
Bir eldir ufuklardan uzanmış
Zulmet bizi çekmekte visâle...

KARANFİL

Yârin dudağından getirilmiş
Bir katre alevdir bu karanfil,
Rûhum acısından bunu bildi.

Düştükçe vurulmuş gibi, yer yer,
Kızgın kokusundan kelebekler,
Gönlüm ona pervâne kesildi.

HAVUZ

Akşam yine toplandı derinde...

Cânân gülüyor eski yerinde;
Cânân ki gündüzleri gelmez,
Akşam görünür havz üzerinde;

Mehtâb kemer taze belinde,
Üstünde semâ gizli bir örtü,
Yıldızlar onun güldür elinde...

MERDİVEN

Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden,
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak,
Ve bir zaman bakacaksın semâya ağlayarak...

Sular sarardı... Yüzün perde perde solmakta,
Kızıl havâları seyret ki akşam olmakta...

Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller,
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller,
Sular mı yandı, neden tunca benziyor mermer?

Bu bir lisân-ı hafîdir ki rûha dolmakta,
Kızıl havâları seyret ki akşam olmakta...

PARILTI

Âteş gibi bir nehr akıyordu
Rûhumla o rûhun arasından,
Bahsetti derinden ona hâlim,
Aşkın bu onulmaz yarasından.

Vurdukça bu nehrin ona aksi,
Kaçtım o bakıştan, o dudaktan;
Baktım ona sessizce uzaktan,
Vurdukça bu aşkın ona aksi.

BİR YAZ GECESİ HATIRASI

İşveyle, fısıltıyla, gülüşle,
Olmuş şeb-i sevdâ yine bî-hâb;
Oklar gibi saplanmada kalbe,
Düştükçe semâdan yere mehtâb...

Bûseyle kilitlenmiş ağızlar,
Gözler neler eyler, neler işrâb;
Uçmakta bu âteşli havâda,
Vuslat demi bir kuş gibi bîtâb.

ÖLMEK

Firaz-ı zirve-i Sînâ-yı kahra yükselerek
Oradan,
Oradan düşmek, ölmek istiyorum
Cevf-i ye's-âşina-yı hüsrana...
Titrek
Parıltılarla yanan bir mesa-yı mezbaha-renk
Dağılırken suhur-ı uryana,
Firaz-ı zirve-i Sînâ-yı kahra yükselerek
Oradan,
Oradan düşmek, ölmek istiyorum
Cevf-i ye's-âşina-yı hüsrana...

Kanlı bir gömlek
Gibi hârâ-yı şemsi arkamdan
Alıp sürükleyerek,

O dem ki refref-i hestîye samt olur kaim,
Ve bir günün dem-i âlâyiş-i zevalinde
Sürüklenir sular âfaka şule halinde,
O dem ki kollar açar cism-i na-ümide adem,
Bir derin sesle "haydi!" der uçurum,
O dem,
Firaz-ı zirve-i Sînâ-yı kahra yükselerek
Oradan,
Savt-ı ümmid-i kalbi dinlemeden
Cevf-i hüsrana düşmek istiyorum.

BÜLBÜL

Bir gamlı hazânın seherinde,
Israra ne hâcet yine bülbül?
Bil, kalbimizin bahçelerinde
Can verdi senin söylediğin gül!

Savrulmada gül şimdi havâda,
Gün doğmada bir başka ziyâda...

ALİ CANİP YÖNTEM

1887'de İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini babasının sürgün edildiği Selânik'te bitirdi. Hukuk öğrenimini son sınıfta bırakıp öğretmenlik, müdürlük, milli eğitim müfettişliği, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim üyeliği yaptı. Ordu'dan (1934) ve Çanakkale'den (1950) milletvekili seçildi. 26 Ekim 1967'de öldü.

Fecr-i Âti'nin en genç yazarlarından biri olarak yayın yaşamına girdikten sonra, Millî Edebiyat akımını benimseyerek şiirlerini arınmış bir dille, hece ölçüsüyle yazmayı sürdürdü. Ömer Seyfettin'le birlikte, dilde sadeleşmeyi savunan Genç Kalemler dergisini yayımladı (1911).

YAPITLARI

Şiir: *Geçtiğim Yol* (1918). Makale: *Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Beyle Münakaşalarım* (1919). Seçki: *Türk Edebiyatı Antolojisi* (1931). İnceleme: *Ömer Seyfettin, Hayatı ve Eserleri* (1935).

YAZ GÖRÜŞLERİ

–Odalarda–
Artık uçar camlarda serserî kelebekler,
Gölgeler kırık, dökük... sanki bir şeyler bekler.
Dağılır sessizliğe iki sinirli "Çın, çın";
Minderde uyanan kız bakınır hırçın hırçın.

–Ovalarda–
Böcekler susmuş, kıra gariblik çökmüştü,
Sanki altın başaklar erimiş bir gümüştü.
Yerler esen rüzgâra diyordu: "Bir yudum su,
Ey bilinmez illerin dinlenmeyen yolcusu!..."

–Denizlerde–
Deniz ateş hülyâlar içinde yandı, yandı.
Bir yelkenli geçerken ürpererek uyandı.
Baktım demin silinen kıyılar şimdi geniş,
Sarı, durgun sularda ilâhî bir geriniş!

SOKAK FENERİ

Ölü bir camdan ağlayan korku
İniyor serserî ve boş geceye;
Kaldırımlar bütün sükût, uyku...

Her duvar, her kovukta şimdi niye
Bir büyük göz niyâz eder, ağlar
"Bitsin artık bu gizli şübhe!" diye?

Korkarım... Saklanır heyûlâlar...
Bana der: "İşte bir sahîfe, oku,
Sarı gölgemde hasta kalbin var!..."

Ölü bir camdan ağlayan korku...

EMİN BÜLENT SERDAROĞLU

1886'da Halep'te doğdu. Galatasaray Lisesi'ni bitirdi. Çeşitli kuruluşlarda, bu arada Elektrik ve Tramvay Şirketi'nde, Liman İdaresi'nde çalıştı. Fecr-i Âti topluluğunun kurucuları arasında yer aldı. 29 Kasım 1942'de öldü.

Fecr-i Âti topluluğunun ortak temaları dışında, toplumsal ve ulusal konuları da işleyen şiirleri, aruz ölçüsünü kullanırken dilde ve teknikte gösterdiği titizlikle tanınır. İşgalci güçlere karşı yazdığı "Kin" başlıklı şiiri bir direniş simgesi olarak insanları etkilemiş, yıllarca toplum içinde elden ele dolaşmıştır.

Sağlığında kitap haline getirilmeyen şiirlerini, sonradan Salih Zeki Aktay *Emin Bülend'in Şiirleri* adıyla yayınladı (1934).

SANA

–Soğuk gecele–
Bu karda son kırizantemler artık ölmüştür,
Bütün soğuktan ölür
Şikeste dalların üstünde titreşen kuşlar.
Dışarda her yer kar...
Bu kış semâsının üstünde ay da buz tutmuş.
Uzakta bir baykuş!
Beyâz mesâfeye meş'um ve nâ-gehân uludu...
Ziyâdeleşti buğu
Şu ince çamların üstünde... Ey kadın gelme...
Hayır... Sakın gelme....
Bak akşam oldu, ocak söndü, lâmba yok, boş oda;
Dışarda yollarda
Kalan köpekleri rüzgârlar işte donduruyor...
Ve bir saat vuruyor
Uzakta... bak... gece geç, şimdi nısf-ı leyl oluyor;
Bu yolda gelmek zor;
Ayakların yorulur, dizlerin üşür, gelme
Bu boş kalan evime...

KİN

–Girit Müslümanlarına–
Göster sema-yı mağribe yüksel de alnını,
Dök kalb-i sâf-ı millete feyz-i beyanını...
Al bayrağınla çık yürü, sağken zafer-nüma,
Bir gün şehit olunca da olsun kefen sana...

Ey makber-i muazzam-ı ecdadı titreten
Düşman sedası! Sus, yine yükselme gölgeden.
Düşman! Hilâl-i râyet-i İslâma hürmet et;
Toplar boğar hitabını dağlarda akıbet...

Dağlar lisana gelse de anlatsa hepsini...
Binlerce can dirilse de nakletse geçmişi;
Garbin cebin-i zalimi affetmedim seni
Türküm ve düşmanım sana, kalsam da bir kişi!

Ben şûrezar-ı kalbimi kinimle süslerim,
Pençemde bir silâh ile ferdayı beklerim...
Kabrinde müsterih uyu ey namdar atam,
Evlâdının bugünkü adı sade intikam!

MEHMET BEHÇET YAZAR

1890'da Halep'te doğdu. Hukuk öğrenimini bitirdikten sonra Beyrut, Kastamonu ve İstanbul'da edebiyat öğretmenliği, Millî Eğitim'de müdürlük ve müfettişlik yaptı. 2 Temmuz 1980'de İstanbul'da öldü.

Fecr-i Âti topluluğu içinde yazdığı şiirler, döneminde "bireysel duyguları işleyen, lirik, dili ve tekniği sağlam" diye nitelenmiştir. Daha sonra Millî Edebiyat akımını benimseyip yalın şiir yazımına yöneldi.

YAPITLARI

Şiir: *Erganun* (1911), *Yumak* (1938). Düzyazı-şiir: *Buhurdan* (1925). İnceleme: *Genç Şairlerimiz ve Eserleri* (1936), *Genç Romancılarımız ve Eserleri* (1937). Soruşturma-seçki: *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı* (1938).

KAMER

Rükûd-ı şâm-ı elemdârı nagehan sararak,
Açıldı ye's-i nigâhımda bir gümüş yaprak.
Yayıldı ufka o sîmin gubar-ı nevmîdî;
O bir dumanlı kadın, bir beyaz ilâheydi...

Leb-i leyâle donuk buseler nisar ederek,
Süründü sanki muhitâta handeden bir etek.
Yüzün sarardı kamer, saçların da pür-esrar,
Acıklı, nâmütenahi yabancı hisler var...
Nasıl da lerze-i ruhunda bir elem titrer?
Sen ey ipekli çocuk, ey zavallı hasta kamer...

KIYILAR

Yavru bir ceylânın ürkek ürkek,
Bakışından daha süzgün kıyılar...
Akşamın ruhunu candan emerek,
Uzayıp gitmede üzgün kıyılar...

Gizli oklarla vurulmuş denize
Serilen bir kanat olmuş kıyılar...
Şimdi bir çizgi iken, dönmüş ize
Erimiş, gözyaşı dolmuş kıyılar...

Sonbahar mevsiminin en son izi,
Ruha dolmuş da gül olmuş kıyılar...
Akşamın ruhu olan sevgimizi,
Yâdeden bir gönül olmuş kıyılar...

MEHMET FUAT KÖPRÜLÜ

1890'da İstanbul'da doğdu. Mercan İdadisi'nde, Hukuk Fakültesi'nde okuduktan sonra, bir süre lise öğretmenliği yapıp İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Türk Edebiyatı profesörlüğüne atandı (1913). Mülkiye ve Güzel Sanatlar Okulu'nda, İlâhiyat Fakültesi'nde tarih öğretmenliğinde bulundu. 1934'te Kars'tan milletvekili seçildi. İstanbul Üniversitesi'ndeki ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki profesörlük görevlerini sürdürdü. Ayrıca Siyasal Bilgiler Okulu'nda ders verdi. 1943'te emekli olduktan sonra, Demokrat Parti'nin kurucularından biri olarak 1946'da İstanbul'dan milletvekili seçildi. Dışişleri Bakanlığı yaptı. 1957'de partisinden istifa etti. 28 Haziran 1966'da İstanbul'da öldü.

Şiirlerini önce Fecr-i Âti topluluğunun beğenisine bağlı kalarak yazdı. Daha sonra, hece ölçüsüyle, yalın dille, ulusçuluk akımı doğrultusunda yazmaya yöneldi.

YAPITLARI

Seçki: *Mektep Şiirleri* (1918), *Türk Saz Şairleri Antolojisi* (1930), *Divan Edebiyatı Antolojisi* (1931), *Türk Halk Edebiyatı Antolojisi I* (1935). İnceleme: *Tevfik Fikret ve Ahlâkı* (1918), *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* (1918). Tarih: *Türk Edebiyatı Tarihi* (1920-21), *Millî Tarih* (1921), *Türkiye Tarihi I* (1923). Araştırma: *Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar* (1934), *Edebiyat Araştırmaları* (1966).

MESÂ-YI MELÂL

Akşam... esvâta zıll-ı ibhâmın
Karışır mûsikî-yi şeb-rengi;
Solar eb'âd içinde âlâmın
Mâtemî erganûn-i âhengi...

Akşam... âvâre kırlar üstünde
Yükselir bir havâ-yı ıtr u hayâl;
Suların sath-ı esmerîninde
Duyulur nâ-tüvân sürûd-ı melâl...

Akşam... ezlâl-i mübhem-î şâmın
Dökülürken bütün vüreykaları
Hasta, nârin, güzel bir ince kadın
Gezer en pür sükûn hadîkaları...

Akşam... esrâr içinde müzhereler
Neşr-i hicr ü revâyih eylerken,
Rûha bir hiss-i mevt ü girye çöker
O ağır, mâtemî revâyihten...

Akşam... eb'âda mâi gölgelerin
Uzanır zeyl-i ye's ü ibhâmı;
Her hıyâbân-ı lâl ü pür ademin
Kararır cevf-i hüzn ü âlâmı...

Akşam... ölmüş sularda titreyecek
Artık ezhâr-ı ra'şe-dâr-ı leyâl;
Şimdi her şey ölüp sürüklenecek
Mâi bir cevf içinde gark-ı zılâl...

Akşam... ey sermedî mesâ-yı melâl...

TAHSİN NAHİT

1887'de İstanbul'da doğdu. Hukuk Fakültesi'nde okudu. Birinci Dünya Savaşı yıllarında bir süre iaşe müfettişliği yaptı, çeşitli devlet hizmetlerinde çalıştı. Öğrencilik yıllarında edebiyat ve politika çevrelerinde tanındı. Fecr-i Âti topluluğuna katıldı, İttihat ve Terakki Partisi'ne girdi. 1911'de partinin çalışmalarından rahatsız olarak politikadan çekildi. Tiyatro alanında tanınmasına da yol açan oyunlar yazdı. 12 Mayıs 1919'da İstanbul'da öldü.

Çocuk Bahçesi, Hale, Muhit, Resimli Kitap dergilerinde yayınlanan ilk şiirleri, dil ve söyleyiş bakımından Ahmet Haşim etkisinde, gençlik yıllarına özgü duyarlıkları yansıtır. Şair (1918) ve Nedim (1919) dergilerinde yayınlanan son şiirleri ise Yahya Kemal'in gazellerine yazılmış tahmislerden oluşmaktadır.

YAPITLARI

Şiir: *Ruh-i Bikayd* (1909). Oyun: *Hicranlar* (1908), *Jön Türkler* (1909), *Firar* (1911), *Ben Başka* (1911), *Kırık Mahfaza* (1911), *Kösem Sultan* (1912), *Rakibe* (1919).

KAMERLE

Yine muzlim her yer...
Yine deryâ ve kamer...
Yine elmaslı çiçekler döküyor deryâya
Hasta bir hisle kamer.
İnce bir gâze-yi esmerle ufuklar mestûr...
Uyuyor!...
İşte yalnız yine ben;
Müteessir, mülhem!...

Ey mübârek kamer, ey mâder-i hissim bana sen
Bir tesellî verecekken niye bilmem, bilmem
Onu ihtâr ediyorsun;
Gûyâ
Onu sen
Arıyorsun benim civârımda.
Nûr-ı sâyende bir gece evvel
Kolkola gezdiğim kadın... heyhât!
Pek güzeldi değil mi? –söyle kamer-
İpekli saçlarını
Bir beyâz tülle örterek gûyâ
Seni tanzîr ederdi... çünki o şeb
İnce bir tül bulutla örtünerek
Sen de deryâyla bir muâşakada
Bulunurdun...
Fakat bu şeb yine sen
Sana âşık olan denizlerle
Sevişirken;
Zavallı ben işte
Müştekîyim bütün hayâtımdan.

Haydi,
Merhamet et güzel kamer haydi
Umk-ı kalbimde aşk-ı sâfıyle
Açılan deste deste eş'ârı
Ona git, söyle, söyle sevdâmı.

CUMHURİYETE KADAR

ŞÜKÛFE NİHAL BAŞAR

1896'da İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nü bitirdi (1919). İstanbul Kız Lisesi'nde coğrafya ve edebiyat öğretmeni olarak uzun süre çalıştı. Aruz ölçüsüyle yazdığı ilk şiirleri Şair ve Nedim dergilerinde yayınladı. Bunları topladığı ilk kitabından sonra, Millî Edebiyat akımını benimseyip hece ölçüsüyle yazmaya ve Ayda Bir, Çınaraltı, Şadırvan gibi dergilerde yayınlamaya başladı. 24 Eylül 1973'te İstanbul'da öldü.

YAPITLARI

Şiir: *Yıldızlar ve Gölgeler* (1919), *Hazan Rüzgârları* (1928), *Gayya* (1930), *Su* (1933), *Şile Yolları* (1935), *Sabah Kuşları* (1943), *Yerden Göğe* (1960). Öykü: *Tevekkülün Cezası* (1928). Roman: *Renksiz Istırap* (1928), *Yakut Kayalar* (1931), *Çöl Güneşi* (1933), *Yalnız Dönüyorum* (1938), *Domaniç Dağlarının Yolcusu* (1946), *Çölde Sabah Oluyor* (1951). Gezi: *Finlandiya* (1935).

SU

Kalbinden kalbime akan bir sesti
Akşam gölgesinde çağlayan o su;
Sesini en tatlı yerinde kesti
Bizi sonsuzluğa bağlayan o su...

O su, bir sır gibi mırıldanırdı,
Göğsünde bir sarı ay yıkanırdı;
Bizi Leylâ ile Mecnun sanırdı
Gamlı yolumuzda ağlayan o su...

Sessiz ruhumuzu o bestelerdi;
Bize: "Unutalım dünyayı!" derdi.
Bir aldı, sonunda verdi bin derdi
Bizi bizden fazla anlayan o su...

Şimdi ne akşam var, ne ses, ne dere;
Yolumuz ayrıldı başka ellere;
Benzetti bizi bir kırık mermere
Ruha zehir gibi damlayan o su...

Kalbinden kalbime akan bir sesti
Akşam gölgesinde çağlayan o su;
Sesini en tatlı yerinde kesti
Bizi sonsuzluğa bağlayan o su...

DUYMAYAN KADINA

Topla eteklerini yerlere sürünmesin,
Rüzgâra cilvelenen tülleri görünmesin,
Köşede kar içinde can veren çocuklar var...

Süzülerek çıkarken bir barın kapısından,
Haberin yok yurdunun eleminden, yasından...
Köşede kar içinde can veren çocuklar var...

Yerlere pırıltılar aksederken dizinden
Karlar göz göz olmuştur bir gözyaşı izinden...
Köşede kar içinde can veren çocuklar var...

Yükselme gurûrunla, indir başını yere,
Tahammülüm yok artık çiçeklere, tüllere,
Köşede kar içinde can veren çocuklar var...

İNANMA

Güldümse inanma, bil ki bu gülüş,
Güldüğüm sabahın bir rüyasıdır...
Dudaklarımdaki acı bükülüş,
Veda akşamının sonsuz yasıdır...

Hangi kudret var ki solan ruhuma
Senden sonra yeni bir ışık versin?
Söner gün geçince bu hain humma,
Ağlar mıyım başka acıyla dersin?

Bir salgın alevsin içimde bugün,
Yakmaya en sönmez yerden başladın!
Eriyip sönersem ancak büsbütün,
Sevmiş diyeceksin beni bu kadın!

YAHYA KEMAL BEYATLI

2 Aralık 1884'te Üsküp'te doğdu. İlköğrenimini Üsküp'te, ortaöğrenimini Selânik ve İstanbul'da Vefa Lisesi'nde bitirdi (1902). Bir yıl Robert Kolej'de öğrenim gördükten sonra Paris'e gitti (1903). Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne yazıldı, özellikle ünlü tarihçi Albert Sorel'in derslerini izledi. Jön Türklerin siyasal toplantılarından çok, sanat toplantılarına katılıp Fransız şiirini tanıma fırsatı buldu. Yurda döndükten sonra (1912), ulusçuluk akımını yaymak isteyen Türk Ocağı çevresinde yer aldı; İttihat ve Terakki'de görevli fikir adamlarıyla ilişki kurdu. Dil ve tarih konularında makaleler yayınladı. Önce Darüşşafaka'ya öğretmen, sonra İstanbul Üniversitesi'ne öğretim üyesi olarak atandı. Burada uygarlık tarihi, Türk edebiyatı, Batı edebiyatı dersleri verdi. Kurtuluş Savaşı'nın bitimine yakın Ankara'ya geçerek Hâkimiyet-i Milliye gazetesine başyazar oldu. Urfa'dan milletvekili seçildi (1923-26). Varşova ve Madrit elçiliklerine atandı (1926-31). Tekirdağ ve İstanbul milletvekilliklerinde bulundu (1935-46). Pakistan büyükelçiliğinden emekliye ayrıldı (1949). Yaşamını özel bankaların ve şirketlerin yönetim kurullarında üyelik yaparak sürdürdü. 1 Kasım 1958'de İstanbul'da öldü.

Serveti Fünun etkisinde başlayan şiir serüveni, Fransa'da "saf şiir" anlayışıyla tanışmasının ardından, dil ve tarih alanında bir bileşim aramaya yöneldi. Çıkışını Osmanlı tarih ve şiirinden yaptığı halde, Batı şiirinin bütünlük kavramı ve "musikiden başka türlü bir musiki" diye tanımlanan iç uyumu her şeyden üstün görme anlayışı, bu bileşimde etken oldu. Konuşma dilinin işlenerek şiir dili haline gelmesinde, düşünce ve hayali kaynaştıracak bir kıvama getirilerek yoğrulmasında ulaştığı nokta, şiiri yenileştirme serüveninde kurucu bir usta, önemli bir aşama sayılmasına yol açtı.

YAPITLARI

Şiir: *Kendi Gök Kubbemiz* (1961), *Eski Şiirin Rüzgârıyla* (1962), *Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş* (1963). Deneme/inceleme: *Aziz İstanbul* (1964), *Eğil Dağlar* (1966), *Siyasî Hikâyeler* (1968), *Edebiyata Dair* (1971), *Tarih Müsahabeleri* (1975), *Bitmemiş Şiirler* (1976). Anı: *Siyasî ve Edebî Portreler* (1968), *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hâtıralarım* (1973). Mektup: *Mektuplar-Makaleler* (1977), *Pek Sevgili Beybabacığım* (1998).

SES

Günlerce ne gördüm, ne de bir kimseye sordum;
"Yârab! Hele kalb ağrılarım durdu!" diyordum.
His var mı bu âlemde nekahat gibi tatlı?
Gönlüm bu sevincin heyecanıyla kanatlı,
Bir taze bahâr âlemi seyretti felekte;
Mevsim mütehayyil, vakit akşamdı, Bebek'te...
Akşam... Lekesiz, saf, iyi bir yüz gibi akşam...
Ta, karşı bayırlarda tutuşmuş iki, üç cam;
Sâkin koyu, şen cepheli kasrıyle Küçüksu,
Ardında vatan semtinin ormanları kuytu.
Bir neş'eli hengâmede, çepçevre, yamaçlar;
Hep ayni tahassüsle meyillenmiş ağaçlar,
Dalgın duyuyor rüzgârın âhengini, dal dal...
Baktım: süzülüp geçti açıktan iki sandal.
Bir lâhzada, bir pancur açılmış gibi yazdan,
Bir bestenin engin sesi yükseldi Boğaz'dan,
Coşmuş yine, bir aşkın uzak hâtırasıyle...
Aksetti o yanmış tepelerden sırasıyle,
Dağ dağ, o güzel ses, bütün etrafı gezindi;
Görmüş ve geçirmiş denizin kalbine sindi.

Ânî bir üzüntüyle bu rüyadan uyandım;
Tekrar o alev gömleği giymiş gibi, yandım...
Her yerden o, hem aynı bakış, aynı emelde;
Bir kanlı gül ağzında ve mey kâsesi elde,
Her yerden o, hem aynı güzellikte göründü!
Sandım bu biten gün, beni râm ettiği gündü.

VUSLAT

Bir uykuyu cânanla beraber uyuyanlar,
Ömrün bütün ikbâlini vuslatta duyanlar,
Bir hazzı tükenmez gece sanmakla zamanı,
Görmezler, ufuklarda, şafak söktüğü ânı...
Gördükleri rüya, ezelî bahçedir aşka;
Her mevsimi bir yaz ve esen rüzgârı başka.
Bülbülden o eğlencede feryâd işitilmez.
Gül solmayı, mehtâb azalıp bitmeyi bilmez...
Gök kubbesi, her lâhza, bütün gözlere mavi...
Zenginler o cennette fakirlerle müsavi;
Sevdaları hulyâlı havuzlarda serinler,
Sonsuz gibi, bir fıskıye âhengini dinler.

Bir rûh o derin bahçede bir def'a yaşarsa,
Boynunda onun kolları, koynunda o varsa,
Dalmışsa onun saçlarının râyihasıyle,
Sevmekteki efsunu duyar her nefesiyle;
Yıldızları boydan boya doğmuş gibi, varlık
Bir mûcize halinde o gözlerdedir artık;
Kanmaz en uzun bûseye, öptükçe susuzdur,
Zira susatan zevk o dudaklardaki tuzdur;
İnsan ne yaratmışsa yaratmıştır o tuzdan...
Bir sır gibidir, az çok ilâh olduğumuzdan!

Onlar ki bu güller tutuşan bahçededirler.
Bir gün nereden, hangi tesadüfle gelirler?
Aşk onları sevk ettiği günlerde, kaderden
Rüzgâr gibi bir şevk alır, oldukları yerden.
Geldikleri yol... ömrün ışıktan yoludur o;
Âlemde bir akşam ne semavî koşudur o!
Dört atlı o gerdûne gelirken dolu dizgin,
Sevmiş iki rûh, ufku görürler daha engin,
Sîmaları gittikçe parıldar bu zaferle;
Gök, her tarafından donanır meş'alelerle!..

Bir uykuyu cânanla beraber uyuyanlar,
Varlıkta bütün zevki o cennette duyanlar
Dünyayı unutmuş bulunurken o sularda,
–Zâlim saat, ihmal edilen vakti çalar da–
Bir ân uyanırlarsa lezîz uykularından,
Baştan başa her yer kesilir kapkara zindan.
Bir fâciadır böyle bir âlemde uyanmak...
Günden güne, hicranla bunalmış gibi, yanmak...
Ey talih! Ölümden de beterdir bu karanlık!..
Ey aşk! O gönüller sana mâl oldular artık...
Ey vuslat! O âşıkları efsûnuna râm et!
Ey tatlı ve ulvî gece! Yıllarca devam et!..

GEÇEN YAZ

Rûya gibi bir yazdı, yarattın hevesinle
Her rengini, her şi'rini, her zevkini hazdan;
Hâlâ doludur bahçeler en tatlı sesinle
Bir gün bir uzak hâtıra özlersen o yazdan;

Körfezdeki durgun suya bir bak, göreceksin,
Geçmiş gecelerden biri durmakta derinde:
Mehtâb... iri güller... ve senin en güzel aksin...
Velhâsıl o rûya duruyor yerli yerinde.

BİR DOSTA MISRALAR

Kâmildir o insan ki yaşar hâtıralarla
Bir başka kerem beklemez artık gelecekten;
Her ân doludur gözleri cânan ve baharla,
Kâm aldı bilir kendini ömründe, felekten.

Bir kerre sevip vuslata erdiyse cihanda,
Ömrün iyi rûyasına dalsın, uyusun rûh.
Bir zevk aramak kaydına düşmekle zamanda
Her gün yorulup, nâfile bin yıl yaşamış Nûh.

DENİZ

Bir gün deniz ölgündü, bir oltayla balıkta,
Kuşlar gibi yalnız, yapayalnızdım açıkta.
Şehrin eleminden bir uzak merhaledeydim.
Fânileri gökten ayıran perdeye değdim.
Rüzgârlara benzer bir uğultuyla sulardan
Sesler geliyor sandım ilâhî kuğulardan,
Her an daha coşkun, daha yüksek, daha gergin;
Binlerce ağızdan, bir ilâhî gibi, engin
Sesler denizin ufkunu uçtan uca sardı,
Benzim, ölümün şi'ri yayıldıkça sarardı.
Kalbimse, bu hengâmede kuşlar gibi ürkek
Kalbim, heyecandan, dedi: "Artık dönelim, çek!
Kâfi! Ölülerden gelen âhenge kapılma!"
Birdenbire hissettim ufuktan bir atılma.
Baktım ki: Deniz insanı durgun suyu yardı;
Bir dev gibi munis ve yosun saçları vardı.
Durdum, dedi:

"Madem ki deniz ruhuna sır verdi sesinden,
Gel, kurtul o dar varlığının hendesesinden!
Son zevkin eğer aşk ise... ummana karış, tat!
Beyninden o cânan dediğin lâşeyi silk, at!
Kirpikleri süzgün, o ihanet dolu gözler,
Rikkatle bakarken bile bir fırsatı gözler.
Aldanma ki sen bir susamış ruh ve o bir aç.
Sen bir susamış ruh, o bütün ten ve biraz saç.
Ummana çıkar burda bugün beklediğin yol,
At kalbini girdaba, açıl engine, ruh ol!"

DENİZ TÜRKÜSÜ

Dolu rüzgârla çıkıp ufka giden yelkenli,
Gidişin seçtiğin akşam saatinden belli.
Ömrünün geçtiği sâhilden uzaklaştıkça
Ve hayâlinde doğan âleme yaklaştıkça,
Dalga kıvrımları ardında büyür tenhâlık;
Başka bir çerçevedir, gitgide, dünyâ artık.
Daldığın mihveri, gittikçe, sarar başka ziya;
Mâvidir her taraf, üstün gece, altın deryâ...
Yol da benzer hem uzun, hem de güzel bir masala
O saatler ki geçer başbaşa yıldızlarla...
Lâkin az sonra lezîz uyku bir encâma varır:
Hilkatin gördüğü rüyâ biter etraf ağarır.
Som gümüşten sular üstünde, giderken ileri,
Tâ uzaklarda şafak bir bir açar perdeleri...
Mûsikisiyle bir âlem kesilir çalkantı
Ve nihayet görünür gök ve deniz saltanatı.
Girdiğin aynada, geçmiş gibi diğer küreye,
Sorma bir sâniye, şüpheyle, sakın: "Yol nereye?"
Ayılıp neş'eni yükseltici sarhoşluktan,
Yılma korkunç uçurum zannedilen boşluktan!
Duy tabiatte sen de biraz ilâh olduğunu,
Ruh erer varlığının zevkine duymakla bunu.
Çıktığın yolda, bugün, yelken açık, pervasız,
Gözlerin arkaya çevrilmeyerek, yapyalnız,
Yürü! Hür mâviliğin bittiği son hadde kadar!
İnsan âlemde hayâl ettiği müddetçe yaşar.

ERENKÖYÜ'NDE BAHAR

Cânan aramızda bir adındı,
Şîrin gibi hüsn ü âne unvan,
Bir sâhile hem şerefti, hem şan,
Çok kerre hayâlimizde cânan
Bir şi'ri hatırlatan kadındı.

Doğmuştu içimde tâ derinden
Yıldızları mâvi bir semânın;
Hazzıyla harâb idim edânın,
Hâlâ mütehayyilim sedânın
Gönlümde kalan akislerinden.

Mevsim iyi, kâinat iyiydi;
Yıldızlar o yanda, biz bu yanda,
Hulyâ gibi hoş geçen zamanda
Sandım ki güzelliğin cihanda
Bir saltanatın güzelliğiydi.

İstanbul'un öyledir baharı;
Bir aşk oluverdi âşinâlık;
Aylarca hayâl içinde kaldık;
Zannımca Erenköyü'nde artık
Görmez felek öyle bir bahârı.

GECE

Kandilli yüzerken uykularda,
Mehtâbı sürükledik sularda.

Bir yoldu parıldayan gümüşten,
Gittik, bahsaçmadık dönüşten.

Hulyâ tepeler, hayâl ağaçlar...
Durgun suda dinlenen yamaçlar...

Mevsim sonu öyle bir zaman ki,
Gaip bir musikiydi sanki.

Gitmiş, kaybolmuşuz uzakta.
Rûya sona ermeden şafakta.

RIZA TEVFİK BÖLÜKBAŞI

1869'da Edirne'de doğdu. Serüvenli bir çocukluktan sonra, öğrenimini Tıbbiye Mektebi'nde bitirdi (1899). İkinci Meşrutiyet'te Edirne milletvekili seçildi. 1911'de kurulan Hürriyet ve İtilâf Partisi'nin yönetim kurulunda görev aldı. Mütareke yıllarında Maarif Nazırlığı (1918), Devlet Şûrası başkanlığı (1919) yaptı. Sevr Anlaşmasını imzalayan kurulun üyeleri arasında bulundu (1920). Cumhuriyet kurulduktan sonra TBMM'nin cezalandırması sonucu yurt dışında yaşamak zorunda kaldı. Sürgün yaşamını Ürdün ve Lübnan'da geçirdi. 1943'te çıkan af yasasıyla yurda döndü. 31 Aralık 1949'da İstanbul'da öldü.

Başlangıçta aruz ölçüsüyle yazdığı halde, Serveti Fünun topluluğuna girmeyip saz ve tekke şiirine yöneldi. Koşma, nefes gibi geleneksel biçimlerle yazdığı duygulu şiirlerle hece ölçüsünün yeniden canlanmasına ve yaygınlaşmasına yol açtı. Değerlendirenler onun halk şiiri ile aydınlar arasında bir köprü oluşturduğunu öne sürdüler.

YAPITLARI

Şiir: *Serâb-ı Ömrüm* (1934).

FİKRET'İN NECİP RUHUNA

Dediler ki: Issız kalan türbende,
Vahşî güller açmış; görmeğe geldim.
O cennet bağının hâkine ben de,
Hasretle yüzümü sürmeğe geldim.

Dediler ki: Sana emel bağlayan,
Kabrinde diz çöküp bir dem ağlayan
Bermurâd olurmuş, ben de bir zaman,
Ağlayıp murâda ermeğe geldim!

Şu hicrân yolunun sonbaharında,
Jaleler titrerken çemenzarında,
Gün doğmadan evvel ben mezarında
Mâtem çiçekleri dermeğe geldim!

Seni andım bütün gam çekenlerle,
Aşk-ı Hak uğruna yaş dökenlerle,
Sarı gonca veren şu dikenlerle
Taşına bir çelenk örmeğe geldim.

Yâdın ölüm gibi bir sırr-ı müphem!
Neş'e-i sevdâ mı bu hiss-i elem?!..
Ruhumda ne füsun eyledin bilmem?
Bugün sana gönül vermeğe geldim!.

UÇUN KUŞLAR

Uçun kuşlar uçun doğduğum yere...
Şimdi dağlarında mor sümbül vardır.
Ormanlar koynunda bir serin dere,
Dikenler içinde sarı gül vardır.

O çay ağır akar, yorgun mu bilmem?
Mehtabı hasta mı, solgun mu bilmem?
Yaslı gelin gibi mahzun mu bilmem?
Yüce dağ başında siyah tül vardır.

Orda geçti benim güzel günlerim,
O demleri anıp bugün inlerim.
Destan-ı ömrümü okur dinlerim,
İçimde oralı bir bülbül vardır.

Uçun kuşlar uçun burda vefa yok;
Öyle akar sular, öyle hava yok;
Feryadıma karşı aksiseda yok;
Bu yangın yerinde soğuk kül vardır.

Hey Rıza! Kederin başından aşkın,
Bitip tükenmiyor elem-i aşkın,
Sende, derya gibi, daima taşkın,
Daima çalkanır bir gönül vardır.

BİR ÂN-I MEYUSİYYET

Ömrümün neş'esiz geçti bahârı,
N'eyleyim bahârı gülsüz olunca?
Bir tutsam gerektir yâr u ağyârı
Gurbet ellerinde öksüz olunca.

Gönül elindendir feryâd ü zârım,
Şu nankör aşkımdan ben de bîzârım,
Rûhum âzâd olur, belki, mezârım
Ayaklar altında dümdüz olunca

Diyorlar ki: "Rıza... Döner bu âlem!
Encâmına varır bu devr-i sitem."
Benim gözümde fer kalır mı bilmem,
Bu uzun geceler gündüz olunca?!

FARUK NAFİZ ÇAMLIBEL

18 Mayıs 1898'de İstanbul'da doğdu. Bakırköy Rüşdiyesi'ni, Hadika-i Meşveret İdadisi'ni bitirdi. Tıp Fakültesi'ne girdi, bitirmeden ayrıldı. Yazarlığa başladı, ardından öğretmen oldu. 1922-46 yılları arasında Kayseri (1922), Ankara (1924-32) ve İstanbul'da (1932-46) edebiyat öğretmenliği yaptı. 1946-50 döneminde İstanbul milletvekili seçildi. 27 Mayıs 1960 hareketine kadar milletvekilliği sürdü. 8 Kasım 1973'te öldü.

Faruk Nafiz Çamlıbel edebiyat yaşamına şiirle başladı. İlkin aruz ölçüsüyle şiirler yazdı. Bunları *Şarkın Sultanları* (1918) yapıtında topladı. Sonra heceye yöneldi. 1918-22 yıllarında Yeni Mecmua, Büyük Mecmua ile Şair, Yarın, Nedim dergilerinde göründü. Mütareke'den sonra yazdığı şiirleri Hayat (1926-29), Güneş (1927), Akbaba dergilerinde yayınladı. 1933'te Anayurt dergisini çıkardı. Ayrıca, İleri gazetesi ile Hayat ve Türk Yurdu dergilerinin müdürlüğünü yaptı. Aruz gibi heceyi de başarıyla kullandı. "Hecenin Beş Şairi"nden biri oldu. Millî Edebiyat akımına katıldı.

Aruz ile yazdığı ilk şiirlerinde Yahya Kemal'in etkisinde kalan Faruk Nafiz Çamlıbel daha çok bireysel duygu ve yaşantılarını anlattı. Anadolu'yu tanıdıktan sonra toplumsal ve düşünsel konulara yöneldi, yurt gözlemlerini ve sevgisini dile getirdi. Ulusal ve dinsel konulara açıldı. Atatürk'ü ve devrimlerini savundu. Aşk, kadın, ayrılık, doğa temlerinin yanı sıra kahramanlık temine de el attı. Çeşitli gülmece dergilerinde Çamdeviren ve Deli Ozan takma adlarıyla yergiler yayımladı. Dili pürüzsüz ve deyişi içtendir. Duyarlığı güçlüdür. [A. B.]

YAPITLARI

Şiir: *Şarkın Sultanları* (1918), *Gönülden Gönüle* (1919), *Dinle Neyden* (1919), *Çoban Çeşmesi* (1926), *Suda Halkalar* (1928), *Bir Ömür Böyle Geçti* (1932), *Elimle Seçtiklerim* (1934), *Akarsu* (1937), *Tatlı Sert* (1938), *Akıncı Türküleri* (1938), *Heyecan ve Sükûn* (1959), *Zindan Duvarları* (1967), *Han Duvarları* (1969). Oyun: *Canavar* (1925), *Akın* (1932), *Özyurt* (1932), *Kahraman* (1933), *Yayla Kartalı* (1945). Roman: *Yıldız Yağmuru* (1936). İnceleme: *Tevfik Fikret* (1937).

SANAT

Yalnız senin gezdiğin bahçede açmaz çiçek,
Bizim diyârımız da binbir bahârı saklar!
Kolumuzdan tutarak sen istersen bizi çek,
İncinir düz caddede dağda gezen ayaklar.

Sen kubbesinde ince bir mozayik arar da
Gezersin kırk asırlık bir mâbedin içini,
Bizi sarar bir sülüs yazı görsek duvarda,
Bize heyecan verir bir parça yeşil çini...

Sen raksına dalarken için titrer derinden
Çiçekli bir sahnede bir beyaz kelebeğin,
Bizim de kalbimizi kımıldatır yerinden
Toprağa diz vuruşu dal gibi bir zeybeğin.

Fırtınayı andıran orkestra sesleri
Bir ürperiş getirir senin sinirlerine
Istırap çekenlerin acıklı nefesleri
Bizde geçer en hazin bir mûsikî yerine!

Sen anlayan bir gözle süzersin uzun uzun
Yabancı bir şehirde bir kadın heykelini,
Biz duyarız en büyük zevkini rûhumuzun
Görünce bir köylünün kıvrılmayan belini...

Başka sanat bilmeyiz, karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolu'muz.
Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken,
Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!

KIZIL SAÇLAR

Önce baygın bir iniltiydi yamaçtan duyulan,
Sonra bir gölge belirmişti kuş uçmaz yoldan:
Asya'nın titreterek bağrı yanık toprağını
Geliyor, baktım, uzaktan sökülen bir kağnı.
"İnleyen, memleketimdir bu tekerlekte!" dedim;
"Hangi bir köylü bu kağnıyla sürünmekte?" dedim.

Canlı bir yüz bana yaklaştı, mehâbetle dolu;
Kim bu? Nerden bu geliş? Hangi yolun yolcusu bu?...
Bu gelen, bir yuvasız kuş gibi pervâsızdı;
Bu gelen köylü, sesinden tanıdım, bir kızdı.

Sanki vurmuş da onun bir kara sevdâ başına,
Kahramanlar gibi yalnız çıkıyor dağ başına,
Ne uzun yol yürümüş hâli, ne yorgunluk izi...
Saçının rengi bakırdandı, bakırdan derisi.

Yaklaşırken bu bakır tenli güzel, kıvrılarak,
Karlı gönlümde güneş gördü kızıl bir yaprak.
Bir kızıl gün doğuyor sandım o baştan yarına;
Gözlerim yandı dokundukça kızıl saçlarına.

Öyle bir kor gibi kızgındı ki korkuttu beni;
Dökülürken saçı, kıpkırmızı, kan tuttu beni.
Anladım ben, neye her rûha tekindir denemez;
Neye bir kuş gibi her saçta gönül dinlenemez!

Anladım ben ki dokunmaz sana ağyârın eli...
Gönlümün sarmak için yandığı binbir güzeli
O tutuşmuş başın en sonra unutturdu bana;
Gözlerim görmüyor etrâfı, güneş vurdu bana!

Kağnı kayboldu. Güneş battı. Bir ishak sesi var.
Kız uzaklaştı. Fakat bende o baş dönmesi var.

HAN DUVARLARI

Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı,
Bir dakika araba yerinde durakladı.
Neden sonra sarsıldı altımda demir yaylar,
Gözlerimin önünden geçti kervansaraylar...
Gidiyordum, gurbeti gönlümde duya duya,
Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya.
İlk sevgiye benzeyen ilk acı, ilk ayrılık!
Yüreğimin yaktığı ateşle hava ılık,
Gök sarı, toprak sarı, çıplak ağaçlar sarı...
Arkadan zincirlenen yüksek Toros dağları,
Önde uzun bir kışın soldurduğu etekler,
Sonra dönen, dönerken inleyen tekerlekler...

Ellerim takılırken rüzgârların saçına
Asıldı arabamız bir dağın yamacına.
Her tarafta yükseklik, her tarafta ıssızlık,
Yalnız arabacının dudağında bir ıslık!
Bu ıslıkla uzayan, dönen, kıvrılan yollar,
Uykuya varmış gibi görünen yılan yollar,
Başını kaldırarak boşluğu dinliyordu.
Gökler bulutlanıyor, rüzgâr serinliyordu.
Serpilmeye başladı bir yağmur ince ince.
Son yokuş noktasından düzlüğe çevrilince
Nihayetsiz bir ova ağarttı benzimizi,
Yollar bir şerit gibi ufka bağladı bizi.
Gurbet beni muttasıl çekiyordu kendine.
Yol, hep yol, daima yol... Bitmiyor düzlük yine,
Ne civarda bir köy var, ne bir evin hayâli,
Sonun ademdir diyor insana yolun hâli.
Ara sıra geçiyor bir atlı, iki yayan.
Bozuk düzen taşların üstünde tıkırdayan
Tekerlekler yollara bir şeyler anlatıyor;
Uzun yollar bu sesten silkinerek yatıyor...
Kendimi kaptırarak tekerleğin sesine
Uzanmışım, kalmışım, yaylının şiltesine.

Bir sarsıntı... Uyandım uzun süren uykudan,
Geçiyordu araba yola benzer bir sudan.
Karşıda hisar gibi Niğde yükseliyordu,
Sağ taraftan çıngırak sesleri geliyordu:
Ağır ağır önümden geçti deve kervanı,
Bir kenarda göründü beldenin vîran hanı.
Alaca bir karanlık sarmadayken her yeri
Atlarımız çözüldü, girdik handan içeri.
Bir devâ bulmak için bağrındaki yaraya
Toplanmıştı garipler şimdi kervansaraya.
Bir noktada birleşmiş vatanın dört bucağı,
Gurbet çeken gönüller kuşatmıştı ocağı.
Bir parıltı gördü mü gözler hemen dalıyor,
Göğüsler çekilerek nefesler daralıyor,
Şişesi is bağlamış bir lâmbanın ışığı
Her yüze çiziyordu bir hüzün kırışığı.

Gitgide birer âyet gibi derinleştiler
Yüzlerdeki çizgiler, gözlerdeki çizgiler...
Yatağımın yanında esmer bir duvar vardı,
Üstünde yazılarla hatlar karışmışlardı:
Fâni bir iz bırakmış burda yatmışsa kimler,
Aygın baygın mânîler, açık saçık resimler...

Uykuya varmak için bu hazîn günde, erken,
Kapanmayan gözlerim duvarlarda gezerken
Birdenbire kıpkızıl birkaç satırla yandı,
Bu dört mısrâ değildi, sanki dört damla kandı.
Ben garip çizgilerle uğraşırken başbaşa
Rastlamıştım duvarda bir şair arkadaşa:

On yıl var ayrıyım Kınadağı'ndan
Baba ocağından, yâr kucağından
Bir çiçek dermeden sevgi bağından
Huduttan hududa atılmışım ben

Altında da bir tarih: Sekiz mart otuz yedi...
Gözüm imza yerinde başka bir ad görmedi.
Artık bahtın açıktır, uzun etme, arkadaş!
Ne hudut kaldı bu gün, ne askerlik, ne savaş;
Araya gitti diye içlenme bahârına,
Huduttan götürdüğün şan yetişir yârına!..

Ertesi gün başladı gün doğmadan yolculuk,
Soğuk bir mart sabahı... Buz tutuyor her soluk.
Ufku tutuşturmadan fecrin ilk alevleri
Arkamızda kalıyor şehrin kenar evleri.
Bulutların ardında gün yanmadan sönüyor,
Höyükler bir dağ gibi uzaktan görünüyor...
Yanımızdan geçiyor ağır ağır kervanlar,
Bir derebeyi gibi kurulmuş eski hanlar,
Biz bu sonsuz yollarda varıyoruz, gitgide,
İki dağ ortasında boğulan bir geçide.
Sıkı bir poyraz beni titretirken içimden
Geçidi atlatınca şaşırdım sevincimden:
Ardımda kalan yerler anlaşırken baharla,
Önümdeki arazi örtülü şimdi karla.
Bu geçit sanki yazdan kışı ayırıyordu,

Burada son fırtına son dalı kırıyordu,
Yaylımız tüketirken yolları aynı hızda
Savrulmaya başladı karlar etrâfımızda.
Karlar etrâfı beyaz bir karanlığa gömdü,
Kar değil, gökyüzünden yağan beyaz ölümdü...
Gönlümde can verirken köye varmak emeli
Arabacı haykırdı: "İşte Araplı beli!"
Tanrı yardımcı olsun gayrı yolda kalana,
Biz menzile vararak atları çektik hana.

Bizden evvel buraya inen üç, dört arkadaş
Kurmuştular tutuşan ocağa karşı bağdaş.
Çatırdayan çalılar dört cana can katıyor,
Kimi haydut, kimi kurt masalı anlatıyor...
Gözlerime çökerken ağır uyku sisleri,
Çiçekliyor duvarı ocağın akisleri.
Bu akisle duvarda çizgiler beliriyor,
Kalbime, ateş gibi, şu satırlar giriyor:

Gönlümü çekse de yârin hayâli
Aşmaya kudretim yetmez cibâli
Yolcuyum bir kuru yaprak misâli
Rüzgârın önüne katılmışım ben.

Sabahleyin gökyüzü parlak, ufuk açıktı.
Güneşli bir havada yaylımız yola çıktı...
Bu gurbetten gurbete giden yolun üstünde
Ben üç mevsim değişmiş görüyordum üç günde.
Uzun bir yolculuktan sonra İncesu'daydık,
Bir handa, yorgun argın, tatlı bir uykudaydık.

Gün doğarken bir ölüm rü'yâsıyle uyandım!
Baş ucumda gördüğüm şu satırlarla yandım!

Garîbim nâmıma Kerem diyorlar
Aslı'mı el almış harem diyorlar
Hastayım derdime verem diyorlar
Maraşlı Şeyhoğlu Satılmış'ım ben

Bir kitâbe kokusu duyuluyor yazında,
Korkarım yaya kaldın bu gurbet çıkmazında.
Ey Maraşlı Şeyhoğlu, evliyâlar adağı!
Bahtına lânet olsun aşmadınsa bu dağı.
Az değildir, varmadan senin gibi yurduna,
Post verenler yabanın hayduduna, kurduna!..

Arabamız tutarken Erciyeş'in yolunu:
"Hancı, dedim, bildin mi Maraşlı Şeyhoğlu'nu?"
Gözleri uzun uzun burkulu kaldı bende,
Dedi: "Hana sağ indi, ölü çıktı geçende!"

Yaşaran gözlerimde her şey artık değişti,
Bizim garip Şeyhoğlu buradan geçmemişti...
Gönlümü Maraşlı'nın yaktı kara haberi.

Aradan yıllar geçti, işte o günden beri
Ne zaman yolda bir han rastlasam irkilirim.
Çünkü sizde gizlenen dertleri ben bilirim,
Ey köyleri hudûda bağlayan yaslı yollar,
Dönmeyen yolculara ağlayan yaslı yollar!
Ey garip çizgilerle dolu han duvarları,
Ey hanların gönlümü sızlatan duvarları...

ÇOBAN ÇEŞMESİ

Derinden derine ırmaklar ağlar,
Uzaktan uzağa çoban çeşmesi.
Ey suyun sesinden anlayan bağlar,
Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi?

"Gönlünü Şîrîn'in aşkı sarınca
Yol almış hayatın ufuklarınca,
O hızla dağları Ferhâd yarınca
Başlamış akmaya çoban çeşmesi..."

O zaman başından aşkındı derdi,
Mermeri oyardı, taşı delerdi.
Kaç yanık yolcuya soğuk su verdi,
Değdi kaç dudağa çoban çeşmesi!

Vefâsız Aslı'ya yol gösteren bu,
Kerem'in sazına cevap veren bu,
Kuruyan gözlere yaş gönderen bu...
Sızmadı toprağa çoban çeşmesi.

Leylâ gelin oldu, Mecnûn mezarda,
Bir susuz yolcu yok şimdi dağlarda.
Ateşten kızaran bir gül arar da
Gezer bağdan bağa çoban çeşmesi.

Ne şâir yaş döker, ne âşık ağlar,
Târihe karıştı eski sevdâlar:
Beyhûde seslenir, beyhûde çağlar
Bir sola, bir sağa çoban çeşmesi!..

ERİYEN ADAM

Gözlerim gözlerinde dinlenirken eriyor,
Eriyor yaklaşırken dudağına dudağım.
Zerrelerim çözülmüş gibi sesler veriyor,
Ben sıcak bir denize inen buzdan bir dağım.

Yanında damla damla bittiğimi duyarım,
Yoklarım, yerinde mi yüzüm, alnım, saçlarım?
Bir göğüs geçirerek derim ki: "Yine varım
Fakat bir rüya gibi şimdi kaybolacağım."

Bir gün, için içimde neyim varsa alacak,
Varlığım bir su olup kabından boşalacak,
Benden nişan olarak kucağında kalacak
Boş bir yığın: Elbisem, gömleğim, boyunbağım.

KISKANÇ

Sakın bir söz söyleme... Yüzüme bakma sakın!
Sesini duyan olur, sana göz koyan olur,
Düşmanımdır seni kim bulursa cana yakın,
Anan bile okşarsa benim bağrım kan olur...

Dilerim Tanrı'dan ki, sana açık kucaklar
Bir daha kapanmadan kara toprakla dolsun,
Kan tükürsün adını candan anan dudaklar
Sana benim gözümle bakan gözler kör olsun!

GAZİ SÖYLÜYOR

Dövüyor kalbinin örsünde çelik sözlerini,
Tunç akisler yayıyor memleketin her taşına:
Nasıl aldıysa baş üstünde o şahin yerini
Hakkıdır, kaplasa tarihi bu ses tek başına.

Söylüyor, dinle: sesin göklere yalvardığı gün
Duyanın, dinleyenin varsa o şahindi senin.
Dinle: bel bağladığın dağları kar sardığı gün
Bu sesin sahibi son yolda nöbetçindi senin.

KOLSUZ

Sağ kolu kesilmiş omuz başından,
Dev adımlarıyla bir yolcu gitti:
Solunda bir kılıç gibi sallanan
Tek kolu anlattı, bu bir yiğitti.

Bir dağdı, gölgesi karartti yolu,
Ardınca yürürken, içim yas dolu,
Canlandı gözümde kesilmiş kolu,
Sınırda düşmanı göğsünden itti.

MEHMET ÂKİF ERSOY

1873'te İstanbul'da doğdu. Fatih Merkez Rüştiyesi'ni bitirdi. Babasından Arapça, Fatih camii imamından din ve Kur'an dersleri aldı. Mülkiye Mektebi'nin lise bölümünü bitirdikten sonra, babasının ölümü üzerine, Halkalı Baytar Mektebi'ne girmek zorunda kaldı (1889). Burayı birincilikle bitirip Rumeli, Arnavutluk ve Arabistan'da mesleğiyle ilgili görevlerde bulundu. 1908'den sonra Sırat-ı Müstakim ve Sebilür Reşat dergilerinde şiirler, din ve edebiyat üzerine makaleler yayınladı. İttihat ve Terakki Partisi'ne girdi. Burada gençlere Arapça ve Farsça dersleri verdi. Birinci Dünya Savaşı sırasında Berlin'e (1915) ve Arabistan'a (1917) gönderildi. Sonradan Kurtuluş Savaşı'na katılmak üzere Anadolu'ya geçip bağımsızlık düşüncesinin yayılması için çalıştı. Burdur milletvekili oldu. Yazdığı İstiklâl Marşı şiiri (1921) mecliste millî marş olarak kabul edildi. 1925'te Mısır'a gitti. Uzun yıllar Kahire'de Câmi-ül-Mısriyye Üniversitesi'nde Türk Edebiyatı dersleri verdikten sonra yurda döndü. 27 Aralık 1936'da İstanbul'da öldü.

Aruz ölçüsünü ustaca kullanarak konuşma dilini yerleştirdiği şiirleri, bir yandan gerçek yaşam sahneleri içererek lirik ve anlatımcı bir nitelik, bir yandan da ahlâk, din, vatan konularını işleyerek didaktik bir eğilim taşımaktadır.

YAPITLARI

Şiir: *Safahat* (1911), *Süleymaniye Kürsüsünde* (1912), *Hakkın Sesleri* (1913), *Fatih Kürsüsünde* (1914), *Hâtıralar* (1917), *Asım* (1919), *Gölgeler* (1933).

ASIM'dan

.....
Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer.
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor tevhîdi...
Bedr'in aslanları ancak bu kadar şanlı idi.
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
"Gömelim gel seni tarihe" desem sığmazsın.
Hercümerc ettiğin edvâra da yetmez o kitap...
Seni ancak ebediyetler eder istîab.
"Bu taşındır" diyerek Kâbe'yi diksem başına;
Ruhumun vahyini duysam da geçirsem taşına;
Sonra gök kubeyi alsam da, ridâ nâmıyle
Kanayan lâhdine çeksem bütün ecrâmıyle;
Ebr-i nisanı açık türbene çatsam da tavan,
Yedi kandilli süreyyâyı uzatsam oradan;
Sen bu âvizenin altında, bürünmüş kanına,
Uzanırken, gece mehtabı getirsem yanına,
Türbedârın gibi tâ fecre kadar bekletsem;
Gündüzün fecr ile âvizeni lebrîz etsem,
Tüllenen mağribi, akşamları, sarsam yarana...
Yine bir şey yapabildim diyemem hâtırana...
.....

HAKKIN SESLERİ'nden

.....
"Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"
Olmaz ya... tabiî.. biri insan, biri hayvan!
Öyleyse cehalet denilen yüz karasından
Kurtulmaya azmetmeli baştanbaşa millet,
Kâfi mi değil yoksa, bu son ders-i felâket?
Son ders-i felâket neye mâloldu? düşünsen:
Beynin eriyip yaş gibi damlardı gözünden!
"Son ders-i felâket" ne demektir? şu demektir:
Gelmezse eğer kendine millet, gidecektir!
Zira, yeni bir sadmeye artık dayanılmaz;
Zira, bu sefer uyku ölümdür; uyanılmaz!
Coşkun, koca bir sel gibi, daim, beşeriyyet
Müstakbele koşmakta verip seyrine şiddet,
Dağlar, uçurumlar ona yol vermemek ister..
Lâkin, o ne yüksek, ne de alçak demez, örter!
Akvam o büyük nehre katılmış birer ırmak..
Elbet katılır.. Hangisi ister geri kalmak?
Bizler ki bu müthiş, bu muazzam cereyanla,
Uğraşmadayız, bak ne kadar çılgınız, anla!
Uğraş bakalım, yoksa işin, hey gidi şaşkın!
Kurşun gibi sür'atle, denizler gibi taşkın
Bir çağlayanın menba-ı dehhâşına doğru,
Tırmanmaya benzer, yüzerek, başka değil bu!
Ey katre-i âvâre, bu cûşun, bu hurûşun
Ahengine uymazsan emin ol boğulursun.
Yıllarca, asırlarca süren uykudan artık
Silkin de: muhitindeki zulmetleri yak, yık!
Bir baksana: gökler uyanık, yer uyanıktır;
Dünya uyanıkken uyumak maskaralıktır!
.....

ORHAN ŞÂİK GÖKYAY

1902'de İnebolu'da doğdu. Ankara İlköğretmen Okulu'nu bitirdikten sonra, birkaç yıl ilkokul öğretmenliği yaptı. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nu da bitirip Kastamonu, Malatya, Ankara, Eskişehir, Bursa lise ve öğretmen okullarında (1931-39) öğretmenlik ve müdürlük görevlerinde bulundu. Ankara Devlet Konservatuvarı'nda müdürlük yaparken Irkçılık ve Turancılık dâvasında tutuklandı (1944). Aklanmayla sonuçlanan bu dâvanın ardından Galatasaray Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği (1945-51), İngiltere'de öğrenci müfettişliği (1951-54) yaptı. Son görevi İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde edebiyat öğretmenliğidir (1962-67).

Önce aruz ölçüsüyle epik şiirler yazdı. Daha sonra halk edebiyatı geleneğinde, özellikle saz ve tekke şiirini özümlemiş olarak güzelleme ve koçaklama türünde hece ölçüsüyle yazmayı sürdürdü. Araştırmacı olarak da halk edebiyatı kaynaklarını değerlendirdi.

YAPITLARI

Şiir: *Birkaç Şiir* (1976). Araştırma: *Türklerde Karagöz* (1935), *Dede Korkut* (1938), *Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları* (1938), *Kabusname* (1944), *Kâtip Çelebi* (1957), *Dedem Korkut'un Kitabı* (1973). Eleştiri: *Destursuz Bağa Girenler* (1982).

BU VATAN KİMİN?

Bu vatan toprağın kara bağrında
Sıra dağlar gibi duranlarındır,
Bir tarih boyunca onun uğrunda
Kendini tarihe verenlerindir.

Tutuşup kül olan ocaklarından,
Şahlanıp köpüren ırmaklarından,
Hudutta gaza bayraklarından
Alnına ışıklar vuranlarındır.

Ardına bakmadan yollara düşen,
Şimşek gibi çakan, sel olup coşan,
Huduttan hududa yol bulup koşan,
Cepheden cepheyi soranlarındır.

İleri atılıp sellercesine
Göğsünden vurulup tam ercesine,
Bir gül bahçesine girercesine
Şu kara toprağa girenlerindir.

Tarihin dilinden düşmez bu destan,
Nehirler gazidir, dağlar kahraman,
Her taşı bir yakut olan bu vatan
Can verme sırrına erenlerindir.

Gökyay'ım ne yazsam ziyade değil,
Bu sevgi bir kuru ifade değil,
Sencileyin hasmı rüyada değil
Topun namlusundan görenlerindir.

GURBET

Beni koyup giden cefacı dilber
Koyduğun yerlerde duramıyorum;
Beni de alsaydın n'olur beraber?
Derdimi kimseye veremiyorum.

Çıksam şu dağların yücelerine,
Eş olsam gurbetin gecelerine,
İmrenir dururum nicelerine,
Bir ben mi murada eremiyorum?

Akşam olur kuşlar konar dallara,
Susamış yıldızlar iner göllere,
Güzeller dizilir ince yollara,
İçlerinde seni göremiyorum.

Bir akar su görsem melil olurum,
Ben bu dertten hasta olmam, ölürüm.
Seni kaybettiğim yerde bulurum,
Durduğun ellere varamıyorum.

Bu gül yaprağı mı, dudak değil mi?
Ne diye kıvrılmış, yazık değil mi?
Sana giden yollar uzak değil mi?
Korkumdan bir türlü soramıyorum.

Bağrımda koç gibi dağlar yatışır,
Görünmez dallarda kuşlar ötüşür,
Bir yerim var benim yanar tutuşur,
Bir yerim kanıyor saramıyorum.

ORHAN SEYFİ ORHON

1890'da İstanbul'da doğdu. 1902'de Havuzbaşı İlkmektebi'ni, 1905'te Beylerbeyi Rüştiyesi'ni, 1909'da Mercan İdadisi'ni, 1914'te Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Meclis-i Mebusan'da memur olarak çalıştı. Erenköy Kız Lisesi (1933), Kadıköy Erkek Lisesi (1934), İstanbul Erkek Lisesi (1935) ve Harp Akademisi'nde (1936) edebiyat öğretmenliği yaptı. 1946'da Zonguldak, 1965'te İstanbul milletvekili oldu. 22 Ağustos 1972'de İstanbul'da öldü.

Orhan Seyfi Orhon Milliyet, Cumhuriyet, Tasviri Efkâr, Karagöz, Ulus, Zafer, Havadis, Son Havadis, Adalet gazetelerinde fıkralar yazdı. Ayrıca, kendisinin çıkardığı Hıyaban (1911), Papağan (1924-27), Akbaba (1919-23), Güneş (1927), Ayda Bir (1935-37), Çınaraltı (1941-44) dergileri ile Edebiyat Gazetesi'nde (1932) yazılar ve şiirler yayımladı. Bunlardan başka, 1917-22 yılları arasında Yeni Mecmua, Büyük Mecmua, Şair ve Yarın dergilerinde yayımda bulundu. Önceleri aruz ölçüsünü kullanırken, Millî Edebiyat akımına uyarak heceyi benimsedi. "Hecenin Beş Şairi"nden biri oldu.

Orhan Seyfi Orhon aşk ve doğa temlerinin yanı sıra yurt ve ulus sevgisini konu alan şiirler yazdı. Bazı ürünlerinde halk şiirini örnek aldı. Başarıyla kullandığı hece ölçüsünün yerleşip sevilmesine yardım etti. Duru bir deyiş ve temiz bir dil kullandı. Fakat duyarlık ve içerikçe beklenen derinlik ve genişliğe ulaşamadı. [A. B.]

YAPITLARI

Şiir: *Peri Kızı ile Çoban Hikâyesi* (1919), *Fırtına ve Kar* (1919), *Gönülden Sesler* (1922), *O Beyaz Bir Kuştu* (1941), *İstanbul'un Fethi* (1953), *Hicivler* (1951), *Kervan* (1964), *İşte Sevdiğim Dünya* (1965), *Şiirler* (1970, Nihat Sami Banarlı'nın önsözüyle). Roman: *Çocuk Adam* (1941). Öykü: *Asrî Kerem* (1942), *Düğün Gecesi* (1957). Fıkra, deneme: *Kulaktan Kulağa* (1943), *Dün Bugün Yarın* (1943). İnceleme: *Mehmet Akif* (1937), *Nâzım Hikmet* (1937), *Ziya Gökalp* (1937), *Yahya Kemal* (1937).

VASİYET

Dostlarım, toplanın öldüğüm zaman;
Riyayı o günlük bir yana atın!
Tutunuz tabutun bir kenarından;
Bir derin çukura beni fırlatın!

Kalınca büsbütün sizden uzakta,
Vücudum çürürken kara toprakta,
Uzanın rahatça sıcak yatakta,
Yaşamak gururu içinde yatın!

Yüz yüze getirmez bizi asırlar,
Meydana vurulsun saklanan sırlar
Sayılsın şahsıma ait kusurlar,
Korkmayın içine yalan da katın!

Anlayım: kimlermiş dost sandıklarım?
Muhabbetlerini kıskandıklarımı?
Anlayım: ne boşmuş inandıklarım?
Şu yalan hayatı bana anlatın!

Dostlarım, anmayın artık adımı!
Siliniz gönülden eski yâdımı!
Kırınız, sonuncu itimadımı:
Ölünce bir daha beni aldatın!

ANADOLU TOPRAĞI

Senelerce sana hasret taşıyan
Bir gönülle kollarına atılsam.
Ben de bir gün kucağında yaşayan
Bahtiyarlar arasına katılsam.

En bakımsız, en kuytu bir bucağın,
Bence "İrem bağı" gibi güzeldir.
Bir yıkılmış evin, harap ocağın
Şu heybetli saraylara bedeldir.

Kadir Mevlâm, eğer senden uzakta
Bana takdir eylemişse ölümü;
Rahat etmem bu yabancı toprakta,
Cennette de avutamam gönlümü.

Anladım ki: sevda, gençlik, şeref, şan...
Asılsızmış şu yabancı dünyada.
Hasretinle yadellerde dolaşan
Hızırı bulsa yine ermez murada.

Yalnız senin tatlı esen havanda
Kendi millî gururumu sezerim.
Yalnız senin dağında, ya ovanda
Başım gökte, alnım açık gezerim.

Hürüm, derim, eskisinden daha hür,
Zincirinle bağlansa da ayağım,
Şimdikinden daha ferah görünür
Zindanında olsa bile durağım.

Bir gün olup kucağına ulaşsam.
Gözlerimden döksem sevinç yaşını.
Sancağının gölgesinde dolaşsam,
Öpsem, öpsem toprağını, taşını!

ANNEMLE HASBİHAL

Anne, zannetme ki günler geçti de
Değişti evvelki hissim gitgide!
Bir hırçın çocuğum, değişmez huyum;
Seneler geçse de ben yine buyum!
Senden umuyorum teselli yine!
Bugün şefkatine, muhabbetine
Zanneder misin ki yok ihtiyacım?
Belki eskisinden daha muhtacım!
Dünyanın tükenmez kaderlerinden
Kalbim kırılsa da böyle derdinden
Hayatım büsbütün ye'se kapılmaz.
Teselli bulurum içimden biraz
O derin sevgini hatırlarım da!

Her gece hıçkıran dudaklarımda
Hasretle anılan senin adın var
Anne, hayatımda bir tek kadın var;
Beni aldatmadı, sevdi daima!
Gittikçe ruhumu saran bu humma
Başka sevgilerden yadigâr, anne!
Sevmeyen sevenden bahtiyar, anne!

Sorma ki: başımdan çok şey geçti mi?
Ah eğer anlatsam sergüzeştimi!
Bilmezsin kaç gece böyle ağladım!
Şimdi tecrübem var, artık anladım:
Aşk, o bir masalmış, yalanmış meğer.
Seven bir kalp için sığınacak yer
Yalnız o kucakmış, yalnız o dizmiş.
İnsanlar ne kadar merhametsizmiş!

VEDA

Hani, o bırakıp giderken seni;
Bu öksüz tavrını takmayacaktın?
Alnına koyarken veda busemi
Yüzüme bu türlü bakmayacaktın?

Hani ey gözlerim, bu son vedada,
Yolunu kaybeden yolcunun dağda,
Birini çağırmak için imdada
Yaktığı ateşi yakmayacaktın?

Gelse de en acı sözler dilime,
Uçacak sanırım birkaç kelime...
Bir alev halinde düştün elime,
Hani ey gözyaşım, akmayacaktın?

YAZIK

Çiçekler dağılmış renkler solmadan,
Kuşlar sükût etmiş hazan olmadan.
Sakinin elinde câmı dolmadan
Meclisin tükenmiş şarabı; yazık!

Aşıklar vefasız, cananlar nâgâm;
Değişmiş evvelki usul ü nizam.
Şairin gözleri semada ilham
Ararken kırılmış rebabı; yazık!

"Adâb-ı suhan" bir dâstan olmuş,
Sakiler mecliste imtihan olmuş,
Güzeller söz atmış, nüktedan olmuş,
Dinleyen kalmamış cevabı; yazık!

Sevgilim terket şu sevmek huyunu,
Git dağıt cihana reng ü bûyunu!
Korkarım, seversen, o gül rûyunu
Soldurur sevdanın azabı; yazık!

GELMİYOR

Son defa ayrılıp gittiği gündü;
O gece rüyada bana göründü.
Onu bekliyorum gelecek diye.

Bazı bir buluttan gülüyor bana..
Sanırım dağıldı ruhu her yana,
Onu kokluyorum bir çiçek diye!

Gelmiyor, gelmiyor.. gitti gelmiyor!
İlkbahar mevsimi geçti, yaz oldu,
Gezdiği yollarda dolaşmaz oldu,
Niçin buluşmamız böyle az oldu?

Galiba o günler bittti.. gelmiyor!.

O, BEYAZ BİR KUŞTU

O, beyaz bir kuştu, uzun kanatlı;
Ardında ışıktan bir iz bıraktı.
Yel gibi dağları aştı bir atlı,
Arada bir engin deniz bıraktı.

Uzaktan gelirken derin akisler,
Kapadı geçtiğim yolları sisler.
Tutuştu içimde birikmiş hisler;
Gönlümü o kadar temiz bıraktı.

O, beyaz bir kuştu, ak kanatlıydı;
Yel gibi dağları aşan atlıydı;
Hayaldi, hayalden bile tatlıydı;
Ne ışık bıraktı, ne iz bıraktı!

MİTHAT CEMAL KUNTAY

1885'te İstanbul'da doğdu. Vefa İdadisi'ni ve Hukuk Mektebi'ni bitirdikten sonra, Adalet Bakanlığı'na bağlı çeşitli görevlerde bulundu. Son görevi Beyoğlu 4. Noterliğiydi. 30 Mart 1956'da İstanbul'da öldü.

Başlangıçta aruz ölçüsüyle ulusal duyguları dile getiren epik şiirler yazdı. Sonraki şiirlerinde hece ölçüsünü kullanmakla birlikte Millî Edebiyat akımına yakınlık duymadı.

YAPITLARI

Şiir: *Türk'ün Şehnamesinden* (1945). Oyun: *Kemal* (1912), *28 Kânun-u Evvel* (1918). İnceleme: *Mehmet Akif* (1939), *Namık Kemal* (1944), *İstiklâl Şairi Mehmet Akif* (1944), *Sarıklı İhtilâlci Ali Suavi* (1946). Roman: *Üç İstanbul* (1938).

YURT DUYGULARI

Düşmez yere hâşa o, bizim bayrağımızdır,
Bir fecr olarak doğmadadır her dağımızdan.
Ay yıldız o mâzideki bir süstür, emin ol,
Âtide güneşler doğacak bayrağımızdan.

Altında yatarken de bizimdir yerin üstü,
Bir kal'a olur toprağımız vecde gelir de...
Dağlar, kayalar göğsümüz üstünde tepinse,
Düşmanları biz râm ederiz kan kesilir de.

Deryaları kan, taşları bitmez kemik olsa,
Bin son nefesin aynı olup bitse nesîmi,
Ölmez bu vatan, farz-ı muhâl, ölse de hattâ,
Çekmez kürenin sırtı o tâbût-ı cesimi.

ESKİ BOĞAZİÇİ

Siz şimdi inanmazsınız ammâ, bu serâbın
Sâhilleri var, ayları, yıldızları vardı.
Ben böyle değildim, bu deniz böyle değildi:
Bambaşka bir âlemdi, kımıldardı, akardı.

Mehtabını yaktıkça, erittikçe hayâlim,
Toprakları mâviydi, semâvâtı gümüştü.
Yıldızları alnımda, nigâhımda birikmiş,
Sâhilleri ömrümle beraber yürümüştü.

Vaktiyle bu hicranlı periler masalında
Her gölge bir insan kadar inceydi, derindi.
Ormanlarının, dağlarının saltanatıyle
Her âlemi gönlüm gibi bir derbederindi.

YUSUF ZİYA ORTAÇ

1896'da İstanbul'da doğdu. Beylerbeyi Abdullahağa Mektebi, Kuzguncuk Alyans İsrail ve Vefa İdadisi'nde okudu, Darülfünun'da sınavı kazandı, 1915'te İzmit Sultanisi'ne öğretmen oldu. Bir süre sonra İstanbul'a geldi. Yabancı okullarda öğretmenliğini sürdürdü. Sular İdaresi Yönetim Kurulu'nda bulundu, Ordu milletvekili seçildi (1950-54). 1918'de Şair ve 1923'te Akbaba dergisini çıkardı. Orhan Seyfi'yle 1935'te Ayda Bir, 1937'de Her Ay dergilerini yayımladı. 11 Mart 1967'de İstanbul'da öldü.

Yusuf Ziya Ortaç'ın ilk şiiri 1914'te Kehkeşan dergisinde çıktı. Bunu, 1915-20 yılları arasında Türk Yurdu, Serveti Fünun, Büyük Mecmua, Diken, Şair, İnci dergilerinde çıkan şiir ve yazıları izledi. Sonra Akbaba (1923 ☮), Papağan (1924-27), Ayda Bir (1935-37), Her Ay (1937), Çınaraltı (1941-44) dergilerinde göründü. Şiirleriyle "Hecenin Beş Şairi" arasına girdi.

Yusuf Ziya Ortaç aşk, kadın, ölüm ve doğa temleri ile savaş ve kahramanlık konularını işleyen, arada bir gülmece ile taşlama alanına da kayan koşuğu düzgün, dili temiz, deyişi akıcı şiirler yazdı. Fakat imge, duyarlık ve konu bakımından sınırlı kaldı. Kendini yenileyip geliştiremedi. [A. B.]

YAPITLARI

Şiir: *Akından Akına* (1916), *Cenk Ufukları* (1917), *Âşıklar Yolu* (1919), *Yanardağ* (1928), *Bir Servi Gölgesi* (1938), *Kuş Cıvıltıları* (1938), *Bir Rüzgâr Esti* (1962). Roman: *Kürkçü Dükkânı* (1931), *Göç* (1943), *Üç Katlı Ev* (1953). Oyun: *Binnaz* (1919), *Nâme* (1919), *Nikâhta Keramet* (manzum oyun ve hikâyeler, 1923). Fıkra: *Beşik* (1943), *Ocak* (1943), *Sarı Çizmeli Mehmet Ağa* (1956), *Gün Doğmadan* (1960). Gezi: *Göz Ucuyla Avrupa* (1958). Anı: *Portreler* (1960), *Bizim Yokuş* (1966). Biyografi: *İsmet İnönü* (1946). İnceleme: *Ahmet Haşim* (1937), *Seyranî* (1933), *Faruk Nafiz* (1937), *Halk Edebiyatı Antolojisi* (1933).

EVİM

Dedemden yadigâr olan bu evi,
Kışın fırtınası, yazın alevi
Daha ben doğmadan ihtiyarlatmış...

Gönlüm bir hülyaya bâzı dalar da
Düşünür derim ki: bu odalarda
Kim bilir kaç kişi oturmuş, yatmış...

Koltuklar eskimiş, perdeler hurda,
Annemin gelinlik aynası burda,
Burda işlemeli, atlas cüz kesem!

Baktıkça babamın resmi duvardan
Bir dâvet işitmiş gibi mezardan
Gözbebeklerimde büyür vesvesem...

Yapyalnızım... Bir ben, bir de annem var,
Artık ondan başka dünyada nem var?
Benim ömrüm onun, onunki benim...

Kafesler ardından, akşam oldu mu,
Donuk gözleriyle ıssız yolumu
Ondan başka yok ki bir bekleyenim!

ZEYBEKLER

Bir gece mavisinde erimiş dağ, deniz, renk,
Gökten iri yıldızlar sarkıyor hevenk hevenk!

Altın salkımlarından bağların tütüyor yaz,
Gök içinden aydınlık, kırlar içinden beyaz!

Çobanlar ateş yakmış karşı dağın üstünde,
Telli pullu bir gelin ay çardağın üstünde!

Sinide buğulanan kadehler sedef sedef,
Cam bilezik kollarda, kınalı ellerde tef!

Curaların sesine ses verdikçe yamaçlar,
Dallı yemenilerden uçuyor sırma saçlar!

İnce beller dönüyor bürümcükler içinde,
Elâ gözler erimiş mor çürükler içinde!

Dönüyor pullu cepken, dönüyor pullu şalvar,
Kirpikler arasından bakışlar yalvar yalvar!

Ziller şıngırdadıkça parmakların ucunda,
Zeybeklerin palalar çakıyor avucunda!

Bu masal gecesine vurdukça ay ışığı:
Birer destan oluyor yüzlerin kırışığı!

Işıl ışıl yanıyor bellerdeki silâhlık,
Kalbe tatlı bir sızı akıyor ılık ılık!

Vurdukça efelerin yere çıplak dizleri,
Sarsıntıdan dağların uçuyor benizleri!..

GENÇ ÖLÜ

Göğsüm eski bir mezar, kalbim taze bir ölü,
Bu genç ölü yıllardır bu çukurda gömülü!

Yatıyor boynu bükük, yatıyor benzi uçuk,
Elli asır yaşadı elli yılda bu çocuk!

Dünya bahçelerinin tattı her yemişinden,
Geçti memnu meyvalar birer birer dişinden!

Yaşadı her seneyi bir güne sığdırarak,
Öldü... Şakaklarında görmeden bir tane ak!

Bu ölü, sağlığında tanınmamış biridir,
O kadar genç öldü ki, sanırsınız diridir!

O kadar genç öldü ki.. Ölmedi ki o kadar,
Nerdeyse bir rüyadan uyanacak hali var!

Uyanacak, yüzüne sıcak bir nefes değse,
Sönmüş gözbebekleri ağlayacak nerdeyse!..

YAZ

Bu sabah kapımın önünden geçti yaz,
Sesinde dağları kokladım, dağları..
İki örgü saçları simsiyah,
İki sıra dişleri bembeyaz,
Küfesine doldurmuş hindibağları...

İncecik bilekli cins ayaklarına
Kırmızı dağ topraklarını giymiş;
Tuğraları yeşil küflü Mahmudiyeler
Takmış esmer kulaklarına,
Dallı yemenisini sol kaşına eğmiş!

Sarı şalvarı katır tırnaklarından,
Mor cepkeni erguvanların tütüşü..
Bir yayla türküsüyle şıkırdattıkça
Güneş damlıyor kınalı parmaklarından,
Kara gözlerinde yaz gecelerinin düşü!

ANAHTAR

Bulsam, bir sihirli anahtar bulsam,
Açsam göğün mavi kapılarını.
Bir samanyolundan geçip dolaşsam
Yıldızların altın yapılarını!

Dolansa boynuma ışıktan kollar,
Açsa esrarını gök perde perde:
Kayıp sesleri duysam yeniden,
Kaybolan yüzleri görsem göklerde!..

Bulsam, bir sihirli anahtar bulsam,
Toprak kilidini aşsam dünyanın,
Çözsem düğüm düğüm muammasını
Ölüm denen sonsuz, büyük rüyanın!

Gelse bahçe bahçe mevsimler dile,
Ağaçlar, çiçekler konuşsa biraz:
Kimdir şu dallarda kızıl gülleri
Böyle alev alev yakan sihirbaz!

Bulsam, bir sihirli anahtar bulsam,
Ne yıldızlar için, ne güller için!
Alnı eşiğinde bekleyenlere
Açılmak bilmeyen gönüller için!

RÜYA

Gök dibinde havuzun.
Sularda ellerimiz,
Bütün emellerimiz,
Anlaştı uzun uzun

Sular soğuk bir ışık,
Bakıyoruz havuza:
Suda omuz omuza
İki gölge karışık!

Bir kırık ay havuzda
Ağır ağır kayboldu.
Havuz şafakla doldu
Gün doğdu ufkumuzda.

Gün doğdu, avucundan
Ellerimi bıraktı.
Birkaç damla yaş aktı
Parmaklarım ucundan!

HALİT FAHRİ OZANSOY

1891'de İstanbul'da Kırkçeşme'de doğdu. İlk öğrenimine Vefa Mahalle Mektebi'nde başladı. Rehber-i Tahsil ile Bakırköy Rüşdiyesi ve Mekteb-i Sultani'de okudu. Galatasaray Lisesi'ni bitirince (1914), Darülfünun'a girdi. Açılan sınavı kazanarak 1916'da Muğla Lisesi'ne edebiyat öğretmeni oldu. 1918 yılından başlayarak Konya, Üsküdar, Vefa, Kadıköy, İnönü, Beyoğlu Kız, Atatürk Kız ve Galatasaray liselerinde edebiyat okuttu. Öğretmenlikle geçen kırk yılın sonunda 1956'da emekliye ayrıldı. İlk şiirleri 1912'de Rübâb dergisinde çıktı. Ardından Şehbâl (1912-13) ve Yeni Mecmua'da (1917-18) göründü. Önceleri aruzla yazarken, 1918'den sonra heceye yöneldi. Hecenin başarılı beş şairi arasına katıldı. 1919'da Nedim adlı bir dergi çıkardı. Dergi on yedinci sayısında kapanınca, şiirlerini Yarın (1921-22), Hayat (1926-28), Ayda Bir (1935-37), Serveti Fünun (1926-42), Çınaraltı (1942), Varlık, Türk Dili, Hisar dergilerinde yayımladı. Şiirlerinin yanı sıra oyunlar, romanlar, anılar yazdı, çeviriler yaptı. 23 Şubat 1971'de öldü.

Halit Fahri Ozansoy bireysel ve toplumsal/ulusal konularda hem aruz, hem de heceyle şiirler yazdı. Hecenin başarılı şairleri arasında yer aldı. Temiz Türkçesi, özlü anlatımı, renkli tasvirleri, üzünç ve duygu yanı ağır basan romantik ürünleriyle dikkati çekti. Daha çok aşk, ölüm ve doğa temlerine eğilim gösterdi. [A. B.]

YAPITLARI

Şiirler: *Rüya* (1912), *Cenk Duyguları* (1917), *Efsaneler* (1919), *Bulutlara Yakın* (1920), *Gülistanlar Harabeler* (1922), *Paravan* (1929), *Sulara Dalan Gözler* (1936), *Balkonda Saatler* (1931), *Hep Onun İçin* (1962), *Sonsuz Gecelerin Ötesinde* (1963). Oyunlar: *Baykuş* (1917), *İlk Şair* (1923), *Sönen Kandiller* (1926), *Nedim* (1932), *On Yılın Destanı* (1933), *Hayalet* (1936), *Bir Dolaptır Dönüyor* (1958). Romanlar: *Sulara Giden Köprü* (1939), *Âşıklar Yolunun Yolcuları* (1939). Anılar: *Edebiyatçılar Geçiyor* (1939), *Edebiyatçılar Çevremde* (1970), *Dârülbedayi Devrinin Eski Günleri* (1964), *Eski İstanbul Ramazanları* (1968). İncelemeler: *Goethe'nin Aşkları ve Şiirleri* (1936), *Tevfik Fikret ve Rübâbın Cevabı* (1945), *Yunan Tiyatrosu* (1946).

SON VAPUR YOLCULARI

Her akşam son vapurla yorgun dönen yolcular
Sanki zincir altında kürek mahkûmlarıdır.
Bazan mehtap içinde gümüşlenince sular,
Gördükleri ışıklar bir zindan mumlarıdır.

Haftada birkaç gece ben de aynı vapurun
Perişan yolcusuyum yıllardan beri işte.
Sulara ürpermeler dağıtan bir yağmurun
Hüznünü en ziyade hissettim bu dönüşte.

Ah o siyah denizde siyah, ıssız geceler!..
Ruhumuzu üşüten rüzgârın nefesleri!..
Aya hasret, suları yardığımız geceler!..
O yeknesak hıçkırık, o makine sesleri!..

Kim bilir nice yolcu bu karanlık denizin
Sinesine ebedî gömülmek istemiştir....
Nafile koşmadansa arkasında bir izin,
Kim bilir niceleri "Artık ölsek.." demiştir...

Son vapur yolcuları... Son vapur yolcuları...
Ziyafetin sonunda yetişen zavallılar!..
Daha kaç yıl, kaç gece yarsak da bu suları,
Bu yolun hiç sonu yok, ömrümüzün sonu var...

KARANLIKTA

Ne kadar ağrıyor başım bu gece!
Sanki bir gizli, gölgeden pençe
Sıkıyor ıslanan şakaklarımı...

Çaldı zulmette bir saat yarımı;
Yine hâlâ ben uykudan mahrum,
Doğmayan bir sabahı bekliyorum!

Bu nedir, bir mezar tahayyülü mü?
Bu karanlıkta sağ mıyım, ölü mü?
Tavan üstümde lâhdi andırıyor...

Gülme baykuş musun, nesin, gülme!
Beni heyhat ölüp gömüldüğüme
Gülüşün büsbütün inandırıyor...

Hayır, ölmek değil bu, kâbustu!
Ötmesin, Tanrım, ötmesin sustur
Bana hemraz olan kuşun sesini!

Ta damarlarda kıvranan kanda
Ölümün gezdirince gölgesini,
Ürküyor şimdi kalbim ondan da...

Fakat artık yeter, bu korku yeter!
Geceden ürperen nazarlarıma,
Ey sema, bari sen bir ziya göster!

Ey sema, ey siyah kefenli sema,
Yalnızım bak, odamda lamba sönük;
Bari ay parlasın, o renk, o köpük!..

SANATKÂR

Kafasıyla kalbinin o çetin savaşında
Gün görmeden ağardı saçları genç yaşında.
Yalnızsa da ne çıkar, ilâh gibi yürüyor,
Bir buğday başağının olgunluğu başında.

AKİSLER

Billûr bir aynadan geçiyor gibi
Sulardan uçtu bir kuşun gölgesi,
Gözlerin sükûnu içiyor gibi.

Bazı bir fışırtı, bir kürek sesi,
Sonra daha derin bir sükût işte,
Gün sanki sönecek bir üfleyişte.

Sâhilin şimdi en hüzünlü demi!
Akşama bir tezat olsun diye mi
Beyaz maşlahınla kızıl başörtün?

Gözlerin kalbimi seçiyor gibi,
İçinde, eminim, aksini gördün,
Kırık bir aynadan geçiyor gibi!

DENİZ VE KALBİM

Kıyıda son ışıklar kıvrıldı yumak yumak
Deniz artık istiyor kalbim gibi uyumak:
Ne bir kadın eteği, ne bir dalga büklümü,
Kalbim gibi bu akşam denizin de ölümü!

AKŞAM

Akşam, bir dua gibi derin, içli bir akşam
Kalbimi dolduracak ellerimi uzatsam;
Ellerimi uzatsam eriyecek suçlarım.,
Demet demet gufranla dolacak avuçlarım.

Yarasalar uçarken alaca karanlıkta
İçimden de taşıyor akşam gibi bir dua;
Akşam gibi bir dua, ince, tatlı, yumuşak...

Ah, böyle ölmeyim akşamla sarmaşarak...

SAMİH RİFAT

1874'te İstanbul'da doğdu. Koca Mustafa Paşa Rüştiyesi'nde okuduktan sonra özel öğrenim görüp Fransızca, Arapça ve Farsça öğrendi. Valilik, İçişleri Bakanlığı müsteşarlığı yaptı. Milli Eğitim Bakanlığı Telif ve Tercüme Heyeti'nde, Türk Tarih Kurumu'nda, Türk Dil Kurumu'nda başkanlıklarda bulundu. Milletvekili seçilerek meclise girdi. 3 Aralık 1932'de öldü.

Hazine-i Fünun, Maarif, Mektep ve kendi çıkardığı İttifak dergilerinde yayınladığı şiirlerini Millî Edebiyat anlayışını benimseyerek hece ölçüsüyle yazmıştır.

Şiirlerini ölümünden sonra Sadettin Nüzhet derleyerek *Samih Rifat, Hayatı ve Şiirleri* (1934) adıyla kitap olarak yayınlamıştır.

ASKER KOŞMASI

İstiklâl savaşı gençleriyiz biz;
Tarihe koç Türkler diye şan verdik!
Yurdumuz azizdir, çiğnetmeyiz biz:
Uğruna bu kadar kahraman verdik.

Aç çıplak savaştık tipide, karda,
Kartallar avladık sarp kayalarda,
Sakarya önünde, Dumlupınar'da
Ulu Gazimize imtihan verdik.

Soğuklar zalimdi, kışlar amansız;
Kuşlar yuvalardan düşerdi cansız;
Vuruştuk, yaralı, hasta, dermansız;
Ne aman istedik, ne aman verdik.

Yıllarca ufkunda yedi renk bayrak
Salındı bizimdir diye bu toprak
Hepsini allara boyadı şafak,
Göklere içtiği kadar kan verdik.

Kılıç kınlarından süzüldü kanlar
Al döndü akından kır küheylânlar,
Açtı baharımız hep erguvanlar,
Dağlara çiçekler armağan verdik.

Murat dağlarından indik aşağı,
Göründü uzaktan Gediz ırmağı.
Kuruldu İzmir'e Türk'ün otağı,
Vatana yeniden bir vatan verdik.

MEHMET EMİN YURDAKUL

1869'da İstanbul'da doğdu. Beşiktaş Askeri Rüştiye ve İdadisi'nde öğrenim gördü. Hukuk Mektebi'ndeki öğrenimini yarıda bırakıp Rüsûmat Kalemi'nde çalışmaya başladı. Hicaz (1909), Sivas (1910), Erzurum (1911) valiliği yaptı. 1914'te Musul'dan milletvekili seçildi. Türk Ocağı'nın kurucuları arasında yer aldı. Mütareke yıllarında Anadolu ihtilâli görüşlerini benimseyen Milli Türk Fırkası'nı kuranlara katıldı. İstanbul'un işgalinden sonra Anadolu'ya geçti (1921). Cumhuriyetten sonra Şarkîkaraağaç, Urfa ve İstanbul'dan milletvekili oldu. 14 Ocak 1944'te İstanbul'da öldü.

Başlangıçta milliyetçi, Turancı görüşleri benimseyerek şiir yazdı. Sonraları milliyetçi görüşleri halkçı niteliğe de büründü. Arınmış bir dille, zaman zaman sone biçimiyle, hece ölçüsünü zenginleştirerek yazmayı sürdürdü. Türkçenin şiir dili olarak kullanılması yolunda, toplumsal çelişkileri dile getiren, yurt sevgisi ve özgürlük temalarını işleyen coşkulu şiirleriyle, Millî Edebiyat anlayışının öncülüğünü yaptı.

YAPITLARI

Şiir: *Türkçe Şiirler* (1899), *Türk Sazı* (1914), *Ey Türk Uyan* (1914), *Tan Sesleri* (1915), *Ordunun Destanı* (1915), *Zafer Yolunda* (1918), *Aydın Kızları* (1919), *Dante'ye* (1920), *Mustafa Kemal* (1928), *Ankara* (1939).

BIRAK BENİ HAYKIRAYIM

Ben en hakir bir insanı kardeş duyan bir ruhum:
Bende esir yaratmayan bir Tanrıya iman var;
Paçavralar altındaki yoksul beni yaralar;

Mazlumların intikamı olmak için doğmuşum.
Volkan söner, lâkin benim alevlerim eksilmez;
Bora geçer, lâkin benim köpüklerim eksilmez.

Bırak beni haykırayım, susarsam sen matem et;
Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet
Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir;

Zaman ona kan damlayan dişlerini gösterir.
Bu zavallı sürü için ne merhamet, ne hukuk;
Yalnız bir sert bakışlı göz, yalnız ağır bir yumruk!

ANADOLU

Yürüyordum: Ağlıyordu ırmaklar;
Yürüyordum: Düşüyordu yapraklar;
Yürüyordum: Sararmıştı yaylalar;
Yürüyordum: Ekilmişti tarlalar.

Bir ses duydum, dönüp baktım, bir kadın:
Gözler dönük, kaşlar çatık, yüz azgın;
Derileri çatlak, bağrı kapkara;
Sağ elinin nasırında bir yara;
Başında bir eski püskü peştemal;
Koltuğunda bir yamalı boş çuval!..

– Ne o bacı?
– Ot yiyoruz., n'olacak!..
– Tarlan yok mu?
– Ne öküz var, ne toprak.
Bugüne dek ırgat gibi didindim;
Çifte gittim; ekin biçtim, geçindim.
Bundan sonra...

– Kocan nerde?
– Ben dulum;
Kocam şehid, bir ninem var, bir oğlum.
– Soyun sopun?
– Onlar dahi hep yoksul!
Ah efendi, bize karşı İstanbul
Neden böyle bir sert, yalçın taş gibi?
Taşraların hayvanlık mı nasibi?

Hayır, hayır, bu nasîbi almak için doğmadın.
Onun için doğdun ki sen kadınlığın hakkıyle
Ocağının karşısında saâdete eresin;
Göğsünü kabarttıran anneliğin aşkıyle
Evlâdına südün gibi pâk duygular veresin.
Sen bir azîz yoldaşsın:
Senin sesin hayât için dövüşmeye koşturur,
Senin sevgin vatan için fedakârlık öğretir;
Senin yüzün insân için bir merhamet duyurur:
Senin ile insânoğlu yeryüzünü şenletir.

Lâkin bizler bu hakları unuttuk;
Kadınlığı hayvanlıkla bir tuttuk:
Ninen gibi sana dahi hor baktık;
Seni dahi garib, yoksul bıraktık!...

.....
Kinler için karaları bağlayan,
Zevkler için zelil sefil ağlayan,
Acı gören, cefa çeken, ezilen,
Irzdan başka her şeyini veren sen!

Sen şu güzel vatanında cehennemde gibisin;
Gözyaşınla ıslattığın kanlı toprak üstünde
Sana her yer bir çöl gibi cıvıltısız çiçeksiz;
"Ekmek" diye ağladığın sağır bir halk önünde
Sana herkes bir kurt gibi merhametsiz, yüreksiz.

.....

Ne vakte dek gençliğine hakaret,
Bu ayrılık, bu gözyaşı, bu ölüm?..
Ne vakte dek, kızlarına esaret,
Bu sert demir, bu ağır yük, bu zulüm?

Yazık, sana ağlamayan şiire;
Yazık, sana titremeyen vicdâna;
Yazık, sana uzanmayan ellere;
Yazık, seni kurtarmayan insana!..

Ey vatanın bağrı yanık bucağı!
Hani senin bereketli hasadın,
Yeşil yurdun, mesut çatın, şen çiftin?
Hani senin medeniyyet hayatın,
Yolun, köprün, kazman, iğnen, çekicin?
Ey Türklüğün otağı!

Ne vakte dek bu acıklı sefâlet,
Bu viranlık, bu inilti, bu kaygu?
Ne vakte dek bu uğursuz cehalet,
Bu taassup, bu görenek, bu uyku?

CUMHURİYETTEN SONRA

(1923-1940)

YEDİ MEŞALECİLER

VASFİ MAHİR KOCATÜRK

1907'de Gümüşhane'de doğdu. Darüşşafaka Lisesi'ni (1927), Mülkiye Mektebi'ni (1930) bitirdi. Ankara Erkek Lisesi, Kabataş Lisesi ve Edirne, Bilecik, Eskişehir, Darüşşafaka, Haydarpaşa liselerinde öğretmenlik, müdürlük yaptı (1931-46). Gümüşhane'den milletvekili seçildi (1950). Son görevi Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretmenlikti. 17 Temmuz 1961'de Ankara'da öldü.

Yedi Meşale topluluğu içinde bir yandan halk şiiri geleneğinden de yararlanarak duygusal doğa şiirleri, bir yandan da Millî Edebiyat anlayışını geliştirecek doğrultuda epik şiirler yazmıştır.

YAPITLARI

Şiir: *Dağların Derdi* (1928), *Tunç Sesleri* (1935), *Geçmiş Geceler* (1936), *Bizim Türküler* (1937), *Ergenekon* (1941). Oyun: *On İnkılâp* (1933), *Yaman* (1933), *Sanatkâr* (1965). Seçki: *Şaheserler Antolojisi* (1934), *Divan Şiiri Antolojisi* (1947). İnceleme: *Fransız Edebiyatı* (1934), *Yeni Türk Edebiyatı* (1936). Ders kitabı: *Metinlerle Türk Edebiyatı I, II, III* (1952). Tarih: *Türk Edebiyatı Tarihi* (1964).

ŞAİRİN ÖLÜMÜ

Ne bir damla gözyaşı, ne yerde yaslı bir mum;
Hazin, loş odalarda ölümü sevmiyorum.
Bir çığ sesiyle nasıl inlerse bir uçurum
Benim öyle verecek kalbim son nefesini...

Titreyen dallarını açıp göklere kadar,
Hıçkıracak ney gibi sülün boylu kavaklar,
Talihimin göğsümde hapsettiği canavar
Derin çıtırtılarla kıracak mahpesini...

Ardımda binbir gönül, ıstırabımdan derin,
Matemini tutacak bir mukaddes kederin;
Ölümüm gösterecek dünyaya ölümlerin
Hem en şereflisini, hem en mukaddesini...

Gözlerim çektiğimi ifşa etmese bile
Kalbimden ayrılınca ruhum gelecek dile:
Yüzbin yıllık kâinat hummalı bir vecdile
Dinleyecek ilk defa ıstırabın sesini...

Her gün bir parça daha fazla yalçınlaşarak
Bir uçurum olunca bana sevdiğim kucak,
Fırtınalı göklerden ölümüm andıracak,
Yıldırımla vurulmuş kartalın düşmesini.

YOLLARDA SONELER

II

Sevgilisiz bir evi andırıyor Edirne;
Her taraf tozlu, her yer solgun, her yer karışık,
Bahçenin kapısını kapamış bir sarmaşık
Pencereler açılmış kumruların sesine.

Harap olmuş camiler, türbeler günden güne,
Batan güneş Meriç'te yüzdürüyor bir ışık,
Söğütlerin gölgesi, koyu mavi, çapraşık.
Bir suyun kenarından uzanıyor derine.

Her akşam dolaştığım yollar aynı biçimde,
Her akşam üstümüze çöken aynı gariplik,
Yalnız şimdi bir dostun hasreti var içimde.

Ne olur! Şurda bulsam o candan arkadaşı;
Omzunda benim başım, omzumda onun başı
Söyler, şikâyet eder, anlatır dertleşirdik...

GECE

Bir garip kuş ötüyor karşı kavak dalında
Ayın altın kafesi içinde yanık yanık
Ve sesinden kederle ürperiyor ortalık.

Elmalar dallarını uzatıyorlar suya
Suda yanan yakuttan elmalara bakarak
Ve yeşil bahçelerde durgunlaşıyor ırmak.

Dalların uçlarına diziliyor yıldızlar
Saçlarda pırıldayan kıymetli taşlar gibi
Ve yüzüyor sularda kızıl haşhaşlar gibi...

Bir avuç su içinde seyret sonsuz gökleri,
Açıl ruhum, mesafe geniş, zaman gecedir,
Gece bir masal dolu, rüya dolu bahçedir.

CEVDET KUDRET

1907'de İstanbul'da doğdu. Orta öğrenimini Davutpaşa Ortaokulu ve İstiklâl Lisesi'nde, yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde bitirdi (1933). Kayseri'de, Ankara'da liselerde ve Devlet Konservatuvarı'nda edebiyat öğretmenliği yaptı (1934-45). Siyasal görüşlerinden dolayı görevinden alındıktan sonra Türk Ansiklopedisi'nde çalıştı (1945-50). DP döneminde bu görevinden de uzaklaştırılınca yaşamını avukatlıkla kazandı. Bir süre Türk Dil Kurumu'nda çalıştı, Bilgi Yayınevi'nde danışmanlık görevinde bulundu. Siyasal Bilgiler Basın ve Yayın Yüksek Okulu'ndaki öğretim üyeliği görevinden emekli oldu (1973). *Ortaoyunu* adlı incelemesiyle Türk Dil Kurumu Bilim Ödülü'nü kazandı. 10 Temmuz 1992'de İstanbul'da öldü.

Çoğu hece ölçüsüyle yazılmış şiirlerinin, sanat yaşamının başlarında kalmış olsa bile, kötümser bir havayla işlenmiş bireysel duyguları, döneminin dışına taşacak kadar özgün ve başarılı bir biçimde yansıttığı kabul edilir.

YAPITLARI

Şiir: *Birinci Perde* (1929). Roman: *Sınıf Arkadaşları* (1943), *Havada Bulut Yok* (1958), *Karıncayı Tanırsınız* (1976). Öykü: *Sokak* (1974). Oyun: *Tersine Akan Nehir*, *Rüya İçinde Rüya*, *Kurtlar*, *Danyal ve Sara*, *Hamle Et*, *Dram Üç Perde*, *Yaşayan Ölüler* (1923-45). İnceleme: *Fuzulî* (1952), *Nedim* (1952), *Yunus Emre* (1958), *Karacaoğlan* (1958), *Pir Sultan Abdal* (1965), *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* (1. cilt 1965, 2. cilt 1967, 3. cilt 1990), *Karagöz* (1968-70), *Ortaoyunu* (1973-75), *Abdülhamit Devrinde Sansür* (1977), *Örneklerle Edebiyat Bilgileri* (2. cilt 1980). Deneme: *Dilleri Var Bizim Dile Benzemez* (1966), *Bir Bakıma* (1977), *Benim Oğlum Bina Okur* (1983), *Kalemin Ucu* (1991).

ON ÖLÜM ŞARKISI

IX.

Şimdi sonu gelmez maviliklerde
Yağmurlar ruhumu yıkamaktadır;
Tenimin ruhumdan koptuğu yerde
Bir gizli facia kanamaktadır.

Acımı duyamaz oldu kimseler,
Bana bir tahammül ver "aklıselim";
İnsanlardan ayrı kaldığım yeter,
Yetişir onları göremediğim!

Yetişir yetişir yalnız yaşamak,
Kimseler görmeden her yeri görmek;
Yokluğu içimde her an taşımak,
Işığı işitmek, sesleri görmek...

Usandım buluttan, aydan, yıldızdan;
Elverir yürümek samanyolunda;
Usandım elinden ey dipsiz zaman,
Ey sema, ey sonu gelmeyen kıta!

Ağaçlar, özledim serin ve asil
Gölgeniz altında uyuklamayı;
Artık böyle her gün yakından değil,
Uzaktan görmeyi özledim ayı.

Ey dünya, cazibe kuvvetin nerde?
Artık beni kurtar semadan kurtar;
Sar beni sarmaşık, çek beni dere,
Bana elinizi verin ağaçlar!

DİLEK

Bir küçük, bir küçücük evim olsa;
İçinde bir küçük, bir küçücük halım olsa;
Bütün bunlar benim öz malım olsa.

Masam, mürekkebim, etajerim,
Penceresinde benim perdelerim,
Etajerinde benim kitaplarım olsa.

Bir ufak, bir minicik evim olsa;
İçinde bir kadın, beni parasız pulsuz seven bir kadın.
Bu kadın karım olsa!

Nerde, hangi şehirde olursa olsun,
Bir küçük, bir küçücük evim bulunsun,
Bir ufacık halım olsun yeter,
Yeter de artar bile!

Nerde, hangi şehirde olursa olsun,
Etajerim, kitaplarım olsun,
Beni parasız pulsuz seven karım olsun yeter,
Yeter de artar bile.

RÜYA İÇİNDE RÜYA

Kızıl bir kanat gibi vuruyor akşam cama;
Kim isterdi ansızın geceye girmek ama,
Gündüzler daha kısa ömrümüzden, diyorum.

Nasıl da gülüyorum ölümü düşünmeden!
Bakın işte fâniyim en iyi günümde ben:
Gülerken bile mutlak ölüme gidiyorum.

Şimdi bir düşünecek fikir bile yok hattâ,
Vücudumun içinde ruhum istirahatta,
Artık beni hazlarını deniz gibi sardılar.

Biraz kimse gelmesin perdeyi kapatın da.
Bu akşam yine Rabbin himayesi altında
Hem at, hem de araba bir uykuya vardılar!

YAŞAR NABİ NAYIR

25 Aralık 1908'de Üsküp'de doğdu. Doğduğu kentte başlayan öğrenimini, İstanbul'da Galatasaray Lisesi'nde sona erdirdi (1929). Bankalarda çalıştıktan sonra, Hâkimiyet-i Milliye (Ulus) gazetesinde (1934-40) yazarlık ve çevirmenlik yaptı. Türk Dil Kurumu'nda (1940-43) ve Tercüme Bürosu'nda (1943-46) sürdürdüğü görevlerin ardından İstanbul'a yerleşip Varlık Yayınevi'ni kurdu. 15 Temmuz 1933'te çıkarmaya başladığı Varlık dergisiyle, yayınevinde düzenli çıkardığı kitaplarla edebiyat ve yayın dünyasında özel bir yer edindi. Uluslararası P.E.N Yazarlar Derneği'nin Türkiye Başkanlığını da yapan Yaşar Nabi'ye 1979'da Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü verildi. 15 Mart 1981'de İstanbul'da öldü.

Şiirlerini Servet-i Fünun (1926), Yeni Kitap (1927-28), Hayat (1928), Muhit (1932-33), Çığır (1933), Ülkü (1933) dergilerinde yayınlayan Nayır, altı arkadaşıyla birlikte çıkardığı *Yedi Meşale* (1928) adlı seçmeler kitabından dolayı Yedi Meşaleciler diye nitelenen hareket içinde yer aldı.

YAPITLARI

Şiir: *Kahramanlar* (1929), *Onar Mısra* (1932). Roman: *Bir Kadın Söylüyor* (1931), *Adem ve Havva* (1932). Oyun: *Mete* (1933), *İnkılâp Çocukları* (1933), *Beş Devir* (1933), *Köyün Namusu* (1935). Öykü: *Bu da Bir Hikâyedir* (1935), *Sevi Çıkmazı* (1935). İnceleme/Makale: *Edebiyatımızın Bugünkü Meseleleri* (1937), *Nereye Gidiyoruz* (1946), *Yıllar Boyunca* (1959), *Atatürk Yolu* (1966), *Değişen Dünyamız* (1973), *Çağımıza Ters Düşenler* (1975). Mektup: *Dost Mektuplar* (1972).

SEN

Aşkını gözlerinle, dün kalbime işledin,
Bir san'atkâr, elile, oyar gibi mermeri.
Rüzgâr yüzü görmeyen ufkumda genişledin
Bir fırtına halinde koptuğun gündenberi.

Daha fani olaydı kurtulurdu zarardan,
Aşkım ki farkı yoktur bir dağ başında kardan.
Gururuma basarak üstüne çıkanlardan
Dönmeyen bir sen varsın, yalnız sen varsın geri.

Nasıl taşta çeliğin izi kalırsa derin,
Üstüne satır satır öyle nakşoldu yerin.
Üzülme, senden sonra kalbime girenlerin
Yalnız senin aksindir orda görecekleri...

ONAR MISRA

II

Ayırma gözlerini gözlerimden bu akşam,
Böyle saatlerce bak, böyle asırlarca bak.
Gözlerine yavaşça, yavaşça doldu akşam.
Göklerin ateşini kalbime boşaltarak
Benim içimde yaktı sanki gurubu akşam,
Senin kirpiklerinde bir damla oldu akşam.
Gündüzden, gürültüden ve kâinattan ırak,
Akşamı seyredeyim bakışlarında bırak,
Ayırma gözlerini gözlerimden bu akşam
Böyle saatlerce bak, böyle asırlarca bak.

III

Yeşil çamlar süzerken mehtabı kuytulara
Ellerini usulca bırak ılık sulara:
Sen de yan benim gibi, sen de hisset ki bir an
Sular değil, zamandır akan avuçlarından.
Denizde ne bir köpük, ne bir kırışıktan iz,
Ve yüzün altındaki deniz gibi çizgisiz...
Bu gece hâtıralar içimizde bir cihan,
Duyarsın söylenmemiş sözlerini dinlesen,
Bu gece gözlerinde senin can buldu deniz,
Ve karıştın denize elâ gözlerinle sen...

MESAFELER

Mesafeler gözlerin gibi sonsuzdur senin,
Seyrettikçe kıpkızıl yanar göz bebeklerim.
Bense engin denize bakan bir pencerenin
Önünde gelmeyecek saatleri beklerim.

Suları nasıl boşa akarsa bir derenin
Benim ziyan olacak öyle hep emeklerim.
Uzaktan bir el gibi beni çağırır engin,
Ben bir sandalcıyım ki, kırılmış küreklerim.

Beynimi bir örümcek gibi örer geceler,
Selâmlarım hüzünle uzağa gidenleri,
–Ölçüler dimağımda karışık bilmeceler–

Seyrederken ilerde kaybolan trenleri,
Ufukta mendil gibi sallanan yelkenleri,
Keder kalbimi sıcak bir kurşun gibi deler.

Dinmeyen bir hasrettir içimde mesafeler.

NECMETTİN HALİL ONAN

1902'de Çatalca'da doğdu. Orta öğrenimini Vefa Sultanisi'nde, yüksek öğrenimini Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde bitirdi (1925). Bir süre Anadolu Ajansı'nda çalıştıktan sonra, İzmir'de (1929-33), Adana'da ve Ankara'da (1933-36) çeşitli liselerde öğretmenlik ve müdürlük yaptı. Milli Eğitim Bakanlığı müfettişliği ve Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü'nde bulundu (1942-46). Profesör olarak Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Türk edebiyatı okuttu. 17 Ağustos 1968'de İstanbul'da öldü.

Mütareke yıllarında aruz ölçüsüyle yazdığı ilk şiirleri Nedim (1919) dergisinde yayınlandı. Daha sonra hece ölçüsüyle yazdığı şiirler Dergâh (1921-22) ve Hayat (1926-28) dergilerinde yer aldı. Bireysel ya da ulusal duygularla kaleme aldığı bu şiirleriyle tanındı.

YAPITLARI

Şiir: *Çakıl Taşları* (1927), *Bir Yudum Daha* (1931). Roman: *İşleyen Yara* (1931). Seçki: *İzahlı Divan Şiiri Antolojisi* (1940).

ÇAKIL TAŞLARI

Biliyorsun ki kari, kalbin derinlikleri
Damla damla biriken gizli gözyaşlarıdır.
Kudretimin oradan çıkarabildikleri
Halis inci yerine bu çakıl taşlarıdır.

Görüyorsun, nihayet çakıl taşları sende
İncilerse şairin kendi kalbinde kaldı.
Fakat şunu anla ki, o, çakıl bulurken de
İnci araştırmadan duyulan zevki aldı.

BOĞAZ RÜYASI

Son gül dağıldı, son kuş uçup gitti. Şimdi yaz.
Yol yol sürüklenen sarı yaprak sesindedir
Eşsiz güzelliğiyle hayalimde hep Boğaz;
Gönlüm yaz ortasında Bebek bahçesindedir.

Üstünde incecik buğudan tül, öbür kıyı
Sakin bir öğle sonrası hazzıyle uykuda.
Bir ses, hüzünle perdeli, bir eski şarkıyı
Rüyada bir dua gibi söyler Küçüksu'da.

Artık uzak ve hatıralaşmış, güneşli yaz
Yaprakların tabiatı örten pasındadır;
Her an, yaz ortasında hayal ettiğim Boğaz
Masmavi, göz kapaklarımın arkasındadır.

GÜNLERİM

Ömrümün hasretle geçen her günü
Bilmezsin gün müdür, hafta mı, ay mı?
Günlerce görmeden güzel yüzünü
Bu gizli sevdâyı çekmek kolay mı?

Ben şimdi o güzel çehreden başka
Ne bir yüz düşünür, ne hatırlarım.
Kanımla yazsam da bu çılgın aşka
Tercüman olamaz şu satırlarım.

Bir zaman gülerek nasıl yaşardık.
Bugünse hayatım ne boş emektir!
Hasretle uzayan bir ömrü artık
Bu sürmek değildir, sürüklemektir.

GECE

Baskına uğramış gibi irkildim,
Dedim ki: Odamda gezinen kimdir?
Kararan batıyı görünce bildim:
Bu benim teklifsiz misafirimdir.

Kırları sarınca akşam serini
O, yalnız kalmayım diye, durmadan,
Kapımda gölgeden eteklerini
Sürüye sürüye girer, vurmadan.

Dostların sırtı pek, elin karnı tok,
Gel kara yoldaşım, kara yoldaşım.
Gurbette kalanı arar sorar yok,
Sen garip dostunu ara yoldaşım.

ZİYA OSMAN SABA

Mart 1910'da İstanbul'da Beşiktaş'ta doğdu. 1931'de Galatasaray Lisesi'ni, 1936'da Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Fakülte'de okurken Cumhuriyet gazetesi muhasebe servisinde çalıştı. 1945'e kadar Emlâk Bankası'nda memurluk, 1950'ye kadar Millî Eğitim Basımevi'nde tashih bürosu şefliği yaptı. Kalp rahatsızlığından ötürü Basımevi'nden ayrıldı. Bir süre evinde Varlık Yayınevi'nin düzelti işlerine baktı. Sözü geçen hastalıktan 29 Ocak 1957'de İstanbul'da Kadıköy'de öldü.

Ziya Osman Saba'nın ilk şiiri 1927'de Servet-i Fünun dergisinde basıldı. 1928'de Yedi Meşale topluluğuna katıldı, Meşale dergisine şiirler verdi. Ardından Milliyet gazetesinde, İçtihat dergisinde göründü. 1933-57 yılları arasında en çok Varlık dergisine yazdı. Ayrıca Ağaç (1936), Gündüz (1936-36), Yücel (1938-46), Ülkü (1945), Aile (1947-51) dergilerinde de şiirler yayımlamaktan geri kalmadı.

Ziya Osman Saba şiirlerinde çoğunlukla kişisel üzüntülerini, yalnızlığını, çocukluk anılarını, doğa, insan ve aile sevgisini, aşk ve ölüm özlemini, Tanrı inancını, yazgıya bağlılığı, küçük mutlulukları yumuşak, buruk ve açık bir anlatımla dile getirdi. Daha çok hece ölçüsüyle yazan Ziya Osman Saba, 1940'tan sonra, yeni şiirin etkisiyle özgür koşuğa yöneldi. [A. B.]

YAPITLARI

Şiir: *Sebil ve Güvercinler* (1943), *Geçen Zaman* (1947), *Nefes Almak* (1957). Öykü: *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi* (1952), *Değişen İstanbul* (1959).

BİR SOKAKTA GİDERKEN

Taşında otlar biten şu sokakta yürümek,
Bir bahçe duvarının kokulu gölgesinden.
Uzakta, mektepteyken okuduğumuz şarkı.
Su içmek o tasasız günlerin çeşmesinden.

Kalbe âşina burda bütün rastladıklarım,
Her şey eskisi gibi, herkes bahtiyar, iyi!
Bana büyük babamı hatırlatan ihtiyar,
Çocukluk arkadaşım sarı benekli kedi.

Bütün günahlarımı affetmiş sanki Tanrım,
Duyuyorum kalbimde tadılmamış sevgiyi.
Ah, sade koşmak, koşmak istiyorum içimden:
Aradığım diyara bu yol çıkacak gibi...

ARTIK YAŞAMAK İÇİN

Artık yaşamak için herkesten kaçacağız,
Dünya bize verecek yalnız güzellikleri,
Yalnız, semalardan dökecek ruhumuza,
Geceler mehtapları ve gündüzler seheri.

Düşünceli yürürken, bir yol dönemecinde
Çıkacak önümüze beyaz dallarla bahar.
Hatırlatacak bize şen çocukluğumuzu,
Erguvanlı bir bahçe, mor salkımlı bir duvar.

Tekrar yaşayacağız ümitli sabahları,
Bulacağız dünyanın o en güzel yerini.
Ebedî bir sahilde ah tekrar tadacağız
Kol kola, sükûn dolu akşam gezmelerini...

ÖLMEK KONUSUNDA

Ha üç gün önce, ha beş gün sonra.
Geldiğin gibi gidişin.
Nereye gittiyse anan, baban,
Peşinden kardeşin.

Bir yaprak dökümüdür dört yandan.
Bir dostun, seninle ağlamış gülmüş,
Bir sabah gazeteyi açarsın ki:
Ölmüş!

Daha dün gibidir hepsi.
Evlendiğin gün çekilmiş resim.
Mesutsun bak, çoluk çocuğunla.
Geçti kaç mevsim...

Gençtin, dinçtin... hepsi bir zamanlar.
Nerende şimdi ağrın, sızın?
Yatakta mı, yavaş yavaş,
Ya sokakta ansızın?

Birkaç bahar, bir o kadar kış.
Ömürdür; uzun, kısa.
Ne ise göreceğin,
Kısmet ne kadarsa.

Hangi yılsa o, hangi ayın hangi günü,
Saati çalınca, gelince sıran.
Nasıl yaşadıysa habersiz,
Nasıl öldüyse bunca insan...

DİLEK

Mesut olmuş görmek isterdim hepinizi...
Bu bahar gününde, dertliyi, ümitsizi.
Terfi etmiş memur, sınıf geçmiş öğrenci,
Kadını, erkeği, yaşlısı, genci,
Bir bayram sevinciyle, kol kola sokaklarda.
Su başlarında, ağaç altlarında, parklarda
Sevgililer, baş başa, muratlarına ermiş.
Çocuklar, el ele, bir halka oluvermiş.
Görmek isterdim camlardan, odalarda oturmuş,
Radyoyu açmış, küçük sofrayı kurmuş.
Yol, meydan, dere, tepe, dağ, bayır, kır...
Vapurlar limanlarda, yola çıkmaya hazır.
Gazinolar, plajlar, sinemalar açık.
Her dilden bir şarkı, her dudakta bir ıslık.
Ne yoksul ahı, ne dul hıçkırığı, ne hasta iniltisi.
Mesut olmuş görmek isterdim hepinizi!..

İYİ İNSANLAR

Sizleri göreceğim geldi, iyi insanlar!
Hür gemiciler, deniz... Yollar, şen şarkıcılar...
Masal şehzadeleri, tarihte kahramanlar...
Toprak altındakiler: Nur yüzlü büyükbabam,
Bir genç zâbitti babam, annem, ihtiyar hocam.
Sizler ve çocuk kalbim ne kadar iyiydiniz!
Ne kadar temizdiniz, sınıf arkadaşlarım...

GÖKYÜZÜ

Bakmak istiyorum günler günü gökyüzüne,
Nere olursa olsun, yatıp sırtüstü yere,
Damlardan, bacalardan, duvarlardan öteye
Bakmak istiyorum günler günü
Gökyüzüne.

CÜMLEMİZ

Şu garip yeryüzünde anlaşılmaz ömrümüz...
Gelip yanıbaşıma boynunu büken öksüz,
Evlâdı gitmiş ana, siyah yeldirmeli dul,
Son kalan eşyasını mezada veren yoksul.
Fakirin iççekişi, zenginlerin usancı,
Gurbete düşmüş yolcu, yolcu bekleyen hancı.
Şu anda yer altına günahıyla gömülen.
Büyük tımarhanede kahkahalarla gülen.
Ölü, ölü yıkayıcı, hasta, hastabakıcı,
Allahım, cümlemize acı...

SEVGİLER

İnsanlar, hepinizi seviyorum!
İçinizde dostlarım, kardeşlerim var.
Ey şehir! Bütün hemşerilerim.
Bayramınız bayramım, kederiniz kederim.
Yoksullar, hastalar, zavallılar,
Sizler için gözlerimdeki pınar.

Ölüler! Özlemez olur muyum dünyanızı,
Aranıza karışmış annem var, babam var.

Günler geçiyor diye bir yandan içim sızlar,
Hayat! Hayat! Seviyorum seni.
Yemyeşil çayırlarda bembeyaz gezen kızlar!
Aranızda sevgilim var.

SABRİ ESAT SİYAVUŞGİL

1907'de İstanbul'da doğdu. Antalya İlkmektebi'nde, Kadıköy Sultanisi'nde, İstanbul Muallim Mektebi'nde, İstiklâl Lisesi'nde okudu. Hukuk Fakültesi'ne girdi. Son sınıfta iken, 1928'de felsefe öğrenimi için Fransa'ya gönderildi. 1932'de Lyon Üniversitesi'ni bitirdi. Bir süre Gazi Eğitim Enstitüsü'nde felsefe öğretmenliği yaptı. 1933'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi umumi psikoloji doçenti, 1942'de profesörü oldu. Akdeniz Akademisi üyeliğinde, Türk Psikoloji Cemiyeti ile Pen Club başkanlığında bulundu. 6 Ekim 1968'de İstanbul'da öldü.

Sabri Esat Siyavuşgil'in ilk şiirleri 1927'de Güneş ve Hayat dergilerinde basıldı. 1928'de Yedi Meşale topluluğuna katıldı, Meşale dergisinde şiirleri çıktı. Muhit (1932-33), Varlık (1935-36) dergilerinde göründü. Sonra, 1936'da şiiri bırakarak Tan (1936-37), Ulus (1942-44), Yeni Sabah (1948-64) ve Haber gazetelerinde deneme, fıkra ve yazılar yayımladı. 1942'de Edmond Rostand'dan çevirdiği *Cyrano de Bergerac* oyunu yankı ve övgülerle karşılandı. 1962'de Sait Faik Abasıyanık'ın 41 hikâyesini *Un point sur la carte* adıyla Fransızcaya çevirdi.

Şiirde imge, renk ve resme ağırlık verdi. Ev ve çevre (kent) yaşamının yanında eşya ve doğayı da başarıyla tasvir etti. İlginç tablolar çizdi. Alımlı, özgün benzetmeler yaptı. Temiz, akıcı bir dil kullandı, koşuk düzeninde titiz davrandı. Arada bir ince/kara gülmeceye başvurdu. [A. B.]

YAPITLARI

Şiir: *Odalar ve Sofalar* (1933). İnceleme: *Yavrumun Tarih Kitabı* (A. Gölpınarlı ile, 1930), *İstanbul'da Karagöz ve Karagöz'de İstanbul* (1938), *Psikoloji ve Terbiye Bahisleri* (1940), *Tanzimat'ın Fransız Efkâr-ı Umumiyesinde Uyandırdığı Akisler* (1940), *Folklor ve Psikoloji* (1940), *Karagöz* (1941), *Çocuk ve Mantık* (1942), *Türk Halk Şiirinde Tabiat* (1943), *Folklor ve Millî Hayat* (1943), *Roman ve Okuyucu* (1944), *Bugünün Psikolojisinde Hafıza ve Hastalıkları Meselesi* (1944), *Ahmet Mithat Efendi Mürebbi* (1946), *Psikoloji ve Edebiyat* (1949), *Mimiklerin Kavranması Üzerine Bir Araştırma* (1949), *Folklorda, Sahnede ve Resimde Türk* (1959).

YOLCULUK

Bir yaz günü, odamda kaparken bavulumu,
Çekecek koltuğumun parmakları kolumu
Her zamanki sesiyle bana: "Otur" diyecek.

Bütün kış geceleri duyduğum lâflarıyla,
Çıplak bir kadın gibi, beyaz çarşaflarıyla
Beni uyutmak için yatağım esneyecek.

Yolda, adımlarımı çağıracak geriye,
Aralık kalan kapım belki dönerim diye.
Penceremde buğudan bir damla yaş donacak.

Yürürken sağ omzuma hafif sesle ötüşüp,
–Bir evden anlaşılmaz fısıltılarla düşüp–
Bembeyaz bir el gibi bir güvercin konacak.

Dudağımı gizlice çekerek dudağına,
Akşam gibi düşecek vagon basamağına
Garda beyaz, dumandan bir kadının bedeni.

Son kampana çalacak ve son düdük ötecek.
Mesafeler bir nokta halinde küçültecek
Külrengi istasyonda mendil sallayan beni...

ÇOBAN

Bir perde ardından, bir cam üstünde
Beyaz bulutlardan bir sürü güttüm;
İçime bir böyle akşam üstünde
Biriken kuşları kovup ürküttüm.

Kumsaldan açığa nasıl bir gemi
Yüklenip giderse beyaz meltemi
Bir koyun sürüsü gibi gölgemi
Dağlarda yürüttüm, kırda yürüttüm.

RESİMLER VE BİBLOLAR

Hepsi bir hikâyeden bahseder satır satır,
Duvarlarda dizilen resim çerçeveleri,
İnce boyunlarını tevekkülle uzatır
Konsol üstünde çölün uydurma develeri.

Kâh bir kadın resmini sarar kuleli köyler
Kıyafetsiz bir çoban sırıtır sinsi sinsi.
Bazan büyük babama doğru bir şarkı söyler
Tahta gitarasıyla bir Japon gemicisi.

Bir köşede dururken dayım eli martinli,
İşkodra yadigârı dağ gibi gocuğuyla,
Talih bu ya! yanında uzun saçlı bir Çinli,
Uzanıp afyon çeker ipince çubuğuyla.

Gül ağacından yapılmış kuğu gibi bir gemi,
Büyük annemi taşır odanın bir rafında.
Çerkez kıyafetiyle bazan amcazademi,
Bir gondol dolaştırır Venedik etrafında...

Bir bahar levhasının mutlak etrafı kıştır.
Bu odanın, sırrını yok mu bana anlatan?
Benim de, her nedense, yakama yapışmıştır,
Elinde yabasıyla kıpkırmızı bir şeytan!

DENİZ, ÇIPLAK VE UYKU

Ne kara bir yelken kalbinde bir dert,
Ne de ışık dolu kıyılardan iz.
Gözlerinin rengi kadar lâcivert
İçinden içime boşalan deniz.

Sırça gerdanlığın sulardan serin;
Bembeyaz bir kanat çırpınan derin;
Bana aydır altın bileziklerin
Ve yüzün bir rüya gibi belirsiz.

SIKINTI

Kopuk taneleridir bir tespihin akşamlar,
Her günü aynı yerde seyreder aynı camlar;
Günler, camlardan sızan yağmur damlalarıdır.

Delik bir tekneye akan su gibi günler
Bırakın dökülsünler, bırakın dökülsünler;
Bakmayın boş teneke dolmadıysa yarıdır.

Ve güneş dolaşınca karşı ufkun dağını,
Takvim bir çiçek gibi dökecek yaprağını:
Bir beyaz tüy düşecek önümüze tıp diye.

Nasıl silkiyorsanız bir cigara külünü,
Öyle atacaksınız bir tarafa bu günü
Odanızda yalınız ve esneye esneye!..

DENİZDE BİR ADAM

Kuşların ardı sıra sürüklerim denizi;
Bağlanır bir ucuna gemiler dizi dizi,
Dağınık saçlarıyla yalılar bir ucuna.

Kıvranır kollarında gümüş pullu balıklar,
Kumral deniz kızları, bu âsi odalıklar
Bir gazal düşmüş gibi bir kaplanın avcuna.

Ağlasın yalılarda bekleyen cariyeler,
Bir uzun düşünceye dalsın kameriyeler
Dinleyip yaprakların suya dökülmesini.

Ben, sahipsiz gemiler gibi açıklardayım.
Bırakın karşı dağlar boyunca haykırayım
Deniz hayvanlarının içimdeki sesini!

ODALAR VE SOFALAR

Evler, bir nara benzer,
Nar tanesi, sofalar.
Akşam, yol gibi gezer;
Sükûn, su gibi dalar.

Odada bir pancurun
Sofadadır güneşi;
Camlarda yanan korun
Düşer içime eşi.

Odada yığın yığın
Gölgenin salkımları;
Sofada yalnızlığın
Duyulur adımları.

Oda, içinden duyar
Oluktan düşenleri;
Sofa, geceyi oyar,
Dinler merdivenleri.

Toplar odam kuş gibi
Sofamın lâflarını.
Birer bibloymuş gibi
Süsler boş raflarını.

Beni duvar boyunca
Bir kum gibi ufalar
Odam uyku dolunca
Uyumayan sofalar.

BIKMAK

Sesin, dudaklarımda fağfur bir Japon tası,
Uzun saçların bir yaz yağmurunun teması,
Ellerin, semaverden akan çay kadar ılık.

Sesin, odaya girmiş bir serçe gibi ürkek,
Ellerim, açık kalan pancuru gösterecek
Ve saçın gözlerimin içi gibi karanlık.

Yağmur gibi doldursam odayı gözlerinle,
İçinden konuşacak aynalar gözlerinle
Ve gün avuçlarından kayan bir gümüş balık.

Bir koltuğa sinecek sıcaklığın derinden;
Girecek, yaklaşınca başın, kirpiklerinden
Gözlerime ağaçlı bir yol gibi ayrılık.

CUMHURİYETTEN SONRA

(1923-1940)

TOPLUMCULAR

NÂZIM HİKMET

1902'de Selânik'te doğdu. İstanbul'da Göztepe Numune Mektebi'nde başlayan öğrenimini, Galatasaray Sultanîsi hazırlık sınıfında, Nişantaşı Sultanîsi'nde sürdürdükten sonra Heybeliada Bahriye Mektebi'ni bitirerek tamamladı (1919). Hamidiye kruvazöründe güverte subayı görevindeyken bir hastalık sonucu çürüğe çıkarıldı (1920). Millî Mücadele'ye katılmak üzere Ankara'ya geçti. Öğretmen olarak Bolu'ya atandı. Kısa bir süre sonra Batum'a, oradan Moskova'ya gidip Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'nde (KUTV) ekonomi ve toplumbilim öğrenimi gördü (1921-24). Yurda döndükten sonra, Aydınlık dergisinde çıkan şiirlerinden ötürü aldığı ceza yüzünden bir daha Sovyetler Birliği'ne gitti. Af yasası çıkınca 1928'de yine döndü ve bir süre Hopa hapishanesinde tutuklu kaldı. İstanbul'a yerleşerek çeşitli gazete ve dergilerde, film stüdyolarında çalıştı. Oyunlarını, şiir kitaplarını yayınladı (1928-32). Yeniden tutuklandı ve Cumhuriyetin 10. yıldönümü için çıkarılan aftan yararlanarak hapisten çıktı. Akşam, Son Posta, Tan gazetelerinde (Orhan Selim adıyla) fıkra yazarlığı, başyazarlık yaptı. Oyun, roman, şiir, fıkra türünde yazdıklarıyla geçimini sağladı (1933-38). Harp Okulu öğrencileri arasında propaganda yaptığı ve donanmayı isyana teşvik ettiği yolunda kanıtsız suçlamalarla toplam 28 yıl 4 aylık hapis cezasına çarptırıldı. İstanbul, Ankara, Çankırı ve Bursa cezaevlerinde 12 yıl 7 ay hapis yattıktan sonra, 1950'deki af yasasının kapsamına alınmadığı halde, uyguladığı açlık grevi ve gördüğü yoğun destek sonucu aftan yararlanması sağlanıp özgürlüğüne kavuştu. Sürekli izlenmesi ve sağlık durumu dikkate alınmadan askere çağrılması yurt dışına çıkmasına neden oldu (1951). Sovyetler Birliği'nde geçirdiği yıllar boyunca, dünyanın birçok ülkesini dolaştı, yeni yapıtlar verdi ve kitaplarının Türkiye'de basılması yasaklandı. 3 Haziran 1963'te Moskova'da öldü.

Hece ölçüsüyle yazdığı ilk şiirlerinde (1913-20), bireysel konuların, ulusal duyguların ve yurtseverce bir duyarlığın egemen olduğu görülür. Marksizme bağlandıktan, diyalektik ve tarihsel materyalizmi benimsedikten sonra ilk yazdıkları ise, "özgür koşuk"un ilk örnekleri olarak Türk şiirinde yeni bir çığır açar, içeriği ve biçimiyle köklü bir değişimi başlatır. Bu değişimin ilk evresi, o zamana değin el atılmamış konularıyla olduğu kadar, yüksek sesle okumaya uygun coşkulu söyleyişiyle de belirginleşir. 1936'da yayınlanan *Şeyh Bedrettin Destanı* ise, yeni bir evre'nin hem başlangıcı, hem ilk doruğu kabul edilir. Gerçekliği, yerli bir tarih ve coğrafya içinde, geleneksel dil ve

söyleyişten yeni bir bileşime ulaşarak dile getirir. *Memleketimden İnsan Manzaraları'nda*, bir ozan tasarımı olarak kendini bütünleyen bir başka doruğa ulaşır. Belli bir zaman dilimi içindeki bir ülkenin, bir toplumun durumunu, barındırdığı insan ilişkileriyle ve içinde yer aldığı dünyanın somut koşullarıyla iç içe anlatarak kavramak, yaşamı bu kavrayış doğrultusunda görmek ve göstermek ister. Yurt dışına çıktıktan sonra, hem kendi yaşamının hem yaşadığı zaman diliminin tarihini yazmak diye özetleyebileceğimiz ozan tasarımını yeni yaşantılarla, ama hep arayarak ve yeni denemelere açık kalarak zenginleştirmiştir. Bu bakımdan Türk ve dünya şiiri için büyük bir kaynak oluşturmuştur.

YAPITLARI

Şiir: *Güneşi İçenlerin Türküsü* (1928), *835 Satır* (1929), *Jokond ile Sİ-YA-U* (1929), *Varan 3* (1930), *1 + 1 = 1* (1930), *Sesini Kaybeden Şehir* (1931), *Benerci Kendini Niçin Öldürdü?* (1932), *Gece Gelen Telgraf* (1932), *Portreler* (1935), *Taranta-Babu'ya Mektuplar* (1935), *Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı* (1936), *Kurtuluş Savaşı Destanı* (1965), *Saat 21-22 Şiirleri* (1965), *Rubailer* (1966), *Dört Hapisaneden* (1966), *Memleketimden İnsan Manzaraları* (1966), *Yeni Şiirler* (1966), *Kuvâyı Milliye* (1968), *İlk Şiirleri* (1969), *Son Şiirleri* (1970). Oyun: *Kafatası* (1932), *Bir Ölü Evi* (1932), *Unutulan Adam* (1934), *Ferhat ile Şirin* (1965), *Enayi* (1965), *İnek* (1965), *Sabahat* (1966), *Ocak Başında-Yolcu* (1966), *Yusuf ile Menofis* (1967), *Demokles'in Kılıcı-İvan İvanoviç Var mıydı Yok muydu* (1974). Roman: *Kan Konuşmaz* (1965), *Yeşil Elmalar* (1965), *Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim* (1967). Masal: *La Fontaine'den Masallar* (1949), *Sevdalı Bulut* (1967). Yazılar: *İt Ürür Kervan Yürür* (1936), *Millî Gurur* (1936), *Sovyet Demokrasisi* (1936), *Yazılar* (1976). Mektup: *Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektuplar* (1968), *Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar* (1968), *Bursa Cezaevinden Vâ-Nû'lara Mektuplar* (1970), *Nâzım ile Piraye* (1975), *Bilinmeyen Mektuplarıyla Nâzım Hikmet-Orhan Kemal Dostluğu* (1988), *Nâzım'ın Bilinmeyen Mektupları* (1986), *Piraye'ye Mektuplar* (1988).

SALKIMSÖĞÜT

Akıyordu su
gösterip aynasında söğüt ağaçlarını.
Salkımsöğütler yıkıyordu suda saçlarını!
Yanan yalın kılıçları çarparak söğütlere
koşuyordu kızıl atlılar güneşin battığı yere!
Birden
bire kuş gibi
vurulmuş gibi
kanadından
yaralı bir atlı yuvarlandı atından!
Bağırmadı,
gidenleri geri çağırmadı,
baktı yalnız dolu gözlerle
uzaklaşan atlıların parıldayan nallarına!

Ah ne yazık!
ne yazık ki ona
dört nal giden atların köpüklü boynuna bir daha yatmayacak,
beyaz orduların ardında kılıç oynatmayacak!

Nal sesleri sönüyor perde perde,
atlılar kayboluyor güneşin battığı yerde!

Atlılar atlılar kızıl atlılar,
atları rüzgâr kanatlılar!
Atları rüzgâr kanat...
Atları rüzgâr
Atları...
At...

Rüzgâr kanatlı atlılar gibi geçti hayat!

Akarsuyun sesi dindi.
Gölgeler gölgelendi
renkler silindi.
Siyah örtüler indi
mavi gözlerine.
Sarktı salkımsöğütler

sarı saçlarının üzerine!
Ağlama salkımsöğüt
ağlama
kara suyun aynasında el bağlama!
El bağlama!
Ağlama!

ŞEYH BEDREDDİN DESTANI'ndan

.....
Baktı.
Bedreddin yiğitleri kayalardan ufka baktılar.
Gitgide yaklaşıyordu bu toprağın sonu
fermanlı bir ölüm kuşunun kanatlarıyla.
Oysaki onlar bu toprağı,
bu kayalardan bakanlar, onu,
üzümü, inciri, narı,
tüyleri baldan sarı,
sütleri baldan koyu davarları,
ince belli, aslan yeleli atlarıyla
duvarsız ve sınırsız
bir kardeş sofrası gibi açmıştılar.

Sıcaktı.
Baktı.
Bedreddin yiğitleri baktılar ufka..

En yumuşak, en sert,
en tutumlu, en cömert,
en
seven,
en büyük, en güzel kadın:
TOPRAK
nerdeyse doğuracak
doğuracaktı.

Sıcaktı.
Bulutlar doluydular.
Neredeyse tatlı bir söz gibi ilk damla düşecekti yere –
Birden –
– bire
kayalardan dökülür
gökten yağar
yerden biter gibi
bu toprağın verdiği en son eser gibi
Bedreddin yiğitleri şehzade ordusunun karşısına
çıktılar.
Dikişsiz ak libaslı
başaçık
yalınayak ve yalınkılıçtılar.

Mübalâğa cenk olundu.

Aydının Türk köylüleri,
Sakızlı Rum gemiciler,
Yahudi esnafları,
on bin mülhid yoldaşı Börklüce Mustafanın
düşman ormanına on bin balta gibi daldı.
Bayrakları al, yeşil,
kalkanları kakma, tolgası tunç saflar
pâre pâre edildi ama,
boşanan yağmur içinde gün inerken akşama
on binler iki bin kaldı.

Hep bir ağızdan türkü söyleyip
hep beraber sulardan çekmek ağı,
demiri oya gibi işleyip hep beraber,
hep beraber sürebilmek toprağı,
ballı incirleri hep beraber yiyebilmek,
yârin yanağından gayri her şeyde
her yerde
hep beraber
diyebilmek
için
on binler verdi sekiz binini...

Yenildiler.

Yenenler yenilenlerin
dikişsiz, ak gömleğinde sildiler
kılıçlarının kanını.
Ve hep beraber söylenen bir türkü gibi
hep beraber kardeş elleriyle işlenen toprak
Edirne sarayında damızlanmış atların
eşildi nallarıyla.
.....

ÖLÜME DAİR

Buyrun, oturun dostlar,
hoş gelip sefalar getirdiniz.
Biliyorum, ben uyurken
hücreme pencereden girdiniz.
Ne ince boyunlu ilâç şişesini
ne kırmızı kutuyu devirdiniz.
Yüzünüzde yıldızların aydınlığı
başucumda durup el ele verdiniz.
Buyrun, oturun dostlar
hoş gelip sefalar getirdiniz.

Neden öyle yüzüme bir tuhaf bakılıyor?
Osman oğlu Hâşim.
Ne tuhaf şey,
hani siz ölmüştünüz kardeşim.
İstanbul limanında
kömür yüklerken bir İngiliz şilebine,
kömür küfesiyle beraber
ambarın dibine....
Şilebin vinci çıkartmıştı nâşınızı
ve paydostan önce yıkamıştı kıpkırmızı kanınız
simsiyah başınızı.
Kim bilir nasıl yanmıştır canınız...
Ayakta durmayın, oturun,
ben sizi ölmüş zannediyordum,
hücreme pencereden girdiniz.
Yüzünüzde yıldızların aydınlığı
Hoş gelip sefalar getirdiniz...

Yayalar-köylü Yakup,
iki gözüm,
merhaba.
Siz de ölmediniz miydi?
Çocuklara sıtmayı ve açlığı bırakıp
çok sıcak bir yaz günü
yapraksız kabristana gömülmediniz miydi?
Demek ölmemişsiniz?

Ya siz?
Muharrir Ahmet Cemil?
Gözümle gördüm
tabutunuzun
toprağa indiğini.
Hem galiba
tabut biraz kısaydı boyunuzdan.
Onu bırakın Ahmet Cemil,
vazgeçmemişsiniz eski huyunuzdan,
o ilâç şişesidir
rakı şişesi değil.
Günde elli kuruşu tutabilmek için,
yapyalnız
dünyayı unutabilmek için
ne kadar çok içerdiniz...
Ben sizi ölmüş zannediyordum.
Başucumda durup el ele verdiniz,
buyrun oturun dostlar,
hoş gelip sefalar getirdiniz...

Bir eski Acem şairi:
"Ölüm âdildir" – diyor, –
"aynı haşmetle vurur şahı fakiri."

Hâşim,
neden şaşıyorsunuz?
Hiç duymadınız mıydı kardeşim,
herhangi bir şahın bir gemi ambarında
bir kömür küfesiyle öldüğünü?...

Bir eski Acem şairi:
"Ölüm âdildir" – diyor.
Yakup,
ne güzel güldünüz, iki gözüm.
Yaşarken bir kerre olsun böyle gülmemişsinizdir...
Fakat bekleyin, bitsin sözüm.
Bir eski Acem şairi:
"Ölüm âdil..."
Şişeyi bırakın Ahmet Cemil.
Boşuna hiddet ediyorsunuz.
Biliyorum,
ölümün âdil olması için
hayatın âdil olması lâzım, diyorsunuz...

Bir eski Acem şairi...
Dostlar beni bırakıp,
dostlar, böyle hışımla
nereye gidiyorsunuz?

SAAT 21-22 ŞİİRLERİ'nden

Ne güzel şey hatırlamak seni:
ölüm ve zafer haberleri içinden,
hapiste
ve yaşım kırkı geçmiş iken...

Ne güzel şey hatırlamak seni:
bir mavi kumaşın üstünde unutulmuş olan elin
ve saçlarında
vakur yumuşaklığı canımın içi İstanbul toprağının...
İçimde ikinci bir insan gibidir
seni sevmek saadeti...
Parmakların ucunda kalan kokusu sardunya yaprağının,
güneşli bir rahatlık
ve etin daveti:
kıpkızıl çizgilerle bölünmüş
sıcak
koyu bir karanlık...

Ne güzel şey hatırlamak seni,
yazmak sana dair,
hapiste sırtüstü yatıp seni düşünmek:
filânca gün, falanca yerde söylediğin söz,
kendisi değil
edasındaki dünya...

Ne güzel şey hatırlamak seni.
Sana tahtadan bir şeyler oymalıyım yine:
bir çekmece
bir yüzük,
ve üç metre kadar ince ipekli dokumalıyım.
Ve hemen
fırlayarak yerimden
penceremde demirlere yapışarak
hürriyetin sütbeyaz maviliğine
sana yazdıklarımı bağıra bağıra okumalıyım...

Ne güzel şey hatırlamak seni:
ölüm ve zafer haberleri içinden,
hapiste
ve yaşım kırkı geçmiş iken...

MEMLEKETİMİ SEVİYORUM

Memleketimi seviyorum:
çınarlarında kolan vurdum, hapishanelerinde yattım.
Hiçbir şey gideremez iç sıkıntımı
memleketimin şarkıları ve tütünü gibi.

Memleketim:
Bedrettin, Sinan, Yunus Emre ve Sakarya,
kurşun kubbeler ve fabrika bacaları,
benim o kendi kendinden bile gizleyerek
sarkık bıyıkları altından gülen halkımın eseridir.

Memleketim.
Memleketim ne kadar geniş:
dolaşmakla bitmez, tükenmez gibi geliyor insana.
Edirne, İzmir, Ulukışla, Maraş, Trabzon, Erzurum.

Erzurum yaylasını yalnız türkülerinden tanıyorum,
ve güneye
pamuk işleyenlere gitmek için
Toroslardan bir kere olsun geçemedim diye utanıyorum.

Memleketim:
develer, tiren, Ford arabaları ve hasta eşekler,
kavak
söğüt
ve kırmızı toprak.
Memleketim:
Çam ormanlarını, en tatlı suları ve dağbaşı göllerini seven
alabalık
ve onun yarım kiloluğu,
pulsuz gümüş derisinde kızıltılarla
Bolu'nun Abant gölünde yüzer.

Memleketim:
Ankara ovasında keçiler:
kumral, ipekli, uzun kürklerin pırıldaması.
Yağlı, ağır fındığı Giresun'un.
Al yanakları mis gibi kokan Amasya elması,
zeytin
incir
kavun
ve renk renk
salkım salkım üzümler
ve sonra kara sapan
ve sonra kara sığır
ve sonra: ileri, güzel, iyi
her şeyi
hayran bir çocuk sevinciyle kabule hazır
çalışkan, namuslu, yiğit insanlarım
yarı aç, yarı tok
yarı esir...

DAVET

Dört nala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
Bu memleket bizim!

Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak
Ve ipek bir halıya benzeyen toprak
Bu cehennem, bu cennet bizim!

Kapansın el kapıları bir daha açılmasın
Yok edin insanın insana kulluğunu
Bu dâvet bizim!

Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
Ve bir orman gibi kardeşçesine
Bu hasret bizim!

KUVAYI MİLLİYE DESTANI'ndan

.....
Ayın altında kağnılar gidiyordu.
Kağnılar gidiyordu Akşehir üstünden Afyon'a doğru.
Toprak öyle bitip tükenmez,
dağlar öyle uzakta,
sanki gidenler hiçbir zaman
hiçbir menzile erişmeyecekti.
Kağnılar yürüyordu yekpare meşeden tekerlekleriyle.
Ve onlar
ayın altında dönen ilk tekerlekti.
Ayın altında öküzler
başka ve çok küçük bir dünyadan gelmişler gibi
ufacık, kısacıktılar,
ve pırıltılar vardı hasta, kırık boynuzlarında
ve ayakları altından akan
toprak,
toprak
ve topraktı.
Gece aydınlık ve sıcak
ve kağnılarda tahta yataklarında

koyu mavi humbaralar çırılçıplaktı.
Ve kadınlar
birbirlerinden gizleyerek
bakıyorlardı ayın altında
geçmiş kafilelerden kalan öküz ve tekerlek ölülerine.
Ve kadınlar,
bizim kadınlarımız:
korkunç ve mübarek elleri,
ince, küçük çeneleri, kocaman gözleriyle
anamız, avradımız, yârimiz
ve sanki hiç yaşamamış gibi ölen
ve soframızdaki yeri
öküzümüzden sonra gelen
ve dağlara kaçırıp uğrunda hapis yattığımız
ve ekinde, tütünde, odunda ve pazardaki
ve karasabana koşulan
ve ağıllarda
ışıltısında yere saplı bıçakların
oynak, ağır kalçaları ve zilleriyle bizim olan
kadınlar,
bizim kadınlarımız
şimdi ayın altında
kağnıların ve hartuçların peşinde
harman yerine kehribar başaklı sap çeker gibi
aynı yürek ferahlığı,
aynı yorgun alışkanlık içindeydiler.
Ve on beşlik şarapnelin çeliğinde
ince boyunlu çocuklar uyuyordu.
Ve ayın altında kağnılar
yürüyordu Akşehir üstünden Afyon'a doğru.
.....

Saat 2,30.

Kocatepe yanık ve ihtiyar bir bayırdır,
ne ağaç, ne kuş sesi,
ne toprak kokusu vardır.
Gündüz güneşin,
gece yıldızların altında kayalardır.
Ve şimdi gece olduğu için

ve dünya karanlıkta daha bizim,
daha yakın,
daha küçük kaldığı için
ve bu vakitlerde topraktan ve yürekten
evimize, aşkımıza ve kendimize dair
sesler geldiği için
kayalıklarda şayak kalpaklı nöbetçi
okşayarak gülümseyen bıyığını
seyrediyordu Kocatepe'den
dünyanın en yıldızlı karanlığını.
Düşman üç saatlik yerdedir
ve Hıdırlık-tepesi olmasa
Afyonkarahisar şehrinin ışıkları gözükecek.
Kuzeydoğuda Güzelim-dağları
ve dağlarda tek
tek
ateşler yanıyor.
Ovada Akarçay bir pırıltı halinde
ve şayak kalpaklı nöbetçinin hayalinde
şimdi yalnız suların yaptığı bir yolculuk var:
Akarçay belki bir akar su,
belki bir ırmak,
belki küçücük bir nehirdir.
Akarçay Dereboğazı'nda değirmenleri çevirip
ve kılçıksız yılan balıklarıyla
Yedişehitler kayasının
[gölgesine girip çıkar.
Ve kocaman çiçekleri eflâtun
kırmızı
beyaz
ve sapları bir, bir buçuk adam boyundaki
haşhaşların arasından akar.
Ve Afyon önünde
Altıgözler köprüsünün altından
gündoğuya dönerek
ve Konya tiren hattına rastlayıp yolda
Büyükçobanlar köyünü solda
ve Kızılkilise'yi sağda bırakıp
gider.

Düşündü birdenbire kayalardaki adam
kaynakları ve yolları düşman elinde kalan bütün nehirleri.
Kim bilir onlar ne kadar büyük,
ne kadar uzundular?
Birçoğunun adını bilmiyordu,
yalnız, Yunan'dan önce ve Seferberlik'ten evvel
Selimşahlar çiftliğinde ırgatlık ederken Manisa'da
geçerdi Gediz'in sularını başı dönerek.

Dağlarda tek
tek
ateşler yanıyordu.
Ve yıldızlar öyle ışıltılı, öyle ferahtılar ki
şayak kalpaklı adam
nasıl ve ne zaman geleceğini bilmeden
güzel, rahat günlere inanıyordu
ve gülen bıyıklarıyla duruyordu ki mavzerinin yanında,
birdenbire beş adım sağında onu gördü.
Paşalar onun arkasındaydılar.
O, saati sordu.
Paşalar: "Üç", dediler.
Sarışın bir kurda benziyordu.
Ve mavi gözleri çakmak çakmaktı.
Yürüdü uçurumun başına kadar,
eğildi, durdu.
Bıraksalar
ince, uzun bacakları üstünde yaylanarak
ve karanlıkta akan bir yıldız gibi kayarak
Kocatepe'den Afyon ovasına atlayacaktı.

MEMLEKETİMDEN İNSAN MANZARALARI'ndan

.....
Karın altında bir uçtan bir uca
karın altında yapyalnız sokak.
Karın üstünde partizan:
ayakları çıplak,
kolları bağlı arkadan,
bir don bir gömlek,
yürüyor önünde süngünün
bir uçtan bir uca gidip gelerek.

Üşüdü nöbetçi, döndüler izbaya.
Isındı nöbetçi çıktılar.
Bu böyle sürdü saat 22'den ikiye kadar.
İkide nöbetçi değişti
ve artık partizan kımıldanmadan kaldı tahta sıranın üzerinde.
Partizan
18 yaşında.
Partizan
öldürüleceğini biliyor.
Ölmek ve öldürülmek:
hıncının kızıltısında belli belirsizdi bu fark.
Ve ölümden korkmayacak
ve keder duymayacak kadar sıhhatli ve gençti.
Bakıyor çıplak ayaklarına:
Şişmiştiler,
çatlayıp donmuştular kıpkırmızı.
Fakat partizan
dışındaydı acının.
Ve nasıl derisinin içindeyse
öyle içindeydi öfkesinin ve inancının.
Zaman zaman annesi geliyor aklına.
Mektep kitapları geliyor aklına.
Cilâlı toprak bir çanak geliyor aklına
İliç'in resmi önünde duran
ve içinde masmavi çiçekler.
Çocukluğu geliyor aklına,
bu o kadar yakın ki
kısacık entarilerin renkleri bile
tutulacak gibi elle.
İlk hava bombardımanı geliyor aklına.
Cepheye giden işçi taburları geliyor aklına
sokaktan geçiyorlar şarkı söyleyerek
ve çocuklar koşuyor peşlerinden.
Zaman zaman bir tramvay durağı geliyor aklına
annesiyle orda vedalaştılar.
Bir gençlik toplantısı geliyor aklına,
bu o kadar yakın ki
kırmızı örtülü masada su bardağı
ve kesik kesik konuşan kendi sesi bile
tutulacak gibi elle.

Ve artık durup dinlenmeden kendi sesi geliyor aklına:
düşman karşısında dimdik duran sesi,
Hayır, diyen,
Söylemem, diyen
ve düşmana hiçbir şeyi doğru söylememek için
kendi adını bile gizleyen.

.....
Sabah oldu Tanya'yı giydirdiler,
ama çizmeleri, şapkası, gocuğu yoktu,
iç etmişlerdi onları.
Torbasını getirdiler:
torbada benzin şişeleri, kibrit, kurşun, tuz, şeker.
Şişeleri boynuna astılar,
torbasını verdiler sırtına.
Göğsüne bir de yazı yazdılar:
"PARTİZAN".

Köyün alanına kuruldu darağacı.
Atlılar çekmiş kılıcı
halka olmuş piyade askeri.
Zorla seyre getirdiler köylüleri.

İki sandık üst üste,
iki makarna sandığı.
Sandıkların üstüne
yağlı urgan sallanır,
urganın ucu ilmik.

Partizan kaldırılıp çıkarıldı tahtına.
Partizan
kolları bağlı arkadan
durdu urganın altında dimdik.

Nazlı, uzun boynuna ilmiği geçirdiler.

Bir subay fotoğrafa meraklı,
Bir subay, elinde makina: Kodak,
bir subay resim alacak.
Tanya seslendi kolhozlulara ilmiğinin içinden:

"– Kardeşler, üzülmeyin.
Gün yiğitlik günüdür.
Soluk aldırmayın faşistlere,
yakın, yıkın, öldürün..."

Bir Alaman vurdu ağzına partizanın,
genç kızın beyaz, yumuk çenesine aktı kan.
Fakat askerlere dönüp devam etti partizan:
"– Biz iki yüz milyonuz.
İki yüz milyon asılır mı?
Gidebilirim ben.
Ama bizimkiler gelecekler.
Teslim olun, vakit varken..."

Kolhozlular ağlıyordu.
Cellât çekti ipi.
Boğuluyor nazlı boynu kuğu kuşunun.
Fakat dikildi ayaklarının ucunda partizan
Ve hayata seslendi İNSAN:
"– Kardeşler
hoşça kalın.
Kardeşler
kavga sonuna kadar.
Duyuyorum nal seslerini geliyor bizimkiler!"

Cellât bir tekme attı makarna sandıklarına.
Sandıklar yuvarlandılar.
Ve Tanya sallandı ipin ucunda.

FAKİR BİR ŞİMAL KİLİSESİNDE ŞEYTAN İLE RAHİBİN MACERASI

İlkönce yağmurla
sonra birdenbire açan güneşle başlamıştı sabah.
Henüz ıslaktı asfaltın solundaki tarla.
Harp esirleri çoktan iş başındaydılar.
Topraktan nefret duyarak
– halbuki köylüydü birçoğu –
tıraşlı ve korkak
çapalıyorlardı patatesleri.

Suluboya, solgun resimleri hatırlatıyordu insana
köy kilisesinden gelen çan sesleri.

Pazardı.
Kilisede erkeklerin hepsi ihtiyardı
kadınların değil,
içlerinde büyük memeli kızlar,
ve sarı saçlarına ak düşmemiş anneler vardı.
Maviydi gözleri.
Başları önde,
kalın, kırmızı ve harap parmaklarına bakıyorlardı.
Terliydiler.
Haşlanmış lahanayla günlük kokuyordu.
Kürsüde muhterem peder
"beyannameyi"okuyordu,
– gözlerini gizleyerek –.
Renkliydi pencere camlarından biri.
Bu camdan içeri giren güneş
duruyordu genç bir kadının bembeyaz ensesinde
eski bir kan lekesi gibi.

Ve hiçbir zaman
doğurmamış olan
göğüssüz ve kalçasız bir Meryem'in kucağında bir çocuk:
başı öyle büyük
o kadar inceydi ki kıvrılmış bacakları
hazin ve korkunçtu.
Önlerinde kandil yanıyordu
eski
sert
ve boyalı tahtayı aydınlatıp...

İki adam boyundaydı tahta heykel.
Şeytan saklanmıştı arkasına
– kaşları çekik, sakalı sivri,
Mefistofeles olması muhtemel, –
ve âlim bir tebessümle
dinliyordu muhterem pederi.
"– Avrupa'nın bekası,
(okuyordu beyannameyi muhterem peder)

Avrupa'nın bekası için harbediyoruz."
Dinliyordu Şeytan
sivri sakalında keder
ve âsi ve selîm aklına
dayanılmaz bir ağrı vermekteydi yalan.
Okuyordu rahip:
"– Avrupa milletleri el ele verip
harbediyoruz,
ve mutlak imha edeceğiz
medeniyet için tahripçi bir unsuru."

Şeytan bir parça yana itti Meryem'in heykelini
ve havada sihirle efsun alâmetleri daireler çevirip
kaldırdı elini
rahibe doğru
– etsizdi, uzundu bu el,
hakikat gibi, kemikli ve kuru –
Ve ne olduysa o anda oldu işte.
Renkli camın altındaki kadın
çırılçıplak göründü kıpkırmızı güneşte.
Memeleri ağırdı
ve sarı ipek gibi parlıyordu karnının altında tüyler.
Düşürdü kâadı muhterem peder
ve Şeytan'ın iğvasıyla hakikati bağırdı:
"– Karşı koymak günü geldi en büyük tehlikeye.
Harbediyoruz,
fuhşun bekası için,
kerhane kapıları kapanmasın diye.
Ve sen orda, arkada
içinde beyaz entarisinin
bir erkek çocuğu gibi duran,
sen orospu olacaksın kızım.
Sana firengi ve bel soğukluğu verecekler
büyük şehirlerimizden birinde.
Baban dönmeyecek.
Yatıyor şimdi yüzükoyun
çok uzak bir toprağın üzerinde.
Şimdi kan içindedir
etli, kalın kulaklar
ve ince kollarının dolandığı boyun.

Yattığı yerde yalnız değil.
Hareketsiz duran tanklarla, terk edilmiş toplar sahada."

Kendi sesinden ürkerek
sustu rahip.
Orda, arkada, beyazlı kız ağlıyordu.
Kadife ceketli bir erkek
– ihtiyar orman bekçisi civar çiftliğin –
bir şeyler söylemek istedi.
Sivri sakalını kaşıdı Şeytan,
rahibe: "Devam et." – dedi.
Ve muhterem peder
başladı tekrar konuşmaya:
"– Harbediyoruz:
pazar ve mal nizamının bekası için.
Kömür, lâstik ve kereste,
ve kendi değerinden fazla yaratan iş kuvveti
satılmalıdır.
Patiska, benzin
buğday, patates, domuz eti
ve taze gümrah bir sesin içindeki cennet
satılmalıdır.
Güneşli bahçesi ve resimli kitapları çocukluğun
ve ihtiyarlığın emniyeti
satılmalıdır.
Şan, şeref ve saadet,
ve
kuru kahve
topyekun pazar malı olup
tartılıp, ölçülüp, biçilip satılmalıdır.
Harbediyoruz:
harbi bitirdiğimiz zaman
aç, işsiz ve sakat
– harp madalyasıyla fakat –
köprü altlarında yatılmalıdır..."

Yine sustu muhterem peder.
Şeytan emretti yine:
"– Naklet onun macerasını,
o ne idi, ne oldu, anlat..."

Ve anlattı rahip:
"– Onu hepiniz hatırlarsınız,
toprağın içindeki bir patates tohumu gibi
fakir,
çalışkan
ve neşesiz geçti çocukluğu.
Sonra uyandı birdenbire
on yedi yaşına doğru.
Yine fakirdi, çalışkandı.
Fakat aylarca gidip
bulutsuz bir denizde
altında sönük yelkenlerin
sanki çok sıcak bir sabah ufukta apansızın
yeni bir dünya keşfeder gibi buldu neşeyi...

Mahallede sesi en güzel olan insandı
ve en güzel mandolin çalan.
Hatırlıyorsunuz değil mi
size doğru gelen dostluğunu kocaman, kırmızı elinin,
ve mavi kurdelesini
mandolininin?..
İçinizde kimin kalbini kırdı,
kime yalan söyledi,
sarhoş olduğu vaki midir,
ve kiminle dövüştü?
Çocuklara saygısını
ve ihtiyarlara şefkatini inkâr edebilir miyiz?
Belki biraz kalın kafalı
fakat kalbi bir balık yavrusu gibi temiz
onu geçen sene harbe gönderdik.
Şimdi gerilerinde cephenin
işgal altındaki bir köyün odasındadır.
Baygın bir kadının ırzına geçmekle meşgul
bir tahta masanın üzerinde.
Beli çıplak
pantolonu dizlerinde
başında miğfer
ve ayaklarında kısa, kalın çizmeler.
Yerde iki çocuk ölüsü yatıyordu
direkte bağlı bir erkek.
Dışarda yağmur yağıyor
ve uzaktan uzağa motor sesleri.

Kadını masadan yere iterek
doğrulup çekti pantolonunu...
Halbuki hepiniz hatırlarsınız onu,
hatırlıyorsunuz değil mi
size doğru gelen dostluğunu kocaman, kırmızı elinin
ve mavi kurdelesini
mandolininin?"

Yine birdenbire sustu muhterem peder.
(Susabilmek bir hünerdir
insanın ağzından çıkan sözler
kendine ait olmazsa.)
Fakat tahta Meryem'in arkasından
yine emretti Şeytan:
"– Rahip, devam et," – dedi.
Ve devam etti rahip:
"– Harbediyoruz.
Çalıştırılan insan yığınları
birbirine devrederek zinciri,
karanlık ve ağır,
beton künklerin içinde akmalıdır.
Ve sen kocakarı
– ön safta, solda, diz çöküp
yüzü eski bir kâat gibi buruşuk olan –
seni temin ederim ki
kilise kapısında oynayan torunun
– beş yaşında,
başı altın bir top gibi yuvarlak –
dedesi,
senin kocan,
babası,
senin oğlun
ve komşuların gibi
kömür ocaklarında çalışacak.
Hiçbir şeyi
ümit etmemeyi
öğrensin.
Bu maksatla
uçuyor bombardıman birliklerimiz
tasavvur edilmeyecek kadar çok ölüm taşıyıp
iki gergin kanatla.
Ve motorlarına benzinle beraber
belki bir parça keder dolarak

(öldürenlerde tevehhüm edilen keder gibi bir şey),
uçuyor av kuvvetleri himayesinde olarak
bombardıman birliklerimiz
birbiri ardından giden dalgalar halinde...
Harbediyoruz:
öldürdüklerimizin sayısı
– bizden ve onlardan
aralarında meme çocukları da var –
şimdilik
beş altı milyon kadar.
Harbediyoruz:
kundak bezinin çeşidiyle belli olmalı herkesin yeri.
Harbediyoruz:
parlasın ebediyen diye sabah güneşlerinde
hapisane demirleri..."

Hakikat çok taraflıdır.
Fakir bir Şimal kilisesinde
– Şeytan'ın iğvasıyla da olsa –
fakir bir papaz
onu o kadar uzun anlatamaz.
İnzibat kuvvetleri aldı haberi
– kadife ceketli orman bekçisinden –
gelip indirdiler kürsüden muhterem pederi.
Ve asfalt yolun üzerinde
arasında silâhlı iki adamın
giderken muhterem peder
Şeytan baktı arkasından:
çekik kaşlarında ümit
ve sivri sakalında keder.

12.9.1941

YAŞAMAYA DAİR

I

Yaşamak şakaya gelmez,
büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın
bir sincap gibi meselâ,
yani, yaşamanın dışında ve ötesinde hiçbir şey beklemeden,
yani, bütün işin gücün yaşamak olacak.

Yaşamayı ciddiye alacaksın,
yani, o derecede, öylesine ki,
meselâ, kolların bağlı arkadan, sırtın duvarda,
yahut, kocaman gözlüklerin,
beyaz gömleğinle bir laboratuvarda
insanlar için ölebileceksin,
hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için,
hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken,
hem de en güzel, en gerçek şeyin
yaşamak olduğunu bildiğin halde.

Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,
yetmişinde bile, meselâ, zeytin dikeceksin,
hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil,
ölmekten korktuğun halde ölüme inanmadığın için,
yaşamak, yani ağır
[bastığından.

II

Diyelim ki hastayız
hem de ağır
hem de ameliyatlık,
yani beyaz masadan
kalkmamak ihtimali de var.
Duymamak mümkün değilse de biraz erken gitmenin kederini
biz yine de güleceğiz anlatılan Bektaşî fıkrasına,
hava yağmurlu mu, diye bakacağız pencereden,
yahut da yine sabırsızlıkla bekleyeceğiz
ajans haberlerini...

Diyelim ki dövüşülmeye değer bir şeyler için,
diyelim ki, cephedeyiz

Daha orada ilk hücumda, daha o gün
yüzükoyun kapaklanıp ölmek de
[mümkün.
Tuhaf bir hınçla bileceğiz bunu,
fakat yine de çıldırasıya merak edeceğiz
belki yıllarca sürecek olan savaşın sonunu.

Diyelim ki, hapisteyiz,
yaşımız da elliye yakın,
daha da on sekiz sene olsun açılmasına demir kapının.
Yine de dışarıyla beraber yaşayacağız,
insanları, hayvanları, kavgası ve rüzgârıyla
yani, duvarların arkasındaki dışarıyla.

Yani, nasıl, nerede olursak olalım
hiç ölünmeyecekmiş gibi yaşanacak...

III

Bu dünya soğuyacak,
yıldızların arasında bir yıldız,
hem de en ufacıklarından,
mavi kadifede bir yaldız zerresi yani,
yani, bu koskocaman dünyamız.

Bu dünya soğuyacak günün birinde,
hattâ bir buz yığını
yahut ölü bir bulut gibi de değil,
boş bir ceviz gibi yuvarlanacak
zifiri karanlıkta uçsuz bucaksız..

Şimdiden çekilecek acısı bunun,
duyulacak mahzunluğu şimdiden.
Böylesine sevilecek bu dünya
yaşadım diyebilmen için...

YAPIYLA YAPICILAR

Yapıcılar türküler söylüyor,
yapı türkü söyler gibi yapılmıyor ama.
Bu iş biraz daha zor.

Yapıcıların yüreği
bayram yeri gibi cıvıl cıvıl,
ama yapı yeri bayram yeri değil.
Yapı yeri toz toprak,
çamur, kar.

Yapı yerinde ayağın burkulur,
ellerin kanar,
Yapı yerinde ne çay her zaman şekerli,
her zaman sıcak,
ne ekmek her zaman pamuk gibi yumuşak,
ne herkes kahraman,
ne dostlar vefalı her zaman.

Türkü söyler gibi yapılmıyor yapı.
Bu iş biraz daha zor.
Zor mor ama
yapı yükseliyor, yükseliyor.
Saksılar konuldu pencerelere
alt katlarında.
İlk balkonlara güneşi taşıyor kuşlar
kanatlarında.
Bir yürek çarpıntısı var
her putrelinde, her tuğlasında, her kerpicinde.
Yükseliyor
yükseliyor
yükseliyor yapı kanter içinde.

İBRAHİM BALABAN'IN "BAHAR TABLOSU" ÜSTÜNE SÖYLENMİŞTİR

İşte seyreyle gözüm hünerini Balaban'ın.
İşte şafak vaktı, Mayıs ayındayız.
İşte aydınlık:
akıllı, cesur, taze, diri, insafsız.
İşte bulut:
kaymak gibi lüle lüle.
İşte dağlar:
hem de mavi, hem de serin.
İşte sabah seyranı tilkilerin
uzun kuyruklarında ışık,
sivri burunlarında telâşları...

İşte, seyreyle gözüm:
işte karnı aç
tüyleri diken diken
ağzı kırmızı
işte dağbaşında kurdun biri.
Kendinde hiç duymadın mı sen
aç kurdun öfkesini sabah vakitleri?
İşte seyreyle gözüm: kelebekler, arılar,
işte kıvıl kıvıl devranı balıkların.
İşte bir leylek
Mısır'dan yeni gelmiş.
İşte bir geyik
daha güzel bir dünyanın hayvanı.
İşte seyreyle gözüm:
inin önünde ayı,
uyku sersemi henüz.
Sen aklından hiç geçirmedin mi hiç?
toprağı koklayarak,
ayılar gibi dalgın yaşamayı,
bala, armuda, yosunlu loşluğa yakın
insan sesinden ateşten uzak?

KIZÇOCUĞU

Kapıları çalan benim
kapıları birer birer.
Gözünüze görünemem
göze görünmez ölüler.

Hiroşima'da öleli
oluyor bir on yıl kadar.
Yedi yaşında bir kızım,
büyümez ölü çocuklar.

Saçlarım tutuştu önce,
gözlerim yandı kavruldu.
Bir avuç kül oluverdim,
külüm havaya savruldu.

Benim sizden kendim için
hiçbir şey istediğim yok.
Şeker bile yiyemez ki
kâat gibi yanan çocuk.

Çalıyorum kapınızı
teyze, amca, bir imza ver.
Çocuklar öldürülmesin
şeker de yiyebilsinler.

BULUTLAR ADAM ÖLDÜRMESİN

Analardır adam eden adamı
aydınlıklardır önümüzde gider.
Sizi de bir ana doğurmadı mı?
Analara kıymayın efendiler.
Bulutlar adam öldürmesin.

Koşuyor altı yaşında bir oğlan,
uçurtması geçiyor ağaçlardan,
siz de böyle koşmuştunuz bir zaman.
Çocuklara kıymayın efendiler.
Bulutlar adam öldürmesin.

Gelinler aynada saçını tarar,
aynanın içinde birini arar.
Elbet böyle sizi de aradılar.
Gelinlere kıymayın efendiler.
Bulutlar adam öldürmesin.

İhtiyarlıkta aklına insanın,
tatlı anıları gelmeli yalnız.
Yazıktır, ihtiyarlara kıymayın,
efendiler, siz de ihtiyarsınız.
Bulutlar adam öldürmesin.

KARLI KAYIN ORMANINDA

Karlı kayın ormanında
Yürüyorum geceleyin.
Efkârlıyım, efkârlıyım,
Elini ver, nerde elin?

Ay ışığı renginde kar,
Gece çizmelerim ağır,
İçimde çalınan ıslık
Beni nereye çağırır?

Memleket mi, yıldızlar mı,
Gençliğim mi daha uzak?
Kayınların arasında
Bir pencere, sarı, sıcak.

Ben ordan geçerken biri:
"Amca, dese, gir içeri."
Girip yerden selâmlasam
Hane içindekileri.

Eski takvim hesabıyle
Bu sabah başladı bahar.
Geri geldi Memed'ime
Yolladığım oyuncaklar.

Kurulmamış zembereği
Küskün duruyor kamyonet,
Yüzdüremedi leğende
Beyaz kotrasını Memet.

Kar tertemiz, kar kabarık,
Yürüyorum yumuşacık.
Dün gece on bir buçukta
Ölmüş Berut, tanışırdık.

Bende boz bir halısı var
Bir de kitabı, imzalı.
Elden ele geçer kitap
Daha yüzyıl yaşar halı.

Yedi tepeli şehrimde
Bıraktım gonca gülümü
Ne ölümden korkmak ayıp
Ne de düşünmek ölümü.

En acayip gücümüzdür,
Kahramanlıktır yaşamak:
Öleceğimizi bilip
Öleceğimizi mutlak.

Memleket mi, daha uzak,
Gençliğim mi, yıldızlar mı?
Bayramoğlu, Bayramoğlu
Ölümden öte köy var mı?

Geceleyin, karlı kayın
Ormanında yürüyorum.
Karanlıkta etrafımı
Gündüz gibi görüyorum.

Şimdi şurdan saptım mıydı
Şose, tirenyolu, ova,
Yirmi beş kilometreden
Pırıl pırıldır Moskova...

SEBASTİAN BAH'IN
1 NUMARALI DOMİNÖR KONÇERTOSU

Güz sabahı üzüm bağında
sıra sıra, büklüm büklüm kütüklerin tekrarı,
kütüklerde salkımların,
salkımlarda tanelerin
tanelerde aydınlığın.

Geceleyin çok büyük, çok beyaz evde
her birinde ayrı ışık
pencerelerin tekrarı.

Yağan bütün yağmurların tekrarı,
toprağa, ağaca, denize,
elime, yüzüme, gözüme
ve camda ezilen damlalar.
Günlerimin tekrarı.
birbirine benzeyen,
benzemeyen günlerimin.

Örülen örgüdeki tekrar,
yıldızlı gökyüzündeki tekrar,
ve bütün dillerde "seviyorum"un tekrarı,
ve yapraklarda ağacın tekrarı,
ve her ölüm döşeğinde acısı tez biten yaşamanın.

Yağan kardaki tekrar,
incecikten yağan karda,
lapa lapa yağan karda,
buram buram yağan karda,
esen tipide savrularak
ve yolumu kesen kardaki tekrar.

Çocuklar koşuyor avluda,
avluda koşuyor çocuklar.
İhtiyar bir kadın geçiyor sokaktan,
Sokaktan ihtiyar bir kadın geçiyor,
geçiyor sokaktan ihtiyar bir kadın.

Geceleyin çok büyük, çok beyaz evde
her birinde ayrı ışık
pencerelerin tekrarı.

Salkımlarda tanelerin,
tanelerde aydınlığın.

Yürümek iyiye, haklıya, doğruya
dövüşmek yolunda iyinin, haklının, doğrunun
zaptetmek iyiyi, haklıyı, doğruyu.

Sessiz gözyaşın ve gülümsemen, gülüm,
hıçkırıkların ve kahkahan, gülüm,
pırıl pırıl beyaz dişli kahkahanın tekrarı.

Güz sabahı üzüm bağında
sıra sıra, büklüm büklüm kütüklerin tekrarı
kütüklerde salkımların
salkımlarda tanelerin
tanelerde aydınlığın
aydınlıkta yüreğimin.

Tekrardaki mucize gülüm,
tekrarın tekrarsızlığı...

MASALLARIN MASALI

Su başında durmuşuz
çınarla ben.
Suda suretimiz çıkıyor
çınarla benim.
Suyun şavkı vuruyor bize,
çınarla bana.

Su başında durmuşuz
çınarla ben, bir de kedi.
Suda suretimiz çıkıyor
çınarla benim bir de kedinin.
Suyun şavkı vuruyor bize
çınara, bana, bir de kediye.

Su başında durmuşuz
çınar, ben, kedi, bir de güneş.
Suda suretimiz çıkıyor
çınarın, benim, kedinin, bir de güneşin.
Suyun şavkı vuruyor bize
çınara, bana, kediye, bir de güneşe.

Su başında durmuşuz
çınar, ben, kedi, güneş, bir de ömrümüz.
Suda suretimiz çıkıyor,
çınarın, benim, kedinin, güneşin, bir de ömrümüzün.
Suyun şavkı vuruyor bize
çınara, bana, kediye, güneşe, bir de ömrümüze.

Su başında durmuşuz.
Önce kedi gidecek
kaybolacak suda sureti.
Sonra ben gideceğim
kaybolacak suda suretim.
Sonra çınar gidecek
kaybolacak suda sureti.
Sonra su gidecek
güneş kalacak,
sonra o da gidecek.

Şu başında durmuşuz
çınar, ben, kedi, güneş, bir de ömrümüz.
Su serin,
çınar ulu,
ben şiir yazıyorum,
kedi uyukluyor,
güneş sıcak,
çok şükür yaşıyoruz.
Suyun şavkı vuruyor bize
çınara, bana, kediye, güneşe, bir de ömrümüze.

İSVİÇRE'DEN GEÇERKEN

Geçiyor İsviçre camdan
güneşli bir akvaryumdan
geçen bir balık gibi,
çok renkli bir balık.
Bakıyorum vagonumdan
kederli
alaycı
öfkeli biraz da alık
bakıyorum vagonumdan
not alıyorum
İsviçre üstüne doğru yanlış bildiklerimi
gördüklerime katarak.
Hava ne soğuk, ne sıcak,
burda her şey böyle galiba, gülüm,
ne soğuk, ne sıcak,
ne serin, ne ılık.
Ayarlı bir saat
markası ünlü bir kol saati...
İsviçre oyuncak bir memleket
dev dağlarla karışık.

Dev dağlar, gülüm,
çocukluğumun dağları
Tobler çikolatasının.
Uzaklardan gelen sütlü bir tad ağzımda
ve çocukluğumu hatırlamanın kederi
düğümlendi boğazımda.
Ve işte göller, gülüm,
turist dergilerinin kapak gölleri,
kaymak kâat üstüne pırıl pırıl,
telleri, duvakları, yalçın yamaçlarıyla,
şaşıyorsun baskısının güzelliğine.
İsviçre, bir yandan da, gülüm,
benziyor, yastık yüzüne,
çivitli, ütülü, danteleli,
yeni de geçirilmiş,
yâni bir insan başının ağırlığı
çukurlaştırıp kırıştırmamış henüz.
İsviçre'ye, bilirsin, gülüm,

dilsiz kasası, derler,
bir yerlerden bir şeylerden kaçırılan paraların.

Bir de gülüm,
casuslarla boz inekler işi var.
Sere serpe gelişmiş ineklerle casuslar,
İsviçre tarafsızlık cennetine girdi gireli.
Casuslar boy boy
ve çeşitli milletlerden olmalı
ama hepsi bir boy boz ineklerin
hepsi İsviçreli.

Fransa'ya yaklaşıyoruz.
Karşımda bir kız
polis romanı okuyor.
Güneş, pembe derisini hafifçe soymuş,
atkuyruğu saçları yapağıdan,
gözlerinde tatlı tatlı gökyüzü,
Vilhelm Tel elmayı yanaklarına koymuş.
Bakıyorum İsviçre'ye vagonumdan,
şehirleri cansıkıcı olmalı,
belki sanatoryumları eğlencelidir.
Yaşamak ister miydim
şu gördüğüm yerlerde
şu saygıdeğer adamların arasında?
Doksanımdan sonra belki...

Niye böyle şeyler yazdım İsviçre için?
Belki kıskandığımdan
kanlı çölün ortasındaki küçük bahçeyi.

Çiçekleri küçük bahçenin
çiçekleri biraz da,
çölde akan kanımızla sulanmadı mı,
sulanmıyor mu?

Ve rahat karlı gecelerinde İsviçre'nin
yıldızları biraz da
gözyaşımızla yıkanıp yanmıyor mu?

Girdik Fransa'ya gülüm,
değişti evler, hava, adamlar,
işte kıvır kıvır
körpe kıvırcık salata gibi,
yıkanmamış, hattâ çamurlu,
Fransa toprağında bahar...

SABAH KARANLIĞI

Sabah karanlığında telgıraf direkleri,
yol.
Sabah karanlığında aynası parlayan konsol
masa
terlik,
eşyalar birbirini yeniden görüp tanır.
Odamızda sabah karanlığı bir yelken gibi aydınlanır.
Odamızda pırlanta yüzük gibidir mavi serinlik.
Yıldızlar ağarır odamızda.

Çok uzakta,
gökyüzündeki derenin dibinde ağarır taşlar.
Başı yastıktadır gülümün
alabildiğine geniş kuştüyü yastıktadır başı.
Elleri iki ak lâle gibi yorganın üstündedir.
Saçlarında kuşlar ötüşmeğe başlar.

Sabah karanlığında ağaçları, fabrika bacalarıyla şehir.
Sabah karanlığında ağaçlar ıslaktır fabrika bacaları sıcak.
Sabah karanlığında asfaltı okşayarak
ilk adımlar odamızdan geçer
ilk motor uğultusu
ilk kahkaha
ilk küfür,
seyyar börekçinin camekânındaki buğu
sütçüye giren çizmeli şoför
komşuların ağlayan çocuğu
mavi afişteki güvercin
vitrindeki manken
sarı iskarpinleri ayağında

ve sandal ağacından Çin yelpazeleri
ve kırmızı o kalın ağzı bir tanemin
ve bütün uyanışların en mutluları en tazeleri
odamızdan geçer sabah karanlığında.

Sabah karanlığında radyoyu açarım:
Dev adlı madenlerle dev sayılar birbirine karışır
petrol kuyuları mısır tarlalarıyla yarışır
Lenin nişanı alan çoban
(resmini ilk sayfalarda görmüşüm
kalın bıyıkları sarkık kara)
konuşur genç kız gibi sıkılıp utanaraktan.
Geçilir kutuplardan gelen haberlere
sonra bu sabah saat altıda
üçüncü suputnik
dönerken yeryüzünü 8879 kere
açılır yastıkta kocaman gözleri gülümün.

Dumanlı dağ gölleri gibidirler henüz.
İçlerinden mavi balıklar geçer kıvıltılarla
diplerinde yeşil çamlar durur
bakarlar derin dümdüz
rüyalarının sonu sabah karanlığında pırıl pırıl vurur
aydınlanırım,
kendi kendimi görüp yeniden tanırım
kıyasıya bahtiyarımdır
azıcık utanırım
ama azıcık.

Yolculuğa hazır bir yelken gibidir,
aydınlık bir yelken gibi
sabahleyin odamızda karanlık.
Gülüm çıkar yataktan bir kayısı gibi çıplak.
Mavi afişteki güvercin gibi aktır sabah karanlığında yatak.

SAMAN SARISI

Vera Tulyakova'ya derin saygılarımla

I
Seher vaktı habersizce girdi gara ekspres
kar içindeydi
ben paltomun yakasını kaldırmış perondaydım
peronda benden başka da kimseler yoktu
durdu önümde yataklı vagonun pencerelerinden biri
perdesi aralıktı
genç bir kadın uyuyordu alaca karanlıkta alt ranzada
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
kırmızı dolgun dudaklarıysa şımarık ve somurtkandı
üst ranzada uyuyanı göremedim
habersizce usulcacık çıktı gardan ekispires
bilmiyorum nerden gelip nereye gittiğini
baktım arkasından
üst ranzada ben uyuyorum
Varşova'da Biristol Oteli'nde
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığım yoktu
oysa karyolam tahtaydı dardı
genç bir kadın uyuyor başka bir karyolada
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
ak boynu uzundu yuvarlaktı
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
oysa karyolası tahtaydı dardı
vakıt hızla ilerliyordu yaklaşıyorduk gece yarılarına
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığımız yoktu
oysa karyolalar tahtaydı dardı
iniyorum merdivenleri dördüncü kattan
asansör bozulmuş yine
aynaların içinde iniyorum merdivenleri
belki yirmi yaşımdayım belki yüz yaşımdayım
vakıt hızla ilerliyordu yaklaşıyorduk gece yarılarına
üçüncü katta bir kapının ötesinde bir kadın gülüyor sağ elimde
kederli bir gül açıldı ağır ağır
Kübalı bir balerinle karşılaştım ikinci katta karlı pencerelerde
taze esmer bir yalaza gibi geçti alnımın üzerinden
şair Nikolas Gilyen Havana'ya döndü çoktan

yıllarca Avrupa ve Asya otellerinin hollerinde oturup içtikti yudum
yudum şehirlerimizin hasretini
iki şey var ancak ölümle unutulur
anamızın yüzüyle şehrimizin yüzü
kapıcı uğurladı beni gocuğu geceye batık
yürüdüm buz gibi esen yelin ve neonların içinde yürüdüm
vakıt hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarılarına
çıktılar önüme ansızın
oraları gündüz gibi aydınlıktı ama onları benden başka gören olmadı
bir mangaydılar
kısa konçlu çizmeleri pantolonları ceketleri
kolları kollarında gamalı haç işaretleri
elleri ellerinde otomatikleri vardı
omuzları miğferleri vardı ama başları yoktu
omuzlarıyla miğferlerinin arası boşluktu
hattâ yakaları boyunları vardı ama başları yoktu
ölümlerine ağlanmayan askerlerdendiler
yürüdük
korktukları hem de hayvanca korktukları belli
gözlerinden belli diyemem
başları yok ki gözleri olsun
korktukları hem de hayvanca korktukları belli
belli çizmelerinden
korku belli mi olur çizmelerden
oluyordu onlarınki
korkularından ateş etmeğe de başladılar artsız arasız
bütün yapılara bütün taşıt araçlarına bütün canlılara
her sese her kıvıltıya ateş ediyorlar
hattâ Şopen Sokağı'nda mavi balıklı bir afişe ateş ettiler
ama ne bir sıva parçası düşüyor ne bir cam kırılıyor
ve kurşun seslerini benden başka duyan yok
ölüler bir SS mangası da olsa ölüler öldüremez
ölüler dirilerek öldürür kurt olup elmanın içine girerek
ama korktukları hem de hayvanca korktukları belli
bu şehir öldürülmemiş miydi kendileri öldürülmeden önce
bu şehrin kemikleri birer birer kırılıp derisi yüzülmemiş miydi
derisinden kitap kabı yapılmamış mıydı yağından sabun saçlarından sicim
ama işte duruyordu karşılarında gecenin ve buz gibi esen yelin içinde sıcak
bir fırıncala gibi
vakıt hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarılarına

Belveder yolunda düşündüm Lehlileri
kahraman bir mazurka oynuyorlar tarihleri boyunca
Belveder yolunda düşündüm Lehlileri
bana ilk ve belki de son nişanımı bu sarayda verdiler
tören memuru açtı yaldızlı ak kapıyı
girdim büyük salona genç bir kadınla
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
ortalıkta da ikimizden başka kimseler yoktu
bir de akvareller bir de incecik koltuklar kanapeler bebekevlerindeki gibi
ve sen bundan dolayı
bir resimdin açık maviyle çizilmiş belki de bir taş bebektin
belki bir pırıltıydın düşümden damlamış sol mememin üstüne
uyuyordun alacakaranlıkta alt ranzada
ak boynun uzundu yuvarlaktı
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığın yoktu
ve işte Kırakof şehrinde Kapris Barı
vakıt hızla ilerliyor gece yarılarına yaklaşıyoruz
ayrılık masanın üstündeydi kahve bardağınla limonatamın arasında
onu oraya sen koydun
bir taş kuyunun dibindeki suydu
bakıyorum eğilip
bir koca kişi gülümsüyor bir buluta belli belirsiz
sesleniyorum
seni yitirmiş geri dönüyor sesimin yankıları
ayrılık masanın üstündeydi cıgara paketinde
gözlüklü garson getirdi onu ama sen ısmarladın
kıvrılan bir dumandı gözlerinin içinde senin
cıgaranın ucunda senin
ve hoşça kal demeğe hazır olan avucunda
ayrılık masanın üstünde dirseğini dayadığın yerdeydi
aklından geçenlerdeydi ayrılık
benden gizlediklerinde gizlemediklerinde
ayrılık rahatlığındaydı senin
senin güvenindeydi bana
büyük korkundaydı ayrılık
birdenbire kapın açılır gibi sevdalanmak birilerine ansızın
oysa beni seviyorsun ama bunun farkında değilsin
ayrılık bunu farketmeyişindeydi senin
ayrılık kurtulmuştu yerçekiminden ağırlığı yoktu tüy gibiydi diyemem
tüyün de ağırlığı var ayrılığın ağırlığı yoktu ama kendisi vardı

vakıt hızla ilerliyor gece yarıları yaklaşıyor bize
yürüdük yıldızlara değen Ortaçağ duvarlarının karanlığında
vakıt hızla akıyordu geriye doğru
ayak seslerimizin yankıları sarı sıska köpekler gibi geliyordu
ardımızdan koşuyordu önümüze
Yegelon Üniversitesi'nde şeytan taşlara tırnaklarını batıra batıra dolaşıyor
bozmağa çalışıyor Kopernik'in Araplardan kalma usturlabını
ve pazar yerinde bezzazlar çarşısının kemerleri altında rok end rol
oynuyor Katolik öğrencilerle
vakıt hızla ilerliyor gece yarılarına yaklaşıyoruz
vuruyor bulutlara kızıltısı Nova Huta'nın
orda köylerden gelen genç işçiler madenle birlikte
ruhlarını da alev alev döküyor yeni kalıplara
ve ruhların dökümü madenin dökümünden bin kere zordur
Meryem Ana kilisesinde çan kulesinde saat başlarını çalan
borazan gece yarısını çaldı
Ortaçağdan gelen çığlığı yükseldi
şehre yaklaşan düşmanı verdi haber
ve sustu gırtlağına saplanan okla ansızın
borazan iç rahatlığıyla öldü
ve ben yaklaşan düşmanı görüp de haber veremeden
öldürülmenin acısını düşündüm
vakıt hızla ilerliyor gece yarıları ışıklarını yeni söndürmüş
bir vapur iskelesi gibi arkada kaldı
seher vaktı habersizce girdi gara ekspres
yağmurlar içindeydi Pırağ
bir gölün dibinde gümüş kakma bir sandıktı
kapağını açtım
içinde genç bir kadın uyuyor camdan kuşların arasında
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
kapadım kapağı yükledim sandığı yük vagonuna
habersizce usulcacık çıktı gardan ekspres
baktım arkasından kollarım iki yanıma sarkık
yağmurlar içindeydi Pırağ
sen yoksun
uyuyorsun alaca karanlıkta alt ranzada
üst ranza bomboş
sen yoksun
yeryüzünün en güzel şehirlerinden biri boşaldı

içinden elini çektiğin bir eldiven gibi boşaldı
söndü artık seni görmeyen aynalar nasıl sönerse
yitirilmiş akşamlar gibi Vıltava suyu akıyor köprülerin altından
sokaklar bomboş
bütün pencerelerde perdeler inik
tıramvaylar bomboş geçiyor
biletçileri vatmanları bile yok
kahveler bomboş
lokantalar barlar da öyle
vitrinler bomboş
ne kumaş ne kıristâl ne et ne şarap
ne bir kitap ne bir şekerleme kutusu
ne bir karanfil
şehri duman gibi saran bu yalnızlığın içinde bir koca kişi
yalnızlıkta on kat artan ihtiyarlığın kederinden
silkinmek için Lejyonerler Köprüsü'nden martılara
ekmek atıyor
gereğinden genç yüreğinin kanına batırıp
her lokmayı
vakıtları yakalamak istiyorum
parmaklarımda kalıyor altın tozları hızlarının
yataklı vagonda bir kadın uyuyor alt ranzada
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
elleriyse gümüş şamdanlarda mumlardı
üst ranzada uyuyanı görmedim
ben değilim bir uyuyan varsa orda
belki de üst ranza boş
Moskova'ydı üst ranzadaki belki
duman basmış Leh toprağını
Birest'i de basmış
iki gündür uçaklar kalkıp inemiyor
ama tirenler gelip gidiyor bebekleri akmış gözlerin içinden geçiyorlar
Berlin'den beri kompartımanda bir başınayım
karlı ovaların güneşiyle uyandım ertesi sabah
yemekli vagonda kefir denen bir çeşit ayran içtim
garson kız tanıdı beni
iki piyesimi seyretmiş Moskova'da
garda genç bir kadın beni karşıladı
beli karınca belinden ince

saçları saman sarısı kirpikleri mavi
tuttum elinden yürüdük
yürüdük güneşin altında karları çıtırdata çıtırdata
o yıl erken gelmişti bahar
o günler Çobanyıldızına haber uçurulan günlerdi
Moskova bahtiyardı bahtiyardım bahtiyardık
yitirdim seni ansızın Mayakovski Alanı'nda yitirdim ansızın
seni oysa ansızın değil çünkü önce yitirdim
avucumda elinin sıcaklığını senin sonra elinin
yumuşak ağırlığını yitirdim avucumda sonra elini
ve ayrılık parmaklarımızın birbirine ilk değişinde başlamıştı
çoktan
ama yine de ansızın yitirdim seni
asfalt denizlerinde otomobilleri durdurup baktım içlerine yoksun
bulvarlar karlı
seninkiler yok ayak izleri arasında
botlu iskarpinli çoraplı çıplak senin ayak izlerini birde tanırım
milisyonerlere sordum
görmediniz mi
eldivenlerini çıkarmışsa ellerini görmemek olmaz
elleri gümüş şamdanlarda mumlardır
milisyonerler büyük bir nezaketle karşılık veriyor
görmedik
İstanbul'da Sarayburnu akıntısını çıkıyor bir romorkör
ardında üç mavuna
gak gak ediyor da vak vak ediyor da martı kuşları
seslendim mavnalara Kızıl Meydan'dan romorkörün
kaptanına seslenemedim çünkü makinası öyle gümbürdüyordu ki
sesimi duyamazdı yorgundu da
kaptan ceketinin düğmeleri de kopuktu
seslendim mavnalara Kızıl Meydan'dan
görmedik
girdim giriyorum Moskova'nın bütün sokaklarında bütün
kuyruklara
ve yalnız kadınlara soruyorum
yün başörtülü güler yüzlü sabırlı sessiz kocakarılar
al yanaklı kopça burunlu tazeler şapkaları yeşil kadife
ve genç kızlar tertemiz sımsıkı gayetle de şık
belki korkunç kocakarılar bezgin tazeler şapşal kızlar da
var ama onlardan bana ne

güzeli kadın milleti erkeklerden önce görür ve unutmaz
görmediniz mi
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
kara paltosunun yakası ak ve sedef düğmeleri kocaman
Pırağ'da aldı
görmedik
vakıtlarla yarışıyorum bir onlar öne geçiyor bir ben
onlar öne geçince ufalan kırmızı ışıklarını görmez olacağım
diye ödüm kopuyor
ben öne geçtim mi ışıldakları gölgemi düşürüyor yola gölgem
koşuyor önümde gölgemi yitireceğim diye de bir telâştır
alıyor beni
tiyatrolara konserlere sinemalara giriyorum
Bolşoy'a girmedim bu gece oynanan operayı sevmezsin
Kalamış'ta Balıkçının Meyhanesine girdim
ve Sait Faik'le tatlı tatlı konuşuyorduk ben hapisten
çıkalı bir ay olmuştu onun karaciğeri sancılar içindeydi
ve dünya güzeldi
lokantalara giriyorum estırat orkestraları yani cazları ünlülerin
sırmalı kapıcılara bahşiş sever dalgın garsonlara
gardroptakilere ve bizim mahalle bekçisine soruyorum
görmedik
çaldı gece yarısını Stırasnoy Manastırı'nın saat kulesi
oysa manastır da kule de yıkıldı çoktan
yapılıyor şehrin en büyük sineması oralarda
oralarda on dokuz yaşıma rastladım
birbirimizi birde tanıdık
oysa birbirimizin yüzünü görmüşlüğümüz yoktu
fotoğraflarımızı bile
ama yine de birbirimizi birde tanıdık şaşmadık el sıkışmak
istedik
ama ellerimiz birbirine dokunamıyor aramızda kırk yıllık
zaman duruyor
uçsuz bucaksız donmuş duruyor bir kuzey denizidir
ve Stırasnoy Alanı'na şimdi Puşkin Alanı kar yağmağa başladı
üşüyorum hele ellerim ayaklarım
oysa yün çoraplıyım da kunduralarımla eldivenlerim kürklü
çorapsız olan oydu bezle sarmış postallarında ayaklarını
elleri çıplak
ağzında ham bir elmanın tadı dünya

on dördünde bir kız memesi sertliği avuçlarındaki
gözünde türkülerin boyu kilometre kilometre ölümün boyu
bir karış
ve haberi yok başına geleceklerin hiçbirinden
onun başına gelecekleri bir ben biliyorum
çünkü inandım onun bütün inandıklarına
sevdim seveceği bütün kadınları
yazdım yazacağı bütün şiirleri
yattım yatacağı bütün hapislerde
geçtim geçeceği bütün şehirlerden
hastalandım bütün hastalıklarıyla
bütün uykularını uyudum gördüm göreceği bütün düşleri
bütün yitireceklerini yitirdim
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
kara paltosunun yakası ak ve sedef düğmeleri koskocaman
görmedim.

II
On dokuz yaşım Beyazıt Meydanı'ndan geçiyor çıkıyor
Kızıl Meydan'a Konkord'a iniyor Abidin'e
rastlıyorum da meydanlardan konuşuyoruz
evveli gün Gagarin en büyük meydanı dolaşıp döndü
Titof da dolaşıp dönecek hem de on yedi buçuk kere
dolanacak ama daha bundan haberim yok
meydanlarla yapılardan konuşuyoruz Abidin'le tavan
arasındaki otel odamda
Sen ırmağı da akıyor Notr Dam'ın iki yanından
ben geceleyin penceremden bir ay dilimiymiş gibi görüyorum
Sen ırmağını rıhtımında yıldızların
bir de genç bir kadın uyuyor tavan arasındaki odamda
Paris damlarının bacalarına karışmış
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
saman sarısı saçları bugidili mavi kirpikleriyse yüzünde
bulut
çekirdekteki meydanla çekirdekteki yapıdan konuşuyoruz
Abidin'le
meydanda fırdönen Celâlettin'den konuşuyoruz
Abidin uçsuz bucaksız hızın renklerini döktürüyor
ben renkleri yemiş gibi yerim
ve Matis bir manavdır kosmos yemişleri satar
bizim Abidin de öyle Avni de Levni de

mikroskopun ve füze lumbuzlarının gördüğü yapılar meydanlar
renkler ve şairleri ressamları çalgıcıları onların
hamlenin resmini yapıyor Abidin yüz elliye altmışın
meydanlığında
suda balıkları nasıl görüp suda balıkları nasıl avlayabilirsem
öyle görüp öyle avlayabilirim kıvıl kıvıl akan vakıtları
tuvalinde Abidin'in
Sen ırmağı da bir ay dilimi gibi
genç bir kadın uyuyor ay diliminin üstünde
onu kaç kere yitirip kaç kere buldum daha kaç kere yitirip
kaç kere bulacağım
işte böyle kızım düşürdüm ömrümün bir parçasını
Sen ırmağına Sen Mişel Köprüsü'nden
ömrümün bir parçası Mösyö Düpon'un oltasına takılacak
bir sabah çiselerken aydınlık
Mösyö Düpon çekip çıkaracak onu sudan Paris'in mavi
suretiyle birlikte ve hiçbir şeye benzetemeyecek
ömrümün bir parçasını ne balığa ne pabuç eskisine
atacak onu Mösyö Düpon gerisin geriye Paris'in suretiyle
birlikte suret eski yerinde kalacak
Sen ırmağıyla akacak ömrümün bir parçası büyük
mezarlığına ırmakların
damarlarımda akan kanın hışırtısıyla uyandım
parmaklarımın ağırlığı yok
parmaklarım ellerimle ayaklarımdan kopup havalanacaklar
salına salına dönecekler başımın üstünde
sağım yok solum yok yukarım aşağım yok
Abidin'e söylemeli de resmini yapsın Beyazıt Meydanı'nda
şehit düşenin ve Gagarin yoldaşın ve daha adını sanını
kaşını gözünü bilmediğimiz Titof yoldaşın ve ondan
sonrakilerin ve tavan arasında yatan genç kadının
Küba'dan döndüm bu sabah
Küba meydanında altı milyon kişi akı karası sarısı melezi
ışıklı bir çekirdek dikiyor çekirdeklerin çekirdeğini
güle oynaya
sen mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin
işin kolayına kaçmadan ama
gül yanaklı bebesini emziren melek yüzlü anneciğin resmini
değil
ne de ak örtüde elmaların
ne de akvaryumda su kabarcıklarının arasında dolanan
kırmızı balığınkini

sen mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin
1961 yazı ortalarında Küba'nın resmini yapabilir misin
çok şükür çok şükür bugünü de gördüm ölsem de gam
yemem gayrının resmini yapabilir misin üstat
yazık yazık Havana'da bu sabah doğmak varmışın resmini
yapabilir misin
bir el gördüm Havana'nın 150 kilometre doğusunda deniz
kıyısına yakın bir duvarın üstünde bir el gördüm
ferah bir türküydü duvar
el okşuyordu duvarı
el altı aylıktı okşuyordu boynunu anasının
on yedi yaşındaydı el ve Mariya'nın memelerini okşuyordu
avucu nasır nasırdı ve Karayip denizi kokuyordu
yirmi yaşındaydı el ve okşuyordu boynunu altı aylık oğlunun
yirmi beş yaşındaydı el ve okşamayı unutmuştu çoktan
otuz yaşındaydı el ve Havana'nın 150 kilometre doğusunda
deniz kıyısında bir duvarın üstünde gördüm onu
okşuyordu duvarı
sen el resimleri yaparsın Abidin bizim ırgatların demircilerin
ellerini
Kübalı balıkçı Nikolas'ın da elini yap karakalem
kooperatiften aldığı pırıl pırıl evinin duvarında okşamaya
kavuşan ve okşamayı bir daha yitirmeyecek Kübalı
balıkçı Nikolas'ın elini
kocaman bir el
deniz kaplumbağası bir el
ferah bir duvarı okşayabildiğine inanamayan bir el
artık bütün sevinçlere inanan bir el
güneşli denizli kutsal bir el
Fidel'in sözleri gibi bereketli topraklarda şekerkamışı hızıyla
fışkırıp yeşerip ballanan umutların eli
1961'de Küba'da çok renkli çok serin ağaçlar gibi evler
ve çok rahat evler gibi ağaçlar diken ellerden biri
çelik dökmeğe hazırlanan ellerden biri
mitralyözü türküleştiren türküleri mitralyözleştiren el
yalansız hürriyetin eli
Fidel'in sıktığı el
ömrünün ilk kurşunkalemiyle ömrünün ilk kâadına
hürriyet sözcüğünü yazan el
hürriyet sözcüğünü söylerken sulanıyor ağızları Kübalıların
balkutusu bir karpuzu kesiyorlarmış gibi
ve gözleri parlıyor erkeklerinin

ve kızlarının eziliyor içi dokununca dudakları hürriyet
sözcüğüne
ve koca kişileri en tatlı anılarını çekip kuyudan yudum
yudum içiyor
mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin
hürriyet sözcüğünün resmini ama yalansızının
akşam oluyor Paris'te
Notr Dam turuncu bir lâmba gibi yanıp söndü ve Paris'in
bütün eski yeni taşları turuncu bir lamba gibi yanıp
söndü
bizim zanaatları düşünüyorum şiirciliği resimciliği çalgıcılığı
filân düşünüyorum ve anlıyorum ki
bir ulu ırmak akıyor insan eli ilk mağaraya ilk bizonu
çizdiğinden beri
sonra bütün çaylar yeni balıkları yeni su otları yeni tatlarıyla
dökülüyor onun içine ve kurumayan uçsuz bucaksız
akan bir o'dur.
Paris'te bir kestane ağacı olacak
Paris'in ilk kestanesi Paris kestanelerinin atası
İstanbul'dan gelip yerleşmiş Paris'e Boğaz sırtlarından
hâlâ sağ mıdır bilmem sağsa iki yüz yaşında filân olmalı
gidip elini öpmek isterdim
varıp gölgesinde yatmak isterdim bu kitabın kâadını yapanlar
yazısını dizenler nakışını basanlar bu kitabı
dükkânında satanlar para verip alanlar alıp da
seyredenler bir de Abidin bir de ben bir de bir saman
sarısı, belâsı başımın.

HASAN İZZETTİN DİNAMO

1909'da Akçaabat'ın Ahanda köyünde doğdu. İlk şiirleri 1928'de İzler (Giresun), 1928'de Serveti Fünun, 1929'da Adım (Sivas) ve Taşan (Merzifon) dergilerinde basıldı. 1931'de Sivas Öğretmen Okulu'nu bitirdi. Aynı yıl *Adsız Kitap*'ı çıkardı. İki yıl öğretmenlik yaptı. Gazi Eğitim Enstitüsü'ne girdi. 1935'te, son sınıfta iken, "Tren" şiiri yüzünden dört yıla hüküm giydi. 1937'de Ankara'da hapisteyken *Deniz Feneri*'ni yayımladı. Bunu Yeni Yol, Yeni Edebiyat, Yeni İnsanlık, İnsan, Hamle, Ses, Küllük dergilerinde basılan şiirleri izledi. 1942'de şiirlerinden ötürü sürgüne gönderildi. 1949'a kadar askerlik yaptı. 1956'da 6/7 Eylül olayları dolayısıyla tutuklandı ise de sonunda aklandı. 1966-67 yıllarında Kurtuluş Savaşı'nı romanlaştıran sekiz ciltlik *Kutsal İsyan*'ı yayımladı. Ayrıca Yelken, May, Papirüs, Türkiye Yazıları, Yazko Edebiyat dergilerinde toplumcu şiirleriyle göründü. *Kutsal Barış*'la 1977 Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandı. 20 Haziran 1989'da İstanbul'da öldü.

Başlangıçta heceyi kullanan Hasan İzzettin Dinamo, 1930'dan sonra özgür koşuğa yöneldi. Fakat rubai'den sonnet'ye kadar koşuk türlerini de denemekten geri durmadı. Sürgünlük, mahpusluk gibi çileli yaşamının çeşitli dönemleri ile birtakım toplumsal gerçekleri ve siyasal olayları ele alan ürünler verdi. Şiirlerinde özellikle doğa ve insan sevgisi ile barış ve özgürlük özlemini dile getirdi. [A. B.]

YAPITLARI

Şiir: *Adsız Kitap* (M.Cevdet ve V.Cem'le, 1931), *Deniz Feneri* (1937), *Karacaahmet Senfonisi* (1960), *Özgürlük Türküsü* (1971), *Mapusanemden Şiirler* (1974), *Sürgün Şiirleri* (1975), *Gecekondumdan Şiirler* (1976), *Kavga Şiirleri* (1977), *Çoban Şiirleri* (1982), *Nâzım'dan Meltemler* (1989), *Tuyuğlar* (1990). Roman: *Kutsal İsyan* (1966-67), *Ateş Yılları* (1968), *Savaş ve Açlar* (1968), *Kutsal Barış* (1971-76), *Öksüz Musa* (1973), *Musa'nın Mapusanesi* (1974), *Koyun Baba* (1976), *Musa'nın Gecekondusu* (1976), *Açlık* (1981), *Türk Kelebeği* (1981), *Adalet Sıtması* (1983), *Anadolu'da Bir Yunan Askeri* (1988). Öykü: *Savaşta Çocuklar* (1981).

Anı: *6/7 Eylül Kasırgası* (1971), *2. Dünya Savaşı'ndan Edebiyat Anıları* (1984), *TKP ve Aydınlar* (1989).

YOLCULUK

Haydi denizlere
açık denizlere
Ey kumlar üstünde oturmuş sandalım
Okyanusların ak güzelliği albatroslar gibi
Sonsuzluğun denizinde kayalım ah, kayalım
Rüzgârları koku yüklü özgürlüğe doğru
başlayan düşümüzü tamamlayalım.

Yağsın kokular, renkler
göğün portakal bahçesinden.
Kurtaralım aydınlığın
ve düşüncenin
sarhoş eden yemişlerini
kurtların gecesinden

Özgürlük bahçeleri
Fısıldaşsın en tatlı yemişleriyle
ayak sesimizden
Ak bir parıltı gibi geçelim geceden:
Aydınlıklar, kokular, renkler, düşünceler
Sallayarak dallarında en güzel yemişlerini
gelsin peşimizden.

BARIŞ ŞARKISI

Toplar, gürleyin gürleyebildiğinizce
Ben, yine büyük barış şarkısını söyleyeceğim
Büyük, mutlu demokrasinin şarkısını ben.
Ekin tarlaları üzerinden
Tank orduları geçmededir
Yemiş çiçeklerini biçmededir
uysal ağaçlar üzerinde
makinalı tüfek yağmurları.

Gelin odasında yeryüzünün
Hoyrat nağralar atmaktadır
Kuduz ve kanlı emperyalist taburları.

Mermiler! bir barış şarkısı gibi güzel
Çin bahçelerini
pamuk atar gibi atabilirsiniz.
Dritnotlar, bombardıman uçakları,
Oyuncaklarıyla birlikte
Başak güzelliğindeki çocukları
Tuzbuz havalara fırlatabilirsiniz,
Ama, ben büyük ve mutlu demokrasinin şairi
Ben, en güzel çiçeklerini kanımın
Karanfiller gibi serpip gecelere
Yine büyük barış şarkısını söyleyeceğim.
Fabrika düdükleri gibi benim
belki keskin değil
mısralarımın sesi
Ama, ben yine senin şairin olmak istiyorum
Ben, uçsuz bucaksız demokrasi.

Biliyorum, ancak senin ağaçların altında
İnsan, oh çekerek dinlenebilir.
Ancak senin sofranda biliyorum
Müzik gibi güzel yemekler yenebilir.

Ancak senin kuşların bilir barış şarkısını
Ancak senin başak renkli çocukların,
Ancak senin dost yıldızların dinlendirebilir
Yorgun dünyasını insanın.
Ancak senin samanyolu gibi
pırıl pırıl caddelerinde
anlar insanoğlu
dünya olduğunu
dünyanın.

Ancak senin aydınlık evlerinde
Şeker gibi hulyalar kurulabilir.
Ancak senin mis kokulu ıhlamurların altında
Turnalar gözünden vurulabilir.

Ve siz, yeni okyanusların gemicileri
Keskin kokulu sıcak ülke yemişlerinin
sarhoşluğunu vereceğim

İçli ve yıldızlı şarkılarımla gecelerinize.
Ak köpükten yelken kanatlı albatroslar gibi
Ben de dalmak istiyorum o güzel denize
İsterse beklemesin beni hiçbir mutlu kıyı.

Bırakın, güvertesinde geminizin
tuzlu, kalın halatlara
başımı koyayım
Ve gürleyen dalgalara karşı
Büyük barış şarkısını okuyayım
O ezbere bildiğim şarkıyı.

ÖZGÜRLÜK TÜRKÜSÜ

Ben, şair olmuşsam, özgürlük,
Yalansız, riyasız söylüyorum
senin aşkından olmuşum.
Ben, bacak kadar çocukluğumdan beri
Hep sensizliğin yarattığı
dayanılmaz serüvenlerin
O korkunç ağusuyla dolmuşum.

En son türkümde seni söyleyeceğim:
Bir emperyalist tankı altında
şair yüreğim ezilirken
Ya da dünyanın en güzel bir sabahında
Bir duvar dibinde kurşuna dizilirken.
Varsın ondan geri tonton şairler
Çember çeviredursun asfaltında şehrin,
Varsın küçümencik aydınlar
"Cennet Bahçesi"nde dondurma yesin.

Eğer sen yenilirsen, özgürlük,
Elveda artık serbest zamanlar, deniz türküleri,
Çevirecek şiirimizin dört bir yanını
Gamalı Haç markalı telörgüleri.
Elveda, artık şehrin kaldırımlarında
Gülerek, oynayarak yürümek
Elveda, öyleyse elveda bundan geri
sen, sevgili yemek.

Ben bu yeryüzünü n'eyleyeyim
Aşksız, arkadaşsız, özgürlüksüz
Denizlerin, dağların güzelliğini,
Altındağ'ın kekliğini
Demir çizmeli hergeleler yerken?
Böyle bir zamanda
Şairler, n'eyleyeyim bu şiirleri ben
Tahta atlardan, uçurtmalardan söz eden?

Boyuna ağlamak geliyorsa içimden
Kendi küçük ekmeğimi yitireceğimden değil.
Artık yeni giynek, yeni ayakkabı
Yeni don, yeni gömlek alamayacağımdan,
Artık caddelerde sempatik yüzler bulamayacağımdan değil,
Daha büyük, daha büyük sorun:
Ne şair diliyle, ne kuş diliyle, ne tanrı diliyle
Ahbaplar, insan gibi konuşalım,
Uçurumlarında uyuduğumuz uygarlık
Büsbütün yalnayak mı bırakıp bizi göçecek?

Durun, durun hele
Bir matara suyumuz daha var içecek,
Alnı gelincik çelengiyle süslü
Kutsal özgürlük yiğitleri,
Sarsarak bir kez daha göğü, yeri
Tank-tank, top-top, mermi-mermi
Türkü söylemek günü geldi.

Göğsümüzün altında çarptıkça yüreğimiz
Savunacağız biz
Güneşi, havayı, suyu ve insanı.
Savunacağız biz
Kalbin öğrettiği
en güzel şeyi:
VATANI.

21. YÜZYILIN İNSANLARINA ŞİİRLER

I

Bir Eyüp sabrıyla bekledim
Sabahı olmayan gecelerde.
Gül dalları yerine demir çubuklar vardı
Münzevi-münzevi pencerelerde.

Dört uzun yıl boyunca
Dışarda koskoca bir doğa
Baştan çıkaran kokularıyla
doldurdu yolları.
Her bahar göğün kapılarında
Şarkılar okudu tarla kuşları.

Apak bulutlar geçti habersiz
Âşıklığımdan, şairliğimden.
Bahar yağmurları bensiz yağdı
Ebemkuşağı açtı bensiz.

Bir Eyüp sabrıyla bekledim
Gübreliğinde günlerimin.
İnsanlar olmadı farkında
En küçük hünerimin.
Ne de bir kişinin oldu haberi
Varlığımla yokluğumdan.

Yalnız bir bahar sabahına benzeyen çocukluğumdan
Ebem kuşakları gelirdi
eğlendirmek için beni.
İçinde çırılçıplak çimdiğim dereler
Söylerken kulağımın dibinde ninni.

Bir bahar sabahı gibi güzel çocukluğumun
Kırık beşiğine başımı koyar
Uyanmadan günlerce uyurdum.
Umudumu, dudaklarında büyük türküler
Ellerinde gelincik desteleri
karşımda bulurdum.

Öğrenme
istemem
bir Eyüp sabrı nedir
Torunlarımın torunu!
Say ki dedelerin bir masal yaşadı
Say ki acılar masaldı
Ve öttür ölümsüzlüğe doğru borunu!

II
Çiğneyerek kaldırım taşları gibi
Aşksız ve ekmeksiz zamanları
Sizin şarkınızı söylüyorum
Yirmibirinci yüzyılın insanları:

Dolaşacaksınız dünyayı
Evinizin bahçesinde dolaşır gibi
Ve giyeceksiniz mutluluğu
Çiçek kokulu bir çamaşır gibi.

Artık, bitmiştir insanın insanla savaşı.
Artık, dinçtir kahpe dertlerden yana
insanın başı.
Ve günlük dertlere harcanmaz artık
o altın gözyaşı.
Gözyaşı ancak
bir ölüler
bir de aşk için dökülür.
Ve insan ölürse yaşar da ölür.

Benim canımın aziz canları
Yirmibirinci yüzyılın insanları,
Bir dost şarkısı gibi geçersiniz içimden
Adımlarınızın sesi ne güzel gelir.
Kömür dumanı gibi kararan içimde
tanyerleri atar
Güzel, güzel, çok güzel bir şeyler yücelir.

Elmanızı ısırırken ağlamayacaksınız
bakıp yıldızlara zaman zaman
Böyle bencileyin yalnız sokaklardan.

Giyeceksiniz Bursa'nın ipeğini
Güneşin ışığından daha ucuz,
Topsuz, tüfeksiz, kaygısız
Bir barış dünyasının çocukları!
İnsancıl düşüncenin kapısında
Ne kanlı bir türkü gibi sıralanmış açlar
ölmekte açlıktan,
Ne de tokluktan yozlaşıp kırılan
dünyanın tokları!

Başına karlar yağmış bir genç gibi
Katılacak mıyım o gün ben de size?
Ben de sizinle kol kola
Geçecek miyim mutluluğa giden
asfalt caddelerden?
Torunlarım, elinizi sıkacak mıyım?
Yaşayış, kim bilir ne sıcacıktır
Acıya değmemiş ellerde!

Ben de düşecek miyim bir kez daha
Hayran edercesine ölümsüzlüğü
Aşka, o en güzel derde?

Sizler doğduğunuzda
Artık doğa eski doğa değildir
Eski acımayan üvey ana!
Memelerine sarılıp Romüs Romülüs gibi
Artık gerçek ananız gözüyle
bakacaksınız ona
Artık, dünya güzeldir bir kral bahçesi gibi,
Güzeldir yaşayış Karuzo'nun sesi gibi.
Güzeldir günler tatlı bir baş dönmesi gibi.

Hey gidi günler hey! Düşündükçe sizi
Bir tarla kuşu gibi hafifliyorum.
Çıkıp sarı katırtırnağı açmış tepelere
Ruhumu ak bulutlara üflüyorum.

Unutup bunca tükenmez çilemi ve yoksulluğumu
Duyuyorum büyük şarkılar için
dünyaya, doğduğumu.

Siz, ilk şarkınızı söylerken
Belki benim kemiklerim bile çürüyecek
Belki benim şarkılarıma siz de
Geçeceksiniz bugünküler gibi
dudak bükerek!

Ama, ne zarar var!
Siz güzelsiniz, siz iyisiniz
mutlusunuz ya siz!

BİR İŞSİZ YAZARIN DÜŞÜ

Bir dünyam olsa diyorum n'olur
çalışsam harıl harıl
Aydınlatarak küçük mutluluğumun çiçek bahçelerini
güneşim parlasa parıl parıl.
Kendim koparsam elmamı dalından.
Öyle doysam ki, mutluluk masalından
artık dem vurmaz olsam.
Her akşam gecekondumun karanlığında
Radyosuz, dostsuz, şiirsiz, kadınsız
oturmaz olsam.
Böyle her gün kendi kendimi yiyip
kudurmaz olsam.

Şu dağı devireceksin desinler devireyim
Yeter ki yurda, insana bir yararım olsun.
Kollarımı sıvayıp yerin altına gireyim
Yeter ki yarasına derman olsun yurdun.
Ben bu sırada isterse
bir mapusanede volta vurayım
Ya da yine yoksul gecekondumda oturayım.

Yoğurmak istiyor dünyayı gücüm
Düşündükçe bu işsiz insanlar ülkesinde
on binlerce yapılacak işi
içime sığmıyor içim.

Dev romanlar düşünüyorum gece gündüz
İçinde ırmak gibi aksın halkım.

İrembağları düşünüyorum
Mutsuzları sarhoş eden üzümler yetiştirsin
salkım salkım.
Şiirler yazmak istiyorum en güzel şiirler
Yıkasın dereler gibi insanın içini.
Akıp gitsin yüzümüze kusulan kirler.
Çiğ taneleri gibi serpilmiş görelim
Düşüncelerimizin tanyerinde
yaşamak sevincini.

GECEKONDUMDAN ŞİİRLER

Dokuzuncu Sonnet

Yağmur yağıyor, kış yağmuru şakır şakır
Gecekondumuz birkaç yerinden yine damlıyor.
Üstümüz eski püskü, tel dolap tamtakır
Umutsuzluk aç karga sesleriyle bizi selâmlıyor.

Pusmuş kilimin üstünde altın gözlü sarman
Bir huzur müziği üflemede mırıltıları.
Gürültüler kopmada evin ardında zaman zaman
Dağı çökertmekte üstümüze yağmur suları.

İçiyoruz Şerife'nin yorgun eliyle koyduğu çayı
Isınıyoruz, peri padişahının sarayı
Bizim gecekonduyla hemen yer değiştiriyor.

Tepe koptu dayandı gecekonduya ama ne zarar!
Yoksulluk şiirleri yazan ele yarın yine iş var
Burada zor insanı da şiiri de pekiştiriyor!

On Dördüncü Sonnet

Şiir topladım durdum karanlıklarından gecenin
Çocuklar yaz gecesinde ateş böceği toplar gibi.
Vardım aydınlık sınırlarına dek bilmecenin
Gürleyip dururken sessizliğimde zulüm toplar gibi.

Evrende bir kocaman geceymiş anladım.
Gitmekte yuvarlana yuvarlana ışık yılları.
Alınyazımın kulübesi önünde oturup ağladım
Ak güvercinler gördüm gecemde ve zeytin dalları.

Ve zeytin dallarının gümüşünde ağardı gece
Gördüm ak güvercinler içerdi su gibi mutluluğu.
Döküldü bir sınırda sapır sapır, korku, mapusane ve kelepçe.

Bir zeytin yaprağından başladı gümüş bir buğu.
Göründü yemenin, içmenin ve sevişmenin ötesi
Çınladı kubbede ilk kez mutlu insan sesi!

AMARİLLİS'E ŞİİRLER

Sonnet

Yürüyorum kara toprağın ıssızlığında
Seni nice göresim geliyor, Amarillis'im.
Ben, aydın bir insan eski bir çoban kılığında,
Sen yaşadın diye geliyor bu yerleri öpüp sevesim.

Seyrederim geceyarılarına dek yıldızları
Kimin şerefine donanmış derim böyle gökyüzü?
Hep böyle sensiz mi geçecek bu cennet yazları?
Hep böyle sensiz mi yolcu edeceğim turnalarla güzü?

Yeşil yollarında yürür gibiyim sonrasızlığın
Acılar toplamakta son çiçeklerden gönlüm yığın yığın.
Ne zaman dolacak öpüş sesimizle yıldızların altı?

Biliyorum beklemenin de bir güzelliği var.
Bekledikçe gönül yemişi balla dolar
Bir kovan bal olur sonunda en korkunç bunaltı.

ERCÜMENT BEHZAT LAV

15 Kasım 1903'te İstanbul'da doğdu. İstanbul Sultanisi'nde okuduktan sonra bir süre Darülbedayi'de (İstanbul Şehir Tiyatrosu) çalıştı. Berlin'e giderek Stern Müzik Konservatuvarı'nda ve Reinhardt Tiyatro Akademisi'nde öğrenim gördü (1921-25). Dönüşte önce Ferah Tiyatrosu'na (1925-26), sonra yeniden Darülbedayi'ye girdi (1927-30). Vakit, Hareket, Akşam gazetelerinde sekreterlik (1930-35), Ankara Radyosu'nda spikerlik, Halkevi Tiyatrolarında rejisörlük yaptı (1935-47). İstanbul'a yerleştikten sonra Şehir Tiyatrosu'nda aktör, Belediye Konservatuvarı'nda öğretmen olarak çalıştı (1950-62). 16 Mayıs 1984'te İstanbul'da öldü.

İlk şiirleri 1926'da Resimli Ay ve Serveti Fünun dergilerinde yayınlandı. Dadaizm, Kübizm, Fütürizm, Sürrealizm gibi öncü akımların etkilerini yansıtıp ölçülü uyaklı şiire karşı çıkanların başında yer aldı. Kalıplaşmış düşüncelere de karşı çıkan şiirleri zamanla insancıl ve toplumsal bir yönde gelişme gösterdi.

YAPITLARI

Şiir: *S.O.S* (1931), *Kaos* (1934), *Açıl Kilidim Açıl* (1940), *Mau Mau* (1962), *Üç Anadolu* (1964). Oyun: *Karagöz Stepte* (1940), *Altın Gazap* (1971).

MADEN KUYULARI

Damar damar
Dar oluklarda ekşimiş hava
Kol boyun bacak fener
Tok kazma sesleri

Tırnakla cenkleşen kömür
Sür götür
Parya
Gün yüzü görmez
Kaburgası fırlak katırı
Başlıyor angarya

Kara köstebek sürü
Kızı kısrağı yağlı kalıplara emzik

İn bu inde sarhoş uyu
Gece ses veren kuyu.

HASTA ADAM

Pazar kavgaları başlamış çoktan
Durmuş el tezgâhları çıkrıklar
Dokumacılar top atmıştır Anadolu'da

Tıkamış fabrika malları kervan yollarını
Frenk metaıdır Memiş'in poturu şalvarı gayrı
Örümcek ağları kaplar hanları kervansarayları
Çekilir sipâhilerin atları kantarmasız ahıra
Toprak angaryasında gene kul tayfası reâyâ

Çıkmaza girmiştir Boğazlar işi
İngiltere devlet-i fahîmesi
Çar ve Napolyon hazretleriyle Mecîd Efendimiz
Boy gösterirler Karadeniz'de satvet-ü şevketle pupa yelken
"Sivastapol'un önünde yatan gemiler
Atar da nizam topunu yer gök iniler"ken

İmparatorluklar madik atarlar birbirlerine
Alır İngiliz altını kıt'anın güdümünü üzerine
Diriltemez Hasta Adam'ı Nizâm-ı Cedîd ve Tanzîmat-ı Hayriyye

Seine kıyılarında hürriyet kavgalarına katılan Şinasi
Tutulur ihtilâl hummasına Âsitâne'de
Bir han odasında açar ölüme gözlerini

ALLAH AFRİKAYI TAKDİS ETSİN HELLÛYA

Sonsuzdur inayetin sonsuz
Yokluk işkence işkence
Bugün varız yarın yoğuz
Her buyruğun can bâş üstüne
Hellûya

Günahdan arıdım tenimi
Topladım kara sürümü
Çiledim karıdım
Çakılın olduğunuz yere
Diz çökün yalvarın kuzularım
Hellûya

Ne süngü ne kırbaç size kâr etmez
Acı işlemez sahtiyan derinize
Söküp atamazlar sizi bu topraktan
Yapışın kapılarınızın eşiğine
Hellûya

Bir kere mürdoldu bedence İsâ
Uçtu uçtu ruhu kurtuldu
Gözleri dipsiz kuyu
Sen de dinlendir kalıbı Kikuyu*
Sen de dinlendir kalıbı Kikuyu
Tek ruhun kurtulsun
Hellûya

* Mau-Mau kabilesinin adı.

MAĞARA ADAMI

Beyim Beyim
Gazete fermanına yaz ki Beyim
Otuz beş yaşındadır mağaralarda doğma büyüme Halim
Sırtı mintan görmemiştir o gün bu gündür
Yaz fermanına şehir uşaklarını güldür

Babamın babası emmisi atası mağaralarda doğmuş ölmüşler
Bencileyin saz kulübe de görmemişler
Eskiden kimse gitmezdi gurbete bilemezdi kimse dünyayı
Ben gurbetten döndüm anlattım anama Hanya'yı Konya'yı

Tüysüzler gördüm pek bir acayip bir başka Âdem
Ne ayakları yalın ne göbeklerinde sakal
Ne tırnakları şahrem şahrem

Ne menem avrattırlar tümü pespembe
Bir salınırlar ki yol boyu fettanca
Kor düşer yüreğe

Ne çıra isi salkım saçak tüneklerinde
Ne ot kurusu döşek minder
Ne çul yorgan hak getire

Fermanına yaz ki Beyim gülistandır ol yöre
Iraktır ol yöreden katırın nazı
Ne fışkı ne gübre

Gel gör ki ne dardayız hükûmet ağa
Bizi rüsvay eder âlemde
Can tüketir mağara

Beyim Beyim
Şehir uşağı ebem kuşağıdır Beyim
Tümü papatya tarlası
Anama türlüsün vasfeyledim
Hele evleri kuş kafesi

Anam bunları dinledi de dinledi
Hep o günden sonra "Yavrum Halim, dedi.
Ne yap yap göster bana evleri"

Ben otuz beş yaşında mağara adamı Halim
Kasabaya götüreyim de anama ev göstereyim
Derdi günü ev görmekti

Yaz geldi güz geçti
Bir ev göremeden
Gitti hasretlim.

SİHİRLİ DEĞNEK

Bir sihirli değneğim olsa;
vurduğum yerde güller açılsa,
uçan güller..

Bir sihirli değneğim olsa;
vursam bir nar ağacına,
narlar çatlasa kahkahadan..

Ve bebek yüzlü kızlar,
uzatsa başlarını
tane tane dallardan..

Onları ceplerime doldursam,
bir masal ömrü sürmek için
götürsem billûr sarayıma!..

İLHAMİ BEKİR TEZ

1906'da Trablus'ta doğdu. Beş yaşında iken babasını yitirdi. Dayısıyla İstanbul'a geldi. Fener'de ve Fatih'te ilkokullarda okudu. Dayısının 1915'te Çanakkale'de şehit düşmesi üzerine, Dâr-ül eytâm'a (Öksüzler Yurdu) verildi. 1921'de Dâr-ül muallimin'e (Öğretmen Okulu) geçti. 1924'te Ezine'de öğretmen yardımcılığı yaptı. 1926'dan başlayarak Bolu, İstanbul ve İzmir'de öğretmenliği sürdürdü. 1954'te emekliye ayrıldı. 1979'da SEK dergisini çıkarmaya başladı. 1 Nisan 1984'te İstanbul'da öldü.

İlhami Bekir'in ilk şiirleri 1924'te Millî Mecmua'da çıktı. Bunları Serveti Fünun (1926-40), Meşale (1928), Resimli Ay (1929-30), Varlık (1933-34), Yeni Türk (1933-34), Resimli Şark (1933) dergilerinde basılan şiirleri izledi. İlk kitabı *Çocuk Şiirleri* 1927'de yayımlandı. 1929'da çıkan *24 Saat* ile 1933'te basılan ve Atatürk'ü, devrimlerini savunan *Mustafa Kemal* basında övgüyle karşılandı. 1940'tan sonra İlhami Bekir dergilerde pek görünmedi, şiir kitaplarını çıkarmayı sürdürdü.

Önceleri aruzla Mehmet Emin ve Ahmet Haşim etkisinde şiirler yazan İlhami Bekir, 1927'lerden sonra özgür koşuğa yöneldi. Bu yönelişe Fütürizmin Mayakovski kolundan giren Nâzım Hikmet'e karşılık o, Marinetti kolundan girdi. Zamanla Fütürizmden ayrılarak toplumculuğu benimsedi, Mustafa Kemal'i ve Kurtuluş Savaşı'nı destanlaştırdı. Yoksul insanların yaşamından kesitler verdi. [A. B.]

YAPITLARI

Şiir: *Çocuk Şiirleri* (1927), *Mavi Kitap* (1928?), *24 Saat* (1929), *Birinci Forma-A* (1929), *Herhangi Bir Şiir Kitabıdır* (1931), *Mustafa Kemal* (1933), *Olduğu Gibi* (1935), *Hürriyete Kaside* (1945), *Birinci Seans* (1959), *En Güzel Şarkı* (1960), *Küba* (1962), *Şiirler* (1971, bütün şiirleri, derleyen Asım Bezirci), *Altın Destan-M. Kemal Atatürk* (1977) *Yetmiş Yaşın Melankolisi* (1975), *Unuttun* (1979). Roman: *Taşlı Tarladaki Ev* (1944), *Herhangi Bir Roman Kitabıdır* (1965) Mektup: *Bir Şairin Mektupları-Papas Halûk* (1962).

BU BİRİNCİ MEKTUBUMDUR

Ey benim canımdan öz!
Ey gözleri gözümde göz!
Canımı canına eklediğim!
İki tüten çıra gözlerimle
yollarında beklediğim!
Gel etme
uzun etme
beni bekletme gel!
Gel dinsin artık ağrım.
Gel açık sana bağrım
güle hasret bir bahar toprağı gibi.
Gel uzan odamda;
uzan karyolamda
boynumun
ince uzun
kızıl boyunbağı gibi...
Şu anda belki başın
saksın gibi sarkıyor pencerenden...
Bağırmak istiyorum ben
"Aman düşme aşağı!!" gibi.
Gel yavrum
aman yavrum,
seni bekliyorum gel!
Gel omuzunda
gül gibi açılan yağ lekesiyle...

5 LİRA İSTEDİM 3 LİRA VERDİLER

Kimi maden ocağında kazmasıyla
Ciğerinden söker siyah sıvalı
maden kömürünü,
Kimi bağlamış ömrünü
kirpi derili tarlasına.
Kimi doktor,
Kimi mühendis,
Kimi günde 12 saat kuyu kazar,
Ben de şiir yazar, ömrümü harcarım.
Şiir yazarım

fakat değilim
gül ve kâkül şairi:
5 gövdeli bir başım:
Bir anam var
bir karım
ve çocuklarım.
İki kol üstünde bir kafam...
Başka neyim var ah
çocuklarım
karım
anam...

Anam ekmek
Karım ekmek
Çocuklarım bebek bekler.
Her gece
kuşlar birer taş olunca ağaçlarda;
Sağ kolumu anamın ağzına
Sol kolumu karımın ağzına
sokar,
Yuvarlarım taş kafamı bebek diye,
Şiir yazarım..
O eserimi
tam 5 günde
tam 5 günde yazmıştım.

Birinci gün:
Havaya çıkan bir balık gibi
duymuştum açlığımı.

İkinci gün:
Kafamın ince çıplak zarını
Çıplak masama serdim,
Sonra gerdim
telgraf teli gibi sinirlerimi.
Plan yaptım.

Üçüncü gün:
Kalıbına döktüm açlığımı.
Dimağımdan kelimeleri

abanoz olmuş bir tahtadan
paslı çivileri
sökercesine söktüm;
çaktım sarı kağıda.

Dördüncü gün:
Yazdım çizdim
Yonttum bozdum
Onu çekip buraya
Bunu çekip oraya mıhladım.
Sesleri tayin etmek için
bazı çakal gibi haykırıp
bazı kedi gibi miyavladım.

Beşinci gün:
Elli kişiye okudum belki:
Düşük dediler
İliştirdim.
Beğenmediler
değiştirdim.

Altıncı gün tamamdı şiir.
Doğru Bâbıali
matbaa yolu.
Kapıdan içeri bir yeniçeri gibi atıldı önce kafam!
Dedim ki:
Bu şiir açlığın şiiri.
Yaptım bir kemik tabut!
Ama değil insan başı
Kara
katı bir kâbe taşı
Yerleştirir gibi içine koydum açlığımı.
Bu işimi tam 5 günde
Kan ter içinde
bunalarak
yazdım...

5 lira istedim!
3 lira verdiler.

Beğenmediler o şiirimi de.
Evde
bir anam var
bir karım
ve çocuklarım;
Anam ekmek
karım ekmek
çocuklarım bebek bekler...
Gözüm isli bir lüküs oldu
söndü.
Birer balon oldu
başımda döndü
hasta kabarık dört göğüs...

Döndüm geri
Kucakladım mesafeleri.
Aç kalırım yine vermem dedim...

Bu gece de
kuşlar birer taş olunca ağaçlarda;
Sağ kolumu anamın ağzına
Sol kolumu karımın ağzına
sokar,
yuvarlarım taş kafamı bebek diye...

KİMİ SEVİYORUM

Kara gözlerinde gördüğüm
korku değil
sitem değil.
Onu seviyorum...
O benim kızım değil
kardeşim değil
annem değil...
Gözünde birbirimizin
Dem olur sevinç ... dem olurdu yastık...
Kapı komşumdu o benim...
Onunla kaç geceler
Mehtapların çıplak ensesine bastık.
Onu kavga günlerinde akan yaram gibi

Onu matemli günlerin sonunda gelen
en son akşam gibi
Onu kızım kardeşim anam gibi
seviyorum.
Teni yıldızlı bir gecenin
çizgisiz beyazlığı gibi ak,
Adımlarıyla hızlı yürür,
çenesi fırlamış ağlamaktan..
Onu kızım kardeşim anam gibi
Onu yeni âlemlerin çatısında kararan
birinci akşam gibi
seviyorum.
seveceğim.

MUSTAFA KEMAL

V

Yurdumun toprağında
Yeni türküler yeşeriyor
Köylerimin bağında
çocuklarım,
Yeni inanışların kütükleri
üzüm veriyor.
Yarına henüz doğanlar,
Yeni çatısında yeni dülgerlerin,
Yeni şarkılarla ip eğiren çobanlar,
Bir inkılâp müzesinde
Rik'a, çakşır ve fes gibi
Seyre gelecekler beni.
Yurdumun toprağında,
İlk adam ilk ses ilk haykırış gibi
yeni
türküler duyuluyor.

Çocuklar artık
Benim en taze eserimi
Yedi yedi vezni gibi bayağı,
Kırk başlı dev masallarından eski bulacaklar.
Ve Arap harfleriyle basılan şiirlerimi

Yedikule surlarında gezer gibi
okumaya koyulacaklar.
Torunlar,
Coğrafya yurt ve tarih derslerinde
dinlemeye gelecek
parmaklarımda müstehaseleşen
saz semailerini, peşrevleri.
Ben altı bin sene geri,
onlar altı bin yıl ilerde,
ilk heykelin dikildiği
ilk şarkının dalgalandığı
ilk silâhların çatıldığı yerde,
iki ayrı milletten iki ayrı kimse kadar
yabancı hallerle,
ve bir ana oğul sevgisiyle
selâmlaşacağız.
İnsanlar ey,
anne sütü gibi emdiği başak fikirleri
bereketli bir tohum gibi savurmadadır.
Açıl kilidim, açıl!
Yurdumun toprağında
yeni bir yürek
bir duyulmamış plak gibi
yeni musikilerle vurmadadır.
Yeni doğanlar onlar.....
Ne mutludur onlara!
Ki inkılâp tezgâhlarında hey,
yeni göklerin
mavi bezleri dokunuyor.
Ki mahalle mekteplerinde şimdi,
yeni bir dille yeni şarkılar okunuyor.
Rüzgâr!
Çocuklarımın üstünde gez!
Şarkılar!
Yıldızlara kadar uzanınız!

HÜRRİYETE KASİDE

...
Merdiven merdiven
Dağları birbiri üstüne yığarak
Senin adını verdiğimiz günün akşamında
güneşe
bayrak
götürelim.
Söyleyelim senin dilinle şarkımızı
Senin gözünle görelim!

Ey
Vatanlarında
Vatansız gezenlerin
sıla hasreti!
Ey
Hayatta – kitapta
Kurşuna dizilen!
Ey peşince devriye gezilen!
Ey ağaçta yürüyen su!
Göğüste atan yürek!
Ey yürümek
Ey uçmak inmemek!
Gidip dönmemek!
Sen ey vatandan üstün olan!
Sen "Ey" ki sensiz vatan
Bir cesettir üstünde
Akbabaların dolaştığı...
Sen ey vatandaşların hür ıslığı
çığlığı
sırrı
HÜRRİYET
"Emret ki ölelim,
EMRET!"

70 YAŞIN HÜZNÜ

Aynasına bakıyorum ömrümün
Bir nice yüz ki ben miyim şu, o mu ben
Bir liman gibi ihtiyarlamışım
Bir düdük sesi kaldı her gemiden

Ne içinde yolcu ne ambarında yük
Ne işaret ne kampana ne düdük
Bir limansız denizde boş gemiyim
Yanmış ormanda tek ağaç gibiyim

Okyanuslarda bir ay bir de ben
Ben denizden bakıyorum ay tepeden
İnsanlar vardı diyorum beraberdim
Onlardan aldığım nerde kime verdim

Beni bağışlasın artık insanlar
Onlar için çalıştım çabaladım
Onlar içindi ki bir zamanlar
İyiye çıktı kötüye çıktı adım

Canımı sen verdin al toprak
Gidiyorum güle güle kal toprak
Ne yapar ağaç kurursa dal toprak
Arın uçar senin olsun bal toprak

CUMHURİYETTEN SONRA

(1923-1940)

ÖBÜR ŞAİRLER

SALİH ZEKİ AKTAY

1896'da Şarkikaraağaç'ta (Isparta) doğdu. 1914'te Konya Lisesi'ni bitirdikten sonra, Afyon Ticaret Lisesi'nde müdürlük, İstanbul'un çeşitli liselerinde öğretmenlik yaptı. İstanbul kitaplıklarının düzenleme ve sayım kurullarında çalıştı.

22 Mart 1971'de İstanbul'da öldü.

Mütareke yıllarında yazmaya başlayan Salih Zeki'nin ilk şiirleri Türk Yurdu, Yeni Mecmua, İçtihat dergilerinde, son şiirleri Gündüz (1937-38) dergisinde yayınlandı. Hece ölçüsüyle yazılmış bu şiirler, Yunan mitolojisinden esinlenmiş, bu özelliğiyle dikkat çekmiştir.

YAPITLARI

Şiir: *Persefon* (1930), *Asya Şarkıları* (1933), *Pınar* (1936), *Rüzgâr* (1939), *Titan* (1966), *Laton* (1964-67-68). Öykü: *Mine Çiçekleri* (1944). Oyun: *Hallâc-ı Mansur* (1944).

SERENAT

Yeşil gözlü sevgilim! kalbimin boş sesini,
Besteleyip bağladım fecirlerin teliyle...
Aradım bahçelerde şiirimin bestesini,
Ördüm akşamlar gibi perilerin eliyle...

Ağaçlıklar içinde sazlar çaldı derinden,
Kızıllaşan dallarda sönerken bütün cihan.
Bir çoban ormanlara bahsetti dertlerinden,
Sular yanıp mor dağlar dumanlandığı zaman.

Periler halka halka raksederken çimende,
Kitareler, fülütler uzaktan nağme serdi.
Sen aşkımı çalarken sonsuz sularda ben de,
"Helyos"un altın başı altın gazeler gerdi...

Elimdeki sazımla sanatın ilk yerinde,
Dinledim ilâhların solmayan duasını...
Sicilya'nın uzanan yeşil bahçelerinde,
Tesalyalı bir âmâ kızın gönül yasını...

Dokuz kızın eliyle topladığım çiçekler,
"Febüs"ün ışıkları gibi doğar yarına.
Yeşil gözlü sevgilim kitarem seni bekler;
Yabancıdır "Midas"ın nağmem kulaklarına...

ROMA KIZLARI

Fecirler ağarır tan yerlerinde,
Yıldızlar titreşir, solar derinde;
Saçlarına çiğler dökülür aydan
Gezerler kol kola bahçelerinde.

Uçar havuzlarda parlayan güneş...
Dudaklarda gezer pembe bir ateş,
Nârin sebûlara benzeyen kızlar
Olurlar süzülen heykellere eş...

Haşmetli Roma'nın bu şen kızları,
Her seher görürler son yıldızları.
Olimp'in ilâhî fecri doğarken,
Sularda yüzleri akseder sarı...

Göklerde son şarap aksedip kanar,
İlâhî gözlerde şu'leler yanar,
Sevdâ mâbedinin coşkun kızları
Kadîm bir âyini, bir aşkı anar...

NAHİT ULVİ AKGÜN

1918'de Milâs'ta doğdu. İzmir İkinci Erkek Lisesi'nden sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi (1948). Bir süre kitaplıklarda çalıştıktan sonra Ödemiş Lisesi'nde (1956-65), İzmir'de Karşıyaka ve Atatürk Liselerinde öğretmenlik yaptı. İlk şiiri Akın gazetesinde yayınlandı (1936). Şiir yayınladığı belli başlı dergiler: Yücel (1939), Servetifünun-Uyanış (1940-41), Değirmen (1942-44), Kovan (1943-47), Fikirler (1947-50), Kaynak (1948), Yeditepe, Varlık ve Türk Dili. 1953'te Türkiye'de ilk "sesli şiir sergisi"ni açtı. *Evren Türküsü* kitabıyla Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'nü aldı. 1996'da İzmir'de öldü.

Hece ölçüsüyle yazılmış ilk şiirleri daha çok aşk temasına yer veren gençlik duygulanımlarını dile getirirken, 1940'tan sonra yazdıklarında Garip hareketiyle birlikte gerek söyleyiş, gerek içerik açısından arayışlara, yeni denemelere yöneldi. Kentlerde yaşayan küçük insanların doğa ve toplum karşısında tepkilerini, yumuşak ve içtenlikli bir sesle yansıtan şiirler yazdı.

YAPITLARI

Şiir: *Üç Gönül* (1937), *Leylâ* (1937), *Irgat* (1942), *Sebep* (1945, Mehmet Serpin'le), *Birisi* (1955), *Karanlıkta Bir Ağaç* (1960), *Gerçek Düş* (1965), *Evren Türküsü* (1966), *Ağaçlar Uyanınca* (1971), *Eksilen Gökyüzü* (1980), *Güneş Açınca* (1984), *Yolunuzun Üstünde Bir Adam* (1991).

TEVFİK BEY TÜRKÜSÜ

Havada üç el silâh sesi
Sonra gülyağı kokusu inceden
Tevfik bey geliyor demek
Arabasının tekerleği vişneden

Tevfik beyin kapatması Güllü
Halleri var türlü türlü
Mahallenin dilinde türkü
Küçük beyim sarhoş olmuş içmeden

Arabacı arabanı yollandır
Tevfik bey vurulmuş alkandır
Yetiş doktor dillendir
Çığlıklar duyulur Çatalçeşme'den

HER ŞEY YERLİ YERİNDE

Hiçbir şey değişmeyecek o gün
Göçüvereceksin bu insan kalabalığından
Gelmemiş gibi olacaksın dünyaya
Sanki bu odada sen oturmadın
Sen giymedin bu elbiseyi
Ağlamadın
Gülmedin
Yemedin bu ağacın meyvasını
Bütün maceran
Bir varmış
Bir yokmuş

BİRİSİ

Bir şey var aramızda.
Senin bakışından belli
Benim yanan yüzümden.
Dalıveriyoruz arada bir.
İkimiz de aynı şeyi düşünüyoruz belki,
Gülüşerek başlıyoruz söze.

Bir şey var aramızda
Onu buldukça kaybediyoruz isteyerek.
Fakat ne kadar saklasak nafile
Bir şey var aramızda,
Senin gözlerinde ışıldıyor,
Benim dilimin ucunda.

TARİH

Evvel zaman içinde halkı görüyorum.
Akın akın geçiyorlar sokaktan.
Bayraklar değiyor göklere.
Sonra ortalık süt liman.

Ne kıral kalmış, ne taç, ne taht.
Halk için kana bulanmış eller.
Kurtulmuş, taptaze, yeniden,
Saadetler, sevgiler, aşklar.

Zindanlara, sürgünlere inat,
İyilik dalgalanır burçlarda.
Yüce kuvveti halkın,
Çarşıda, işde, pazarda.

Alın teriyle yoğrulmuş buğday.
Bitmez tükenmez ekmeği hürriyetin.
Uzanıyor göz alabildiğine mesut
Şehirler, ovalar, gökler.

GÖÇEBE

Nereye gittiysem yadırgadım yerimi
Canıma tak etti bu göçebe yaşam
Tam alışırken yurduma yuvama
Bir de bakıyorum saat tamam

Yüzümü iyiden iyiye tanıyordum
Elim ayağım benimdi
Başkası çıkacakmış gibi karşıma
Aynalardan kaçıyorum şimdi

Zaman içinde böyle darmadağın
Ne mutluluğum belli ne mutsuzluğum
Bir düşteymiş gibi hafif
Sis dağlarından yuvarlanıyorum

ALİ MÜMTAZ AROLAT

1897'de İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'nde okuduğu sırada Birinci Dünya Savaşı'na gönüllü olarak katıldığından, öğrenimini üç yıl sonra Ticaret Lisesi'nde sürdürüp 1922'de bitirdi. Bankalarda başlayan çalışma yaşamı, İş Bankası'ndan emekli olarak sonuçlandı. 4 Eylül 1967'de İstanbul'da öldü.

İlk şiirleri Şair (1918-19) ve Nedim (1919) dergilerinde yer aldı. Yeni Mecmua, Dergâh (1921-22) dergilerinde yayınlanan hece ölçüsüyle yazılmış şiirleri, doğa görünümlerinden ve sevda duygusundan söz açmalarıyla, hayale ve ritme önem veren özellikleriyle dikkati çekti. Sonraki yıllarda özgür koşukla da yazdı.

YAPITLARI

Şiir: *Bir Gemi Yelken Açtı* (1926), *Hayal İkliminden Dönen Diyor Ki* (1960).

BİR GEMİ YELKEN AÇTI

Bir gemi yelken açtı hayâl iklimlerine,
Civârından çığlıkla yorgun martılar kaçtı;
Rüzgâr sürüklenirken derinlerden derine
Hayâl iklimlerine bir gemi yelken açtı.

Beyaz yelkenlerinde ölgün bir kızıllığın
Titrek son akisleri dalgalandı belirsiz;
Toplanırken göklerde bulutlar yığın yığın
Hırçın bir fırtınayı düşünüyordu deniz.

Ufuklarda solarken altın şafak gülleri
Yabancı âlemlerden sâadetler, emeller,
İhtiraslar bekleyen kimsesiz gönülleri
Gizlice sıkıyordu kızgın demirden eller.

En katı yüreklinin bile bu sabah iki
Üç damla yaş kurudu solgun yanaklarında;
Açılan yolcuların hepsi hissetmişti ki
Bugün de erişilmez o diyâra, yarın da...

Mâdem ki o iklime erişmeye imkân yok,
Neden böyle vakitsiz enginlere çıkışlar?
Bulutlar toplanıyor, ufukta dalgalar çok,
Kış geliyor, yelkenler emin bir yerde kışlar!

Yolcular diyorlar ki: – Erişmek ümidi az;
Biliriz dalgaların herbiri bir mezarlık.
Belki de içimizden hiçbiri ayak basmaz,
Lâkin yolunda ölmek, bu da bir bahtiyarlık!

Ufkun dört duvarına kanadını vurarak
Rüzgâr sürüklenirken derinlerden derine,
Gümüş yelkenlerini yüksekten savurarak
Bir gemi yelken açtı hayâl iklimlerine.

HAYÂL İKLİMLERİNDEN DÖNEN DİYOR Kİ

Yeşil bahçesinden bir al yanaklı
Elma kopardım ki inci dişlerin
Üstünden ısırıp menevişlerin
Tatsın hangi cennet içinde saklı.

Ormanların en sık yerine girdim,
Sülün tüylü, altın bakışlı, insan
Gibi düşünmeden gülen, konuşan
Bu kuşu da tuttum, sana getirdim.

Bak, bir yıldız gözü gibi parlıyor,
Gizli bir kumsalda buldum bu taşı,
Denizden dalgalı saçında taşı,
İsmini bilenden, anlayandan sor.

Bunların hepsini getirdim sana,
Yorucu ve uzun yolculuğumdan
Kulaklarımdaki türküdür kalan,
O türküyü sen de çok görme bana.

Bir geceydi, su ve gök son nefeste,
Denizkızlarının şakrayan sesi
Yaktı kalbimdeki eski hevesi,
Bilmem hangi sihir vardı bu seste.

ARİF NİHAT ASYA

7 Şubat 1904'te Çatalca'nın İnceğiz köyünde doğdu. Orada başladığı öğrenimini İstanbul'da Koca Mustafapaşa ve Haseki mahalle mektepleri ile Gülşen-i Maarif Rüşdiyesi'nde, Bolu ve Kastamonu sultanilerinde sürdürdü. 1927'de İstanbul Yüksek Muallim Mektebi'ni bitirdi. İlkin Anadolu Ajansı'nda çalıştı. Ardından Adana, Malatya, Edirne, Tarsus, Ankara ve Kıbrıs liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı. 1950'de Demokrat Parti'den Seyhan milletvekili seçildi. 1954'te Eskişehir Lisesi edebiyat öğretmenliğine atandı. Oradan Ankara Gazi Lisesi'ne geçti, 1962'de emekli oldu. Yeni İstanbul ve Bâbıâlide Sabah gazetelerinde fıkralar yazdı. 5 Ocak 1975'te Ankara'da öldü.

Arif Nihat Asya şiirlerinde çoğun türkçü, turancı, milliyetçi düşünceleri yansıttı, yurtseverlik ve kahramanlık temlerini işledi. Güncel konulara önem verdi. Ayrıca aşk, çocukluk ve gençlik duyguları ile din ve tasavvuf konularıyla da ilgilendi. Şiirlerinde hece ve aruzu kullandı, arada bir özgür koşuğu da denemekten geri durmadı. "Şiir için veznin de, vezinsizliğin de şart olmadığını" öne sürdü. [A. B.]

YAPITLARI

Şiir: *Heykeltıraş* (1924), *Yastığımın Rüyası* (1930), *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* (1946), *Rubaiyat-ı Arif* (1956), *Kubbe-i Hadra* (1956), *Kıbrıs Rubaileri* (1964), *Nisan* (1964), *Kökler ve Dallar* (1964), *Emzikler* (1964), *Dualar ve Aminler* (1967), *Kova Burcu* (1967), *Kundaklar* (1969), *Aynalarda Kalan* (1969), *Avrupa'dan Rübailer* (1969), *Divançe-i Arif* (1971), *Şiirler* (1971, Ahmet Kabaklı'nın önsözüyle). Düzyazı şiirler: *Âyetler* (1936). Yazılar/fıkralar: *Enikli Kapı* (1964), *Terazi Kendini Tartamaz* (1967), *Tevhid Mektupları* (1967), *Onlar Bu Dilden Anlar* (1970). Özdeyişler: *Kanatlar ve Gagalar* (1956).

BAYRAK

Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü...
Kızkardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.

Sana benim gözümle bakmayanın
Mezarını kazacağım.
Seni selâmlamadan uçan kuşun
Yuvasını bozacağım.

Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder...
Gölgende bana da, bana da yer ver!
Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar:
Yurda ay-yıldızının ışığı yeter.

Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün
Kızıllığında ısındık;
Dağlardan çöllere düşürdüğü gün
Gölgene sığındık.

Ey şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı;
Barışın güvercini, savaşın kartalı...
Yüksek yerlerde açan çiçeğim;
Senin altında doğdum,
Senin dibinde öleceğim.

Tarihim, şerefim, şiirim, her şeyim;
Yeryüzünde yer beğen:
Nereye dikilmek istersen,
Söyle, seni oraya dikeyim!

FETİH MARŞI

Yelkenler biçilecek, yelkenler dikilecek;
Dağlardan çektiriler, kalyonlar çekilecek...
Kerpetenlerle surun dişleri sökülecek...

Yürü: Hâlâ ne diye oyunda, oynaştasın?
Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Sen de geçebilirsin yardan, anadan, serden...
Senin de destanını okuyalım ezberden..
Haberin yok gibidir taşıdığın değerden...

Elde sensin, dilde sen.. gönüldesin, baştasın;
Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!!

Yüzüne çarpmak gerek, zamanenin fendini..
Göster: kabaran sular nasıl yıkar bendini?
Küçük görme, hor görme, delikanlım, kendini!...

Şu kırık âbideyi yükseltecek taştasın;
Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Bu kitaplar Fâtih'tir, Selim'dir, Süleyman'dır;
Şu mihrap Sinanüddin, şu minâre Sinan'dır;
Haydi, artık, uyuyan destanını uyandır!..

Bilmem, neden gündelik işlerle telâştasın?
Kızım, sen de Fâtih'ler doğuracak yaştasın!

Delikanlım, işaret aldığın gün atandan
Yürüyeceksin... Millet yürüyecek arkandan;
Sana selâm getirdim Ulubatlı Hasan'dan...

Sen ki burçlara bayrak olacak kumaştasın...
Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

Bırak, bozuk saatler yalan yanlış işlesin!
Çelebiler çekilip haremlerde kışlasın!
Yürü, aslanım, fetih hazırlığı başlasın...

Yürü, hâlâ ne diye kendinle savaştasın?
Fâtih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!

RUBAİLER

1
Kış mevsimi bir geldi mi gitmez, çocuğum
Sonsuz gece başlayınca, bitmez, çocuğum.
Kurşunlu bulutlar yığılır üstümüze,
Günler yüzünün seyrine yetmez, çocuğum.

2
Mes'ut uyu, nûr içinde yat, anneciğim..
Sensin yine üstümde kanat anneciğim..
Ardınca ne şâhâne göğüsler tanıdım;
Lâkin ne o süt var, ne o tat.. anneciğim!

3
Pîrim yine tahtında mı postunda mıdır?
Sümbülleri, nergisleri destinde midir?
Her cezbede nûr alnını yelpâzeleyen
Mes'ut çınar dalları, üstünde midir?

4
Bir ney düşer elden, yine bir neyzen ölür;
Dünyâyı unutmuş gibi keyfinden ölür..
Hür aşkını, hür rûhunu hür göğsünden
Bir cezbede nısfiyyeye üflerken ölür.

5
Sessizce düşünsek duyacaklar bir gün
Olmazları olmuş sayacaklar bir gün...
Onlar bu vehimle ellerinden gelse
Rüyalara sansür koyacaklar bir gün.

6
Her sırrını bir başka çiçek yapmışsın,
Bir gövde değil, sanki, petek yapmışsın...
Dünyâmıza sunduğun ateşten bedene,
Ey Tanrı, alevden bir etek yapmışsın!

BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR

23 Temmuz 1908'de Erzincan'ın Tepecik köyünde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Anadolu'nun çeşitli kentlerinde yaptı. Liseye Kayseri'de başladı. Son sınıfta iken Zonguldak Yüksek Maden Mühendis Mektebi'nin sınavını kazandı. 1929'da bu okulu bitirdi. İki yıl İktisat Vekâleti'nde mühendis olarak çalıştı. Staj için Fransa'ya gitti. Dönünce İktisat Vekaleti'nde görev aldı. Bu arada 1934'de inceleme yapmak üzere iki yıllığına İngiltere'ye gönderildi. Gelince, önce Halkevleri müfettişi (1935-39), sonra Erzincan milletvekili (1942-47) oldu. İstanbul Radyosu'na edebiyat danışmanı olarak girdi. Türk Kültür Dernekleri Genel Sekreterliği ile Kurucu Meclis üyeliği ve Robert Kolej'de edebiyat öğretmenliği yaptı. Son resmî görevi TRT Program Uzmanlığı idi. Avrupa'yı baştan başa dolaştı. 24 Ekim 1969'da İstanbul'da öldü.

Behçet Kemal Çağlar ulusal ve Atatürkçü şiirleriyle tanındı. Âşık Ömer takma adıyla halk şiiri çığırında örnekler verdi. Şiirleri ve yazıları Hayat (1927-28), Muhit (1933), Varlık (1933-38), Ülkü (1933-48), Yücel (1935-48), İnkilâpçı Gençlik (1941-43), Millet (1942-44), Doğu (1942-46), Şadırvan (1949), Türk Dili (1951-69) dergilerinde çıktı.

Behçet Kemal Çağlar Atatürk'ü ve devrimlerini övüp savundu, yurt ve ulus sevgisi ile ülke güzelliklerini coşkun bir deyişle dile getirdi. Ulusal edebiyattan yana çıktı. Yalın Türkçesi ve renkli tasvirleriyle ilgi çekti. Fakat zaman zaman söylev düzeyine düşerek şiiri yitirdi. Coşkuyu imgeye yeğ tuttu. [A. B.]

YAPITLARI

Şiir: *Erciyas'tan Kopan Çığ* (1932), *Burda Bir Kalp Çarpıyor* (1933), *Benden İçeri* (bütün şiirleri, 1966), *Kur'an-ı Kerim'den İlhamlar* (1966), *Son Şiirleri* (1970). Oyun (koşuklu): *Çoban*(1932), *Attilâ* (1935). Gezi: *Hür Mavilikte* (1947). Gözlem, anı: *Dolmabahçe'den Anıtkabir'e Kadar* (1955). Derleme, yenileştirme: *Bugünün Diliyle Atatürk'ün Söylevleri* (1968). Destan: *Malazgirt Zaferinden İstanbul Fethine* (1971), *Battal Gazi Destanı* (1968). İnceleme: *Hasan Âli Yücel* (1937), *Namık Kemal* (1954). Derleme: *Atatürk Denizinden Damlalar* (1967).

İSTİYORUM

Bir çiçek istiyorum, ben bakmasam solacak;
Bir kanat istiyorum, beni yerden alacak,
Bir güneş istiyorum, gece bende kalacak...

Bir mermer istiyorum, arzumca oymak için,
Bir kadın istiyorum, ruhunu soymak için,
Bir çift diz istiyorum, başımı koymak için...

Bir zincir istiyorum, hırsımı bağlayacak,
Bir yangın istiyorum, ruhumu dağlayacak,
Bir ana istiyorum, başımda ağlayacak...

Bir bilinmez kaleyi fethetmek tek başına,
Vurulup düşmek birden son burcun son taşına,
Uzanan bir çift dudak gözlerimin yaşına...

Bir ilham istiyorum, bir gün vahye erecek,
Bir çift göz istiyorum can evimi görecek,
Bir sevgi istiyorum, ölümlere sürecek...

Bir mihrap istiyorum, önünde diz çökmeğe,
Bir az yer istiyorum yoldan, fidan dikmeğe,
Ve tohum istiyorum, boş tarlamı ekmeğe...

Bir yapı, temeline elimle taş koyacak,
Bir sevgili, her derdim gözüne yaş koyacak,
Bir iyman istiyorum, uğruna baş koyacak...

CENGE DAVET

Hastaya bırakıp yumuşak döşeği
Yollarda bulup da geçmek geleceği
Aramak iyiyi güzeli gerçeği.

Silkip eteğe her sarılan emeli
Tutmak doğru yeni yola çeken eli
Aramak iyiyi gerçeği güzeli.

Bulmak gökte bir gün bir kapı ve tokmak
Vurmak ve seslenmek, "Aç! Aç! benim ya Hak!"
Güzeli iyiyi gerçeği aramak.

Aramak aramak dönmeden şaşkına;
Pusula zekâyı koymamak hiç kına,
Erişmek emsalsiz aramak aşkına.

Tapılan ne varsa koynunda yatarak
Eskimiş nasları bir yana atarak
İyiyi güzeli gerçeği aramak.

Bakışa ermeden dalmamak rengine
Karadan kaçarak açılmak engine
"İnsan"ı feth için "aramak" cengine!

SINIRTAŞI GENÇLERİ

Keyfe dalmış, mest olmuş gençtir yeşil kıyıda
Gevşemiş ve gerinen ihtiyardır bozkırda,
Türk'ü ölçecek kudret yok tahminde, sayıda;
Bir de bakarsınız ki arslanlaşmış sınırda!

Hangi çağ, hangi fırsat, hangi imkân gelmişse
Türklükte iman-azim, kuvvet-hak el eledir.
Çanakkale, nasıl bir çelik kale olmuşsa
Kırıkhan da öylece bir kırılmaz kaledir.

ASAF HALET ÇELEBİ

29 Aralık 1907'de İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'nde bir süre okuduktan sonra Güzel Sanatlar Akademisi'ne, oradan da Adliye Meslek Mektebi'ne geçerek öğrenimini bitirdi. Üsküdar Asliye Ceza Mahkemesi'nde zabıt kâtibi olarak çalıştı. Osmanlı Bankası'nda, daha sonra da Devlet Denizyolları İdaresi'nde memurluk yaptı. Son görevi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde kitaplık memurluğuydu. 15 Ekim 1958'de İstanbul'da öldü.

Doğu kültürüyle yoğrulmuş, mistik bir dünyagörüşüne yaslanarak yazdığı şiirler, bir yandan esinini tasavvuf ve dinler tarihinin ünlü kişilerinden, eski Doğu uygarlıklarından ve masallarından aldığı için egzotik diye nitelenmiş (B. Necatigil); bir yandan "yaşamdaki gibi somut araçlarla soyut bir âlem yaratma" düşüncesiyle hareket ettiği için edebiyatımızda soyut şiir anlayışına ufuk açtığı ve kendisinden sonra gelen kuşaklar üzerinde etkili olduğu (Ş. Kurdakul); bir yandan da "1937'deki yenilik aranışlarına katılarak Batı şiirine yöneldiği", "Garip şiirine giden yollara ilk taşları döşeyenlerden" biri olduğu, "Doğulu bir yenilikçi olmanın gizine erdiği" (M. Fuat) ileri sürülmüştür.

YAPITLARI

Şiir: *He* (1942), *Lâmelif* (1945), *Om Mani Padme Hum* (1953), *Mevlâna'nın Rübaileri* (2002). İnceleme: *Mevlâna* (1940), *Molla Câmi* (1940), *Nâima* (1953), *Ömer Hayyam* (1954), *Mevlâna ve Mevlevilik* (1957). Seçki: *Divan Şiirinde İstanbul* (1953).

MISRI KADÎM

acaba ot gibi yerden mi bittim
acaba denizlerde mi şaşırdım
ve zamanı nasıl unutmaktayım

zaman unutulunca mısrı kadîm yaşanabiliyor
kendimi unutunca seni yaşıyorum
yaşamak
bu ânı yaşamaktır

ammon râ, hotep
veya tafnit
kim olduğunu bilmek istemiyorum
yalnız etrafında nefes almalıyım

dut bu a'ru ünnek pahper
kama pet kama ta
mısır metinlerinde okuduğum cümleler
seninle okuduklarımsa büsbütün başka şeylerdi

seninle bir bahçedeyiz geliyor bana
orada hem var hem yok gibiyim
daha doğrusu bütün bir bahçe oluyorum
insanlığımdan çıkarak
kama pet
kama ta

MARİYYA

"Preguntias que significa
Saudade; voute dizer
Saudade e tudo o que fica
Depois te tudo morrer"
Maria Barbas

çin kadar uzaklardan
can kadar yakından
sen bir masal kızısın
dün

çinden gelmiştin
bugün
lizboa'dan
yüzünde tarçın kokusu
gözünde cin
bir gün buradan gidersin
mariyya
can kadar yakın
çin kadar uzak
lizboa boyalı haritalarda kapanır
bir gün buradan gidersin
mariyya
aynalarda seni ararım
bu şehirde seni ararım
bu dünyada seni ararım
mariyya

H E

vurma kazmayı
ferhâaad

he'nin iki gözü iki çeşme
âaahhh

dağın içinde ne var ki
güm güm öter
ya senin içinde ne var
ferhâaad

ejderha bakışlı he'nin
iki gözü iki çeşme
ve ayaklar altında yamyassı

kasrında şirin de böyle ağlıyor
ferhâaad

HIRSIZ

pencereden girdi mehtap
bu evde hırsız var
mehtapta
pencerede oturmuş
beni görüyorum

kapıyı çalsam
içerden ben çıkacağım
içerden çıkacak beni
ne kadar görmek istiyorum

penceredeki beni uyandırmalıyım
içerde hırsız var
içerdeki hırsızın
ben olacağımdan korkuyorum

CÜNEYD

bakanlar bana
gövdemi görürler
ben başka yerdeyim
gömenler beni
gövdemi gömerler
ben başka yerdeyim

aç cübbeni cüneyd
ne görüyorsun
görünmeyeni
cüneyd nerede
cüneyd ne oldu

sana bana olan
ona da oldu

kendi cübbesi altında
cüneyd yok oldu

İBRÂHÎM

ibrâhîm
içimdeki putları devir
elindeki baltayla
kırılan putların yerine
yenilerini koyan kim

güneş buzdan evimi yıktı
koca buzlar düştü
putların boyunları kırıldı
ibrâhîm
güneşi evime sokan kim

asma bahçelerinde dolaşan güzelleri
buhtunnasır put yaptı
ben ki zamansız bahçeleri kucakladım
güzeller bende kaldı
ibrâhîm
gönlümü put sanıp da kıran kim

BEDDUA

Kendi göklerimden indim
kendi duvarlarıma
konduğum duvarlar yıkılsın
bahtiyaaar

havuzlarımda birkaç damla su içip
ağaçlarımın çiçekli dallarına uçtum
konduğum dallar kurusun
bahtiyaaar

seni bahçelerimde uyuttum
seni duvarlarımda sakladım
havuzlarıma güneşler vurduğu zaman
gözlerini açıp bana gülerdin
bahtiyaaar

yazık sana verdiğim emeklere.

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

1914'te İstanbul'da doğdu. Kuleli Askerî Lisesi'ni (1933), Harp Okulu'nu (1935) bitirdikten sonra, subay olarak Anadolu'nun birçok yerinde görev yaptı. Askerlikten ayrıldıktan sonra (1950), bir süre Ankara'da Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nde (1950-52), bir süre de Çalışma Bakanlığı'na bağlı İş Müfettişi olarak İstanbul'da çalıştı (1952-60). Emekli oluşunun ardından İstanbul'un Aksaray semtinde Kitap Kitabevi'ni açtı (1960). Türkçe dergisini (1960-64), kitabevinin camına her hafta astığı Karşı Duvar Gazetesi'ni çıkardı, kitaplar yayınladı. Kitabevini kapadıktan sonra (1974) kendini tümüyle yazmaya adadı, başka bir iş tutmadı.

İlk şiiri (Yavaşlayan Ömür) 1933'te, ilk kitabı (*Havaya Çizilen Dünya*) 1935'te subay çıktığı gün yayınlandı. Bir şiiriyle 1946'da C.H.P Şiir Yarışması'nda üçüncü oldu. *Asû* kitabıyla 1956'da Yeditepe Şiir Armağanı'nı, *Delice Böcek* kitabıyla 1958'de Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'nü, *Horoz* kitabıyla 1977'de (Peride Celâl ile paylaşarak) Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü'nü kazandı. Ayrıca 1966'da Türkiye Millî Talebe Federasyonu'nun Turan Emeksiz Armağanı, 1973'te Arkın Çocuk Edebiyatı Yarışması'nda "üstün onur ödülü", 1974'te Yugoslavya'da Struga Şiir Festivali Altın Çelenk Ödülü verildi. A.B.D. Uluslararası Şiir Forumu'nca 1967'de "Yaşayan En İyi Türk Şairi", Milliyet Sanat Dergisi'nce 1974'te "Yılın Sanatçısı", TÜYAP Kitap Fuarı'nca 1987'de "Onur Ozanı" seçildi. Şiirleri birçok dile çevrildi ve kitap olarak yayınlandı.

Gerek sayıca, gerek ilgi alanlarının çeşitliliği bakımından büyük bir toplama ulaşan şiirleri, kaynağı Necip Fazıl'a bağlanan mistik/metafizik eğilimlerle bir sezgici dönemden yola çıkar. Ardından "doğa içinde insanî ilişkilerle ilgilenmeye" başladığı, evrenden "yeryüzüne indiği" (C. Süreya) bir dönemden geçerek, kendi deyişiyle "yurdunun ve yeryüzünün bilinçli bir üyesi" haline gelmesini sağlayan anti-emperyalist, halkçı, toplumcu eğilimlere doğru gelişir. Emperyalizme içte ve dışta karşı çıkan, siyasal olaylar karşısında tavır alan bir kimlik edinir. "İnsanlığı ilgilendiren her olayı şiire yansıtmak" (M. Fuat) diye özetlenebilecek bu genişlik, aynı zamanda "hem kendisine ait bir dil ve biçim kurmayı, hem de deneyci kalmayı" (A. Oktay) içermekte, "çağdaş şiirimize niceliksel ve niteliksel olarak büyük anlatım olanakları" (A. Behramoğlu) kazandırmakta, "Tek başına bir okul" (D. Hızlan) olarak nitelenmektedir.

YAPITLARI

Şiir: *Havaya Çizilen Dünya* (1935), *Çocuk ve Allah* (1940), *Daha* (1943), *Çakırın Destanı* (1945), *Taş Devri* (1945), *Üç Şehitler Destanı* (1948), *Toprak Ana* (1950), *Aç Yazı* (1951), *İstiklâl Savaşı-Samsun'dan Ankara'ya* (1951), *İstiklâl Savaşı-İnönüler* (1951), *Sivaslı Karınca* (1951), *İstanbul-Fetih Destanı* (1953), *Anıtkabir* (1953), *Asû* (1955), *Delice Böcek* (1957), *Batı Acısı* (1958), *Gezi-Mevlâna'da Olmak* (1958), *Hoo'lar* (1960), *Özgürlük Alanı* (1960), *Cezayir Türküsü* (1961), *Aylam* (1962), *Türk Olmak* (1963), *Yedi Memetler* (1964), *Çanakkale Destanı* (1965), *Dışardan Gazel* (1965), *Kazmalama* (1965), *Yeryağ* (1965), *Vietnam Savaşımız* (1966), *Kubilay Destanı* (1968), *Haydi* (1968), *19 Mayıs Destanı* (1969), *Hiroşima* (1970), *Malazgirt Ululaması* (1971), *Kınalı Kuzu Ağıdı* (1972), *Haliç* (1972), *Gazi Mustafa Kemal Atatürk* (1973), *Sakarya Kıyıları* (1973), *30 Ağustos* (1973), *İzmir Yollarında* (1973), *Arkaüstü* (1974), *Ağrı Dağı Bildirisi* (1977), *Almanya'da Çöpçülerimiz* (1977), *İkili Anlaşma Anıtı* (1977), *Yanık Çocuklar Koçaklaması* (1977), *Pir Sultan Abdal Günleri* (1977), *Horoz* (1977), *Hollandalı Dörtlükler* (1977), *Çukurova Koçaklaması* (1979), *Bir Elde Yaşamak* (1979), *Türk İstanbul* (1979), *Anıtlarda Soluk Alan* (1979), *Nötron Bombası* (1981), *Çıplak* (1981), *Uzun İkindi* (1981), *Yunus Emre'de Olmak* (1981), *Akşamcı* (1985), *Sayılarda* (1985), *Dişiboy* (1985), *Takma Yaşamalar Çağı* (1986), *Türk Dil Kurumu Koçaklaması* (1986), *Şeyh Galib'e Çiçekler* (1986), *Uzaklarla Giyinmek* (1990), *Dildeki Bilgisayar* (1992). Destan-Oyun: *Vietnam Körü* (1970). Çocuk Kitapları: *Kuş Ayak* (1967), *Yeryüzü Çocukları* (1974), *Balina ile Mandalina* (1977), *Yazıları Seven Ayı* (1978), *Göz Masalı* (1979), *Yaramaz Sözcükler* (1979), *Şeker Yiyen Resimler* (1980), *Güneşi Doğuran* (1981), *İlkokul 2'deki/Kanatlarda* (1981), *Cinoğlan* (1981), *Hin ile Hincik* (1981), *Kaçan Uykular Ülkesi* (1982).

AĞIR HASTA

Üfleme bana anneciğim korkuyorum,
Dua edip edip, geceleri.
Hastayım ama, ne kadar güzel,
Gidiyor yüzer gibi, vücudumun bir yeri.

Niçin böyle örtmüşler üstümü,
Çok muntazam, ki bana hüzün verir.
Ağarırken, uzak rüzgârlar içinde,
Oyuncaklar gibi şehir.

Gözlerim örtük fakat yüzümle görüyorum,
Ağlıyorsun nur gibi.
Beraber duyuyoruz yavaş ve tenha,
Duvardaki resimlerle, nasibi.

Anneciğim, büyüyorum ben şimdi,
Büyüyor göllerde kamış.
Fakat değnekten atım nerde,
Kardeşim su versin ona, susamış.

RAHATLIK

Sen büyüdüğün vakit çocuğum,
Yine çiçekler açacak dallarda.
Dallarda açan çiçekler gibi,
Yine çocuklar uyuyacak masallarda.

Sen büyüdüğün vakit çocuğum,
Yine uykular havuzda dibe gidecek.
Havuzlarda kaybolan uykular gibi,
Yine çocuklar mektebe gidecek.

Sen büyüdüğün vakit çocuğum,
Yine göklerden mavi gölgeler inecek yere.
Toprağı nurlandıran mavi gölgeler gibi,
Yine çocuklar gülümseyecek, askerlere.

Sen büyüdüğün vakit çocuğum,
Yine meltemler geçecek, denizlerden.
Denizlerden geçen meltemler gibi,
Yine çocuklar olacak, rahatlık veren.

SÖYLE SEVDA İÇİNDE TÜRKÜMÜZÜ

Söyle sevda içinde türkümüzü,
Aç bembeyaz bir yelken.
Neden herkes güzel olmaz,
Yaşamak bu kadar güzelken?

İnsan dallarla, bulutlarla bir,
Aynı maviliklerden geçmiştir.
İnsan nasıl ölebilir,
Yaşamak bu kadar güzelken?

SIVASLI KARINCA

Koca Kızılırmak köpüre köpüre
Akıyordu,
Bir telgraf direği dibinde,
Zamanlar kadar telâşsız ve köpüksüz,
Yürüyordu,
Sıvaslı bir karınca.

Karşı kıyıdan parlak,
Kişniyordu,
Atlar doru doru,
Atların şarkısından ayrılmış,
Yürüyordu,
Atların mesafelerini anlamaz.

Sesi, adımlarının sesi, memnun ve bahtiyar,
Duyuluyordu,
Kahraman.
Bir açlığın ayaklarınca aziz,
Yürüyordu
Yeryüzünden.

Rahat gidişinden belli,
Biliyordu,
Dağı, suyu, otları, lezzetle.
Başka karıncalardan kopmuş,
Yürüyordu,
Başka karıncalara.

Gayretle, çalışmakla, yorulmazlıkla,
Benziyordu,
Afrika'dakine, Çin'dekine, Paris'tekine,
Kara toprağın alnı üstünde, kara,
Yürüyordu,
Alın yazısından daha hür.

Yoktu fikirlerden, dâvalardan haberi,
Yürümüyordu,
Rüyası hiç.
Buğday tanesi üzre,
Yürüyordu,
Sıvaslı bir karınca.

KIZILIRMAK KIYILARI

Kardaş, senin dediklerin yok,
Halay çekilen toprak bu toprak değil.
Çık hele Anadoluya,
Kamyonlarla gel, kağnılarla gel gayrı,
O kadar uzak değil.

Çamı bitmiş, kavağı azalmış,
Gamla örtülü bayırlar, çıplak değil.
Yedi ay kıştan sonra,
Yeşeren senin yaşamandır,
Yaprak değil.

Yersin, içersin sofrasından, üç yüz senedir,
Kuvvetlisin ama kuvvet hak değil.
Bakımsızlıklarla göçüp gitmiş bir cihan,
Mevsimler soğumuş, sular azalmış,
Buğday, Selçuklulardan kalan başak değil.

Parça parça yarılmış öküz ardında,
Parmağı üç pare, tırnağı ak değil.
Utanır elin ayağın,
Korkarsın yakından görsen,
Eli el değil, ayağı ayak değil.

Gün doğar, tarla kuşları uçuşurlar,
Ağır bir aydınlık, bildiğin şafak değil.
Öyle dalmış ki asırlar süren uykusuna,
Uyandırmazsan,
Uyanacak değil.

Dertle, sefaletle yüklü,
Siyah leşlerle kararmış, berrak değil.
Çağlayan ne,
Akan kim,
Kızılırmak değil.

Kardaş, görmüyorum ama hâlâ duyabiliyorum
Geçmiş zamanlar geleceklerden parlak değil.
Vakte şahadet edercesine yükselmiş,
Akşam parıltısından, büyük zaferler üzerine,
Dağlar dalgalanmakta, bayrak değil.

HOROZ

Erken öten güzel horoz,
Öt, sürüp giden gecede bir daha.
İnlesin sessizlik,
Korku girsin yüreğine karanlıkta çalanların.

Öt ki kara dağlar allana,
Yiğitlerim amacına yollana.

Uyanmak, gelecekler üstüne çekilen bir bıçak gibi ışıl ışıl,
Yeniden başlamak bir bilince, bir doğruya, bir savaşa yeniden.
Atları, koyunları, kazmaları, kürekleri uyandırmak,
Güneş üzre önermek kurtuluşu.

Öt ki kara dağlar allana,
Gökyüzü, yeryüzü sallana.

Erken öten horozun başı kesilirmiş,
Bitmez tükenmez ki başın kesile kesile.
Her çağda, her yüzyılda, her gün,
Senin altın sesindir getiren ışığımızı.

Öt ki kara dağlar allana,
Aç eller tok tarlalara çullana.

SAVCI'YA

Savcı, nedir düşündün mü,
Dağları sorguçlu kılan?
Onlar susmaz, gece gündüz, onlar haykırır yücede.
Gelmiş dağlardan yalnayak, durmuş kapına bir işsiz,
Seni bile içli kılan.

Savcı, nedir düşündün mü,
Bıçakları uçlu kılan?
Bir eski hak alınmamış, bir dere kan sorulmamış,
Şunun bunun alın teri,
Alınları taçlı kılan.

Savcı, nedir düşündün mü,
Yazıları suçlu kılan?
Usla, yürekle büyümüş, gündüzler geceye karşı,
Ama nedir çağlar üzre,
Beni senden güçlü kılan.

YOĞURTÇU

Ben hem ordayım hem burda,
İkindi yerlere uzandı bak.
Şimdi sürü dönüyordur,
Şimdi hepsi su içiyorlardır sığ derelerde
Şimdi kuzusu ayrılan koyun sağılıyordur.
– Yoğurtçu!
Yoğurdum kaymak.

Bir yel ki gelir bulur beni
Dağlar çayırlar uzak.
Düşünürüm, saçım sakalım uzak olmuş,
Bir ağılı, bir aç çobanı düşünürüm,
Satarım bir kaşık yemeye kıyamadan.

– Yoğurtçu!
Yoğurdum kaymak.

Benim ağzım yok, dilim var, yönlere karşı,
Seslenirim, alan alır, elleri ak.
O taş kesilir değirmi tenekelerde,
O durur, o yamyassı,
Yaslı südün dili yok, ağzı var.

– Yoğurtçu!
Yoğurdum kaymak.

YAĞMURSUZ KÖY

Acım, kara toprak, acım, duyasın biraz,
Kara öküzle beraber acım bu gece.
O düşünür, düşündükçe doyar,
Ben düşünürüm, düşündükçe acıkırım.
Acım, kara toprak, acım, duyasın biraz,
Açlık saklanılamaz.

Obur dağlarda uyur poyraz,
Kurdun kuşun uykusundan.
Kayar yağlı yıldızlar hele hele,
Beslenir karanlık.
Obur dağlarda uyur poyraz.
Açlık uyunulamaz.

Açlık siyah yüzümüzde, açlık beyaz,
Acıkmış ova bayır.
Yağmur yağmaz olmuş, ekin kurumuş,
Nettik ki küsmüş gökler hepten?
Açlık siyah yüzümüzde, açlık beyaz,
Açlık yaşanılamaz.

DÜNYACA

Burda, Hindistan'da, Afrika'da,
Her şey birbirine benzemektedir.
Burda, Hindistan'da, Afrika'da,
Buğdaya karşı sevgi aynı,
Ölüm önünde düşünce bir.

Nece konuşursa konuşsun,
Anlaşılır gözlerinden dediği.
Nece konuşursa konuşsun,
Benim duyduğum rüzgârlardır,
Dinlediği.

Biz insanlar ayrı ayrı kalmışız,
Bölmüş saadetimizi çizgisi yurtların;
Biz insanlar ayrı ayrı kalmışız,
Gökte kuşların kardeşliği,
Yerde kutların.

FRANSA AFRİKASI

Camın ardında bir betik:
"Fransa Afrikası".
Yıl 1951
Sorbon'un karşısındaki büyük yoldasın.
Dolar ansızın göğsüne bir karanlık
Kara derililerin yası duyulur ansızın
Tamtamlarıyla:
HAPİTİKİ HABİTAKÜ TAKÜ.

Neden dedim yanımdakine
Neden Fransa Afrikası
Hâlâ?
Elbet, dedi, uygarlık götürüyoruz
Din taşıyoruz ışıldayan haçlar üstünde
Bizimle olabilir o yerlerin uyanması.
Ve yavaş yavaş:
HAPİTİKİ HABİTAKÜ TAKÜ.
İşte cıncık boncukların
Fransız Afrikası.

Ver portakallarını, ver muzunu, canını ver
Toprağın, güneşin bağışlamasında.
Çalışmak Eyfel'e doğru
İşte sana yeni Tanrının duası,
İnsan derilerinden davulların:
HAPİTİKİ HABİTAKÜ TAKÜ.

Ama sen
Sen Fransa Afrikası
Bir taşın doldurduğu yercek boş
Bilirsin:
Özgürlük olmayınca evren olmaz.
Kemik ellerinde Paris'in kırık aynası
Bir sonsuz kaderin raksında:
HAPİTİKİ HABİTAKÜ TAKÜ.

ALMANYA'LARDA ÇÖPÇÜLERİMİZ

Gün ışır ışımaz alın yazımız parlar,
Ne alın yazısı, el yazısı be.
Sökemeyiz ki, biz ilkokul aydınlığı bile gösterilmeyenler,
Biz, pis yöneticilerin mutsuz kişileri,
Süpürürüz, yaban ellerin sokaklarını pis el, pis yürek.
Sığmazken atalarım güne, yarına,
Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.

Daha üç yüz yıl önce, omuzlarımızda gök yarısı bayraklar,
Eğilirdi bu ülkelerin burçları uygarlığımıza.
Şimdi ta Bünyan'daki üç çocuk, ağızları açlıkla büyümüş,
Şimdi ta Ereğli'deki dört çocuk, gözleri açlıkla iri iri,
Alır, karanlıklar karanlıklar ardından gönderdiğim kara lokmasını.
Sığmazken atalarım güne, yarına,
Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.

Ne duruyoruz, aylık bin yeşil mark,
Varalım, dağılalım, kartal Anadolu'dan yeryüzüne.
Beyler altın uykularından uyanmak üzre, hadi yollarını temizleyelim,
Süpürgeler kocaman, çöpler kocaman,
Al güneşten bile utanmadan pis el, pis yürek.
Sığmazken atalarım güne, yarına,
Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.

İŞÇİ

Çalışırken aydınlığı
Karanlığından soyarım
Doğayı alır elime
Deler koparır oyarım.

Beni çağırdı mı bir ses
Ulaşırım oralara
Dağlar ovalar ışırken
Günü gündüzü boyarım.

Ekmeğinden olsa biri
Bileği kopsa birinin
Kendimi o acılarda
Onun yerine koyarım.

Taş çıkarırım ocaktan
Kömür kazarım derinde
Çalışmak ulu bir sevgi
Ben çalışırken doyarım.

KARA BAKIRIN DÖVÜLÜŞÜ

Vur demirci vur, çekildi besmele,
Yabancıyım, şehriniz bana uzak.
Ayrıyım kaplardan, kacaklardan,
Her tarafım dağ kokar.
Ne bileyim bir şey taşımasını,
Buğday olsun, ışık olsun, su olsun,
Vur ki eğri yerlerim düzele.

Kapılmış düşüncem vuruşlarındaki sele,
Mağralar benim hâlâ, ormanlar benim.
Nasıl düştüm sessizliklerden bu gürültüye, belli değil.
Nasıl kayboldu toprak, bilinmez.
Kıvılcımlar sıçrar yüzüme gözüme hep,
Ateşten geçerek varılırmış, anladım,
Güzele.

Vur ki bana da akıl gele,
Oğul dövüle dövüle pişer.
Parıl parıl nefesi körüğün,

Hayat verir yaşamalarıma sessiz,
Vur ki uyanayım yalnızlığın uykusundan gayri,
Bir göreyim neymişler, nasılmışlar,
İnsanlar alıp götürsün beni hele.

KARA DERİLİ ER

Aylıklı bıçak, bıçaktan çirkindir.

Sen U S A ordusundaki kara derili,
Sen bir özgürlükte kendi özgürlüğünü kurşunlayan!
Sen gövdesi bir demir çarmıha gerili.

Bir ucu yutmak bu çarmıhın, adına çalıştırmak bir ucu,
Bir ucu satmak, bir ucu sömürmek.
Yıllardır kim onun elini sıksa kan ağlar avucu.

Sen bu kurtulmuş kurtulacak dağlar dilinde necesin
Sen U S A ordusundaki kara derili,
Sen kendini karanlığa kilitleyen gecesin.

ASILMIŞ

Bir alan ortasında tan ağarırken asılmış
Alanlar dek acı
Erik ağacı değil gül ağacı değil
Bu gündoğuşu toprakta tek ses darağacı

Mavilik üstüne apak asılmış
Sanki konuşur yer içer
Sallanır bir geçmişe doğru
Ta ilk insanlara yürümeler

Kolları gömlek içinde asılmış
Kimseye el sallamadan
Çok gitmiş çok gezmiş şu dünyada
Belli kundurasındaki yamadan

Belki de göklere göklere asılmış
Belki de yaşaması böceklerden daha az
Çıplak değil
Ölü sayılmaz

Başka bir şey düşünürken asılmış
Alnı bütün yönlerden uzak
Sallanır
Yiten ülkelerde zambak

Mahkemenin kararını dinlemiş de asılmış
Anladığı gözlerinde parlar
Sallanır yaprak yaprak
Gövdemizdeki suçlar

Utanmadan korkmadan asılmış
Yüzü apaçık göğsü bize karşı
Duyuyor musunuz
Söylediği marşı

ZEKİ ÖMER DEFNE

1903'te Çankırı'da doğdu. Ankara'da İlköğretmen Okulu'nu bitirip öğretmen oldu. Öğrenimini Kastamonu Lisesi'nde sürdürdükten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi (1939). Kabataş Lisesi'nde (1935-50), Galatasaray Lisesi'nde (1950-69) edebiyat öğretmenliği yaptı. 2 Aralık 1992'de İstanbul'da öldü.

İlk şiiri Halk Yolu gazetesinde (1923), sonraki şiirleri Çınaraltı, Sanat ve Edebiyat, Hareket, Şadırvan, İstanbul, Edebiyat Dünyası gibi dergilerde yayınlandı. Hece şairlerinden sonra gelen kuşaktandır. Saz şiiri geleneğinden en iyi yararlananlardan biri olduğu, güçlü bir duyarlık ve yoğun bir dille yazdığı kabul edilir.

YAPITLARI

Şiir: *Denizden Çalınmış Ülke* (1971), *Sessiz Nehir* (1985), *Kardelenler* (1988).

SENİN YANINDA

Senin yanındayken, avuçlarımda,
Suda sabun gibi eriyor zaman..
Ve sanki yağ gibi kayıp gidiyor
Bir balık ellerimin arasından.
Al, yeşil sedefler akıyor ağdan,
Bana râmolmuyor suların sırrı.
Sade bir şeyler var parmaklarımda:
Pul pul, pırıl pırıl ve senden ayrı.

HATIRALAR

Bir şeyler uçar ellerimizden,
Her saniye mazilere bizden...
Arzulara, hicrânlara doğru
Bir şeyler uçar ellerimizden.

Mademki yolculuk gelmiş dünyaya,
Yollar bu kaderi göreceklerdir.
Bu son konaktan da başlıyor işte
Üç zamana doğru bir hoş seferdir.

Şayet sana bir gün hatırlatırsa
Bir vapur, bir duman ve bir ses bizi;
Göreceksin hâlâ bu sahillerde
Göklerden inmeyen ellerimizi.

Bir müsait rüzgâr eser de belki
Bir gün bizlerden de bahseder deniz
Biz o saatlerde yankılar gibi
Belki bir mazide gezinmekteyiz.

Bir acayip su kalmış gözlerimde
Mazinin masmavi denizlerinden...
Her şeyde yeniden yaşamaktayım
Hakkı verilmemiş bir âlemde ben.

BAHÇELERDE KIŞ ŞARKISI

Sular köklere çekildi... Yağdı kar,
Bir başka şarkıya başladı dallar...
Ağaç ne söylerse hoş söyler, kabul.
Gerçi şarkılığına bu da bir şarkı,
Gelgelelim nerde bu, nerde bahar...

Şimdi bahçelerden pencerelere,
Sâde bir ölüm güzelliği vurur,
Seyrir perdelerde çiçekler şöyle...
Dallar neylesinler, içten gelmemiş,
Havadan bir şarkı bu kadar olur.

AHMET MUHİP DIRANAS

1908'de Sinop'ta doğdu. Ankara Erkek Lisesi'ni bitirdikten sonra Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde çalıştı (1930-35). Ankara Hukuk Fakültesi'nde iki yıl kadar gördüğü öğrenimi yarıda bırakıp İstanbul'a geldi ve Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne girdi. Bir yandan da Güzel Sanatlar Akademisi'nde kitaplık müdürlüğü yaptı. Ankara'ya döndükten sonra C.H.P. Genel Merkezi'nde Halkevleri Kültür ve Sanat Yayınları'nı yönetti (1938-42). Askerliğini Ağrı'da yapması, sanatını etkiledi (1942-45). Askerlik dönüşü, Çocuk Esirgeme Kurumu yayın müdürlüğü görevini üstlendi (1946-49). Daha sonra aynı kuruma başkan oldu (1957-60). Bu süre içinde Zafer gazetesinde DP'yi destekleyen günlük fıkralar yazdı; Ankara İl Genel Meclisi, Belediye Meclisi üyeliğinde bulundu. Üstlendiği görevler arasında, Anadolu Ajansı Yönetim Kurulu ve Devlet Tiyatrosu Edebî Kurul başkanlığı ile İş Bankası Yönetim Kurulu üyeliği de bulunmaktadır (1957-70). 27 Haziran 1980'de Ankara'da öldü.

İlk şiiri Muhip Atalay imzasıyla Millî Mecmua'da yayınlandı (1926). Daha sonra çoğunlukla şiir yayınladığı dergiler: Serveti Fünun (1928), Hep Gençlik (1930), Görüş (1936), Gündüz (1937), Oluş (1939), Ülkü (1944), Sanat ve Edebiyat Gazetesi (1947), Şadırvan (1949), Hisar (1964), Yeni İnsan (1964). Şiirin yanı sıra tiyatro alanında da ürünler verdi. *Gölgeler* adlı oyunuyla 1946'da C.H.P. Piyes Yarışması'nda ikinciliği kazandı.

İlk şiirlerinde Ahmet Hamdi Tanpınar ve Necip Fazıl etkisinde olduğu, bu şairlerin tekniğini kullandığı, sevdikleri sözcüklere düşkünlük gösterdiği öne sürülür. Baudelaire şiirlerini çevirmeye başladıktan sonra ise bu şairin sembolizmi doğrultusunda gelişme göstermiş, gerek hece ölçüsünü rahat ve akıcı kullanımı, gerek doğa ve toplum kaynaklı izlekleri işleyişiyle lirik ve arı şiirin önde gelen temsilcileri arasında yer almıştır. Klasik biçimlere bağlı olması kadar deneyciliğe de açık yanıyla dikkat çeken Diranas'ın yeni bir şiir dili yarattığı, kendisinden sonraki kuşakları etkilediği kabul edilir.

YAPITLARI

Şiir: *Şiirler* (1974). Yenileştirme: *Kırık Saz* (T. Fikret'ten, 1975). Oyun: *Gölgeler* (1947), *Oyunlar* (1978). Yazılar: *Yazılar* (1994). İnceleme: *Fransa'da Müstakil Resim* (1937).

FAHRİYE ABLA

Hava keskin bir kömür kokusuyla dolar,
Kapanırdı daha gün batmadan kapılar.
O afyon ruhu gibi baygın mahalleden
Hayalimde tek çizgi bir sen kalmışsın, sen;
Hülyasındaki geniş aydınlığa gülen
Gözlerin, dişlerin ve ak pak gerdanınla
Ne şirin komşumuzdun sen Fahriye abla!

Eviniz kutu gibi küçücük bir evdi,
Sarmaşıklarla balkonu örtük bir evdi;
Güneşin batmasına yakın saatlerde
Yıkanırdı gölgesi kuytu bir derede;
Yaz kış yeşil bir saksı ıtır pencerede;
Bahçede akasyalar açardı baharla,
Ne şirin komşumuzdun sen Fahriye abla!

Önce upuzun, sonra kesik saçın vardı;
Tenin buğdaysı, boyun bir başak kadardı;
İçini gıcıklardı bütün erkeklerin
Altın bileziklerle dolu bileklerin,
Açılırdı rüzgârda kısa eteklerin;
Açık saçık şarkılar söylerdin en fazla,
Ne çapkın komşumuzdun sen Fahriye abla!

Gönül verdin derlerdi o delikanlıya.
En sonunda varmışsın bir Erzincanlıya.
Bilmem şimdi hâlâ bu ilk kocanda mısın?
Hâlâ dağları karlı Erzincan'da mısın?
Bırak, geçmiş günleri gönlüm hatırlasın;
Hâtırada kalan şey değişmez zamanla,
Ne vefâlı komşumuzdun sen Fahriye abla!

SELÂM

Uçuşuyor duran bir ânın havasında
Işıktan kuşları bir akşam seherinin.
Gündüzün geceyle buluşan noktasında
Yaklaşıyor musikîsi eteklerinin.
Ve sanki ufkuma baştanbaşa, gül rengi
Kanatlarını açmada bir altın devir;
Başlıyor ömrün ve ölümün güzelliği,
Söyleyecek şimdi zaferlerini şiir.

Selâm sonsuzluğun aydınlık bahçesinden
Selâm senelerce senelerce evvele;
Hâtırası kalbe ışıklarla dökülen
En sevgiliye, en iyiye, en güzele.

Geçmiş bir zamanı kalbim bulmak üzredir,
Tamamlanacaktır yarım kalmış rüyalar;
Ey hâfıza, cömert memenden beni emzir,
Zengin renklerini ufkuma dök, ey bahar!

Uzattığımız bu tası dolduracak mı
Yine bol sularla akarak o çeşmeler?
Yoksa hiç bulunmayacak kadar uzak mı
Dudakları öpüşlerle dolu geceler?

Ey pembe akşamların kara sevdaları!
Güzelliklerine doyulmamış zamanlar!
Ergen yastığının ateşten rüyaları!
Ey saf kalbimizde doğmuş ve ölmüş anlar!..

Hâtırası kalbe ışıklarla dökülen
En güzele, en iyiye, en sevgiliye
Selâm sonsuzluğun aydınlık bahçesinden
Selâm senelerce senelerce öteye.

OLVİDO

Hoyrattır bu akşamüstüler daima!
Gün saltanatıyla gitti mi bir defa
Yalnızlığımızla doldurup her yeri
Bir renk çığlığı içinde bahçemizden,
Bir el çıkarmaya başlar bohçamızdan
Lavanta çiçeği kokan kederleri;
Hoyrattır bu akşamüstüler daima!

Dalga dalga hücum edip pişmanlıklar
Unutuşun o tunç kapısını zorlar
Ve ruh, atılan oklarla delik deşik,
İşte, doğduğun eski evdesin birden,
Yolunu gözlüyor lâmba ve merdiven,
Susmuş ninnilerle gıcırdıyor beşik
Ve cümle yitikler, mağlûplar, mahzunlar.

Söylenmemiş aşkın güzelliğiyledir
Kâğıtlarda yarım bırakılmış şiir;
İnsan yağmur kokan bir sabaha karşı
Hatırlar bir gün bir camı açtığını,
Duran bir bulutu, bir kuş uçtuğunu,
Çöküp peynir ekmek yediği bir taşı...
Bütün bunlar aşkın güzelliğiyledir.

Aşklar uçup gitmiş olmalı bir yazla,
Halay çeken kızlar misali kol kola.
Ya sizler! ey geçmiş zaman etekleri,
İhtiyar ağaçlı, kuytu bahçelerden
Ayışığı gibi sürüklenip giden;
Geceye bırakıp yorgun erkekleri
Salınan etekler fısıltıyla, nazla.

Ebedî âşığın dönüşünü bekler
Yalan yeminlerin tanığı çiçekler
Artık olmayacak baharlar içinde.
Ey ömrün en güzel türküsü aldanış!
Aldan, gelmiş olsa bile ümitsiz kış;
Her garipsi ayak izi kar içinde
Dönmeyen âşığın serptiği çiçekler.

Ya sen! ey sen! esen dallar arasından
Bir parıltı gibi görünüp kaybolan,
Ne istersin benden akşam saatinde?
Bir gülüşü olsun görülmemiş kadın,
Nasıl ölümsüzsün aynasında aşkın;
Hâtıraların bu uyanma vaktinde
Sensin hep, sen, esen dallar arasından.

Ey unutuş! kapat artık pencereni.
Çoktan derinliğine çekmiş deniz beni;
Çıkmaz artık sular altından o dünya.
Bir duman yükselir gibidir kederden
Macerası çoktan bitmiş o şeylerden.
Amansız gecenle yayıl dört yanıma
Ey unutuş! kurtar bu gamlardan beni.

SERENAD

Yeşil pencerenden bir gül at bana,
Işıklarla dolsun kalbimin içi.
Geldim işte mevsim gibi kapına
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiğ.

Açılan bir gülsün sen yaprak yaprak,
Ben aşkımla bahar getirdim sana.
Tozlu yollarından geçtiğim uzak
İklimden şarkılar getirdim sana.

Şeffaf damlalarla titreyen, ağır
Goncanın altında bükülmüş her sâk;
Seninçin dallardan süzülen ıtır,
Seninçin karanfil, yasemin, zambak...

Bir kuş sesi gelir dudaklarından;
Gözlerin, gönlümde açan nergisler.
Düşen öpüşlerdir dudaklarından
Mor akasyalarda ürperen seher.

Pencerenden bir gül attığın zaman
Işıkla dolacak kalbimin içi.
Geçiyorum mevsim gibi kapından
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiğ.

KAR

Kardır yağan üstümüze geceden,
Yağmurlu, karanlık bir düşünceden,
Ormanın uğultusuyla birlikte
Ve dörtnala, dümdüz bir mavilikte
Kar yağıyor üstümüze, inceden.
Sesin nerde kaldı, her günkü sesin?
Unutulmuş güzel şarkılar için
Bu kar gecesinde uzaktan, yoldan,
Rüzgâr gibi tâ eski Anadolu'dan
Sesin nerde kaldı? Kar içindesin!

Ne sabahtır bu mavilik, ne akşam!
Uyandırmayın beni, uyanamam.
Kaybolmuş sevdiklerimiz aşkına,
Allah aşkına, gök, deniz aşkına
Yağsın kar üstümüze buram buram...

Buğulandıkça yüzü her aynanın
Beyaz dokusunda bu saf rüyanın
Göğe uzanır –tek, tenha– bir kamış,
Sırf unutmak için, unutmak, ey kış
Büyük yalnızlığını dünyanın!

SERÇELER

Bir gün gelir, geçer bu geceler.
Tırtıllar tırmanır yapraklara!

Damla damla sızmaz dudaklara
Kalbin kaynağından bu heceler,

Alnı işleyerek düşünceler
Gözyaşları düşer zambaklara.

Ve üşüşür olgun başaklara
Akşamın dallarından serçeler.

ADAMLAR

Sönmüş saçlarında son damla ışık,
Bir rüya içinde gibi her akşam
–Ve yüzleri duman kadar dağınık–
Geçer bu sokaktan binlerce adam...

Umut gözlerinde ölü bir bakış
Çığlık bir bükülüş dudaklarında.
Aradıkları şey nedir ki yaz, kış
Dolaşırlar şehrin sokaklarında?

Sanki yalvaran bir duadır onlar
Belki Tanrılara açık vesvese,
Bir nehir! Bu nehir her akşam akar
Derinden ruhları çağıran sese.

KÖPÜK

Oyun bitti ve her şey yerini buldu.
Akşamla ebedî kızlar anne oldu.
Aynalara bakma, aynalar fenalık;
Denizi, sonsuz olanı düşün artık.
Bir gün beni hatırlayabilirsin ancak
Güzelsem soyabilirsin çırılçıplak;
Oradayım hep ben, orada, derinde,
Gemilerin ihtiyar köpüklerinde.

KEMALETTİN KAMU

15 Eylül 1901'de Bayburt'ta doğdu. İlkokula gitmedi, özel hocalardan ders aldı. Küçük yaşta Arapça öğrendi. Sınavla Erzurum İdadisi'ne girdi, oradan İstanbul Erkek Muallim Mektebi'ne geçti. Son sınıfta iken, Kurtuluş Savaşı'nın başlaması üzerine 1920'de Ankara'ya gitti. Matbuat ve İstihbarat Müdürlüğü'nde çalıştı. Anadolu Ajansı'nda önce memur, sonra müdür oldu. Bir yandan da gazetecilikle uğraştı. Dergilerde şiirler yayımladı. 1923'te İstanbul'da sınavlara katılarak öğretmen diploması aldı. 1933'te Anadolu Ajansı'nın muhabiri olarak Paris'e gönderildi. Siyasal Bilgiler Okulu'nu bitirdi. 1938'de yurda döndü. Rize (1939) ve Erzurum'dan milletvekili seçildi. Türk Dil Kurumu terim kolu başkanlığında bulundu. 6 Mart 1948'de Ankara'da öldü.

Kemalettin Kamu'nun ilk şiirleri 1919'da Büyük Mecmua'da çıktı. Ardından Dergâh (1921), Varlık (1933-34), Oluş (1939), Ülkü (1933-44) dergilerinde göründü, ilkin aruzla yazarken sonraları heceye döndü. Yalın bir dil, açık ve içli bir anlatımla aşk, özlem, gurbet, savaş, yurt konularını işledi. Özellikle Anadolu'nun güzelliklerini derin bir sevgi ve içtenlikle dile getirdi. Kurtuluş Savaşı'nı destekledi. Koşuk düzeninde sese ve uyuma önem verdi. [A. B.]

YAPITLARI

Kemalettin Kamu sağlığında şiirlerini derleyemedi. Ancak ölümünden sonra Rıfat Necdet Evrimer şiirlerini şu kitapta topladı: *Kemalettin Kamu, Hayatı, Şahsiyeti ve Şiirleri* (1949).

KİMSESİZLİK

Yıllardır ki bir kılıcım kapalı kında,
Kimsesizlik dört yanımda bir duvar gibi;
Muztaribim bu duvarın dış tarafında,
Şefkatine inandığım biri var gibi.

Sanıyorum saçlarımı okşuyor bir el,
Kıpırdamak istemiyor göz kapaklarım;
Yan odadan bir ince ses diyor gibi: gel!
Ve hakikat bırakıyor hülyamı yarım.

Gözlerimde parıltısı bakır bir tasın,
Kulaklarım komşuların ayak sesinde;
Varsın gene bir yudum su veren olmasın,
Baş ucumda biri bana "su yok" desin de!

BİNGÖL ÇOBANLARI

Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum,
Bu dağların eskiden âşinasıdır soyum.
Bekçileri gibiyiz ebenced buraların,
Bu tenha derelerin, bu vahşî kayaların
Görmediği gün yoktur sürü peşinde bizi,
Her gün aynı pınardan doldurup destimizi
Kırlara açılırız çıngıraklarımızla.

Okuma yok, yazma yok, bilmeyiz eski, yeni,
Kuzular bize söyler yılların geçtiğini,
Arzu, başlarımızdan yıldızlar gibi yüksek;
Önümüzde bir sürü, yanımızda bir köpek,
Dolaştırıp dururuz aynı daüssılayı,
Her adım uyandırır ayrı bir hâtırayı.

Anam bir yaz gecesi doğurmuş beni burda,
Bu çamlıkta söylemiş son sözlerini babam,
Şu karşıki bayırda verdim kuzuyu kurda,
"Suna"mın başka köye gelin gittiği akşam.

Gün biter, sürü yatar ve sararan bir ayla,
Çoban hicranlarını basar bağrına yayla.
– Kuru bir yaprak gibi kalbini eline al
Diye hıçkırır kaval:
Bir çoban parçasısın olmasan bile koyun,
Daima eğeceksin başkalarına boyun;
Hulyana karışmasın ne şehir, ne de çarşı,
Yamaçlarda her akşam batan güneşe karşı
Uçan kuşları düşün, geçen kervanları an,
Mademki kara bahtın adını koydu çoban!

Nasıl yaşadığından, ne içip yediğinden,
Çıngırak seslerinin dağlara dediğinden
Anlattı, uzun uzun.
Şehrin uğultusundan usanmış ruhumuzun
Nadir duyabildiği taze bir heyecanla,
Karıştım o gün bugün bu zavallı çobanla
Bingöl yaylalarının mavi dumanlarına,
Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına!

SON

Vuruldum nesine, unuttum nasıl?
Üç yıl tapındım da ona muttasıl
Bilmem ahengini hâlâ sesinin.

Daha bir çocuktu, ama ne zarar,
Büyüyüp kadrimi bilene kadar
Olurdum esiri her hevesinin.

Ne onda merhamet, ne bende gurur,
Her gece evinin önünde durur,
Ağlardım altında penceresinin.

Öldü, bilmiyorum nerde türbesi,
Öldü, sanıyorum sularda sesi,
Rüzgârda kokusu var nefesinin.

SENELER

Başıma ak düştü geçen baharla,
Kalbim kafam gibi örtülü karla,
Daha dün alevden bir anahtarla
Sizdiniz bu kalbi kuran seneler!

Beni dertlerimle bırakarak tek,
Kurudu saksımda yegâne çiçek,
Ey her gün incelip çizgileşerek
Yüzüme gölgesi vuran seneler.

Durmak istemezken gönül pasında,
Yine siz avutun onu yasında,
Siz iki âşina kalp arasında
Sıradağlar gibi duran seneler!

GURBETTE RENKLER

Doğuda kıpkırmızı, Batıda turunç,
Yanık bir yörüğü andıran bu tunç;
Bu renk âleminde ne yok ki bizden,
Mavi Marmara'dan, mor Akdeniz'den.
Yeşil, bir köşedir bana Bursa'dan,
Kara, Erciyas'ın yarları gibi,
Sarıda gözü var Uzunyayla'nın,
Beyaz, Erzurum'un karları gibi!

İZMİR'E TAHASSÜR

Anne deniz nerde, yalımız nerde?
Hani gideceğiz İzmir'e der de
Beni uyuturdun dizinde anne!

Geçende ablam da öyle diyordu:
Bu bahar İzmir'e girmezse ordu
Kanmam sözünüze sizin de anne!

Yeşil bir bahara büründü dağlar,
Bülbüllü bahçeler, üzümlü bağlar
Kimlerin işine yarıyor anne!

O bahçeler nerde, o bahçeler nerde?
Her akşam güneşin battığı yerde
Gözlerim İzmir'i arıyor anne!

Şimdi bir kuş olsam, kanadım olsa,
İzmir'e giden yol eğer bu yolsa
Bir başıma bile giderim anne!

Bir çetin bilmece sorsam Paşa'dan
Söylemem memleket bağışlamadan,
Mutlaka İzmir'i isterim anne!

GÜZ

Kurudu artık otlar,
Bitmiyor tazeleri.
Birikinti sularda,
Yaprak cenazeleri.

Döndü yayladakiler,
Erdi dağlara batı.
Ovalar daha geniş,
Kayalar daha katı...

Başım avuçlarımda,
Bir ağır külçe hüzün;
Düşüyor gözlerime
Çiy taneleri güzün!

NECİP FAZIL KISAKÜREK

26 Mayıs 1905'te İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Bahriye Mektebi'nde (1922) yaptıktan sonra, Darülfünun Felsefe Bölümü'nde okudu. Bu arada devlet bursuyla Paris'te bir yıl öğrenim gördü. Yurda dönüşte Hollanda, Osmanlı ve İş Bankalarında memur ve müfettiş olarak çalıştı (1926-39). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde, Devlet Konservatuvarı ve Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğretim üyeliği yaptı (1939-43). Büyük Doğu (1943) dergisini çıkarmaya başladıktan sonra resmî görev almayarak, gazetecilik ve yayıncılık dünyasında kaldı. Son Posta, Yeni İstanbul vb gazetelerde fıkralar yazdı. Kendisi siyasi gazete çıkardı. Zamanla İslamcı kesimin önderlerinden biri haline geldi. *Sabır Taşı* adlı oyunuyla CHP Piyes Yarışması'nda (1947) birincilik ödülünü, ayrıca Kültür Bakanlığı'nın Büyük Kültür Armağanı'nı (1980), Türk Kültür Vakfı'nın Kültür Armağanı'nı (1981) kazandı. Türk Edebiyat Vakfı'nca "Türkçenin Yaşayan En Büyük Şairi" ünvanı verildi. 25 Mayıs 1983'te İstanbul'da öldü.

Yeni Mecmua'da (1923) ilk şiirinin yayınlanmasından sonra, Millî Mecmua (1924-28), Hayat (1928-29), Varlık (1933-36) ve Ağaç (1936) dergilerinde çıkan şiirleriyle Cumhuriyet döneminin en ünlü şairleri arasında yer aldı. Değerlendirenlerce "Tekke şiirinin verimlerini modern Fransız şiiri ölçüleriyle değerlendirdiği", "insanın evrendeki yerini" araştırdığı, "madde ve ruh problemlerini, iç âlemin duygu ve tutkularını" dile getirdiği (B. Necatigil), zamanla "mistik umarlara başvuran içe dönük bir özellik" gösterdiği (Ş. Kurdakul) kabul edilmiştir.

YAPITLARI

Şiir: *Örümcek Ağı* (1925), *Kaldırımlar* (1928), *Ben ve Ötesi* (1932), *Sonsuzluk Kervanı* (1955), *Çile* (1962), *Şiirlerim* (1969), *Esselâm* (1973). Öykü: *Birkaç Hikâye*, *Birkaç Tahlil* (1933), *Ruh Burkuntularından Hikâyeler* (1964), *Hikâyelerim* (1970). Roman: *Aynadaki Yalan* (1980), *Kafa Kâğıdı* (1984). Anı: *Cinnet Mustatili* (1955), *Yılanlı Kuyudan* (1970), *Hac* (1973), *O ve Ben* (1974), *Bâbıâli* (1975). Oyun: *Tohum* (1935), *Bir Adam Yaratmak* (1938), *Künye* (1940), *Sabır Taşı* (1940), *Para* (1942), *Namı Diğer Parmaksız Salih* (1949), *Reis Bey* (1964), *Ahşap Konak* (1964), *Siyah Pelerinli Adam* (1964), *Ulu Hakan Abdülhamit* (1965), *Yunus Emre* (1969), *Kanlı Sarık* (1970), *Mukaddes Emanet* (1976), *İbrahim Edhem* (1978).

BU YAĞMUR

Bu yağmur, bu yağmur, bu kıldan ince,
Öpüşten yumuşak yağan bu yağmur.
Bu yağmur, bu yağmur, bir gün dinince
Aynalar yüzümü tanımaz olur.

Bu yağmur kanımı boğan bir iplik,
Karnımda acısız yatan bir bıçak.
Bu yağmur, yerde taş ve bende kemik
Dayandıkça çisil çisil yağacak.

Bu yağmur, bu yağmur, cinnetten üstün;
Karanlık, kovulmaz düşüncelerden.
Cinlerin beynimde yaptığı düğün
Sulardan, seslerden ve gecelerden.

OTEL ODALARI

Bir merhamettir yanan, daracık odaların
İsli lâmbalarında, isli lâmbalarında.

Gizli bir akis kalmış gelip geçen her yüzden,
Küflü aynalarında, küflü aynalarında.

Atılan elbiseler, boğazlanmış bir adam,
Kırık masalarında, kırık masalarında.

Bir sırrı sürüklüyor terlikler, tıpır tıpır
İzbe sofalarında, izbe sofalarında.

Atıyor sızıların çıplak duvarda nabzı,
Çivi yaralarında, çivi yaralarında.

Duyuluyor zamanın tahtayı kemirdiği,
Tavan aralarında, tavan aralarında.

Ağlayın, âşinasız, sessiz can verenlere,
Otel odalarında, otel odalarında.

KALDIRIMLAR

I

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında,
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa karışan noktasında
Sanki beni bekleyen bir hâyâl görüyorum.

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
Bu gece yarısında iki kişi uyanık:
Biri benim, biri de uzayan kaldırımlar.

İçimde damla damla bir korku birikiyor,
Sanıyorum her sokak başını kesmiş devler.
Simsiyah camlarını üzerime dikiyor,
Gözleri çıkarılmış bir âmâ gibi evler.

Kaldırımlar, ıztırab çekenlerin annesi,
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi,
Kaldırımlar, içimde uzayan bir lisandır.

Bana düşmez can vermek yumuşak bir kucakta,
Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum.
Aman sabah olmasın bu karanlık sokakta,
Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum.

Ben gideyim yol gitsin, ben gideyim yol gitsin,
İki yanımdan aksın bir sel gibi fenerler.
Tak tak ayak sesimi aç köpekler işitsin,
Yolumda bir tâk olsun zulmetten taş kemerler.

Ne ışıkta gezeyim, ne göze görüneyim;
Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları.
Islak bir yorgan gibi, iyice bürüneyim;
Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.

Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya;
Alsa bu soğuk taşlar alnımdaki ateşi.
Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,
Ölse, kaldırımların karasevdalı eşi...

II

Başını bir emele satan kahraman gibi,
Etinle, kemiğinle sokakların malısın!
Kurulup üzerine bir tahtıravan gibi,
Sonsuz mesafelerin üstünden aşmalısın!

Bahtın kaldırımlara düştüğü günden beri,
Erimiş ruhlarınız bir derdin potasında.
Senin gölgeni içmiş onun gözbebekleri;
Onun taşı, erimiş, senin kafatasında.

İkinizin de ne eş, ne arkadaşınız var;
Sükût gibi kimsesiz, çığlık gibi hürsünüz.
Dünyada taşınacak bir kuru başınız var,
Onu da ne tarafa olsa götürürsünüz.

Ömrünüz taş olsa da gide gide yorulur,
Bir gün ölüme çıkar bu yolun kıvrımları.
Ne kaldırımlar kadar seni anlayan olur,
Ne senin anladığın kadar kaldırımları...

SAÇLARIN

Saçların çırçıplak omzundan aksın
Mermer üzerinden geçen su gibi.
İçinde bir ezgin his duyacaksın,
Yaz vaktinin gündüz uykusu gibi.

Saç tel tel, örtüler hep tül tül düşer,
Gözümün değdiği yere gül düşer;
Sonunda sana da bir gönül düşer,
Gönlümün şimdiki duygusu gibi.

Dillerde dökülüp sayılır saçın,
Sıcak nefeslerle bayılır saçın,
Bir tütsüdür, kalbe yayılır saçın
Kararan gözlerin buğusu gibi.

AYDINLIK

Uyan yârim, uyan, söndü yıldızlar,
Gün karşı tepeden doğmak üzredir.
Her sabah güneşi seyreden kızlar
Mahmur gözlerini oğmak üzredir.

Uyan yarim, sesler geldi derinden
Zulmet kıpırdadı işte yerinden,
İlk ışık kapının eşiklerinden,
Şimdi bir gölgeyi koğmak üzredir.

Sevgilim kapını çaldı aydınlık,
Sonsuz gözlerimi aldı aydınlık,
İçimde tıkandı kaldı aydınlık,
Bu aydınlık beni boğmak üzredir.

ANNECİĞİM

Ak saçlı başını alıp eline
Kara hülyâlara dal anneciğim.
O titrek kalbini bahtın yeline
Bir ince tüy gibi sal anneciğim.

Sanma bir gün geçer bu karanlıklar,
Zulmetin ardında yine zulmet var,
Çocuklar hıçkırır, anneler ağlar,
Yaşlı gözlerinle kal anneciğim.

Gözlerinde aksi bir derin hiçin,
Kanadın yayılmış çırpınmak için,
Bu kış yolculuk var diyorsa için
Beni de beraber al anneciğim.

TABUT

Tahtadan yapılmış bir uzun kutu,
Baş tarafı geniş, ayakucu dar.
Çakanlar bilir ki, bu boş tabutu
Yarın kendileri dolduracaklar.

Her yandan küçülen bir oda gibi
Duvarlar yanaşmış, tavan alçalmış.
Sanki bir taş bebek kutuda gibi
Hayalim içinde uzanmış kalmış.

Cılız vücuduma tam görünse de
İçim bu dar yere sığılmaz diyor.
Geride kalanlar hep dövünse de
İnsan birer birer gene giriyor.

Ölenler yeniden doğarmış, gerçek!
Tabut değildir bu, bir tahta kundak.
Bu ağır hediye kime gidecek
Çakılır çakılmaz üstüne kapak?

AYRILIK VAKTİ

Akşamı getiren sesleri dinle,
Dinle de gönlümü alıver gitsin.
Saçlarımdan tutup kor gözlerinle
Yaşlı gözlerime dalıver gitsin...

Güneşle köye in, beni bırak da,
Küçüle küçüle kaybol ırakta,
Bu yolu dönerken arkana bak da
Köşede bir lâhza kalıver gitsin...

Ümidim yılların seline düştü,
Saçının en titrek teline düştü,
Kuru yaprak gibi eline düştü,
İstersen rüzgâra salıver gitsin...

ÖLÜNÜN ODASINDA

Bir oda... yerde bir mum... perdeler indirilmiş,
Yere düşen bir gömlek yavaş yavaş dirilmiş.
Çırçıplak duvarlarda çivilerin gölgesi,
Artık ne bir çıtırtı, ne de bir ayak sesi.
Yatıyor yatağında, dimdik, upuzun, ölü;
Üstü boynuna kadar bir çarşafla örtülü.
Bezin üstüne çıkmış ayaklarının izi,
Mumun alevi gibi sapsarı donuk benzi.
Son nefesle göğsü boş, eli uzanmış yana,
Gözleri renkli bir cam, sanki mıhlı tavana.
Sarkık dudaklarının ucunda bir çizgi var,
Küçük bir çizgi, küçük, titreyen bir an kadar,
Belli ki birdenbire gitmiş çırpınamadan.
Bu benim kendi ölüm, bu benim kendi ölüm,
Bana geldiği zaman, böyle gelecek ölüm.

ENİS BEHİÇ KORYÜREK

11 Mart 1891'de İstanbul'da doğdu. Mülkiye Mektebi'nde yüksek öğrenimini bitirdikten sonra (1913), Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başladı. Bükreş (1914-15), Budapeşte (1916-22) konsolosluklarında kâtiplik ve konsolosluk yaptı. Yurda dönüşünün ardından Adalet, İktisat ve Çalışma Bakanlıklarına bağlı çeşitli görevlerde çalıştı (1925-45). 18 Ekim 1949'da İstanbul'da öldü.

Aruz ölçüsüyle yazdığı ilk şiirleri Serveti Fünun etkisindedir ve Şehbal (1912-14) dergisinde yayınlanmıştır. Daha sonra dil arınmasını ve hece ölçüsünü benimseyerek Millî Edebiyat anlayışı içinde yer alır. Hecenin Beş Şairi'nden biri olarak anıldığı dönemde, millî heyecanlarla yüklü epik şiirler yazmıştır. Son yıllarında ise şiirde tasavvufa yönelmiştir.

YAPITLARI

Şiir: *Miras* (1927), *Varidat-ı Süleyman* (1949).

GEMİCİLER

Biz dalgalar, fırtınalar kahramanı yiğitleriz.
Ufuklardan ufuklara haber sorar, gezeriz.
Güneşlerde uyuklayan yamaçları,
Kalbi durgun tarlaları bıraktık.

Gölge veren ağaçları
Sevmiyoruz biz artık.
Sevgilimiz,
Ey deniz!

İşte biz:
Nihâyetsiz
Mâvilikler yolcusu!
Rûhumuzun kardeşidir
Güneşlerde parlayan bu yeşil su.
Bayrağımız yeşil sular ateşidir.
Biz bayrağın fedâîsi sayısız Türk genciyiz.
Biz hilâle şan arayan korku bilmez gemiciyiz.

Ey vatandan müjdelerle bize kadar gelen rüzgâr!
O sarışın sâhillerde kara gözlü, genç kızlar,
Yaz gecesi mehtâb ile konuşurken,
Doğru söyle, sordular mı bizleri?
Nasıl cevap verdi gökten
Gemimizin rehberi,
O vefâkâr
Yıldızlar?

Poyraz var;
Yelken dolar.
Gemi sanki kanatlı!
Enginlerde pembe güneş
Gülümserken bu yolculuk ne tatlı!
Çal sazını kalenderce yiğit kardeş!
Nağmelerin yorulmayan dalgalardan bahtiyâr.
Gönderelim bu âhengi o sevgili yurda kadar..

HÂTIRA

Geçsin günler, haftalar,
Aylar, mevsimler, yıllar..
Zaman, sanki bir rüzgâr
Ve bir su gibi aksın...

Sen gözlerimde bir renk
Kulaklarımda bir ses
Ve içimde bir nefes
Olarak kalacaksın...

ÖMÜR

Şen günler bir kırlangıç
Gibi vuruyor kanat..
Kederli günler, sanki
Kurulmamış bir saat..

Birinde rü'yâ tadı;
Biri, kan içen cadı.
İkisinin de adı:
Ömürden bir gün... heyhât!...

NEYİZ

Ta'rife kalkma bizi;
Ne şuyuz, ne de buyuz.
Adem denen denizi
Arayan birer suyuz.

Döner, kıvrılır fakat
Daire olmaz bu hat..
Ne kadar sürse hayât,
O yolun yolcusuyuz.

MUNİS FAİK OZANSOY

Munis Faik Ozansoy Serveti Fünun şairlerinden Faik Âli Ozansoy'un oğludur. 4 Nisan 1911'de Midilli adasında doğdu. İlköğretimini Ecole Moderne adlı Fransız okulunda yaptı. 1932'de Galatasaray Lisesi'ni, 1935'te Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Babasıyla 1936'da Marmara dergisini çıkardı. 1939'a kadar Türkiye İş Bankası'nda çalıştı. 1939-1957 yılları arasında İktisat ve Ticaret Bakanlığı'nda çeşitli memuriyetlerde bulundu: Kredi İşleri Müdür Muavinliği, Müfettişlik, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Dış Ticaret Dairesi Başkanlığı, Müsteşarlık yaptı. Daha sonra Umumî Murakabe Heyeti üyeliği, Başbakanlık Müşavirliği, Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği görevlerini yürüttü. 1961'den 1965'e değin Merkez Bankası Başmüşavirliği, 1965'ten sonra Başbakanlık Müsteşarlığı yaptı. 1971'de birinci sınıf elçi olarak Paris'te Unesco Sürekli Temsilciliği'ne atandı. 1975 Nisanında Paris'te öldü.

Munis Faik Ozansoy ilk şiirini lise öğrencisi iken 1930'da Galatasaray dergisinde yayımladı. Bunu Resimli Şark, Birlik, Çığır (1940), Millet (1942-44), Bayrak, Şadırvan dergilerinde çıkan şiirleri izledi. 1950'den 1957'ye kadar Hisar dergisinde şiirleri ve yazılarıyla göründü. *Medea* (1963) adlı iki perdelik tragedyası 1966'da Ankara Devlet Tiyatrosu'nda oynandı. 1963'te Jean Racine'in *Andromaque* trajedisini koşuk düzeniyle Türkçeye çevirdi.

Munis Faik Ozansoy şiirlerinde din duygusu, Tanrı inancı, ölüm korkusu ve yurt sevgisinin yanı sıra aşk, doğa, zaman ve yolculuk temlerini işledi. Klasik beğeniye bağlı kalarak dile ve koşuk düzenine önem verdi. [A. B.]

YAPITLARI

Şiir: *Büyük Mabedin Eşiğinde* (1938), *Hayal Ettiğim Gibi* (1948), *Yakarış* (1959), *Bir Daha* (1959), *Zaman Saati* (1965), *Yakınma* (1968), *Kaybolan Dünya* (1971). Deneme: *Düşündüğüm Gibi* (1957). Oyun: *Medea* (1963; Tahsin Saraç'ın Fransızcaya Çevirisi, 1966).

HAYÂL ETTİĞİM GİBİ

Sesler kesildi.. Güller, alevlerle dolu su..

Ey bir devamlı gurbetin âvâre yolcusu,
Bak, bağçelerde akşamın iklîmi başladı,
Hulyâ zamanı geldi, saatler yavaşladı.
Ardında gölgeler sürüyor şimdi her şekil,
Onlar deminki paslı, donuk maddeler değil.

Şeklin hayâli durduran ebâdı kalmadı,
Bilmem nedir bu? – Gölge mi, Rûya mıdır adı? –
Bir gizli el, sihirli bir el var ki ortada,
Eşyâya bir buharlı güzellik dağıtmada.
Rûya mıdır benim de acep gözlerimdeki?
Herşey bu anda öyle güzel, öyle ince ki,
İnsanlar öyle sâf, o kadar hisli, maddesiz..
Keyfimce bir semâ, yine keyfimce bir deniz,
Dünya benim tasarladığım bir resim gibi,

Herşey bu anda tıpkı hayâl ettiğim gibi.

SON PERDE

Dünyayı renkli camların ardında seyredip
Versem, dedin, şu âleme keyfimce bir şekil
Sandın elindedir ona hâkim sihirli ip,
En sonra anladın ki hakikat masal değil...

Ey yeryüzünde serveti yalnız hayâl olan
Şair! Bu varlığın bile var başka sahibi.
Tertipli bir oyun mu ki karşında oynanan,
Çıksın sonuncu perde hayâl ettiğin gibi.

ZAMAN SAATİ

I

Hasretim o çocuk uykularına,
Ölüm kadar derin, rûyâsız, siyâh...
Bir şey götürmemek dünden yarına,
Hayata yeniden doğmak her sabah.

Farkı yok uykudan uyanıklığın,
Gündüzün geceden, hayâlin düşten;
Dilsizler, sağırlar, körler bir yığın,
Yaşayanlar farklı değil ölmüşten.

II

Ölçüler değişti, dünya ufaldı,
Geçiyor saatler, günler uçarak;
Artık bütün yollar geride kaldı,
Göz mesafesine girdi son durak.

Dikkat et kalbinin her vuruşuna;
Tatlı heyecanlar mevsimi bitti;
Ne kadar geriye alsan boşuna,
İleri gidiyor zaman saati.

CELÂL SILAY

1914'te Bursa'da doğdu. Işıklar Askerî Lisesi'nde başladığı ortaöğrenimini, İstanbul'da İstiklâl Lisesi'nde tamamladı (1934). Vatan, Tasviri Efkâr gazetelerinde sekreterlik, yazı işleri müdürlüğü yaptı. Ahmet Selâmi Sel takma adıyla Yeni Gazete'de (1957-58), Hergün'de (1959-60) fıkralar yazdı. Dergicilik alanında da İşte (1944) ile başlattığı çalışmalarını, Esi, Doğu-Batı (1953-55), Yeni İnsan (1963-71) dergilerini çıkararak sürdürdü. 7 Eylül 1974'te İstanbul'da öldü.

İlk şiirlerini değerlendirenler, düşünceye yönelik, ama söyleyiş güzelliğine önem vermeyen bir tutum içinde görüldüğünü; buna karşılık özgün, etkili buluşlarla, çarpıcı bir dille dikkati çektiğini, özellikle *Merhamet Şiirleri* kitabında savaşın yarattığı acı ve öfkeleri yansıttığını vurgulamışlardır. Daha sonra yazdıklarında ise, söyleyişe özen göstermeye başladığı ve hiçbir akıma bağlanamayan, kendine özgü bir şiirle tek başına yıllarca ayakta kalan bir şair haline geldiği kabul edilir.

YAPITLARI

Şiir: *Çöl Yolcuları* (1932), *Dört Kapı* (1933), *Hayat ve Merhaleler* (1933), *Lacivert Işıklar* (1934), *Ebedî Renkler* (1936), *Mısralar* (1937) *Hüsran Filizleri* (1937), *Merhamet Şiirleri* (1943), *Acaba* (1945), *Sonra?* (1946), *Boşlukta Duran Taş* (1948), *Zaman ile Yarış* (1956), *Adamca* (1959), *Doğa* (1965), *Aşk Dialektiği* (1967), *Şimdi Geldin Şimdi Gittin* (1968), *Küpe Destanı* (1968), *İlişki Deyimleri* (1969), *Karşın* (1971). Deneme: *Değinmeler* (1966), *Kişi-Birey* (1967), *Yorum* (1968), *Söz-Eylem* (1969), *Üçüncü Dönem* (1971). Öykü: *Zorunla Somut* (1969).

SUAL

Zincirlerle çekiyor, işçiler
Güneşi yatağımın başına,
Ben nasıl çıkarım bu kirli yüzle
Güneşin karşısına?

Kuşlar başucuma toplanmış,
Perdeleri açılıyor, sabahın;
Ben nasıl sokarım bu tembel vücudu
Bahçesine, Allahın?

Kim gönderir satıcıları,
Kapımın eşiğine salar?
Ben nasıl alırım mallarını
Ancak kendilerine yetecek kadar!

Gece örtülüyor üstüme,
Uyutmak için zannederim,
Kim yaşatıyor beni hâlâ
Cevap isterim?

MİSAFİRLİK

Kaydı, göğün maviliği içinden
Zamanı çizerek bir yıldız
Havuzlarda, göllerde, denizlerde...
Misafirliği bitti!

Düştü, dalın yaprakları arasından
Oluşunu tamamlayan bir meyva
Ağaçlarda, köklerde, toprakta...
Misafirliği bitti!

Sustu, hastaların başı ucunda
Hâtıraları fısıldayan bir şarkı
Gönüllerde, içlerde, ruhlarda...
Misafirliği bitti!

Öldü, yatak yorgan arasında
Aramızda yaşamış bir kişi
Evlerde, sokaklarda, kahvelerde...
Misafirliği bitti!

MAVİ RANDEVU

Mavi bir elbiseyle gelmiştin, gökyüzü maviydi..
Getirdiğin rüzgârla ev kokuyordun..
Kolun koluma değiyordu, omzun omzuma..
Mendilin maviydi, gökyüzü maviydi..

Bin dokuz yüz kırk iki baharıydı..
Bahçeli pencereler önünde geziyorduk,
Gözlerimiz buluşuyordu, ürperiyordum
Gökyüzü maviydi, mendilin maviydi..

Sıcak nefesin yüzüme değiyordu
"Evlenebilir miyiz" diye sormuştum,
Yürüyüşün değişmiş, yüzün pembeleşmişti;
Mavi elbiseler içindeydin, gökyüzü maviydi..

Elini elime verdin, ayrılıyorduk,
Gözlerin gözlerimde, dudakların ıslak,
"Sık sık konuşalım" demiştin; gittin..
Mendilin maviydi, gökyüzü maviydi..

SERENAD

Yarın sabah erken uyan
ben yıldızıma söyledim
ışıklar serpecek üzerine
gökkuşağiyle uyanacaksın.

ben ağaçlarıma söyledim
yarın sabah erken uyan
dağıt saçlarını silkin
dallar titreyecek, şaşacaksın.

yarın sabah erken uyan
ben göklerime söyledim
uzat ellerini fecre doğru
şafak sökecek, bakacaksın.

ben yerlerime söyledim
yarın sabah erken uyan
gözünün değdiği her yerde
çiçekler açacak, göreceksin.

HAZİRAN ŞİİRİ

Haziran üstümüzde dal dal
moda çevremizde renk renk
İstanbul bin dokuz yüz elli beşinde
çimenler altımızda sık sık
bulutlar üstümüzde seyrek

Eteklerin moda yelkenlerinde
elin omuzumda sıcak
belin kolumda ince
gözün gözümde ürkek

Işık gölge bir oyun
çiçek yaprak allı morlu
haziran üstümüzde dal dal
saçların yüzünde tek tek

Bir kuş bir kanat tenimizde
bir rüzgâr bir serinlik içimizde
bir gök bir deniz mavi mavi
şarkı bahçe düğün dernek

İstanbul bin dokuz yüz elli beşinde
etek yelken bir cümbüş
yanak yanağa sürtünüş
elin omuzumda sıcak
belin kolumda ince
dilim kulağında titrek

MUSTAFA SEYİT SUTÜVEN

1908'de Edremit'te doğdu. İlkokuldan sonra özel öğrenim gördü, dışardan sınava girerek Balıkesir Lisesi'ni bitirdi. Babası gibi ticaret alanında çalışmaya başladı. Doğduğu kasabada uzun yıllar maden ticareti yaptı, kırtasiye dükkânı işletti. Şiirlerini uzun aralarla Yücel (1935-39), Servetifünun-Uyanış (1940), Yeni Ses (1940-41), Varlık (1942-43), İnsan (1943), Yurt ve Dünya (1943), Türk Dili (1952-53), Yeditepe (1956-57), Yeni İnsan (1963-66) gibi dergilerde yayınladı. 14 Ekim 1969'da İzmir'de öldü.

Edremit yakınlarındaki Sutüven çağlayanı için yazdığı, aynı adı taşıyan şiir, ünlenmesine yol açmıştır. Aruz, hece ölçüleriyle ve özgür koşukla kaleme aldığı ürünlerde halk şiirinden ve Yunan mitolojisinden yararlandığı görülür. Kalıplara ve birtakım akımlara bağlı kalmayarak kendine özgü bir söyleyişe, değişik bir lirizme ulaşmıştır.

YAPITI

Şiir: *Bütün Şiirleri* (1976).

SU TÜVEN

Bir kayadan duman duman
On yedi metre atlayan
Dağ kokusuyla yüklü su.

Boşluğa fırlayınca, saç
Düştüğü yerde üç kulaç
Mavi su, ak köpüklü su.

Şi'rin elindesin bugün
Eski masalların bütün
Canlanacak birer birer.

"Akha"lılar da bir zaman
Şâir, ilâhe, kahraman,
Şi'rini burda içtiler.

Hepsi tapardı rengine,
Rastlamamıştı dengine,
Hiçbiri, mor Tesalya'da.

Öyle füsunludur bu yer
Şi'rine borçludur "Homer"
Çünkü senindir "İlyada".

Eski, uzun zamanların
Tığ gibi kahramanların
Türküsüdür sesin henüz.

Dağda hayât uyandıran
Taşları duygulandıran
Bir son ilâhesin henüz.

Afrodit olmadan ilâh
Dağdan inerdi her sabah
Elde gümüş hamam tası.

Burda çıkardı örtüden
Kimseye gösterilmeyen
Gerdanı, göğsü, kalçası.

Altına mavi mermerin,
Üstüne ak köpüklerin
Kurt gibi saldırırdı hep.

Kimseye belli etmeden,
Hırsla kucakladıkça sen,
Göğsünü kaldırırdı hep.

Burda "Mogol", "Yunan", "Mısır",
"Med", "Roma", "Türk" asır asır
Taptı döküldüğün yere.

Tanrıların konakları,
Orduların otakları
Burda ererdi göklere.

Söylediğim masal değil;
Atları, kahraman "Aşil"
Burda sulardı bir zaman.

Burda gezerdi "Keykubad",
Burda keserdi "Mihridat",
Burda içerdi "Antuvan"!

Göğse nasıl batarsa diş
Öyle derinden işlemiş
Taşlara "Hektor"un izi.

Söyle, bugün niçin, neden
Bunca ilâhlığınla sen
Kulluğa almadın bizi?

Halbuki bir "Yunan" kadar,
Hüsnüne her tapan kadar
Tapmayı biz de anlarız.

Bizleri başka görme sen;
Hüsnü, Hudâ kadar seven,
Gönlü temiz adamlarız.

Hepsini at da bir yana,
Bâri o günlerin bana
Şi'rini söyle, tatlı su!.

Şi'rini, geldiğin yerin
Şi'rini, eski günlerin
Söyle köpük kanatlı su!

BEN

Bir yılan gibi, bir nehir kadar
Bir minare içinde merdiven,
Ben.

Belki göğsüme astığım kilit
Şimdi bir plâk
Ve şarkılar.

Bir kadeh ki kızıl şarap dolu
Paslanır o kadehte kaç dudak
Yaslanınca güneş ufuklara
Birleşir yaşamak ve manzara.

Yoktu hiç seni böyle duyduğum.
Ey başım!
Taş duvarları yemyeşil yosun,
İzbe bir labirent içinde sen,
Çırpınıp düşünen bir "Ehrimen",
Bir Hudâ başı, bir uğultusun.
Kalktı "Nirvana"dan ayakların,
Bir şerit çekecek önünde "Ganj"
Bugün, yarın.

Böyle yoktu seninle gördüğüm,
Ey gözüm!
Ve ey sözüm,
Yoktu böyle dolandığın şiir!

Ne olurdu, kimbilir,
Kalmalıydın içimde az daha.
Olmalıydı göründüğün saray,
Bilmeliydin, oturduğun çukur!
İşte hep bu kadar
İşte hepsi de şi'rimin budur.

Belki göğsüme astığım kilit
Şimdi bir plâk
Ve şarkılar.

Bir yılan gibi, bir nehir kadar
Bir minare içinde merdiven,
Ben.

HAMİT MACİT SELEKLER

1909'da Antalya'da doğdu. Konya Lisesi'nde, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğrenim gördü. Savcılık, yargıçlık, Adalet müfettişliği yaptı. Yargıtay ve Yüksek Hâkimler Kurulu üyeliklerinde bulundu. 23 Ocak 1974'te Ankara'da öldü.

Hayat (1929), Servetifünun-Uyanış, Varlık, Çığır (1933-38) dergilerinde yayınlanan şiirleriyle tanındı. Genellikle hece ölçüsüyle koşma biçimini, kimi zaman aruz ölçüsünü ve Batılı koşuk biçimlerini (sone, terzarima vb) kullandığı şiirlerinde sese verdiği önemle ve incelikli buluşlarıyla dikkati çekti.

YAPITLARI

Şiir: *Sulh ve Diğer Şiirler* (1944), *İyilik* (1956).

HARBE DAİR

Cenupta, Akdeniz'e aksi vuran bir şehir,
Günün son parıltısı, deniz, kuşlar, ağaçlar...
Havaya dalga dalga serpilen haberler var:
Harbe ve sulha dair.

Yaşamak, otlar gibi. Ölmek, bir destan için
Ölmek, daha yükseğe yükselsin diye bayrak.
Arkada sevgililer, çocuklar bırakarak
Ölmek, bir vatan için.

Görmeden konuşmadan onları tanıyorum;
Onlar ana toprağa veriyorlar canını,
Kalbimde duyuyorken öz heyecanlarını
Vuruldum sanıyorum.

SULH

İşte gün, dışarda serpilen ışık,
Düşen ses, solan yüz ve birkaç sayı...
Yüzün pençe pençe, saçın dağınık,
Beyaz örtüsüyle kurdun masayı.

"Sofra hazır!" Hava dalgalı ılık,
Sesin andırıyor gergin bir yayı.
Ve sen çok güzelsin sevgilim, artık
Sildim başımdaki günlük tasayı.

Bu anda uzakta, daha uzakta,
Evde, su başında yahut sokakta
Konuşan, sevişen ve hıçkıran var,

Onların da kalbi böyle vurmakta,
Onlar da seviyor ve bekliyorlar
Ne zaman gelecek diye ilkbahar...

KAL

Gün soldu, vakit geç, gitme bırak, kal,
Omuzlarında şal, başında örtü,
Odamda hülyalı bir akşam üstü,
Gölgeler içinde renk ve dudak, kal.

Gidersen sana da kırılacak, kal,
–Gönlüm ki, böyle her gidene küstü–
Ve deme "buradan bir akşam üstü
"Giderken ardımda hıçkırarak, kal!"

Madem, günlerimiz, sevgilim, kısa,
Madem, dudakların yandığı lâhza
İçin ruhumuzda bir özleyiş var,

Kal, çizsin hülyamız mat ufkumuza
Gümüşlü sabahlar, altın akşamlar,
Soluk bir gül ıtrı gibiyken bahar...

ÇAY

Şekl'alır semaverde
Gümüşten şeffaf bir sır,
Porselen kadehlerde
Süzülmüş renk ve ıtır...

Kıvrık kirpikleri yaş,
İki çift göz, iki baş,
Odada tatlı, yavaş
Bir sesle fısıldaşır.

İşlemeli bir perde
Ağır ağır iner de
Düğümlenir içerde
Okunmayan bir satır...

AHMET HAMDİ TANPINAR

19 Haziran 1901'de İstanbul'da Şehzadebaşı'nda doğdu. Ravza-i Maarif İptidaî Mektebi ile Sinop ve Siirt rüşdiyelerinde, Kerkük, Antalya ve Vefa sultanilerinde okudu. 1915'te Musul'da annesini kaybetti. 1919'da İstanbul Darülfünunu'na girdi. 1923'te Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. 1923-32 yılları arasında Erzurum, Konya, Ankara, Kadıköy liseleri ile Gazi Eğitim Enstitüsü'nde edebiyat öğretmenliği yaptı. 1933-39 arasında ise Güzel Sanatlar Akademisi'nde estetik, sanat tarihi ve mitoloji okuttu. 1930'da Ahmet Kutsi ile Görüş dergisini çıkardı. 1939'da Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde profesör oldu. 1942'de Maraş milletvekili seçildi. 1946'da Millî Eğitim Bakanlığı müfettişliğine atandı. 1948'de yeniden Güzel Sanatlar Akademisi estetik öğretmenliğine, 1949 yılı sonlarına doğru yine Yeni Türk Edebiyatı profesörlüğüne getirildi. Bir daha da bu görevinden ayrılmadı. 1953'te Avrupa gezisine çıktı. Fransa, Belçika, Hollanda, İngiltere, İspanya ve İtalya'yı dolaştı. 24 Ocak 1962'de İstanbul'da enfarktüsten öldü. Rumelihisarı'nda Yahya Kemal'in mezarı yanına gömüldü.

Ahmet Hamdi Tanpınar edebiyata şiirle girdi. İlk şiiri 1920'de Altın Kitap dergisinde çıktı. Dergâh (1921-23), Millî Mecmua (1926-27), Hayat (1927-38), Görüş (1930-32), Anayurt (1933), Varlık (1933-61), Kültür Haftası (1936), Her Ay (1937), Ağaç (1936), İnsan (1938), Oluş (1939), Ülkü (1942-45), İstanbul (1944-46), Aile (1947-52) dergileri ile Tan (1936), Cumhuriyet (1938-58), Ulus (1943-44) ve Tasviri Efkâr (1940-41) gazetelerinde yazdı. 1962'de *Şiirler* adlı kitabıyla Yeditepe Şiir Armağanı'nı kazandı.

Ahmet Haşim ile Yahya Kemal arası bir çizgiyi sürdüren Ahmet Hamdi Tanpınar koşuk tekniğine özen gösterdiği heceyle yazılmış şiirlerinde aşk, doğa, zaman ve düş temlerini toplumsal çevreden uzak bireysel bir bakış açısıyla işledi. Okuru belirli bir ruhsal, düşsel havaya sokmaya çalıştı. Biçim gibi imge ve müziğe de önem verdi. [A. B.]

YAPITLARI

Şiir: *Şiirler* (1961), *Bütün Şiirleri* (1976). Öykü: *Abdullah Efendinin Rüyaları* (1943), *Yaz Yağmuru* (1955), *Hikâyeler* (1983). Roman: *Huzur* (1949), *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (1961), *Sahnenin Dışındakiler* (1963), *Mahur Beste* (1975), *Aynadaki Kadın* (1987). Deneme: *Beş Şehir* (1946), *Yaşadığım Gibi* (1970). İnceleme: *Tevfik Fikret* (1937), *Yahya Kemal* (1962). Edebiyat tarihi: *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi* (1949). Makale: *Edebiyat Üzerine Makaleler* (1969). Mektup: *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Mektupları* (1971).

HER ŞEY YERLİ YERİNDE

Her şey yerli yerinde; havuz başında servi.
Bir dolap gıcırdıyor uzaklarda durmadan,
Eşya aksetmiş gibi tılsımlı bir uykudan,
Sarmaşıklar ve böcek sesleri sarmış evi.

Her şey yerli yerinde; masa, sürahi, bardak,
Serpilen aydınlıkta dalların arasından
Büyülenmiş bir ceylân gibi bakıyor zaman,
Sessizlik dökülüyor bir yerde yaprak yaprak.

Biliyorum gölgede senin uyuduğunu –
Bir deniz mağarası kadar kuytu ve serin
Hazların âleminde yumulmuş kirpiklerin.
Yüzünde bir tebessüm bu ağır öğle sonu.

Belki rüyalarındır bu tâze açmış güller,
Bu yumuşak aydınlık dalların tepesinde,
Bitmeyen aşk türküsü kumruların sesinde,
Rüyası ömrümüzün çünkü eşyaya siner.

Her şey yerli yerinde bir dolap uzaklarda
Azapta bir ruh gibi gıcırdıyor durmadan,
Bir şeyler hatırlıyor belki maceramızdan
Kuru güz yaprakları uçuşuyor rüzgârda.

ŞİİR

Sarışın buğdayı rüyalarımızın
Seni bağrımızda eker, biçeriz,
Acılar kardeşin, teselli kızın,
Zengin parıltınla dolar gecemiz.

Sükûtun bahçesi tılsım ve pınar
Yıldızdan cümlesi karanlıkların;
İklimler dışında ezelî bahar,
Mevsimler içinde tükenmez yarın.

İçimizde sonsuz çalkanan deniz,
Gülümseyen yüzü kaderin bize,
Yıldızların altın bahçesindeyiz,
Ebediyetinle geldik diz dize.

RIHTIMDA UYUYAN GEMİ

Rıhtımda uyuyan gemi
Hatırladın mı engini?
Sert dalgaları, yosunu,
Suların uğultusunu...

N'olur bir sabah saati
Çağırsa bizi sonsuzluk,
Birden demir alsa gemi
Başlasa güzel yolculuk.

Yırtılan yelkenler gibi
Enginle baş başa kalsak
Ve bir şafak serinliği
İçinde uykuya dalsak.

Rıhtımda uyuyan gemi
Hatırladın mı engini?
Gidip de gelmeyenleri,
Beyhude bekleyenleri...

HATIRLAMA

Sen akşamlar kadar büyülü, sıcak,
Rüyalarım kadar sade, güzeldin,
Başbaşa uzandık günlerce ıslak
Çimenlerine yaz bahçelerinin.

Ömrün gecesinde sükûn, aydınlık
Boşanan bir seldi avuçlarından.
Bir masal meyvası gibi paylaştık
Mehtabı, kırılmış dal uçlarından.

AYNA

Derin sularında bu ayna her an
Senden bir parıltı aksettirecek,
Kâh çıplak bir omuz sessiz düşecek
Eriyen bir kuğu beyazlığından.

Bazan bir tebessüm, tutuşmuş mercan
Rüyasıyla sanki kanlı bir çiçek,
Ve saçlar ümitsiz öyle yüzecek
Olgun akşamların ağırlığından.

Hep bu aynadasın artık kış ve yaz
Mavi sularıyla arkanda Boğaz
Köpüren aydınlıkta her tepeden,

Hep burada, ömrün her merhalesinde,
Hapsolmuş bir şafak gibi derinde
Zamana gülecek hüznün ve neş'en.

BURSA'DA ZAMAN

Bursa'da eski bir cami avlusu,
Küçük şadırvanda şakırdayan su,
Orhan zamanından kalma bir duvar...
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar
Eliyor dört yana sakin bir günü.
Bir rüyadan arta kalmanın hüznü
İçinde gülüyor bana derinden,
Sanki bir hâtıra serinliğinden,
Ovanın yeşili, göğün mavisi
Ve mimarilerin en ilâhisi...

Bir zafer müjdesi burda her isim:
Sanki tek bir anda gün, saat, mevsim
Yaşıyor sihrini geçmiş zamanın,
Hâlâ bu taşlarda gülen rüyanın.
Güvercin bakışlı sessizlik bile
Çınlıyor bir sonsuz devam vehmiyle.
Gümüşlü, bir fecrin zafer aynası,

Muradiye, sabrın acı meyvası,
Ömrünün timsali beyaz Nilüfer,
Türbeler, camiler, eski bahçeler,
Şanlı hikâyesi binlerce erin,
Sesi nabzım olmuş hengâmelerin
Nakleder yâdını gelen geçene.
Bu hayalde uyur Bursa her gece;
Her şafak onunla uyanır, güler
Gümüş aydınlıkta serviler, güller
Serin hülyasıyla çeşmelerinin.
Başındayım sanki bir mucizenin,
Su sesi ve kanat şakırtısından
Billûr bir avize Bursa'da zaman.

Yeşil Türbe'sini gezdik dün akşam,
Duyduk bir musikî gibi zamandan,
Çinilere sinmiş Kur'an sesini.
Fetih günlerinin saf neşesini
Aydınlanmış buldum tebessümünle,
İsterdim bu eski yerde seninle
Baş başa uyumak son uykumuzu,
Bu hayal içinde.. Ve ufkumuzu
Çepçevre kaplasın bu ziya, bu renk,
Havayı dolduran uhrevî ahenk.
Bir ilâh uykusu olur elbette
Ölüm, bu tılsımlı ebediyette;
Belki de rüyası büyük cedlerin
Beyaz bahçesinde su seslerinin.

BÜTÜN YAZ

Ne güzel geçti bütün yaz,
Geceler küçük bahçede...
Sen zambaklar kadar beyaz
Ve ürkek bir düşüncede,
Sanki mehtaplı gecede,
Hülyan, eşiği aşılmaz
Bir saray olmuştu bize;
Hapsolmuş gibiydim bense,
Bir çözülmez bilmecede.
Ne güzel geçti bütün yaz,
Geceler küçük bahçede.

NE İÇİNDEYİM ZAMANIN

Ne içindeyim zamanın,
Ne de büsbütün dışında;
Yekpâre, geniş bir ânın
Parçalanmaz akışında.

Bir garip rüyâ rengiyle
Uyuşmuş gibi her şekil,
Rüzgârda uçan tüy bile
Benim kadar hafif değil.

Başım sükûtu öğüten
Uçsuz, bucaksız değirmen;
İçim, muradına ermiş
Abasız, postsuz bir derviş.

Kökü bende bir sarmaşık
Olmuş dünya sezmekteyim,
Mâvi, masmâvi bir ışık
Ortasında yüzmekteyim.

UYANMA

Bu akşam, bu tenha saati ömrün,
Uzak servilerin arkasında gün.

Bu güneş döşenmiş bahar bahçesi,
Suyun uzaklaşan, yaklaşan sesi.

Ve yanık türküsü dalda bülbülün
Ateşten çemberi üstünde gülün.

SELÂM OLSUN

Selâm olsun bizden güzel dünyaya
Bahçelerde hâlâ güller açar mı
Selâm olsun sonsuz güneşe, aya
Işıklar, gölgeler suda oynar mı

Hepsi güzeldi, kar, tipi, fırtına
Günlerin geçişi ardı ardına
Hasretiz bir kanat şıkırtısına
Mavi gökte kuşlar gene uçar mı

Uzak, çok uzağız şimdi ışıktan
Çocuk sesinden, gül ve sarmaşıktan
Dönmeyen gemiler olduk açıktan
Adımızı soran arayan var mı

SABAH

Serin rüzgârlara pencereni aç!
Karşında fecirle değişen ağaç,
Bak, seyret ağaran rengini ufkun
Mahmur gözlerinde süzülsün uykun.
Bırak, saçlarınla oynasın rüzgâr,
Gümüş çıplaklığı bir başka bahar
Olan vücudunu ondan gizleme.
Ne varsa hepsini, boyun, saç, meme
Esîrden dudaklar okşasın, sevsin
Mademki geceden daha güzelsin!

CAHİT SITKI TARANCI

4 Ekim 1910'da Diyarbakır'da doğdu. İlkokulu Diyarbakır'da, ortayı İstanbul'da Saint Joseph Lisesi'nde, liseyi Galatasaray Lisesi'nde okudu. 1931'de Mülkiye Mektebi'ne girdi, bitirmeden ayrıldı. 1939'da Paris'e gitti. Orada Siyasal Bilgiler Okulu'nda okurken İkinci Dünya Savaşı patladı. Bunun üzerine 1940'ta yurda döndü. Askerliğini Edremit'te yaptı (1941-43). Ankara'da Anadolu Ajansı'na çevirmen oldu. Bir süre Toprak Mahsülleri Ofisi'nde çalıştı. Sonra, Çalışma Bakanlığı'nda çevirmenlikle görevlendirildi. Bu arada sağlığı bozuldu. İki yıl Ankara, İstanbul ve Diyarbakır'da tedavi gördüyse de iyileşemedi. Tedavi için gittiği Viyana'da 13 Ekim 1956'da öldü. Cenazesi yurda getirilerek

Ankara'da toprağa verildi.

Cahit Sıtkı Tarancı şiire lisedeyken başladı. Muhit ve Serveti Fünun dergilerinde ilk şiirlerini yayımladı (1930). Sonra Varlık (1933-56), Yücel (1936-47), Gündüz (1936-37), Ülkü (1945-46), Yaratış (1944-45), İstanbul (1944-46), Doğuş (1945), İşte (1944), Meydan (1948), Yeditepe (1950), Türk Dili (1951) dergilerinde göründü. 1946'da CHP Şiir Yarışması'nda "Otuz Beş Yaş" ile birincilik kazandı. 1957'de Varlık dergisinin açtığı bir soruşturmada yaşayan sanatçılar arasında en beğenilen şair seçildi.

Aşk, ayrılık, özlem, yalnızlık, ölüm, mutsuzluk temlerini insana ve yaşama duyulan sevgiyle beslenen içten, buruk bir anlatımla anlattı. Dili temiz, deyişi sıcak ve koşuk tekniği özenlidir. [A. B.]

YAPITLARI

Şiir: *Ömrümde Sükût* (1933), *Otuz Beş Yaş* (1946), *Düşten Güzel* (1952), *Sonrası* (1957), *Bütün Şiirleri* (derleyen Asım Bezirci, 1983). Mektup: *Ziya'ya Mektuplar* (1957), *Evime ve Nihal'e Mektuplar* (1989). Yazılar: *Yazılar* (1995).

ÖLÜM

Sözünde durmadı mavi gökler;
Gün kararıyor gitgide ölüm.
Akşam yeli nedameti söyler;
Nedamet yer etti bende ölüm.

Ne yapsam, gün doğmuyor gönlümce;
Sudur akar kendi bildiğince,
Hangi pencereye koşsam gece;
Gitmiyor bu can bu tende ölüm.

Ne vefasız geçmişten hayır var,
Ne gelecekler imdada koşar,
Çoktandır tekneyi aldı sular;
Çoktandır ümitler sende ölüm.

ÖLÜMDEN SONRA

Öldük, ölümden bir şeyler umarak.
Bir büyük boşlukta bozuldu büyü.
Nasıl hatırlamazsın o türküyü,
Gök parçası, dal demeti, kuş tüyü,
Alıştığımız bir şeydi yaşamak.

Şimdi o dünyadan hiçbir haber yok;
Yok bizi arayan, soran kimsemiz,
Öylesine karanlık ki gecemiz,
Ha olmuş ha olmamış penceremiz;
Akarsuda aksimizden eser yok.

YALAN DÜNYA

İlk günden alıştığımız emektar aydınlık
Anne yüzünde dost yüzünde evlât yüzünde
Her sabah yeniden başlayan şeye doymadık
Düşümüz gerçeğimiz ne varsa yeryüzünde

Gökyüzü belledik şu ürperen maviliği
Başımız derde kalınca el açtığımız yer
Gökyüzüdür avutan akıllıyı deliyi
Gökyüzünde bulutlar uçurtmalar ümitler

Her mevsimiyle insanı ayrı ayrı saran
Bunca güzelliği nasıl koyup gideceğiz
Yaman çalacak o çalmayası saat yaman
Geçmiş ola bir kez yumuldu mu gözlerimiz.

SERENAD

Kimdir bana gülümseyen yeşillik balkonundan?
Demek gecelerden sonra nihayet gün doğuyor.
Bir gülüşündür gençliğimi döndürdü yolundan;
Yanan şu alnım elinin gölgesiyle soğuyor.

Güzelsin ya, ne olursan ol, girdin hikâyeme;
Çok değil evi barkı terkedip sana uyduğum,
Ancak sen tazelikte gül yaraşır pencereme;
Uykusuz gecelerimde kokusunu duyduğum.

Eğil bak suya, ordadır güzelliğin, gençliğim.
Sen gel beni dinle, günlerimiz heba olmasın.
Yorgun başımı göğsünde, emniyette bileyim;
Artık taslarımız ayrı çeşmelerden dolmasın.

GÜN EKSİLMESİN PENCEREMDEN

Ne doğan güne hükmüm geçer,
Ne halden anlayan bulunur;
Ah aklımdan ölümüm geçer;
Sonra bu kuş, bu bahçe, bu nur.

Ve gönül Tanrısına der ki:
– Pervam yok verdiğin elemden;
Her mihnet kabulüm, yeter ki,
Gün eksilmesin penceremden!

GARİP KİŞİ

Bu akşam ilk olarak ağladım,
Bekâr odamın penceresinde.
Hani ev bark? Hani çoluk çocuk?
Ne geçti elime bu hayatın
Meyhanesinde, kerhanesinde?
Yatağım her gece böyle soğuk.
Saadet bu ömrün neresinde?

ABBAS

Haydi Abbas, vakit tamam;
Akşam diyordun işte oldu akşam.
Kur bakalım çilingir soframızı;
Dinsin artık bu kalp ağrısı.
Şu ağacın gölgesinde olsun;
Tam kenarında havuzun.
Aya haber sal çıksın bu gece;
Görünsün şöyle gönlümce.
Bas kırbacı sihirli seccadeye,
Göster hükmettiğini mesafeye
Ve zamana.
Katıp tozu dumana,
Var git,
Böyle ferman etti Cahit,
Al getir ilk sevgiliyi Beşiktaş'tan;
Yaşamak istiyorum gençliğimi yeni baştan.

OTUZ BEŞ YAŞ ŞİİRİ

Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder,
Dante gibi ortasındayız ömrün.
Delikanlı çağımızdaki cevher,
Yalvarmak yakarmak nafile bugün,
Gözünün yaşına bakmadan gider.

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allahım bu çizgili yüz?
Ya gözler altındaki mor halkalar?
Neden böyle düşman görünürsünüz,
Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Zamanla nasıl değişiyor insan!
Hangi resmime baksam ben değilim.
Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
Bu güler yüzlü adam ben değilim,
Yalandır kaygısız olduğum yalan.

Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız;
Hâtırası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız
Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
Gittikçe artıyor yalnızlığımız.

Gökyüzünün başka rengi de varmış!
Geç farkettim taşın sert olduğunu.
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlarmış.

Ayva sarı, nar kırmızı sonbahar!
Her yıl biraz daha benimsediğim.
Ne dönüp duruyor havada kuşlar?
Nerden çıktı bu cenaze? Ölen kim?
Bu kaçıncı bahçe gördüm tarumar?

Neylersin ölüm herkesin başında,
Uyudun uyanamadın olacak,
Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında
Bir namazlık saltanatın olacak,
Taht misali o musalla taşında.

PAYDOS

Paydos bundan böyle çılgınlıklara;
Sert konuşmaya başladı aynalar.
Yetişir koştum aşkın peşi sıra;
Bitirdi beni bu içki, bu kumar.

Ne saklayayım gaflet ettiğimi?
Elimle batırmışım gençliğimi;
Binip gideceğim en güzel gemi!
Aldığını geri vermez dalgalar.

Meyhaneler, sabahçı kahveleri,
Cümle eşdost, şair, ressam, serseri,
Artık cümbüşte yoksam geceleri,
Sanmayın tarafımdan hiyanet var.

Yaş ilerliyor... Artık geçti bizden;
Kişi ev bark edinmeli vakitken,
Gün gelince biz değil miyiz ölen?
Cenazemiz yerde kalmasın dostlar!

SANATKÂRIN ÖLÜMÜ

Gitti gelmez bahar yeli;
Şarkılar yarıda kaldı.
Bütün bahçeler kilitli;
Anahtar Tanrıda kaldı.

Geldi çattı en son ölmek.
Ne bir yemiş, ne bir çiçek;
Yanıyor güneşte petek;
Bütün bal arıda kaldı.

AHMET KUTSİ TECER

1901'de Kudüs'te doğdu. Öğrenimine orada başladı. İlk ve orta öğrenimini Kırklareli'nde tamamladı. Kadıköy Sultanisi ile Halkalı Yüksek Ziraat Okulu'nu (1922), İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nü, Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirdi (1929). Bir ara Paris'e giderek Sorbonne'da iki yıl edebiyat okudu. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü (1930) ile Sivas Lisesi'nde (1930-32) edebiyat öğretmenliği yaptı. Halk Şairleri Bayramı'nı düzenledi. Millî Eğitim Müdürü (1932-34), Yüksek Öğrenim Genel Müdürü (1934-41), Talim ve Terbiye Kurulu üyesi (1941-42), Adana ve Urfa milletvekili (1942-46), Halkevleri Şefi (1943-45), Gazi Eğitim Enstitüsü felsefe öğretmeni (1946-48), Devlet Konservatuvarı edebiyat öğretmeni (1948-49), Paris Kültür Ataşesi ve öğrenci müfettişi (1949-51), Unesco İcra Komitesi Türk Delegesi (1950-51) oldu. Galatasaray Lisesi edebiyat öğretmenliğine (1951-57), İstanbul Belediyesi Konservatuvarı tiyatro tarihi öğretmenliğine (1953) atandı. 1957'de Güzel Sanatlar Akademisi estetik profesörlüğüne yükseldi. 1966'da emekliye ayrıldı. 23 Temmuz 1967'de İstanbul'da öldü.

Ahmet Kutsi Tecer yazarlığa şiirle başladı. İlk şiirleri Dergâh (1921-22) ile Millî Mecmua'da (1924-25) basıldı. Ahmet Hamdi ile Görüş dergisini çıkardı (1930-32). Hece ölçüsünü kullandı. Halk edebiyatından kaynaklandı. Şiirleri Varlık (1933-60), Oluş (1939), Yücel (1941), Ülkü (1941-45), Türk Düşüncesi (1953-54) dergilerinde yayımlandı. Şiirlerinin dışında oyunlar, folklor araştırmaları yazdı. Halk edebiyatının ve şairlerinin tanınmasına çalıştı.

Şiirlerinde daha çok aşk, ölüm, ayrılık, üzünç ve doğa temlerini işleyen Ahmet Kutsi Tecer kişisel yaşantıları ile yurt görünümlerini temiz bir dil ve duygulu bir deyişle yansıttı. [A. B.]

YAPITLARI

Şiir: *Şiirler* (1932). İnceleme: *Sivas Halk Şairleri Bayramı* (1940), *Köylü Temsilcileri* (1940). Oyun: *Köşebaşı* (1947), *Bir Pazar Günü* (1959), *Satılık Ev* (1961), *Koçyiğit Köroğlu* (1969).

BESBELLİ

Besbelli ölümüm sabahleyindir
İlk ışık korkuyla girerken camdan,
Uzan, başucumda perdeyi indir,
Mum olduğu gibi kalsın akşamdan.

Sonra koş terlikle haber vermeye,
"Kiracım bu sabah can verdi" diye,
Üç beş kişi duysun ve belediye
Beni kaldırmaya gelsin, odamdan.

Evden çıkar çıkmaz omuzda tabut,
Sen de eller gibi adımı unut,
Kapımı birkaç gün için açık tut,
Eşyam bakakalsın diye arkamdan.

ÖLÜ

Bir sonsuz rüyaya açılmış gözler,
Yummayın, yummayın kirpiklerini!
(Kim ondan daha çok hayatı özler?)
Çağrıyor, çağrıyor sevdiklerini.

Gelmiyor gelmiyor o yüzler niçin?
Kaybolmuş koynunda onlar da hiçin.
Bilmiyor boyunun ölçüsü için,
Başının ucuna geldiklerini.

Bilmem ki, adını onun kim saklar?
Şimdiden unutmuş onu kucaklar.
Besbelli üşütür soğuk topraklar,
Soymayın, soymayın giydiklerini!

NERDESİN

Geceleyin bir ses böler uykumu,
İçim ürpermeye dolar: – Nerdesin?
Arıyorum yıllar var ki ben onu,
Âşıkıyım beni çağran bu sesin.

Gün olur sürüyüp beni derbeder
Bu ses rüzgârlara karışır gider,
Gün olur peşimden yürür beraber,
Ansızın haykırır bana: – Nerdesin?

Bütün sevgileri atıp içimden,
Varlığımı yalnız ona verdim ben,
Elverir ki bir gün bana derinden,
Ta derinden bir gün bana "Gel" desin.

OCAK BAŞINDA

Bir akşam yavaşça çalınır odan,
Eşyaya bir nabız gelir ansızın.
Doğrulup üşüyen yastıklarından
Kapıyı bir titrek elle açarsın.

Bir hayal belirir, senin âşinan,
Tutup da silkiver omuzlarından,
Bir kadit olsa da bırak ki bir ân
Seni bûselerle koynuna alsın.

Ve hayal dönerken cehennemine
Ardından kapıyı kapat da yine,
Ocağın önünde kendi kendine,
Sessiz, ellerine bakarak ısın.

KIR UYKUSU

Ne hoştur kırlarda yazın uyumak!
Bulutlar ufukta beyaz bir yumak,
Ağaçlar bir derin hulyaya varmış,
Saçında yepyeni teller ağarmış.
Baş yorgun, yaslanır yeşil otlara,
Göz dalgın, uzanır ta bulutlara.
Öğleyin bu uyku bir aralıktır,
Saf hava bir kanat gibi ılıktır.
O zaman gönülde ne varsa diner,
Yüzlere tülümsü bir buğu iner.
Erirken sıcakta yaz kokuları,
Ne hoştur, ne hoştur kır uykuları!

KIŞ DÜŞÜNCELERİ

Geçti yaz günlerinin güzelliği,
Açık pencereler, damlar, bahçeler...
Her şey ne sıcaktı, her şey ne iyi,
Hatta o karanlık, aysız geceler.

Hani o gezmeler kırda, denizde?
Hani o cümbüşler, sazlar Temmuzda?
Ağustos mehtabı tam üstümüzde,
Kıyılarda neydi o eğlenceler?

Yaşamak, diyordum, yaşamak ne hoş!
Hele bir gelmese n'olurdu bu kış?
Nerde o kahkaha, o ses, o alkış?
Şimdi yerini aldı düşünceler.

ÖMER BEDRETTİN UŞAKLI

1904'te Uşak'ta doğdu. İlk öğrenimini Uşak'ta yaptı. Orta öğrenimine Sivas'ta başladı, 1924'te İstanbul'da Kabataş Lisesi'nde tamamladı. 1926'da *Deniz Sarhoşları*'nı çıkardı. Bir yıl sonra Mülkiye Mektebi'ni bitirdi. Bursa'da maiyet memuru ve Türkçe öğretmeni oldu. Tirilye'de nahiye müdürü, Mudanya'da (1927) kaymakam vekili, Manavgat (1928), Ünye (1932), Şavşat (1933), Artvin ve Edremit'te (1935) kaymakam olarak bulundu. 1938'de Mülkiye müfettişliğine atandı. 1943'te Kütahya milletvekili seçildi. 24 Kasım 1946'da, kırk iki yaşında iken İstanbul Yakacık'ta öldü.

Ömer Bedrettin Uşaklı'nın ilk şiirleri 1925'te Millî Mecmua'da basıldı. Bunu Hayat (1926-29), Türk Yurdu (1926), Varlık (1933-41) dergilerinde çıkan şiirleri izledi. Şiirlerinde çoğunlukla Anadolu'nun güzel görünümlerini deniz, ölüm, sevgi, gurbet, özlem temleriyle birlikte işledi. Hece ölçüsünü kullandı. Temiz bir dil ve duygulu bir anlatımla yazdı. "Millî Edebiyat" akımını benimsedi, "memleket edebiyatı"nı savundu. Ona göre, "Memleket edebiyatı en ferdî ve en hür mahsüllerine kadar bu toprağın ve bu milletin katıksız edebiyatı, yurdun en büyük parçasıyla Anadolu'nun bugününü söyleyen halis ve yeni şiiri, Anadolu'nun gerçek romanı ve tiyatrosu,

kısaca yeni ve yerli bir edebiyattır."

Ömer Bedrettin Uşaklı başlangıçta Ahmet Haşim'in etkisi altında kaldı, simgeci ve izlenimci bazı öğeleri içeren "memleketçi" ürünler verdi. Fakat bu yolda derinleşemedi. Sanatını gereğince yenileyip geliştiremedi. Son döneminde destansı şiire (*Barbaros* gibi) yöneldi. [A. B.]

YAPITLARI

Deniz Sarhoşları (1926), *Yayla Dumanı* (1934, 2.basım 1945, üç kitaptan seçilmiş şiirler ve yeni şiirler), *Sarıkız Mermerleri* (1942).

ANADOLU HASRETİ

Titrek sahillere güneş doğunca
Gözlerim, görünmez dağlar selâmlar...
Buruşur elimde bir sarı konca,
Ruhuma bir çamın şebnemi damlar...

İçimden bir gümüş çağlayan geçer,
Bağları gül kokan bir cihan geçer,
Şafaklar içinde karşımdan geçer
Tarlalar, çardaklar, çatlamış damlar...

Gurbet işledikçe şu uzun yıla
Gözümün yaşında ürperir sıla;
Gönlüm dolaşırken yana yakıla
Ovadan sabahlar, dağda akşamlar...

KİM BİLİR

Güneşle beraber söndüğüm akşam,
Ağlayacak hangi rüzgâr, kim bilir?
Mermer bir heykele döndüğüm akşam,
Baş ucumda kimler yanar, kim bilir?..

Her yanında yanık bülbüller öten
Bahçelerden bir gün sessiz geçerken,
Tabutumu yeşil dallar içinden
Seyredecek hangi bahar kim bilir?..

"Nerde bizi candan seven o yolcu?"
"Niçin türküleri aksetmez oldu?"
Diyerek ruhuma çam kokusunu
Yollayacak hangi dağlar kim bilir?..

O yıl güllerimi kimler derecek?..
Bağımda üzümler nasıl erecek?..
Bana en son yudum suyu verecek
Hangi pınar, hangi pınar, kim bilir?..

SILAYA GİDERKEN

-Babamın ölümü için-

"Gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var"
Diye ağladığın gün gözümde yandı anne!
Öksüz gönlümde yine bir dert uyandı anne!

Teselli edemiyor beni ne gül, ne bahar...
Şu öksüzlük acısı derin... çok derin anne;
En sonra işte çıktı söylediklerin anne!..

Bulutlar, kara kuşlar dolaşıyor başımda;
Bilmiyorum varlığım alevden bir gölge mi?
Niçin sürükler beni, bilmiyorum bu gemi.

Dumanlı bir hâtıra titriyor gözyaşımda,
Haykırıyor gönlüme engin denizler, dağlar:
"Gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var!"

SON DİLEK

Âşıkım, dağlara kurulu tahtım,
Çobanlar bağrımı dağlar da geçer.
Günümü yıl eden şu kara bahtım
Engin gurbetlerden çağlar da geçer...

Hasretle doldurur geçtiğim yeri
Vahşi kuş sesleri, yaban gülleri..
Bazan Akpınar'a giden bir peri
İnce yollarımı bağlar da geçer...

Örtse gözlerimi sonsuz bir diyar
Mezarım dağlara kalsa yadigâr,
Gönlümü çiğneyip geçen nazlı yâr
Belki mezarımdan ağlar da geçer.

DENİZ HASRETİ

Gözümde bir damla su deniz olup taşıyor,
Çöllerde kalmış gibi yanıyor, yanıyorum.
Bütün gemicilerin ruhu bende yaşıyor,
Başımdaki gökleri bir deniz sanıyorum.

Nasıl yaşayacağım ey deniz senden uzak?
Yanıp sönüyor gibi gözlerimde fenerin!
Uyuyor mu limanda her gece sallanarak,
Altından çivilerle çakılmış gemilerin?..

Sevmiyorum suyunda yıkanmamış rüzgârı;
Dalgaların gözümde tütüyor mavi, yeşil..
İçimi güldürmüyor sensiz ay ışıkları;
Ufkundan yükselmeyen güneşler güneş değil!

Bir gün nehirler gibi çağlayarak derinden
Dağlardan, ormanlardan sana akacak mıyım?
Ey deniz, şöyle bir gün sana bakacak mıyım,
Elma bahçelerinden, fındık bahçelerinden?..

BİR HÂTIRA

Dalgaların üstünde sallanan bir gemide
Garip martılar gibi o gün nasıl kavuştuk,
O gün nasıl unutup bir taze matemi de
Mezardan saadetin ufkuna doğru uçtuk.
Garip martılar gibi o gün nasıl kavuştuk?..

Gemiden ne sevimli görünüyordu her yer;
Kalpler, ay ışığında ne tatlı gülüyordu;
Beyaz mendiller gibi titrerken şelâleler
Portakal bahçeleri nasıl küçülüyordu?
Ruhlar, ay ışığında ne tatlı gülüyordu?..

Nerde o yüzümüze köpükler saçan deniz?..
Nerde şarkılarımın söylendiği gemiler?
Mavi sular üstünde ne anlar geçirdik biz,
O şen hâtıraları seneler nasıl siler?
Nerde şarkılarımın söylendiği gemiler?..

YAYLA DUMANI

Gümüş bir dumanla kapandı her yer
Yer ve gök bu akşam yayla dumanı;
Sürüler, çimenler, sarı çiçekler
Beyaz kar, yeşil çam yayla dumanı!

Ben de duman olsam senin yerine,
Dağılsam dağların şu mahşerine;
Güzelim saçına ve gözlerine
Ben girsem, ben dolsam, yayla dumanı!

Beni içerine aldın ağ gibi,
Daldım gözlerine bir rüya gibi;
Ben de güneş gibi, yüce dağ gibi
İçinde kaybolsam yayla dumanı!

BURSA'DA AKŞAM

-Reşat Nuri Güntekin'e-

Bugün de sonbahardan süzülüp doğdu akşam,
Dağların yere indi koyu, serin gölgesi;
Uludağ etekleri al ipekten bu akşam;
Düştü yeşil ovaya kubbelerin gölgesi!.

Ufuklarda bu akşam ne sis var, ne bulut var;
Servilerin içinde bir alev "Emirsultan"...
İçten dualar gibi geçiyor sanki rüzgâr,
Bir ilâhî adaya benzeyen "Yıldırım"dan.

Ovada ince yollar gölgeleniyor işte;
Karşıdan renk içinde solgun ay görünüyor!
Güneşin son nurundan bir damlacık içmiş de,
Şu karşıki kulübe bir saray görünüyor!.

Gözlerime vurunca kubbelerin gölgesi,
Öz cenneti gönlümce seyrettim ben bu akşam,
Göklerde ne bir nefes, ne de bir kanat sesi,
Uludağ etekleri al ipekten bu akşam!..

DENİZ SARHOŞLARI

Köpükten omuzları birbirine dayanmış,
Yüksek, mağrur başları akşam rengiyle yanmış;
Sahile koşuyorlar bak deniz sarhoşları!..

Bazan yırtık yelkenli bir sandala çarparak,
Bazan ufkun kıpkızıl şarabına taparak
Gitgide coşuyorlar bak deniz sarhoşları!.

Rüzgârların ıslığı en yakın yoldaşları...
Yıllarca dövünerek içi yenmiş taşları
Bir anda parçalayıp doyacak bu sarhoşlar...

Çılgın gönüllerinde aşkın en büyük kini;
Yosunlu kayaların o yeşil gözlerini
Deli âşıklar gibi oyacak bu sarhoşlar!

HALİDE NUSRET ZORLUTUNA

1901'de İstanbul'da doğdu. Erenköy Kız Lisesi'nde öğrenim gördü. Edebiyat Fakültesi'ndeki eğitimini yarım bıraktıktan sonra sınavla öğretmen oldu. Edirne Kız Öğretmen Okulu'nda başladığı edebiyat öğretmenliğini İstanbul'da ve birçok ilde sürdürdü. Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu'ndan emekliye ayrıldı (1957). 10 Haziran 1984'te İstanbul'da öldü.

Mütareke yıllarında yazmaya başladığı ilk şiirlerle, özellikle "Git Bahar" şiiriyle tanındı. Türk Kadını, Kadın Dünyası, Millî Mecmua, Ayda Bir, Çınaraltı dergilerinde (1923-43) yayınladığı şiirler, yaşamın değişik yönlerine kadın duyarlığıyla bakışın başarılı örnekleri sayılmıştır.

YAPITLARI

Şiir: *Geceden Taşan Dertler* (1930), *Yayla Türküsü* (1943), *Yurdumun Dört Bucağı* (1950), *Ellerim Bomboş* (1967). Roman: *Küller* (1921), *Sisli Geceler* (1922), *Gülün Babası Kim* (1933), *Büyükanne* (1971), *Aydınlık Kapı* (1974), *Aşk ve Zafer* (1978). Öykü: *Beyaz Selvi* (1945). Anı: *Benim Küçük Dostlarım* (1977).

GİT BAHAR

Çekil, bu gölgeli yolda gezinme,
Bahar, bakışların yine pek sarhoş.
Yanılıp gönlüme misafir inme,
Kapısı kilitli, mihrabı bomboş,
Mâbettir orası, meyhane değil!

Ziyalar, kokular, sesler, çiçekler...
Ömrümün her günü bir başka düğün,
Bülbüller koynunda açtı çiçekler,
Güller dökülürler göğsüne bütün,
Gerçekten güzelsin, efsane değil!

Altınlı başında papatya niçin?
Sarı saçlarına pembe gül takın,
Git bahar... gönlümde ibadet için
Diz çöken kızları ürkütme sakın,
Kalbime girme, o, kâşane değil!

Git bahar, git bahar... Uzaklarda gül,
Denize renginden bırak hediye;
Ufuklarda gezin, semaya süzül,
Kalbime sokulma: "Peymane!" diye,
Gördüklerin kandil, peymane değil!

GEL BAHAR

Gel bahar erit, bu yolun karını,
Geçen seneleri anmayalım hiç.
Dinle bülbüllerin şarkılarını,
Güllerin kıpkızıl şarabını iç.

Bu dünya bir büyük meyhanedir, gel!

Saçında baygın bir gül kokusu var,
Dudakların kızıl, karanfil gibi.
Gözlerinde gülsün mine ışıklar,
Sesinle büyüle çarpan her kalbi.

Bu hayat zaten bir efsanedir, gel!

Ben mi çıldırmışım, sen mi delirdin?..
Yalvaran sesimden bu kaçış neye?..
Git dediğim zaman koşar gelirdin,
Gel şimdi de inan bu efsaneye:

Şimdi günler birer peymanedir, gel!

Gel bahar, gel bahar... Yakınlarda gül,
Sulara renginden armağan bırak;
Ufuklarda gezin, göklere süzül,
Sonra yavaş yavaş, in, içime ak:

Gönlüm hasretinle divanedir, gel!..

HOŞÇA KALIN

Her son gibidir: sürekli, gerçek ve yalın,
Son noktası ömrümce süren bir masalın.
İçlenmeğe değmez yolun ayrıldı diye,
Üç beş gününüz var gülecek... Hoşça kalın.

Asım Bezirci Edebiyat tarihçisi, eleştirmen, denemeci ve çevirmen. 1927'de Erzincan'da doğdu. İlkokulu Erzincan'da, ortaokul ve liseyi parasız yatılı olarak Erzurum'da okudu. 1950'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Aynı yıl, Gerçek gazetesinde yazarlığa başlayan Bezirci, 26 yıl boyunca muhasebecilik yapmak zorunda kalmasına karşın örnek bir çalışkanlıkla çok sayıda ürün verdi. Ataç'ın öznel/izlenimsel eleştiri anlayışına karşı nesnel/bilimsel eleştiri çığırının açılması için büyük çaba sarf etti. Başta Nâzım Hikmet olmak üzere tanınmış birçok yazarın eserlerini derleyip yayına hazırladı. 2 Temmuz 1993'te Sivas toplukıyımında 34 ilerici aydın ve sanatçıyla birlikte katledildi. Bezirci'nin bütün eserleri yayınevimizce yayınlanmaktadır.

Kemal Özer Şair, yazar. 1935'te İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da yaptıktan sonra, 1955-60 arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde öğrenim gördü. Cumhuriyet gazetesinde, Karacan Yayınları'nda çalıştı. Kitapçılık ve yayıncılık yaptı. Şiir Sanatı dergisini çıkardı, a ve Yeni a dergilerini yayınlayanlar arasında yer aldı. İlk şiirleri İkinci Yeni anlayışını yansıtırken, 1970'ten sonra toplumcu gerçekçi ürünler verdi. Kitapları Türk Dil Kurumu, Ö. F. Toprak, Yunus Nadi, F. O. Bayır ödülleriyle birlikte toplam 7 ödüle değer görüldü. Şiirin yanı sıra 11 değişik türde toplam 58 kitabı yayınlandı.

Dünden Bugüne Türk Şiiri, halk ve divan şiirine ayrılan ciltlerden sonra, Yeni Şiir adı altındaki üç ciltle daha da kapsamlı hale gelmiştir. Asım Bezirci'nin gösterdiği titizlik ve taşıdığı amaç gözardı edilmeden, ama onun çalışmasına Kemal Özer'in katkısıyla hazırlanan bu ciltler, Türk şiirini bütün özellikleriyle kucaklamak üzere her bakımdan geliştirilmiş ve XX. yüzyılın sonuna değin genişletilmiştir.

Elinizdeki III. cilt, Yeni Şiir'in 1900-1940 yılları arasındaki evresini kapsamaktadır. Bu ciltte, Kemal Özer'in "Tanzimat'tan Günümüze Türk Şiirinin Görünümü ve Evreleri" başlıklı değerlendirme yazısının yanı sıra, Türk şiirindeki yenileşme atılımının (Tanzimat, Serveti Fünun, Fecr-i Ati) evreleri ve Cumhuriyetten sonra ortaya çıkan Hece Şiiri, Nâzım Hikmet'in Özgür Koşuk devrimi gibi atılımlar, en yetkin temsilcileri ve ürünleriyle yer alıyor.

EVRENSEL
BASIM
YAYIN

ISBN 975-6525-19-3
9 799756 525196